

COGNITROM

COGNITROM

Platforma de evaluare a dezvoltării

Volumul I

PED^b

Evaluarea neuropsihologică și a personalității

Coordonatori
Mircea MICLEA
Anca BĂLAJ

Platforma de evaluare a dezvoltării

Volumul I

PED^b

Evaluarea neuropsihologică și a personalității

Autori

Monica ALBU

Anca BĂLAJ

Mircea MICLEA

Dan PORUMB

Mihaela PORUMB

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PEDb : platforma de evaluare a dezvoltării : 6/7-18 ani /

Mircea Miclea, Anca Bălaj (coord.). - Cluj Napoca :

Editura ASCR, 2012

2 vol.

ISBN 978-606-8244-44-0

Vol. 1. : Evaluarea neuropsihologică și a personalității. -

Bibliogr. - ISBN 978-606-8244-45-7

I. Miclea, Mircea (coord.)

II. Bălaj, Anca (coord.)

159.922.7

159.922.8

COGNITROM

Coperta: Carolina Banc, Rafael Oros

Paginație și prepress: Rafael Oros

Pentru comenzi:

Tel.: 0264-581499

contact@cognitrom.ro

www.cognitrom.ro

Copyright © 2012 COGNITROM

Toate drepturile rezervate.

Reproducerea integrală sau parțială a textului și stocarea sa într-o bază de date, fără acordul prealabil în scris al editurii, sunt interzise și se pedepsesc conform legii.

Cuprins

1.1. Instalarea și utilizarea platformei	3
1.1.1. Instalare și configurare	3
1.1.2. Evaluarea dezvoltării	7
1.1.3. Modificare date subiect	9
1.1.4. Efectuare teste	11
1.1.5. Afișare rezultate	11
1.1.6. Potrivire	12
1.1.7. Ștergere subiect	12
1.1.8. Căutare subiect	13
1.1.9. Exportare date	14
1.1.10. Arhivarea datelor	14
1.1.11. Exerciții de dezvoltare	15
1.1.12. Resurse	16
1.1.13. Ghid informativ	17
1.1.14. Modificare parolă	17
1.1.15. Schimbare utilizator	18
1.1.16. Expert psiholog	19
1.1.17. Părăsire aplicație	19
2.1. Prezentarea testelor de evaluare a dezvoltării	23
2.1.1. Atenția vizuală	23
2.1.2. Copierea desenului	26
2.1.3. Imitarea pozițiilor mâinii	70
2.1.4. Înțelegerea instrucțiunilor	78
2.1.5. Memoria narativă	81
2.1.6. Memoria numelor	84
2.1.7. Precizia vizuomotorie	87
2.1.8. Procesarea fonologică	90
2.1.9. Turnul	94
2.2. Proprietăți psihometrice	97
2.2.1. Fidelitatea	97
2.2.2. Validitatea de conținut	102
2.3. Procedura de etalonare a testelor de evaluare a dezvoltării	102
2.3.1. Calculul scorurilor totale în funcție de componentele viteză și precizie la teste	104
3.1. Chestionarul de evaluare a autonomiei personale	117
3.1.1. Prezentarea generală a chestionarului AP	118
3.1.2. Constructul măsurat de chestionarul AP	120
3.1.3. Procedeu urmat pentru construirea chestionarului AP	128

3.1.4. Conținutul chestionarului AP	130
3.1.5. Descrierea itemilor chestionarului AP	130
3.1.6. Materialele utilizate pentru testare	130
3.1.7. Instrucțiunile de administrare a chestionarului AP	131
3.1.8. Cotarea răspunsurilor	132
3.1.9. Validarea chestionarului AP	132
3.1.10. Fidelitatea chestionarului AP	149
3.1.11. Etalonarea chestionarului AP	153
3.1.12. Interpretarea scorurilor scalelor chestionarului AP	160
3.1.13. Concluzii	170
Bibliografie	171
Anexe	175
3.2. Chestionarul de evaluare a optimismului	183
3.2.1. Prezentarea generală a chestionarului OPT	184
3.2.2. Constructul măsurat de chestionarul OPT	186
3.2.3. Procedeele urmate pentru construirea chestionarului OPT	188
3.2.4. Conținutul chestionarului OPT	189
3.2.5. Descrierea itemilor chestionarului OPT	189
3.2.6. Materialele utilizate pentru testare	189
3.2.7. Instrucțiunile de administrare a chestionarului OPT	190
3.2.8. Cotarea răspunsurilor	192
3.2.9. Validarea chestionarului OPT	192
3.2.10. Fidelitatea chestionarului OPT	207
3.2.11. Etalonarea chestionarului OPT	210
3.2.13. Concluzii	226
Bibliografie	227
Anexe	228
3.3. Chestionarul de Personalitate cu 5 Factori (CP5F)	239
3.3.1. Prezentarea generală a chestionarului CP5F	240
3.3.2. Constructele măsurate de chestionarul CP5F	241
3.3.3. Procedeele urmate pentru construirea chestionarului CP5F	243
3.3.4. Conținutul chestionarului CP5F	251
3.3.5. Descrierea itemilor chestionarului CP5F	251
3.3.6. Materialele utilizate pentru testare	251
3.3.7. Instrucțiunile de administrare a chestionarului CP5F	252
3.3.8. Cotarea răspunsurilor	254
3.3.9. Validarea chestionarului CP5F	254
3.3.10. Fidelitatea chestionarului CP5F	276
3.3.11. Etalonarea chestionarului CP5F	280
3.3.12. Interpretarea scorurilor scalelor chestionarului CP5F	296
3.3.13. Concluzii	299
Bibliografie	300
Anexe	301

4.1. Autoevaluarea valorilor	315
4.1.1. Introducere	316
4.1.2. Descrierea metodologiei de elaborare a chestionarului	318
4.1.3. Analiza proprietăților psihometrice ale chestionarului	321
4.1.4. Administrarea și cotarea chestionarului	325
Anexe	328
Bibliografie	333
4.2. Evaluarea intereselor	334
4.2.1. Introducere	335
4.2.2. Prezentarea chestionarului de evaluare a intereselor (CEI)	337
4.2.3. Descrierea metodologiei de elaborare și validare a CEI	338
4.2.4. Administrare și cotare	343
4.2.5. Concluzii	346
Anexe	347
Bibliografie	353

CAPITOLUL 1

Arhitectura PED^b

COGNITROM

1.1. Instalarea și utilizarea platformei

1.1.1. Instalare și configurare

Platforma de evaluare PED^b conține, alături de materialul informativ, CD-ul de instalare al aplicației PED^b și cheia hardware de protecție (cheia HASP). Această cheie este necesară pentru a rula softul PED^b.

ATENȚIE! În lipsa acesteia, softul PED^b devine neutilizabil.

Cerințe hardware și software

Cheia hardware se conectează la portul USB al calculatorului.

Cerințele minime necesare pentru a rula platforma PED^b sunt descrise mai jos.

Cerințe hardware minimale

- Procesor: 1000 Mhz
- Memorie: 512 Mb pentru Windows XP, (recomandabil 1 Gb), pentru Windows Vista
- Spatiu harddisk: 300 Mb
- Port USB pentru cheia hardware

Cerințe software

- Windows 2000, XP, Vista
- Microsoft Word
- Microsoft Excel
- Acrobat Reader Flash player (downloadabil gratuit de la adresa www.adobe.com) versiunea minimum 8 (sau versiunea mai recentă, 9,10)
(<http://www.adobe.com/products/flashplayer/>) .NET framework (downloadabil de pe <http://msdn.microsoft.com/en-us/netframework/default.aspx>)

Instalare

Instalarea softului PED^b este foarte simplă:

La introducerea CD-ului de instalare în unitatea optică de citire (ex. CD-ROM), dacă aveți opțiunea „Autorun” activată, instalarea softului PED^b va porni automat.

Recomandarea noastră este de a lăsa opțiunile neschimbate, apăsând doar butonul „Next” în ferestrele din secvența de instalare. Acest lucru nu înseamnă că nu aveți voie să schimbați opțiunile din secvență.

Prima fereastră din secvența de instalare este similară cu cea de mai jos:

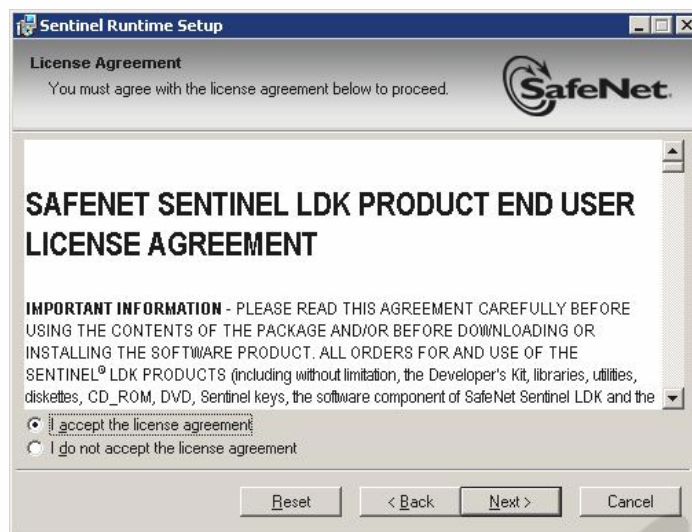

În această fereastră, dacă se apasă butonul „Instalează”, se va continua instalarea, iar dacă se apasă butonul „Renunță”, se va renunța la instalarea PED^b.

Prin apăsarea butonului „Instalează”, programul va începe procesul de instalare. În cadrul acestui proces, se vor instala și *driverule* pentru cheia de protecție HASP. Instalarea acestora este absolut necesară pentru rularea softului PED^b. Pe ecran va apărea următoarea fereastră:

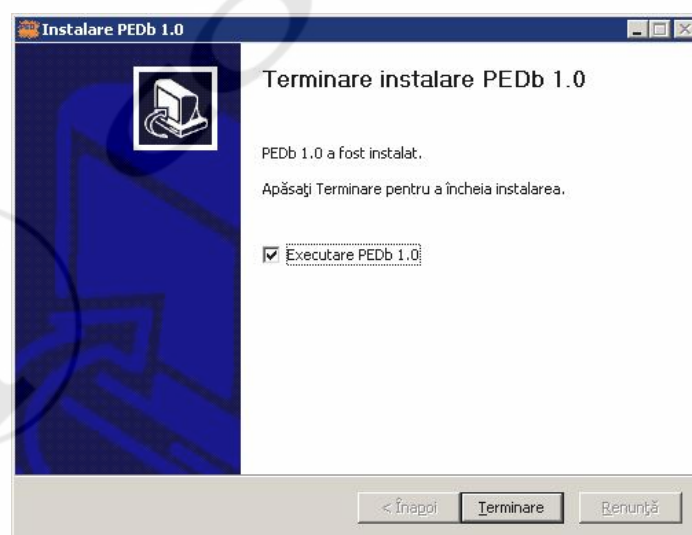

Apăsând butonul „Next”, va apărea următoarea fereastră. Selectați „I accept the license agreement” și apăsați din nou butonul „Next” pentru a continua procesul de instalare.

În funcție de caracteristicile hardware ale stației de lucru utilizate, instalarea poate dura de la nivel de zeci de secunde, până la nivel de minute.

Odată instalarea terminată, se apasă butonul „Terminare”. Dacă rămâne selectată căsuța „Executare PEDb 1.0”, prin apăsarea acestui buton, se va lansa aplicația PED^b. Asigurați-vă că la acest pas aveți cheia HASP conectată la calculator.

Pe desktop trebuie să existe, dacă s-au menținut opțiunile inițiale, un *shortcut* de unde se poate accesa platforma.

În momentul în care accesați iconița PEDb de pe desktop, se va deschide următoarea fereastră:

Se introduce parola, iar sistemul va afișa următoarea fereastră principală:

În cele ce urmează, vom detalia fiecare buton în parte, pentru fiecare secțiune din platformă.

1.1.2. Evaluarea dezvoltării

Butonul „Evaluarea dezvoltării” va conduce psihologul spre secțiunea de evaluare propriu-zisă. Aici, psihologul va **înregistra subiecții** (copiii/adolescenții), va alege testele pe care urmează să le administreze, va afișa rezultatele obținute sub forma unui raport și, nu în ultimul rând, va avea posibilitatea să facă atât managementul copiilor, cât și al datelor (vezi figura de mai jos).

În plus, butonul „Potrivire” permite psihologului să compare performanța adolescentului cu 350 de ocupații existente în platformă.

Pentru a **înregistra un subiect** nou, psihologul va apăsa butonul „Înregistrare subiect nou”.

Aici, psihologul, după ce își introduce parola de acces în PED^b, va introduce în platformă atât datele personale ale copilului, cât și testele care dorește să fie efectuate:

Atât data nașterii copilului, cât și data evaluării vor fi introduse în cadrul unei ferestre de tip calendar. Platforma va calcula automat vârsta copilului și va afișa toate testele disponibile pentru această vârstă. Părintele are acces doar la anumite instrumente, în timp ce psihologul are la îndemână și teste profesionale care să îl ajute în munca lui cu copilul/adolescentul. Câmpul *Evaluare* este, de asemenea, completat automat de platformă, în funcție de numărul de evaluări ale unui anumit copil. În funcție de vârsta copilului, vor apărea doar testele din platformă corespunzătoare grupei de vârstă.

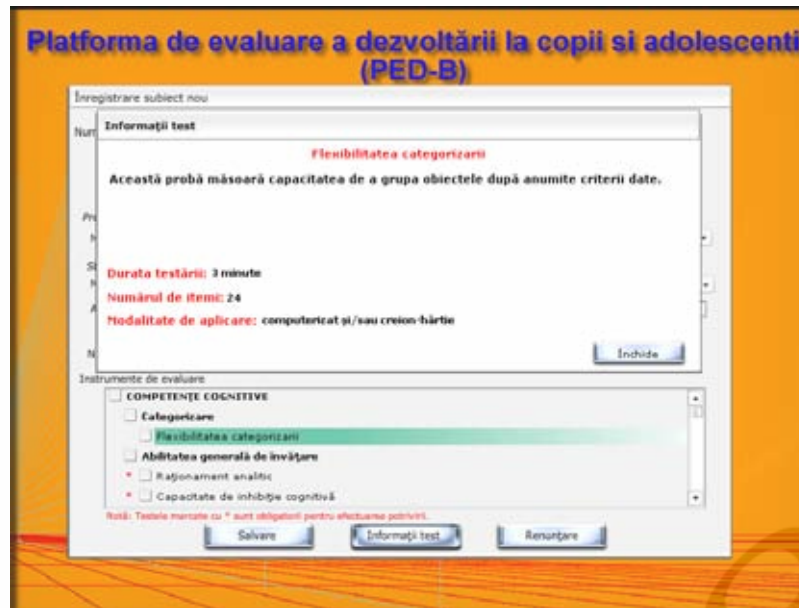
La alegerea testelor se va ține seama că testele marcate cu un * trebuie efectuate dacă se dorește să se facă potrivirea cu ocupațiile existente în platforma PED^b.

NOTĂ: Toate datele personale ale copilului (sex, pregătire școlară părinte, statut ocupațional părinte, adresă, telefon, inclusiv numele persoanei care evaluează copilul) TREBUIE completate înainte de a trece la alegerea propriu-zisă a testelor.

The image shows a web form titled "Platforma de evaluare a dezvoltării la copii si adolescenti (PED-B)" with a sub-header "Înregistrare subiect nou". The form contains several input fields and dropdown menus. At the top, there are fields for "Nume și prenume copil" (Name and surname of the child), "Data nașterii" (Date of birth) with a calendar icon, "Data evaluării" (Date of evaluation) with a calendar icon, and "Vârsta" (Age) with a dropdown menu showing "13 ani 0 luni". Below these are "Sex" (dropdown) and "Evaluare" (dropdown). The "Pregătire școlară părinte" (Parent's school preparation) section has dropdowns for "Mama" (Mother), "Tata" (Father), and "Tutore" (Tutor). The "Statut ocupațional părinte" (Parent's occupational status) section also has dropdowns for "Mama", "Tata", and "Tutore". There are fields for "Adresa" (Address) and "Telefon" (Phone). A "Nume evaluator" (Evaluator name) field is present. The "Instrumente de evaluare" (Evaluation instruments) section is a scrollable list with a checkbox for "COMPETENȚE COGNITIVE" (Cognitive competencies). Under this, there are four items: "Abilitatea generală de învățare" (General learning ability), "Răzoning analitic" (Analytical reasoning), "Capacitate de inhibiție cognitivă" (Cognitive inhibition capacity), and "Transfer analitic" (Analytical transfer). The last two items have a red asterisk next to them. Below the list is a red note: "Notă: Testele marcate cu * sunt obligatorii pentru efectuarea potrivirii." (Note: Tests marked with * are mandatory for the matching process). At the bottom of the form are three buttons: "Salvare" (Save), "Informații test" (Test information), and "Renunțare" (Cancel).

Pentru o alegere riguroasă a testelor, există butonul „Informații test” care, odată accesat, va deschide o fereastră ce conține informații referitoare la testul respectiv: ce măsoară testul, durata testării, numărul de itemi, respectiv modalitatea de aplicare. După alegerea testelor, se apasă butonul „Salvare”, pentru a salva în baza de date informațiile aferente înregistrării unui nou copil/adolescent.

Datele introduse trebuie confirmate înainte de a fi salvate în platformă, deoarece „Numele și prenumele”, „Data nașterii” și „Sexul”, odată introduse, nu mai pot fi modificate.

1.1.3. Modificare date subiect

Dacă, ulterior, se dorește să se administreze copilului/adolescentului încă unul sau mai multe teste sau dacă s-au greșit anumite date personale ale copilului (mai puțin data nașterii și sexul), care necesită a fi corectate, se poate accesa butonul „Modificare date subiect”, care va conduce la lista de copii din baza de date. Aici, trebuie ales copilul/adolescentul ale cărui date se doresc a fi editate.

După alegerea făcută, putem trece la editarea datelor specifice copilului respectiv:

The screenshot shows the 'Modificare subiect' (Edit subject) form in the PED-B platform. The form is titled 'Platforma de evaluare a dezvoltării la copii și adolescenți (PED-B)'. It contains several input fields and dropdown menus for entering child and parent information. The 'Data nașterii' (Date of birth) is set to 19/4/1999, 'Data evaluării' (Evaluation date) is 16/4/2011, and 'Vârsta' (Age) is 12 ani 0 luni. The 'Sex' is 'masculin' and 'Evaluare' is '1'. Under 'Pregătire școlară părinte' (Parent's school preparation), 'Mama' is 'postul primar', 'Tata' is 'nu este cazul', and 'Tutor' is 'nu este cazul'. Under 'Statut ocupațional părinte' (Parent's occupational status), 'Mama' is 'asistent', 'Tata' is 'nu este cazul', and 'Tutor' is 'nu este cazul'. The 'Adresa' (Address) is '0000' and 'Telefon' (Phone) is '1111'. The 'Nume evaluator' (Evaluator name) is 'DAN'. The 'Instrumente de evaluare' (Evaluation instruments) section includes a checkbox for 'COMPETENȚE COGNITIVE' (Cognitive competencies), which is currently unchecked. Below it, there are four sub-items: 'Abilitatea generală de învățare' (General learning ability), 'Raționament analitic' (Analytical reasoning), 'Capacitate de inhibiție cognitivă' (Cognitive inhibition capacity), and 'Transfer analogic' (Analogical transfer). A note at the bottom states: 'Notă: Testele marcate cu * sunt obligatorii pentru efectuarea probei.' (Note: Tests marked with * are mandatory for the test execution.) At the bottom of the form are three buttons: 'Salvare' (Save), 'Informații test' (Test information), and 'Renunțare' (Cancel).

NOTĂ: Testele deja efectuate nu mai pot fi repetate în aceeași sesiune de evaluare (ex. Evaluare 1). Pentru a repeta un test, trebuie să se treacă la evaluarea numărul 2, prin schimbarea datei evaluării.

Utilitate: această opțiune se folosește atunci când se dorește corectarea unor date personale ale copilului (mai puțin numele, data nașterii și sexul) sau când, în urma unei evaluări primare, se dorește realizarea unei evaluări comprehensive, adică se dorește adăugarea și realizarea unor teste suplimentare.

După editarea datelor, se apasă butonul „Salvare”, pentru ca schimbările efectuate să devină operabile.

1.1.4. Efectuare teste

După alegerea copilului care urmează a fi evaluat, se va deschide o fereastră cu testele care urmează a fi efectuate (inclusiv cele efectuate anterior).

Pentru a diferenția testele efectuate de cele neefectuate s-au folosit marcaje diferențiate după cum urmează: testele deja efectuate în varianta creion-hârtie au în dreptul acestora iconița , testele efectuate computerizat, , iar cele care urmează a fi efectuate, .

1.1.5. Afișare rezultate

Accesând butonul „Afișare rezultate”, veți avea posibilitatea să vizualizați rezultatele obținute de copil. Prin această opțiune, puteți să vizualizați rapoartele de evaluare individuală sau rapoartele de evaluare longitudinală (în cazul în care acestea au fost realizate).

Utilitate: Pe baza acestor rapoarte, puteți să constatați (după caz) rezultatele obținute de copil/adolescent la dimensiunile evaluate, necesitatea unei evaluări suplimentare, prezența unor tulburări etc. Ele prezintă rezultatele efectuării testelor atât sub formă grafică, cât și sub formă textuală. Rapoartele apar în format .doc (*Microsoft Word*). Am preferat generarea raportului în format .doc pentru a se putea adăuga rezultatele altor teste, care nu fac parte din platforma PED^b, observații, informații suplimentare, concluzii și recomandări, dacă este cazul.

1.1.6. Potrivire

La apăsarea butonului „Potrivire” platforma PED^b va afișa într-un browser (IE, Mozilla etc.) ocupațiile cu care se potrivește performanța adolescentului. Aceste potriviri sunt utile pentru activitățile de consiliere și orientare în carieră.

Pentru a se putea realiza procesul de potrivire adolescent/ocupație, testele marcate cu steluță roșie trebuie să fie rezolvate. Dacă totuși se încearcă potrivirea, chiar dacă nu s-au efectuat toate testele obligatorii, se va afișa un mesaj de atenționare. Din lista de ocupații care se potrivesc unui adolescent se pot studia în detaliu profilele ocupaționale aferente ocupației respective.

1.1.7. Ștergere subiect

Pentru a șterge un subiect, se selectează subiectul sau subiecții din listă, apoi se apasă butonul „Ștergere”. De asemenea, se pot șterge toți subiecții din listă, dacă se alege opțiunea „Selectează toți subiecții”.

1.1.8. Căutare subiect

Căutarea unui anumit subiect se poate realiza după diverse criterii de căutare: nume, prenume, vârstă, sex, data examinării, nume evaluator.

Dacă nu se alege niciun criteriu de căutare, platforma va afişa toţi subiecţii existenţi în platformă.

După ce s-a găsit subiectul căutat, acestuia i se pot afişa rezultatele obţinute la evaluare, dacă se selectează subiectul dorit şi se apasă butonul „Afişare rezultate”.

După fiecare sesiune de căutare, se apasă butonul „Resetare”. Acesta are rolul de a anula căutarea după criteriul anterior.

NOTĂ: Criteriile se pot utiliza individual sau în conjuncţie, spre exemplu: sex şi nume evaluator.

Utilitate: Această opţiune este utilă atunci când se doreşte identificarea rapidă a unui subiect testat pentru a verifica dacă există în baza de date o testare efectuată pentru acel subiect sau când i s-a făcut testarea, de către cine şi ce rezultate a obţinut.

1.1.9. Exportare date

Exportarea datelor se face într-un fișier de tip *.xls (excel) și se realizează după ce s-au selectat subiectul din lista de subiecți. Exportarea se poate face pentru anumiți subiecți sau pentru toți subiecții.

În cazul opțiunii *Exportare date*, dacă se utilizează *Microsoft Office 2007*, datorită schimbărilor de arhitectură, înainte de a se genera datele în fișier, va fi afișat un mesaj de atenționare. Dacă se apasă opțiunea „Yes”, se trece automat la afișarea datelor exportate în fișierul *.xls (excel). Pentru celelalte versiuni *Microsoft Office*, anterioare versiunii 2007, nu se va afișa niciun mesaj de atenționare.

Utilitate: Această opțiune se utilizează atunci când se dorește transpunerea rezultatelor testelor într-un fișier excel pentru a fi apoi mutate într-un program de analiză statistică. Transpunerea datelor într-un program de analiză statistică (de exemplu SPSS) este utilă pentru realizarea unor studii de specialitate sau pentru o analiză avansată a performanțelor unui copil.

1.1.10. Arhivarea datelor

Pentru a arhiva datele, selectați subiectul ale cărui date doriți să le arhivați și apăsați apoi butonul **Arhivare**. Selectați apoi locația din calculatorul dvs. în care doriți să salvați datele arhivate.

Utilitate: Arhivarea datelor are ca scop atât salvarea acestora într-un format *.zip, pentru a nu fi pierdute (în acest caz, ele pot fi stocate în calculator, în afara programului PED^b, recomandabil pe o altă partiție sau pe un *stick* de memorie, CD, DVD etc.), cât și trimiterea datelor pentru o evaluare mai detaliată sau pentru a cere părerea unui specialist.

Datele din arhivă pot fi apoi dezarhivate pe o altă platformă, prin operațiunea de dezarhivare.

Dacă se dorește trimiterea datelor unui psiholog expert de la COGNITROM (fie pentru a cere părerea asupra datelor, fie pentru o evaluare mai detaliată), aceste date vor fi arhivate (prin procedura descrisă mai sus) și trimise prin opțiunea expert psiholog din platformă sau prin *e-mail*. De îndată ce psihologul căruia îi erau destinate datele le-a primit, le dezarhivează apăsând butonul „Dezarhivare” și acel subiect va intra în lista de subiecți existenți în platformă. Astfel, subiectului în cauză i se pot genera rapoartele de evaluare la fel ca oricărui alt subiect înregistrat în platformă sau i se pot exporta datele și utiliza în studii de specialitate.

Dacă se dorește părerea unui psiholog care nu face parte din COGNITROM, se poate utiliza adresa proprie de e-mail pentru a trimite datele arhivate descrise mai sus sau raportul de evaluare deja generat.

1.1.11. Exerciții de dezvoltare

Exercițiile de dezvoltare sunt grupate pentru a avea acces facil la aceste exerciții. Pentru a vizualiza aceste activități, aveți nevoie de Acrobat Reader. Pentru o mai ușoară utilizare a lor, ele pot fi printate direct din platformă.

Utilitate: Realizarea exercițiilor de dezvoltare are ca scop susținerea dezvoltării competențelor copiilor/adolescenților. Ele pot fi realizate de către psiholog, părinte și/sau educator.

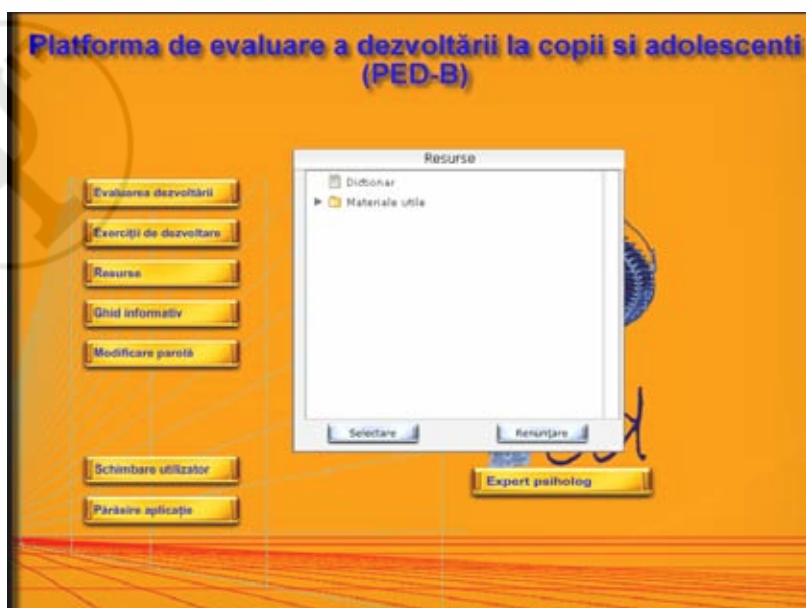

Se deschide una dintre competențe, se alege o anumită activitate și apoi se apasă butonul „Selectare”. Butonul „Renunțare” anulează alegerea făcută inițial.

1.1.12. Resurse

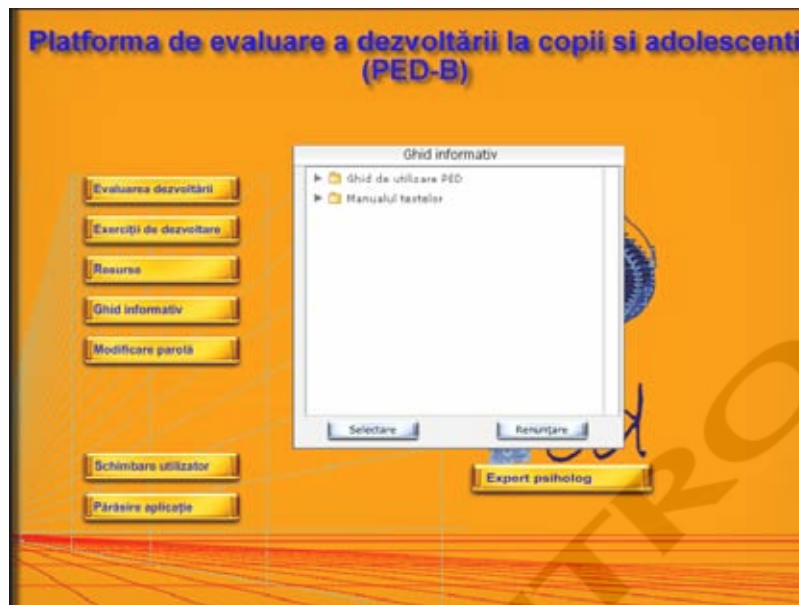
În categoria *Resurse* se vor regăsi un dicționar de termeni utili pentru lucrul cu platforma și alte materiale de actualitate. În dicționar sunt oferite definiții ale acelor termeni care sunt utili în practica psihologică sau pentru lămurirea unor concepte de specialitate. Celelalte resurse cuprind: articole de specialitate, texte informative despre subiecte utile în practica psihologică, educațională și modalități de educare a copilului. Modalitatea de alegere a unui material este similară cu cea din *Exerciții de dezvoltare*.

Utilitate: Aceste resurse sunt utile pentru clarificarea unor informații cheie pentru dezvoltarea competențelor la copii și adolescenți.

1.1.13. Ghid informativ

În secțiunea acesta se vor regăsi *Ghidul de utilizare a platformei*, manualele tuturor testelor incluse în platformă.

Utilitate: în manualele testelor puteți găsi o serie de informații clarificatoare despre conceptele de la care s-a pornit în construcția lor, modalitatea de aplicare, interpretare a rezultatelor, etaloane.

1.1.14. Modificare parolă

Accesând butonul „Modificare parolă”, se deschide o fereastră similară cu cea de mai jos:

În câmpurile din fereastra de schimbare a parolei, se vor trece, în ordine, parola existentă pentru utilizator, urmată de noua parolă și de confirmarea acesteia. Parolele sunt formate dintr-o înșiruire de caractere, litere și/sau cifre.

ATENȚIE! Se recomandă ca această parolă să fie personală și să nu fie înstrăinată sub niciun motiv.

1.1.15. Schimbare utilizator

Prin apăsarea butonului „Schimbare utilizator” se poate bloca accesul în aplicație. Pe ecran va apărea fereastra de autorizare acces.

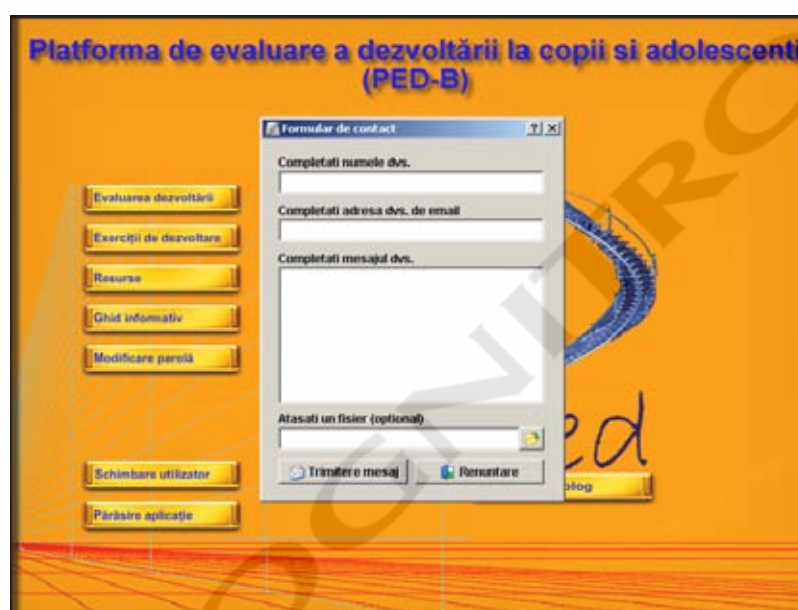

1.1.16. Expert psiholog

Pentru a apela la serviciile unui psiholog expert, s-a creat modulul prin care se va trimite un e-mail (eventual însoțit de un fișier atașat) unui psiholog din cadrul COGNITROM. Prin apăsarea butonului „Trimite”, acest e-mail va fi trimis pe adresa PEDb@cognitrom.ro și i se va răspunde în cel mai scurt timp posibil.

Utilitate: puteți utiliza acest modul atunci când aveți o nelămurire legată de rezultatele obținute de copil, când nu știți cum să interveniți și atunci când pur și simplu doriți să vorbiți cu un specialist despre copilul dumneavoastră.

1.1.17. Părăsire aplicație

Apăsarea acestui buton va scoate utilizatorul din platforma PED^b.

**Evaluarea neuropsihologică
a dezvoltării (6/7-12 ani)**

COGNITROM

2.1. Prezentarea testelor de evaluare a dezvoltării

2.1.1. ATENȚIA VIZUALĂ

Vârsta: 6-12 ani

Domeniul: Atenție/Funcții executive

DESCRIERE:

Acest test evaluează viteza și acuratețea cu care copilul poate să se focalizeze selectiv și să își mențină atenția pe ținte vizuale din cadrul unei zone delimitate.

MATERIALE

Fișa de răspuns

Cronometru

Caietul de răspuns

Creion/pix roșu

PUNCT DE PORNIRE ȘI REGULĂ DE ÎNTRERUPERE

Administrați cei doi itemi specificați pentru grupa de vârstă a copilului:

Vârsta 6-12 ani: *pisici și fețe*.

LIMITĂ DE TIMP

180 sec/item.

ADMINISTRARE

Așezați paginile corespunzătoare din *Caietul de răspuns* în fața copilului, în dreptul medianei corpului său, în poziție orizontală. Din perspectiva copilului, imaginile țintă (iepure, pisică sau fețe) ar trebui să apară în poziția de centru sus a paginii. Copilul nu trebuie să miște *Caietul de răspuns*. În cazul copiilor mici, cuvântul *pisică* poate fi înlocuit cu cel de *pisicuță*, *iepure* cu *ieपुरaș*. Dați copilului pixul sau creionul roșu.

Itemul cu pisici

Indicați pisica din partea de sus a paginii și spuneți:

Aici este o pisică! Aici (arătați partea de jos a paginii) ***sunt mai multe pisici. Încearcă să găsești toate pisicile! Când găsești o pisică, fă un semn pe ea uite așa!*** (trasați o linie peste pisica model din partea de sus a paginii).

Puneți pe masă, în dreptul medianei corpului copilului, creionul roșu și spuneți:

Marchează toate pisicile cât de repede poți. Spune-mi când ai terminat. Ești pregătit? Începe!

Începeți cronometrarea. Opriți cronometrul la 180 de secunde sau în situația în care copilul pune creionul jos sau indică în orice alt mod că a terminat. Notați timpul scurs în secunde.

Itemul cu fețe

Indicați fețele țintă din prima linie și spuneți:

Aici vezi două fețe. Aici jos (arătați liniile următoare) sunt mai multe fețe. Acum încearcă să găsești toate fețele care arată exact ca cele din partea de sus a paginii și marchează cu o linie fiecare față pe care o găsești (trasați o linie peste model). Aceste două fețe (arătați) nu trebuie să fie neapărat una lângă alta (arătați).

Puneți pe masă, în dreptul medianei corpului copilului, creionul roșu și spuneți:

Încearcă să găsești toate fețele cât de repede poți. Mergi în direcția aceasta (indicați cu un gest stânga - dreapta) fără a sări peste nicio față. Când ai terminat cu rândul acesta, treci la următorul. Spune-mi când ai terminat. Ești gata? Începe!

Începeți cronometrarea. Opriti cronometrul la 180 de secunde sau în situația în care copilul pune creionul jos sau indică în orice alt mod că a terminat. Notați timpul scurs în secunde.

OBSERVAȚII CALITATIVE

Observați apariția unui **comportament în afara sarcinii** (distragere, ridicare de pe scaun, care necesită intervenția examinatorului) și frecvența acestora de la începutul instrucțiunilor până la sfârșitul sarcinii.

PUNCTAJ

Numărați țintele totale (numărul de itemi bifați de copil, indiferent dacă sunt corecte sau nu) și apoi numărul de itemi marcați greșit (erori de comitere). Calculați apoi scorul de corectitudine pentru fiecare item în felul următor: din numărul total de ținte marcate se scade numărul de erori de comitere (o variantă mai simplă este de a număra de la început țintele corecte, însă aceasta omite o serie de informații utile despre copil). Scorul total de corectitudine pentru *Atenția vizuală* este format din suma scorurilor obținute la cele două părți ale probei. Timpul total este format din suma timpilor înregistrați la cele 2 părți ale probei.

Scorul total pentru acest test este determinat atât de timpul folosit pentru completare, cât și de scorul obținut în ceea ce privește corectitudinea.

Scor maxim:

Corectitudine: 40 puncte

Timp: 360 secunde

INTERPRETARE:

Pentru copiii între 6 și 12 ani, primul item este cel aleatoriu, cu pisici, iar al doilea item este un test complex de atenție vizuală selectivă, în care copilul localizează și compară repede două fețe țintă, în ordine liniară. Copilul trebuie să fie vigilent din punct de vedere vizual, datorită multiplelor permutări ale trăsăturilor faciale din șir, pentru a reuși să facă alegerile corecte.

Performanțele slabe numai la primul item al acestui test pot indica faptul că problema subiacentă s-ar putea datora unor deficite de atenție vizuală sau de impulsivitate. O frecvență mare de **comportamente în afara sarcinii**, în cazul acestui test, poate sugera probleme legate de atenție și impulsivitate. Performanțe slabe la al doilea item (*fețe*) pot fi cauzate de deficite de atenție, în cazul în care crește solicitarea cognitivă sau incapacitatea de a păstra diferite aspecte ale trăsăturilor faciale în memoria de lucru, în timpul localizării țintei. Ipotezele legate de impulsivitate în cazul primului item sau probleme legate de solicitarea cognitivă sau reținerea unui set, în cazul celui de al doilea item, trebuie confirmate de observații similare și la alte evaluări. Performanțe slabe la ambele părți ale *Atenției vizuale*, se pot datora următoarelor variabile: probleme de atenție, dificultăți de a reține seturi, deficite ale memoriei de lucru.

Pentru toate vârstele, ipotezele ar trebui verificate prin căutarea acestor factori în performanța copilului la alte teste. Dacă copilul trece (fără să se oprească) peste o linie sau pierde șirul, poate fi vorba despre o problemă de urmărire vizuală. Dacă problemele de urmărire vizuală sunt atât de severe încât pot interfera cu cititul, ar putea fi vorba de o problemă de convergență vizuală. Un liniar îi poate fi de ajutor în urmărirea șirurilor și o evaluare oftalmologică ar putea, de asemenea, fi de folos.

2.1.2. COPIEREA DESENULUI

Vârsta: 6-12 ani

Domeniu: Procesare vizuospațială

DESCRIERE

Acest test evaluează abilitatea copilului de a copia figuri geometrice bidimensionale.

MATERIALE

Caiet de răspuns.

Creion fără radieră (pentru copiii mai mici, folosiți un creion mai gros).

PUNCTE DE PORNIRE

Vârsta 6 ani: itemul 1.

Vârsta 7 - 8 ani: itemul 4.

REGULĂ DE RELUARE

Dacă un copil de 7-8 ani nu rezolvă corect Itemul 4, îi veți administra și Itemii 1-3, apoi veți continua secvența până când se îndeplinesc condițiile pentru regula de întrerupere.

REGULĂ DE ÎNTRERUPERE

Se întrerupe administrarea dacă la 4 itemi consecutivi copilul obține scorul 0.

ADMINISTRARE

Așezați *Caietul de răspuns* în fața copilului, în dreptul medianei corpului său (deschideți caietul la pagina corespunzătoare itemului adecvat vârstei). Oferiți-i un creion fără radieră.

PENTRU 6 ANI:

Indicați itemul 1 și spuneți:

Copiază această figură aici (indicați spațiul de sub desen). Continuați administrarea itemilor în acest mod.

PENTRU 7-8 ANI:

Pentru copiii de 7-8 ani, indicați Itemul 4 și spuneți:

Copiază această figură aici.

(indicați spațiul de sub desen).

Continuați administrarea itemilor în acest mod.

Încurajați copiii de orice vârstă să copieze cât de multe desene posibile.

Nu permiteți copilului să șteargă sau să întoarcă pagina.

OBSERVAȚII CALITATIVE

Notați prezența **tremurului mâinii** (mișcări fine, involuntare, observabile în timpul utilizării creionului).

Caracterizați **modul în care copilul ține creionul**, utilizând următoarele criterii:

- **Matur.** Creionul este ținut ușor, între vârfurile degetelor (vezi figura 1). Mișcările creionului se datorează mai degrabă mișcărilor degetelor, decât mișcărilor mâinii sau ale antebrațului.

Tripod dinamic

Figura 1. Exemplu de prindere matură a creionului

- **Intermediar.** Creionul este apucat strâns și este susținut mai ales cu degetele întinse (vezi figura 2). E posibil să apară o mișcare a mâinii, însă, în general, mișcarea creionului se datorează mișcării antebrăului.

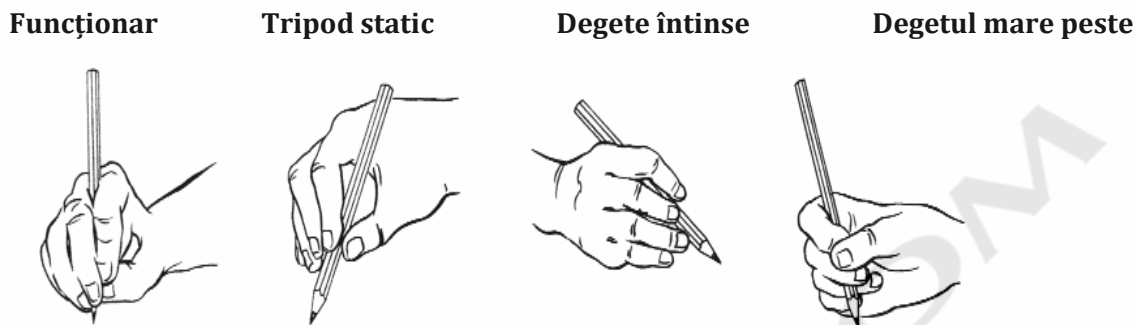

Figura 2. Exemple de prindere intermediară a creionului

- **Imatur.** Creionul este ținut cu mâna strânsă în pumn sau atinge palma (și este susținut de aceasta). Încheietura poate fi ușor flexată (vezi figura 3). Mișcările creionului se datorează în principal mișcării brațului (de la cot în sus).

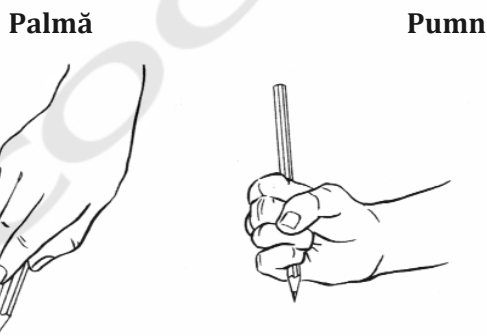

Figura 3. Exemple de prindere imatură a creionului

PUNCTAJ

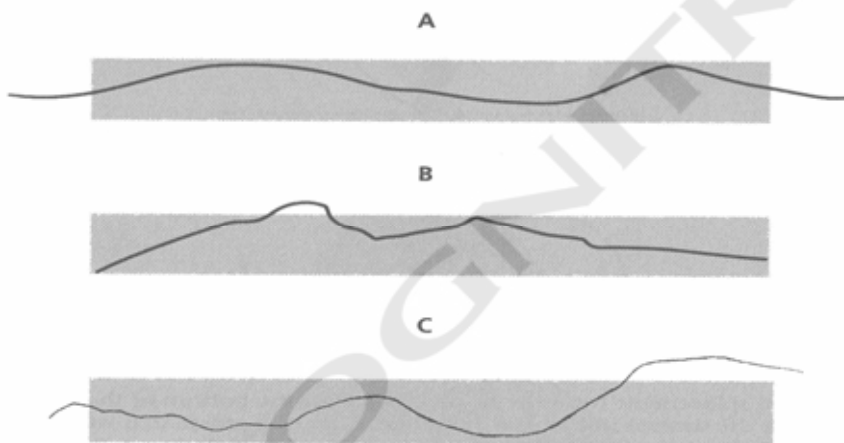
Punctajul pentru fiecare item se acordă pe baza criteriilor prezentate în secțiunea următoare. Această secțiune include și exemple de cotare pentru fiecare item. Se acordă 1 punct pentru fiecare criteriu îndeplinit. În cazul copiilor de 7-12 ani, se acordă punctajul complet pentru fiecare item neadministrat care precede itemul de la care a pornit copilul. Pentru a obține punctajul itemului, însumați punctajele obținute la fiecare criteriu. Scorul total brut pentru acest test este suma punctelor obținute la itemii individuali. Folosiți figurile din model, pentru a realiza o cotare cât mai exactă.

Scor maxim: 72.

COTAREA COPIERII DESENULUI

Măsurarea rectiliniarității liniei

Pentru a măsura rectiliniaritatea liniilor, folosiți aceste figuri orientative: în figura de mai jos este arătată o linie dreaptă în A, iar în B și C sunt prezentate linii care nu sunt drepte.

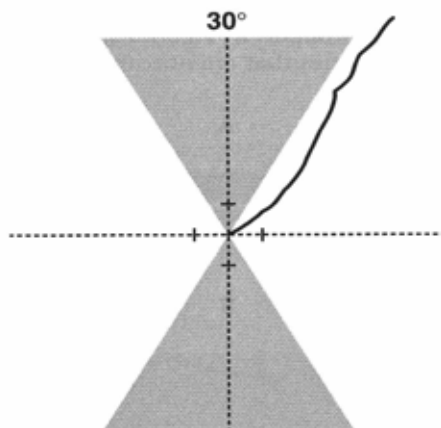
Figura 4. Măsurarea rectiliniarității

Măsurarea orientării liniei

Dacă linia ar trebui să fie orientată vertical, ca și în Itemul 1, folosiți partea stângă sau cea dreaptă a *Caietului de răspuns*, ca ghid pentru planul vertical. Dacă linia ar trebui orientată orizontal, ca în cazul Itemului 2, folosiți partea de sus sau cea de jos a paginii, ca ghid pentru planul orizontal. Aliniați linia întreruptă care trece prin unghi cu partea de sus, cea de jos sau marginea paginii, în funcție de caz, și aliniați partea hașurată a unghiului cu unul dintre capetele liniei copilului (astfel încât unul dintre capetele liniei să pornească din punctul de intersecție al zonelor hașurate, ca în exemple). Dacă linia se încadrează în zona hașurată, este adecvat orientată.

Măsurarea deplasării față de poziția verticală

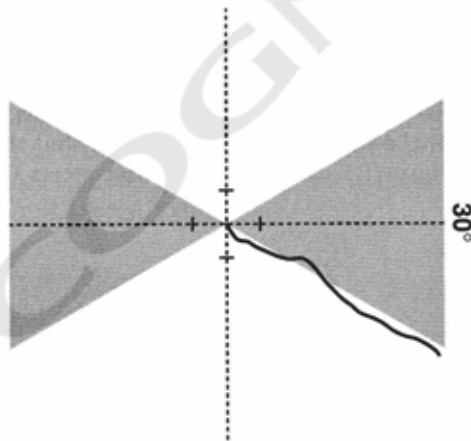
Pentru a măsura deplasarea față de poziția verticală, aliniați marginea paginii din *Caietul de răspuns* pe care copilul a desenat, cu linia punctată la unghiul de 30°. Aliniați punctul de intersecție al zonelor hașurate cu unul dintre capetele liniei. Linia din figura 5 cade în afara zonei hașurate și, în consecință, nu este considerată a fi verticală.

Figura 5. Măsurarea deplasării față de poziția verticală (Item 1)

Măsurarea deplasării față de poziția orizontală

Pentru a măsura deplasarea față de poziția orizontală, aliniați partea de jos a *Caietului de răspuns* cu linia punctată la unghiul de 30°. Aliniați punctul de intersecție al zonelor hașurate cu unul din capetele liniei. Pentru că linia din figura 6 se află în afara zonei hașurate, nu este considerată orizontală.

Figura 6. Măsurarea deplasării față de poziția orizontală (Item 2)

Măsurarea atât a orientării orizontale, cât și a celei verticale

Pentru a măsura orientarea pe orizontală, dar și cea pe verticală, plasați axa orizontală paralel cu marginea de jos a *Caietului de răspuns*. Vezi figura 7.

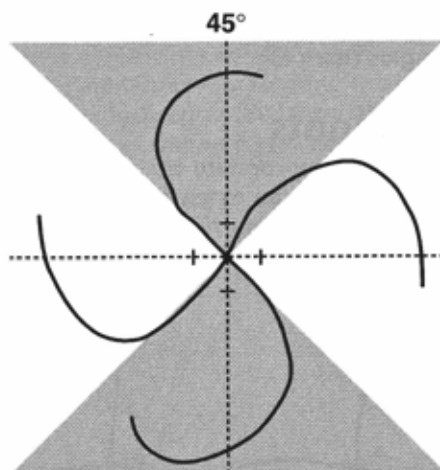

Figura 7. Măsurarea atât a poziției orizontale cât și a celei verticale (Itemul 12)

Măsurarea unghiurilor

Folosiți un raportor pentru a măsura unghiurile. Itemul 6 necesită măsurarea unghiurilor desenului copilului de două ori. Mai întâi, folosiți unghiul de 20° și puneți-l peste desen, având grijă ca liniile să nu cadă în interiorul porțiunii hașurate. Apoi, folosiți unghiul de 45° prin plasarea acestuia peste desen, având grijă ca liniile să nu cadă în afara zonei hașurate. Figura 8 arată un desen care îndeplinește criteriul *d* pentru Itemul 6.

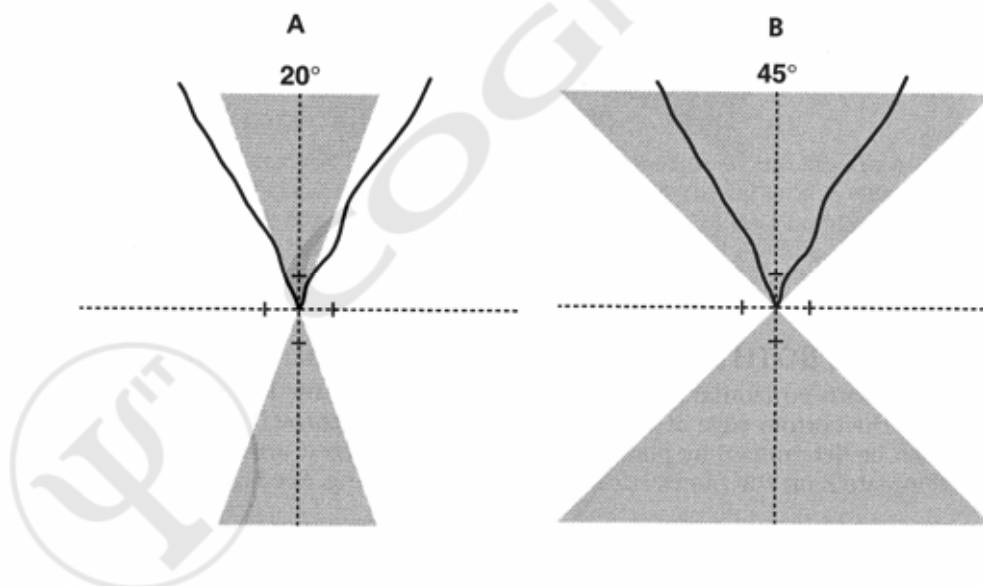
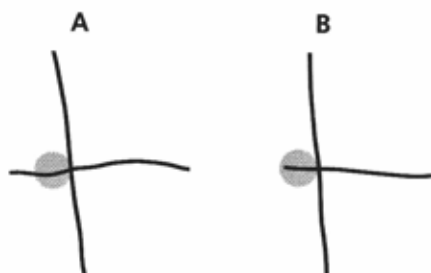

Figura 8. Măsurarea unghiurilor (Itemul 6)

Măsurarea depășirilor

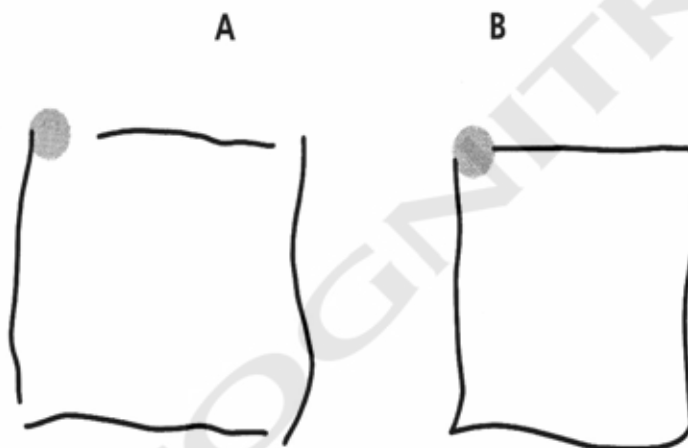
O depășire este o extensie dincolo de un punct specificat de către criteriul de cotare. În figura 9, imaginea A prezintă o depășire care este mai mare decât punctul de 5 mm, iar B ilustrează o depășire care nu depășește suprafața punctului.

Figura 9. Măsurarea depășirilor (Itemul 5)

Măsurarea spațiilor lipsă la intersecțiile dintre linii, puncte de închidere sau colțuri

În figura 10, imaginea A arată o deschizătură care nu este acceptabilă (mai mare de 5 mm), iar B ilustrează o deschizătură care este acceptabilă (nu depășește 5 mm).

Figura 10. Măsurarea spațiilor lipsă la intersecțiile dintre linii, puncte de închidere sau colțuri

Criteriile de cotare ale fiecărui item

Mai jos, sunt prezentate criteriile de cotare pentru fiecare item de la *Copierea desenului*. Sunt incluse exemple de desene care îndeplinesc atât fiecare criteriu, cât și criteriile multiple. Sub fiecare desen, sunt litere care reprezintă criteriul pe care-l îndeplinește. Câteva desene includ o linie care indică marginea spațiului în care răspunsul copilului a fost desenat. Exemplele au fost reduse fotografic.

ITEM 1

CRITERIILE PENTRU 4 PUNCTE

DESEN DE 4 PUNCTE

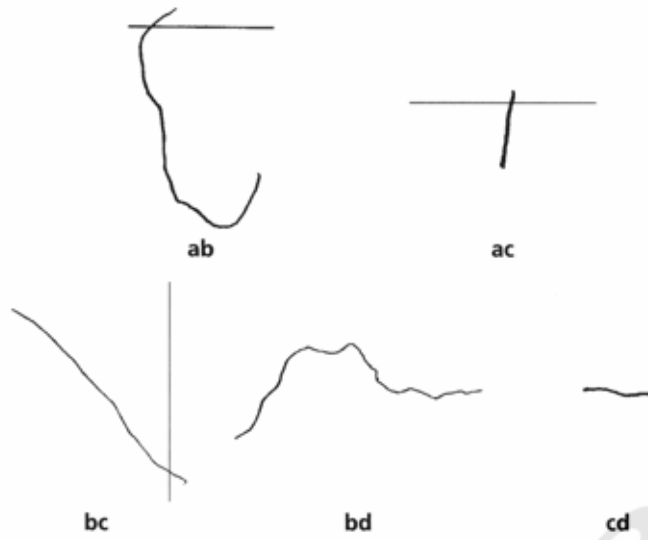
- 1a. Mai mult de jumătate din linie cade în cadrul porțiunii hașurate a unghiului de 30° de la axa vertical.
- 1b. Linia are cel puțin 2,5 cm lungime.
- 1c. Linia este dreaptă.
- 1d. Toate semnele se află în interiorul spațiului oferit în *Caietul de răspuns*.

Criteriile de 3 puncte (desene combinate)

Criteriile de 2 puncte (desene combinate)

Criteriile de 1 punct

Desen de 0 puncte

Copilul nu a făcut niciun semn la acest item.

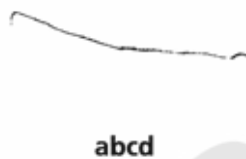

ITEM 2 _____

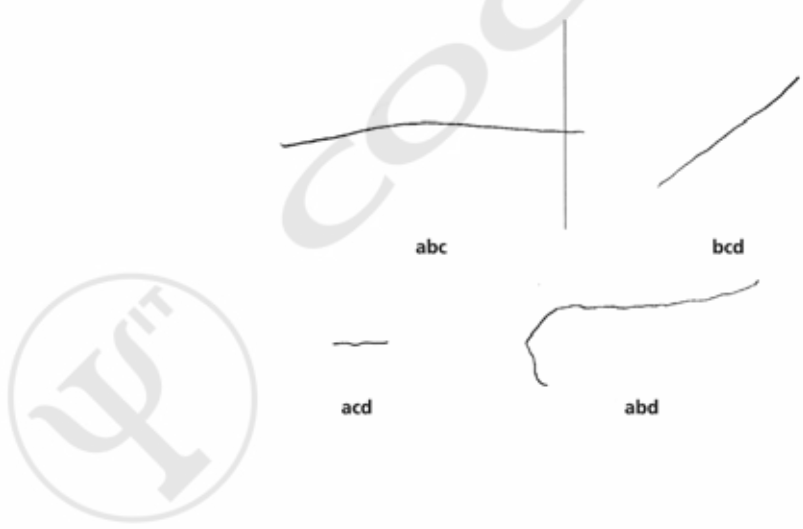
CRITERIILE PENTRU 4 PUNCTE

DESEN DE 4 PUNCTE

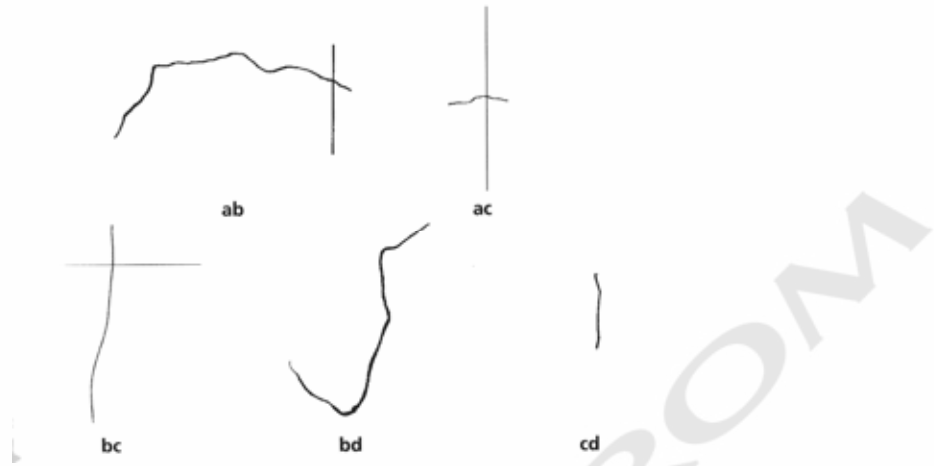
- 2a. Mai mult de jumătate din linie cade în cadrul porțiunii hașurate a unghiului de 30° de la axa orizontală.
- 2b. Linia are cel puțin 2,5 cm lungime.
- 2c. Linia este dreaptă.
- 2d. Toate semnele se află în interiorul spațiului oferit în *Caietul de răspuns*.

Criteriile de 3 puncte (desene combinate)

Criteriile de 2 puncte (desene combinate)

Criteriile de 1 punct

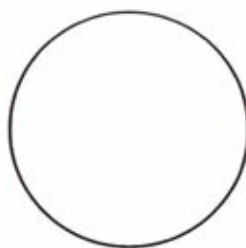

Desen de 0 puncte

Copilul nu a făcut niciun semn la acest item.

ITEM 3

CRITERIILE PENTRU 4 PUNCTE

DESEN DE 4 PUNCTE

- 3a. Este prezentă o figură rotundă sau rotunjită. Se acceptă linii multiple.
- 3b. Rapoartele înălțime/ lățime și lățime/ lungime nu sunt mai mari de 2 la 1.
- 3c. Cercul este desenat cu o singură linie. Depășirile sau spațiile libere (porțiunile de linii absente) care nu sunt mai mari de o pătrime din circumferință sunt acceptate.
- 3d. Toate semnele se află în interiorul spațiului oferit în *Caietul de răspuns*.

Criteriile de 3 puncte (desene combinate)

abc

acd

abd

Criteriile de 2 puncte (desene combinate)

ab

ac

ad

Criteriile de 1 punct

a

Desen de 0 puncte

ITEM 4

CRITERIILE PENTRU 4 PUNCTE

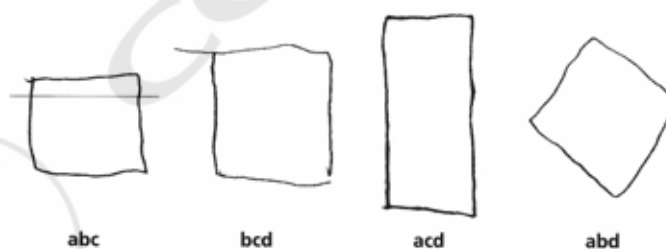
DESEN DE 4 PUNCTE

- 4a. Figura are 4 laturi și colțuri clare. Colțurile pot fi rotunjite sau ascuțite. Nu există niciun spațiu liber (porțiune de linie absentă) sau depășire mai mare de 5 mm.
- 4b. Rapoartele înălțime/ lățime și lățime/ lungime nu sunt mai mari de 2 la 1.
- 4c. Unghiul format de bază cu axa orizontală nu este mai mare de 30°.
- 4d. Toate semnele se află în interiorul spațiului oferit în *Caietul de răspuns*.

abcd

Criteriile de 3 puncte (desene combinate)

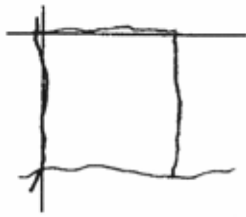
abc

bcd

acd

abd

Criteriile de 2 puncte (desene combinate)

bc

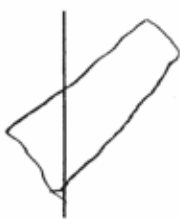

bd

cd

Criteriile de 1 punct

a

b

c

d

Desen de 0 puncte

ITEM 5

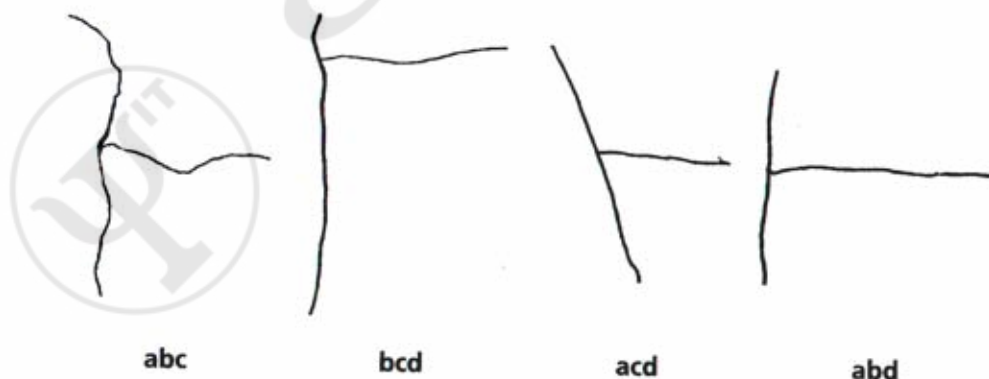
CRITERIILE PENTRU 4 PUNCTE

DESEN DE 4 PUNCTE

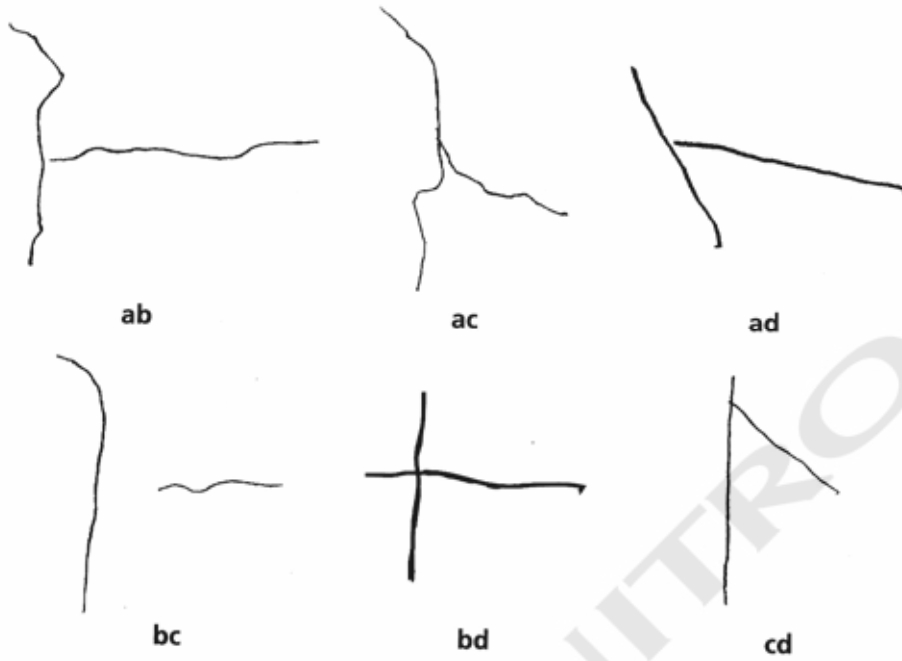
- 5a. O singură linie orizontală atinge o singură linie verticală, în cadrul treimii centrale a liniei verticale. Nu există niciun spațiu liber (porțiune de linie absentă) sau depășire mai mare de 5 mm.
- 5b. Unghiul format de linia orizontală cu axa orizontală și cel format de linia verticală cu axa verticală nu depășesc 20°.
- 5c. Linia verticală este mai lungă decât linia orizontală.
- 5d. Ambele linii sunt drepte.

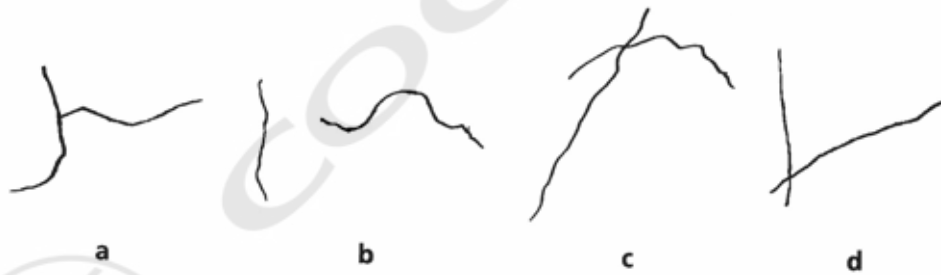
Criteriaile de 3 puncte (desene combinate)

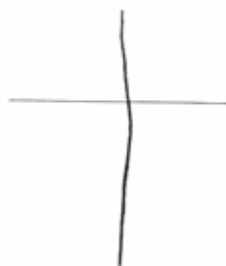
Criteriile de 2 puncte (desene combinate)

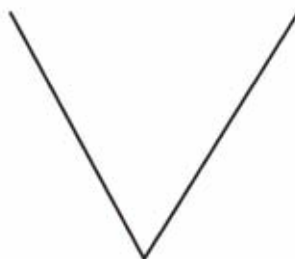
Criteriile de 1 punct

Desen de 0 puncte

ITEM 6

CRITERIILE PENTRU 4 PUNCTE

DESEN DE 4 PUNCTE

- 6a. Două linii oblice se întâlnesc într-un punct la bază. Nu există nicio depășire și niciun spațiu gol mai mare de 2 mm.
- 6b. O linie nu este de 1, 5 ori mai lungă decât cealaltă.
- 6c. Liniile sunt drepte.
- 6d. Liniile sunt înclinate înspre în afară, iar unghiul fiecărei linii față de verticală nu e mai mic de 20° și nu e mai mare de 45°.

abcd

criteriile de 3 puncte (desene combinate)

abc

bcd

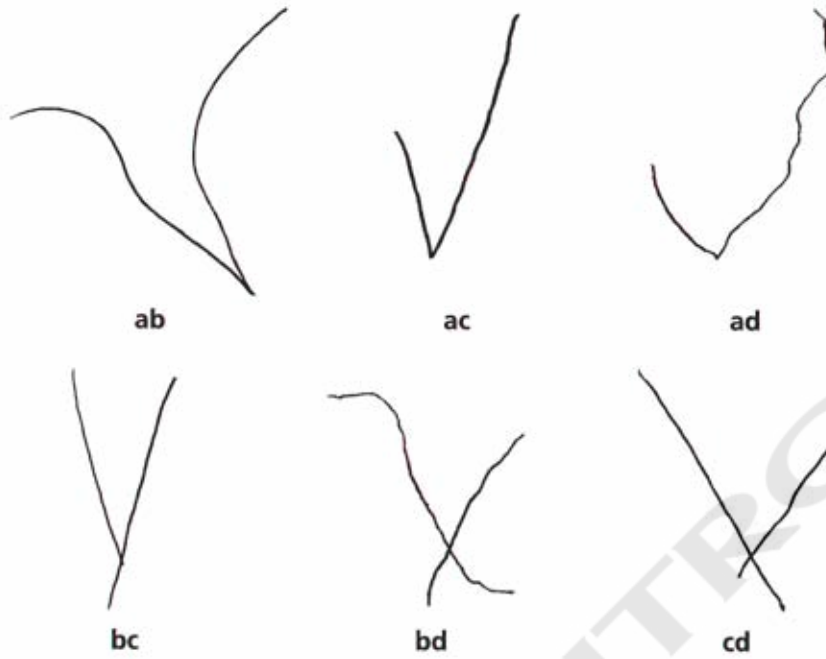

acd

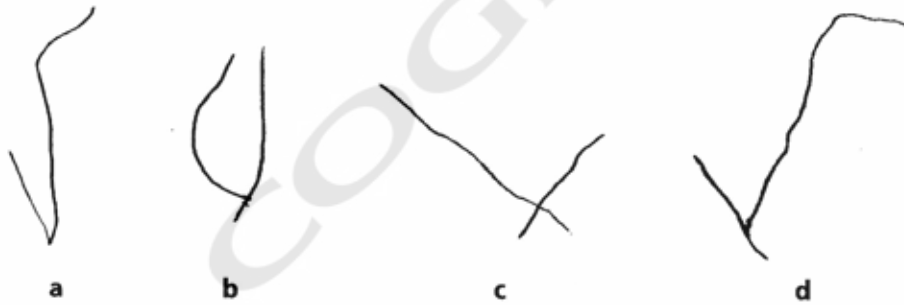

abd

Criteriile de 2 puncte (desene combinate)

Criteriile de 1 punct

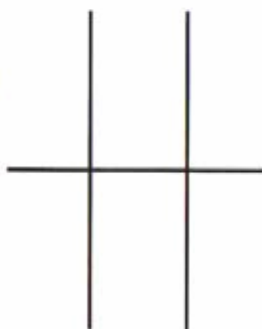

Desen de 0 puncte

ITEM 7

CRITERIILE PENTRU 4 PUNCTE

DESEN DE 4 PUNCTE

- 7a. O singură linie orizontală traversează două linii verticale aproximativ paralele.
- 7b. Perechea de segmente verticale de deasupra și cea de sub axa orizontală sunt aproximativ egale ca lungime, niciuna nu este mai mare de cel puțin 1,5 ori decât cealaltă. Cele două segmente de sus sunt egale între ele și cele două segmente de jos sunt egale între ele.
- 7c. Linia orizontală și liniile verticale sunt drepte.
- 7d. Segmentul orizontal din stânga primei linii verticale nu este cu mai mult de două ori mai lung decât segmentul orizontal din dreapta celei de-a doua verticale și invers.

abcd

Criteriile de 3 puncte (desene combinate)

abc

bcd

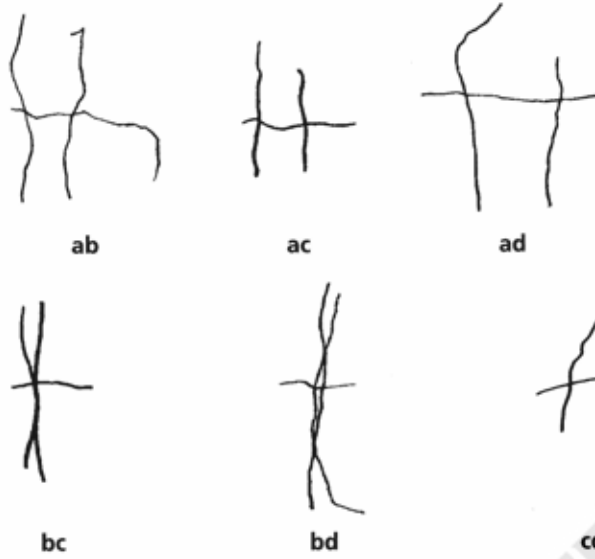

acd

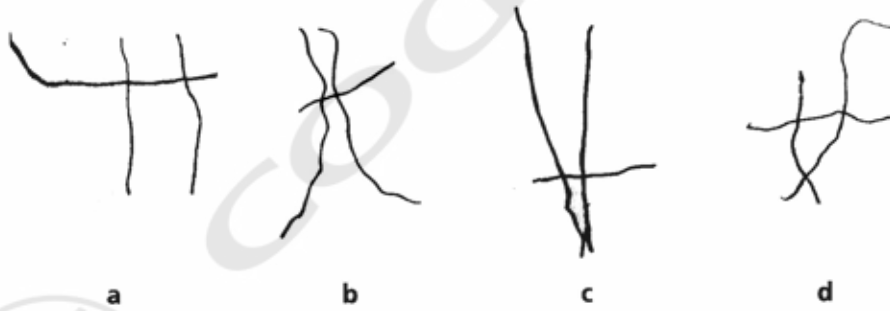

abd

Criteriile de 2 puncte (desene combinate)

Criteriile de 1 punct

Desen de 0 puncte

ITEM 8

CRITERIILE PENTRU 4 PUNCTE

DESEN DE 4 PUNCTE

- 8a. Sunt prezente trei cercuri complete, unul deasupra celuilalt. Nu sunt permise depășiri sau spații goale (porțiuni de linii absente) mai mari decât o pătrime din circumferință.
- 8a. Cercurile exterioare nu se ating, dar fiecare se suprapune parțial peste cercul din mijloc.
- 8c. Cercurile sunt aliniat. Poziția poate fi verificată prin conectarea centrului cercului din mijloc cu centrele cercurilor, de sus și de jos, pentru a forma două linii. Ambele linii formează cu axa verticală unghiuri mai mici de 10°.
- 8d. Cel mai lung diametru nu este cu mai mult de 1,5 ori mai lung decât cel mai scurt diametru.

abcd

Criteriile de 3 puncte (desene combinate)

abc

bcd

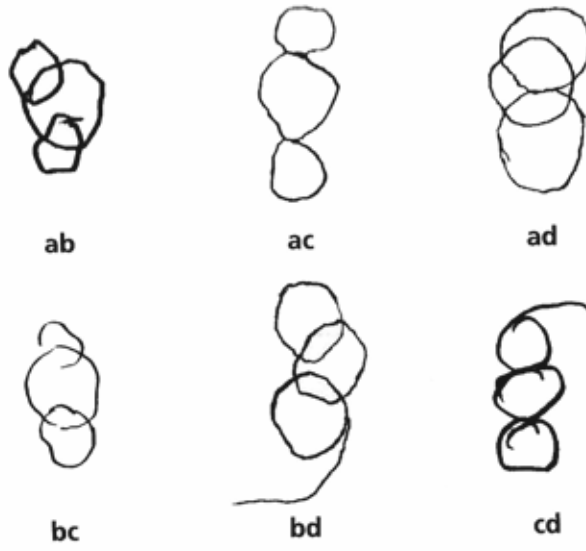

acd

abd

Criteriile de 2 puncte (desene combinate)

Criteriile de 1 punct

Desen de 0 puncte

ITEM 9

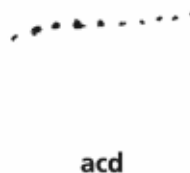
CRITERIILE PENTRU 4 PUNCTE

DESEN DE 4 PUNCTE

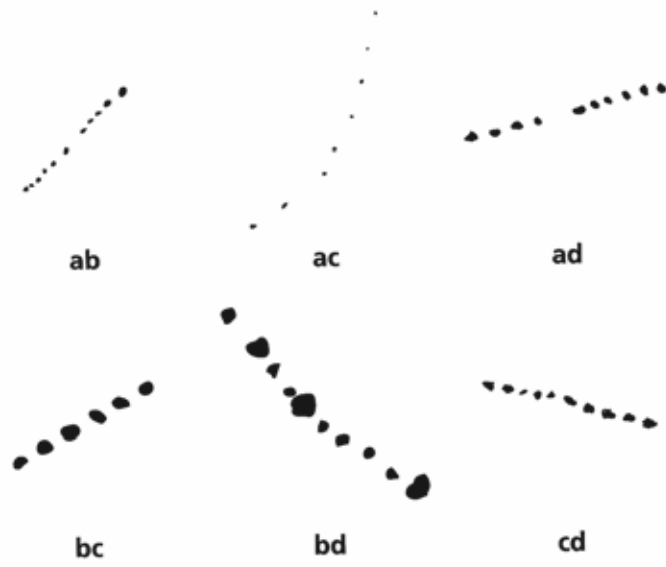
- 9a. Linia se înclină, o ia pieziș din partea stângă jos înspre dreapta sus și este compusă din 8 până la 12 puncte/cercuri /liniute.
- 9b. Linia formează un unghi de cel puțin 20° în raport cu axele, orizontală și verticală și este dreaptă.
- 9c. Cel mai mare spațiu dintre puncte nu este cu mai mult de trei ori mai mare decât cel mai mic spațiu dintre puncte.
- 9d. Numărul de puncte este exact 10 și niciun punct nu depășește 5 mm în diametru.

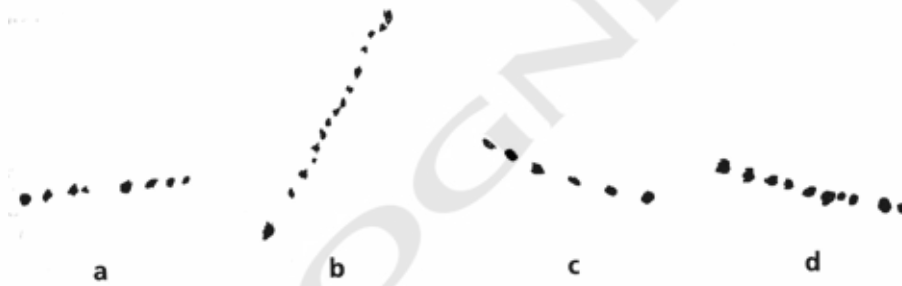
Criteriile de 3 puncte (desene combinate)

Criteriile de 2 puncte (desene combinate)

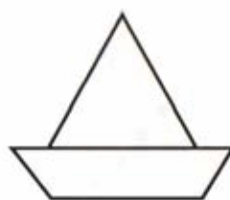
Criteriile de 1 punct

Desen de 0 puncte

ITEM 10

CRITERIILE PENTRU 4 PUNCTE

DESEN DE 4 PUNCTE

- 10a. Figura este compusă dintr-un trapez isoscel cu patru laturi și colțuri distincte și un triunghi poziționat pe cea mai lungă latură.
- 10b. Este prezent un triunghi aproximativ echilateral. Triunghiul este centrat pe trapez; linia din stânga al triunghiului nu este cu mai mult de 1,5 ori mai lungă decât linia din dreapta al triunghiului.
- 10c. Baza triunghiului este parte a trapezului. Poate fi trasă separat, dar este încorporată în trapez și nu există mai mult de 1 mm spațiu liber între linii.
- 10d. Unghiul format de baza trapezului cu axa orizontală nu depășește 15°.

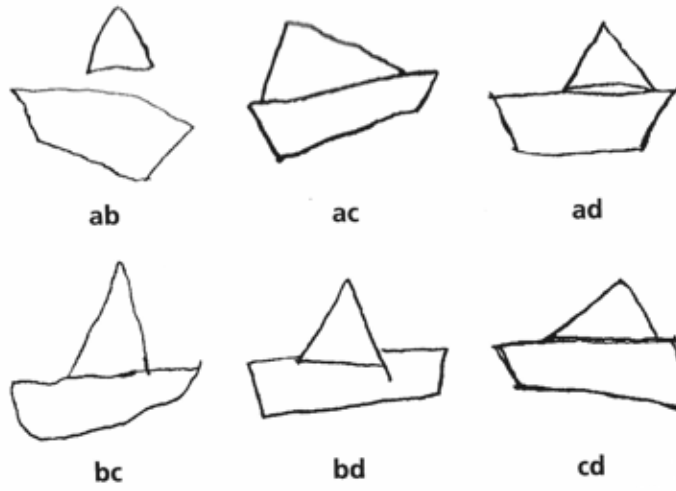

abcd

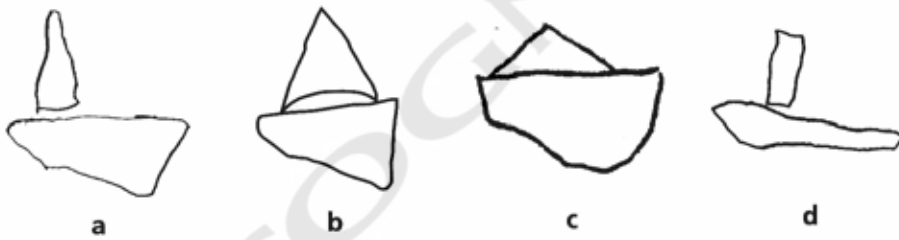
Criteriile de 3 puncte (desene combinate)

Criteriile de 2 puncte (desene combinate)

Criteriile de 1 punct

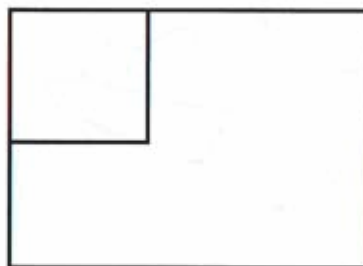

Desen de 0 puncte

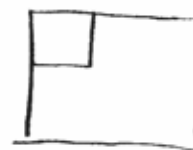
ITEM 11

CRITERIILE PENTRU 4 PUNCTE

DESEN DE 4 PUNCTE

- 11a. Este prezent un dreptunghi/ pătrat exterior cu un pătrat plasat în interior, în colțul din stânga sus. Colțurile pot fi rotunjite sau ascuțite.
- 11b. Unghiurile formate de liniile orizontale cu axa orizontală nu sunt mai mari de 15° . Toate liniile sunt drepte.
- 11c. Forma exterioară este în mod clar un dreptunghi orizontal, iar forma interioară este clar un pătrat. Baza pătratului intern atinge mijlocul laturii verticale a dreptunghiului periferic.
- 11d. Pătratul intern are două laturi distincte și două laturi care fac parte din dreptunghiul exterior (aceste linii pot fi desenate separat dacă sunt încorporate în dreptunghiul exterior; nu există mai mult de 1 mm spațiu liber între linii). Nu este niciun spațiu liber sau vreo depășire mai mare de 2 mm.

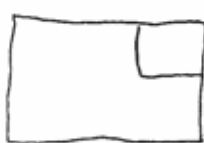

abcd

Criteriile de 3 puncte (desene combinate)

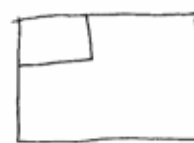
abc

bcd

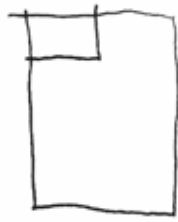

acd

abd

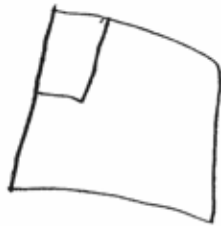
Criteriile de 2 puncte (desene combinate)

ab

ac

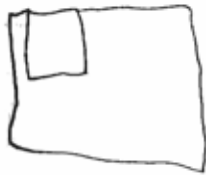

ad

bd

Criteriile de 1 punct

a

b

c

d

Desen de 0 puncte

ITEM 12

CRITERIILE PENTRU 4 PUNCTE

DESEN DE 4 PUNCTE

- 12a. Sunt prezente două curbe care se intersectează, fără nicio distorsiune sau confuzie în ceea ce privește direcțiile. Pentru criteriile b, c și d, plasați centrul celei mai mari axe de orientare din șablonul B la intersecția curbelor din desenul copilului, cu axa orizontală din șablon paralelă cu marginea de jos a *Caietului de răspuns*.
- 12b. Cele două părți ale curbei orizontale sunt poziționate în părțile opuse ale axei orizontale.
- 12c. Cele două părți ale curbei verticale sunt poziționate în părțile opuse ale axei verticale.
- 12d. Capătul fiecărei curbe trebuie să atingă sau să intersecteze axa corespunzătoare.

Criteriile de 3 puncte (desene combinate)

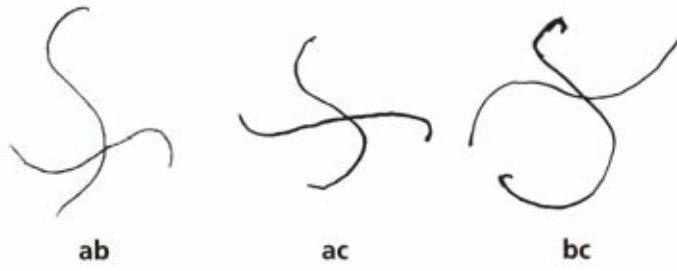

abc

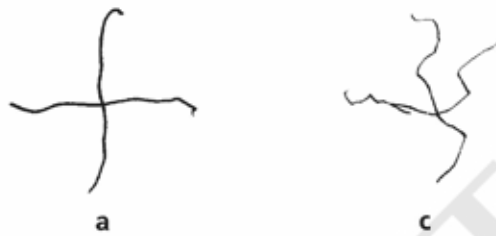

bcd

Criteriile de 2 puncte (desene combinate)

Criteriile de 1 punct

Desen de 0 puncte

COGNITROM

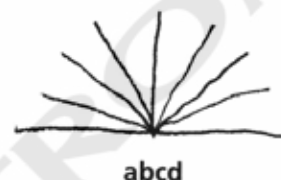
ITEM 13

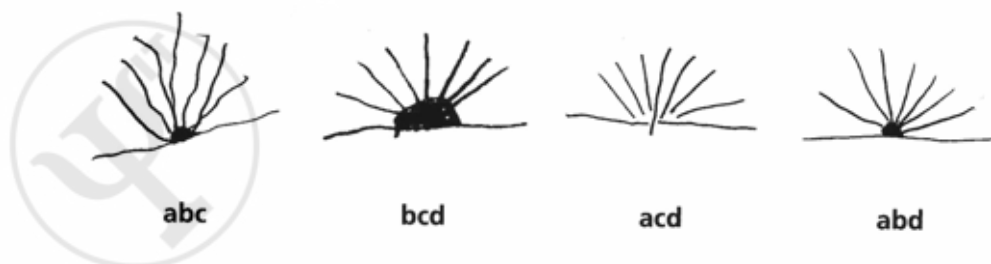
CRITERIILE PENTRU 4 PUNCTE

DESEN DE 4 PUNCTE

- 13a. Nouă linii pornesc radial dintr-o bază centrală, sau 7 linii pornesc din puncte la o distanță de 5 mm unele de altele pe o linie de bază. Liniile sunt dispuse radial, într-o formă semicirculară. Protuberanța centrală poate fi deschisă sau întunecoasă.
- 13b. Există o linie bazală care este continuă, fără segmentări evidente. Nicio linie nu trece sub linia de bază.
- 13c. Există o linie verticală centrală cu trei linii ascendente înclinate în afară, de o parte și de cealaltă. Toate liniile pornesc de la centru.
- 13d. Unghiurile formate de linia bazală sau de segmentele bazale cu axa orizontală nu depășesc 10°.

Criteriile de 3 puncte (desene combinate)

Criteriile de 2 puncte (desene combinate)

ab

ac

ad

bc

bd

cd

Criteriile de 1 punct

a

b

c

d

Desen de 0 puncte

ITEM 14

CRITERIILE PENTRU 4 PUNCTE

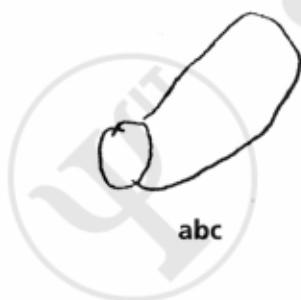
DESEN DE 4 PUNCTE

- 14a. Desenul este un cilindru lung cu partea din față circulară. Se înclină ascendent de la stânga jos spre dreapta sus.
- 14b. Partea din față (partea de jos a desenului) este un cerc și nu un oval. Partea din spate (capătul de sus al desenului) este curbată fără a fi prea alungită sau proeminentă.
- 14c. Ambele laturi ating partea din față circulară și nu apar spații goale mai mari de 2 mm între laturi și partea frontală.
- 14d. Laturile sunt drepte și paralele.

abcd

Criteriile de 3 puncte (desene combinate)

abc

bcd

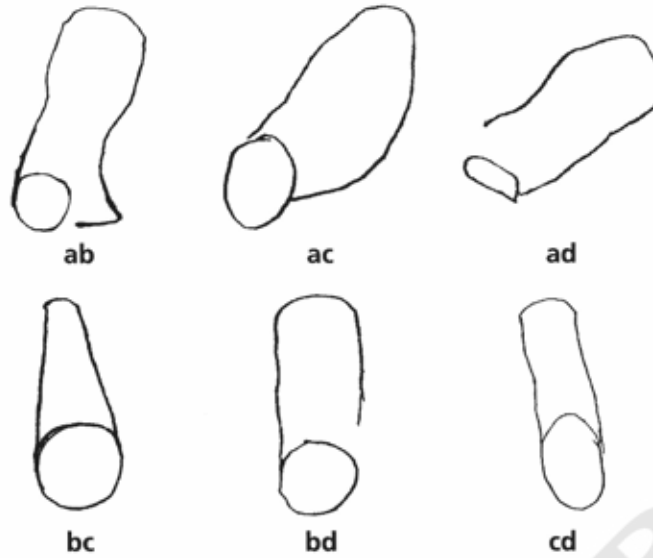

acd

abd

Criteriile de 2 puncte (desene combinate)

Criteriile de 1 punct

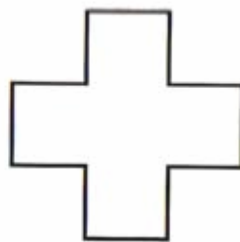

Desen de 0 puncte

ITEM 15

CRITERIILE PENTRU 4 PUNCTE

DESEN DE 4 PUNCTE

- 15a. Este prezentă o cruce închisă cu un centru deschis, fără distorsiuni majore.
- 15b. Cel mai lung braț (măsurat până la cel mai îndepărtat punct al său) nu este cu mai mult de 1,5 ori mai lung decât cel mai scurt braț (măsurat până la cel mai apropiat punct al său).
- 15c. Brațele opuse ale crucii sunt în același plan, orizontal sau vertical.
- 15d. Cel mai lat braț (măsurat în zona cea mai lată) nu este cu mai mult de 1,5 ori mai lat decât cel mai îngust braț (măsurat în zona cea mai îngustă).

abcd

Criteriile de 3 puncte (desene combinate)

abc

bcd

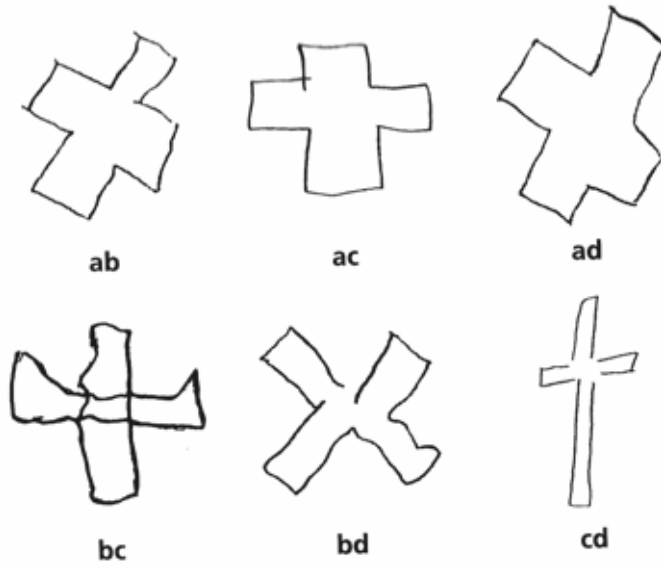

acd

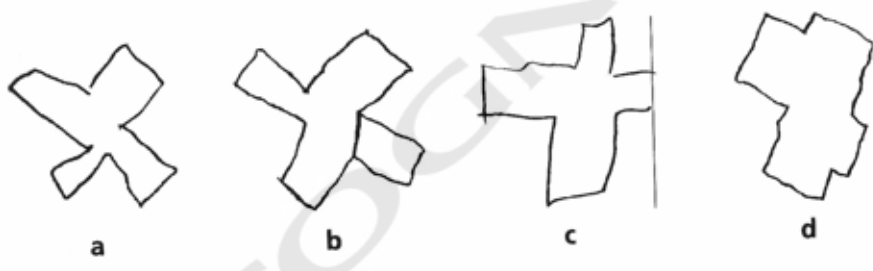

abd

Criteriile de 2 puncte (desene combinate)

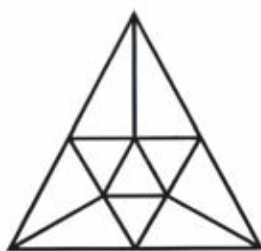
Criteriile de 1 punct

Desen de 0 puncte

ITEM 16

CRITERIILE PENTRU 4 PUNCTE

DESEN DE 4 PUNCTE

- 16a. Trei triunghiuri sunt incluse unul în celălalt, fără distorsiuni sau confuzie.
- 16b. Fiecare vârf al celui mai mare triunghi este unit printr-o linie cu un vârf al celui mai mic triunghi (în cadrul a 2 mm). Nicio linie nu este cu mai mult de 1,5 ori mai lungă decât alta.
- 16c. Toate cele trei linii orizontale ale triunghiurilor formează cu axa orizontală unghiuri mai mici de 10° .
- 16d. Colțurile triunghiurilor interioare ating laturile următorului triunghi ca mărime în mijloc, cu o abatere de maximum 2 mm. Nu există nici o segmentare evidentă a triunghiurilor interioare și nici vreun spațiu liber (porțiune de linie absentă) sau vreo depășire mai mare de 1 mm.

abcd

Criteriile de 3 puncte (desene combinate)

abc

bcd

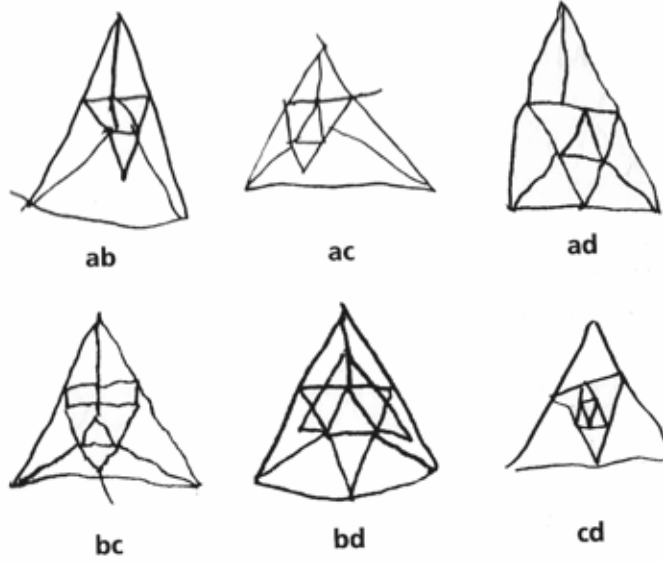

acd

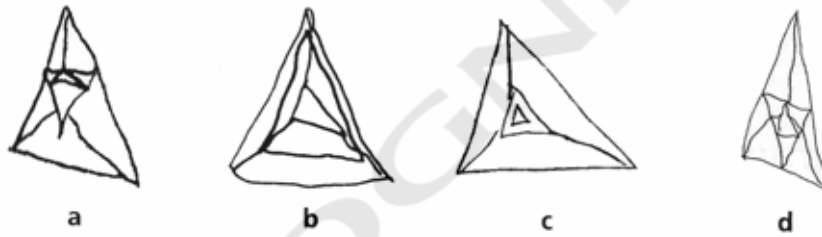

abd

Criteriile de 2 puncte (desene combinate)

Criteriile de 1 punct

Desen de 0 puncte

ITEM 17

CRITERIILE PENTRU 4 PUNCTE

DESEN DE 4 PUNCTE

- 17a. Două paralelograme aproximative înclinate ascendent se suprapun la bază. O depășire sau o „a cincea latură” a unuia dintre paralelograme la unul sau la ambele picioare este permisă, dacă depășirea sau „a cincea latură” nu depășește 5 mm.
- 17b. Paraleloamele sunt aproximativ egale și regulate. Lungimea celei mai mari laturi a unui paralelogram nu este cu mai mult de 1,5 ori mai mare decât lungimea laturii paralele sau decât lungimea celei mai mici dintre laturile lungi ale celuilalt paralelogram.
- 17c. Paraleloamele pornesc de la aceeași bază triunghiulară, fără vreo depășire sau o „a cincea latură” evidentă. Nu există nicio segmentare evidentă a liniilor la intersecție.
- 17d. Linia bazală formează cu axa orizontală un unghi mai mic de 15°. Liniile orizontale din partea de sus a paraleloamelor formează cu axa orizontală unghiuri mai mici de 15°.

abcd

Criteriile de 3 puncte (desene combinate)

abc

bcd

acd

abd

Criteriile de 2 puncte (desene combinate)

ab

ad

bd

Criteriile de 1 punct

a

b

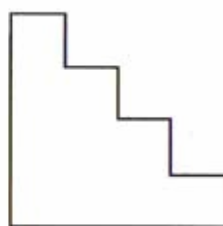

d

Desen de 0 puncte

ITEM 18

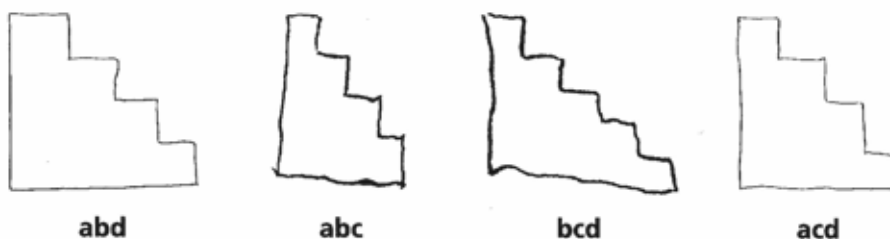
CRITERIILE PENTRU 4 PUNCTE

DESEN DE 4 PUNCTE

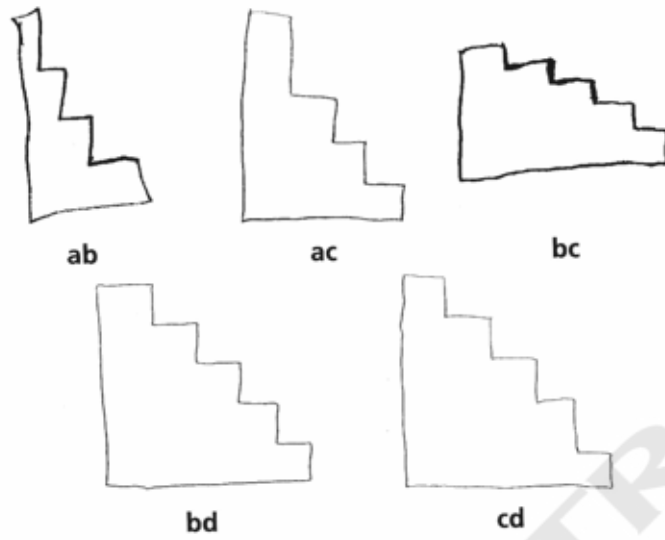
- 18a. Este prezentă o scară închisă cu patru trepte. Treptele sunt unghiulare și îndreptate în sus („dinți de fierăstrău”).
- 18b. Raportul dintre înălțimea celei mai înalte trepte și înălțimea celei mai scunde trepte nu depășește 1,5.
- 18c. Raportul dintre lățimea celei mai late trepte și lățimea celei mai înguste trepte nu depășește 1,5.
- 18d. Cel mai lung segment orizontal împreună cu cel mai lung segment vertical formează două laturi ale unui pătrat. Raportul dintre lungimea celei mai mari laturi a pătratului și lungimea celei mai mici laturi nu este mai mare de 1,5. Pentru a măsura, trasați linii punctate, paralele cu marginile paginii, una verticală, care pornește din extremitatea celui mai lung segment orizontal comună cu o treaptă, și una orizontală, care pornește din extremitatea celui mai lung segment vertical comună cu o treaptă. (Adică liniile punctate nu pornesc din extremitatea comună a celui mai lung segment vertical și a celui mai lung segment orizontal.)

Criteriile de 3 puncte (desene combinate)

Criteriile de 2 puncte (desene combinate)

Criteriile de 1 punct

Desen de 0 puncte

INTERPRETARE

Copierea desenului evaluează integrarea vizuomotorie. Copilul copiază figuri geometrice bidimensionale, folosindu-se de un creion și o hârtie. Acest test presupune integrarea abilităților vizuospațiale cu activitatea motorie coordonată.

Performanțe slabe la acest test pot fi cauzate de probleme de coordonare motorie, abilități vizuospațiale necorespunzătoare, dificultăți de integrare a abilităților vizuospațiale cu cele de coordonare a activității motorii (integrare vizuomotorie), lipsa experienței, dificultăți în utilizarea unei unelte pentru a implementa un plan motor vizuospațial. Copiii care prezintă astfel de probleme pot deveni frustrați în școală, din cauza faptului că nu pot copia de pe tablă, dintr-o carte în caiet sau nu-și pot exprima adecvat gândurile și cunoștințele în scris.

Prinderea creionului într-o manieră necorespunzătoare vârstei sau care variază la sarcini diferite și prezența unui tremor la una dintre cele două mâini ar sugera faptul că necoordonarea motorie a afectat performanța copilului. Rapoartele de acasă și de la școală, care indică o coordonare motorie fină slabă, probleme grafomotorii, precum și un scris de mână greu de descifrat, ar susține această inferență. Probleme de coordonare motorie pot să afecteze performanța copilului în activitățile de la clasă, prin reducerea dorinței copilului de a participa la ele.

Performanțele slabe la copierea desenului se pot datora și neplanificării în avans, monitorizării neadecvate a performanței sau a multiplelor detalii ale unor desene complexe. Aceste tipuri de dificultăți pot să apară la copiii cu probleme la nivel de atenție și funcții executive, în ciuda abilităților vizuospațiale bune. Ar fi important de menționat dacă copilul a avut nevoie de timp în prealabil ca să planifice copierea desenului, dacă a lucrat cu grijă, dacă a corectat greșelile sau dacă s-a apucat în grabă să termine repede desenul, fără să verifice dacă au rămas greșeli.

2.1.3. IMITAREA POZIȚIILOR MÂINII

Vârsta: 6-12 ani

Domeniul: Funcții senzoriomotorii

DESCRIERE

Acest test evaluează abilitatea copilului de a imita poziții ale mâinii și degetelor.

MATERIALE

Imagini reprezentând poziții ale mâinii, incluse în *Fișa de evaluare* și în acest manual
Cronometru

PUNCTE DE PORNIRE

Vârsta 6 ani: Itemul 1 (*mâna preferată*);
Itemul 13 (*mâna nepreferată*).

LIMITĂ DE TIMP

20 de secunde pentru a reda fiecare poziție a mâinii.

REGULĂ DE ÎNTRERUPERE

Itemii 1-12 (*mâna preferată*). Se întrerupe administrarea, dacă la 3 itemi consecutivi copilul obține scorul 0.

Itemii 13-24 (*mâna nepreferată*). Se întrerupe administrarea, dacă la 3 itemi consecutivi copilul obține scorul 0.

ADMINISTRARE

Se administrează toți itemii pentru mâna preferată, înainte de a trece la itemii pentru mâna nepreferată.

Se administrează Itemii 1-12, cu mâna care corespunde mâinii preferate a copilului. De exemplu, dacă copilul preferă mâna dreaptă, executați pozițiile cu mâna dreaptă; dacă copilul preferă să utilizeze mâna stângă, atunci folosiți și dumneavoastră mâna stângă pentru a exemplifica. Itemii 13-24 vor fi exemplificați utilizând mâna care corespunde cu mâna nepreferată a copilului. În cazul în care copilul se ajută cu cealaltă mână pentru a executa poziția, opriți-l, notați acest aspect ca observație, indicați-i mâna corespunzătoare și spuneți:

Folosește doar mâna aceasta.

Dacă copilul începe să execute poziția în oglindă (adică să folosească mâna de pe aceeași parte ca și dumneavoastră), opriți-l și indicați-i mâna care trebuie folosită și spuneți:

Folosește mâna aceasta.

Spuneți:

Privește cu atenție.

Puneți mâna sub masă, în poziția indicată. (*Notă:* În timp ce vă puneți mâna în afara câmpului vizual al copilului, puteți folosi cealaltă mână, pentru a ajuta la poziționarea acesteia). Începeți cronometrarea odată ce aduceți mâna în câmpul vizual al copilului. Păstrați mâna la vedere până când copilul a executat mișcarea corect sau până când au trecut cele 20 de secunde. Dacă copilul execută mișcarea în mod corect, treceți la itemul următor. Dacă copilul greșește, nu îi faceți observație, ci păstrați-vă mâna în poziția respectivă, până când trec cele 20 de secunde sau până când copilul își corectează greșeala.

Itemii 1 – 12 – Mâna preferată

(sunt repetați ulterior, cu *mâna nepreferată*, Itemii 13 – 24).

1.(13.) Strângeți mâna în pumn, cu degetul mare întins și cu pumnul îndreptat către copil. Mișcați degetul mare în sus și în jos de 2 ori și spuneți:

Fă așa.

Este permisă o ușoară mișcare a mâinii copilului.

2. (14.) Spuneți:

Fă un V ca acesta.

Ridicați degetul arătător și cel mijlociu pentru a forma un V (cu palma către copil).

3. (15.) Spuneți:

Fă un O ca acesta.

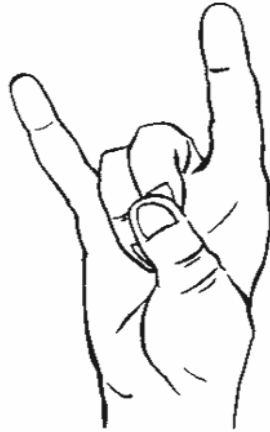

Folosiți degetul mare și degetul arătător pentru a forma un cerc.

4.(16.) Spuneți:

Fă un iepure ca acesta.

Faceți un cerc cu degetul mare, mijlociu și inelar (cu palma către copil); mențineți degetul arătător și cel mic ridicat, astfel încât să indice în sus:

5.(17.) Spuneți:

Acum fă un 0 ca acesta.

Apropiți-vă degetul mic de cel mare, pentru a forma un 0.

6. (18.) Spuneți:

Fă un telefon ca acesta.

Îndoți-vă degetul arătător, cel mijlociu și cel inelar, ca și cum ați strânge pumnul și întindeți degetul mare și cel mic în afară. Apropiți-vă degetul mare de ureche și degetul mic de gură, ca și cum ați vorbi la telefon.

7. (19.) Spuneți:

Încearcă să faci așa.

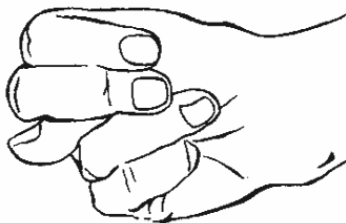
Puneți degetul mare peste cel arătător și cel mijlociu pentru a forma un O, în timp ce degetul inelar și cel mic stau întinse (cu palma către copil).

8. (20.) Spuneți:

Acum fă așa.

Puneți degetul mare între degetul mijlociu și cel inelar și închideți pumnul. Țineți mâna în poziție orizontală.

9.(21.) Spuneți:

Acum fă un altfel de O, în felul acesta.

Puneți vârful degetului inelar împreună cu vârful degetului mare.

10. (22.) Spuneți:

Acum fă așa.

Puneți vârful degetului mare, al degetului mijlociu și al celui mic la un loc, cu degetul arătător și cel inelar îndreptate în sus (cu palma către copil).

11.(23.) Spuneți:

Dar așa?

Încrucișați-vă degetul mijlociu peste cel inelar, cu celelalte degete întinse (palma către copil).

12.(24.) Spuneți:

Acum fă așa.

Încrucișați-vă degetul mijlociu peste degetul arătător și degetul inelar peste degetul mic, lăsând spațiu între vârful degetului arătător și ale celui mic (cu palma către copil).

Itemii 13 - 24 – Mâna nepreferată

Repețați itemii de mai sus cu mâna nepreferată.

OBSERVAȚII CALITATIVE

Observați dacă copilul folosește mâna în oglindă (copilul folosește mâna stângă, atunci când examinatorul folosește mâna dreaptă sau când copilul folosește mâna dreaptă, atunci când examinatorul o folosește pe cea stângă) sau dacă copilul se ajută cu cealaltă mână pentru a modela poziția.

PUNCTAJ

Un răspuns se consideră a fi corect, atunci când poate fi recunoscut, când folosește degetele corecte și când este executat în maximum 20 de secunde. Acordați 1 punct pentru fiecare răspuns corect; un item este considerat ratat, atunci când copilul face o greșală în ceea ce privește poziționarea mâinii sau când nu răspunde corect în limita de timp dată. Dacă nu a fost nevoie să se administreze itemii anteriori celui de pornire, atunci acordați punctaj maxim pentru itemii precedenți. Însumați punctele obținute la itemii pentru *mâna preferată* cu cei pentru *mâna nepreferată*. Scorul total brut pentru acest test este suma punctelor acumulate pentru *Mâna preferată* și pentru *cea nepreferată*.

Scor maxim: 24.

INTERPRETARE

Imitarea pozițiilor mâinii evaluează abilitatea kinestezică (abilitatea de a imita poziționarea unei mâini urmărind un model) și procesarea informației tactile. Examinatorul modelează poziția mâinii, iar copilul o imită.

Un scor scăzut la testul *Imitarea pozițiilor mâinii* poate indica dificultăți în coordonarea motorie fină, care este necesară în reproducerea pozițiilor – care deseori se bazează pe procesarea ineficientă a informației tactile și kinestezice sau pe dificultăți în reproducerea relațiilor spațiale

prezentate de model. Folosirea celeilalte mâini pentru ajutor, mai frecvent decât este de așteptat pentru vârsta respectivă, și greșelile care apar la ambele mâini pot sugera o procesare deficitară a informației kinestezice.

Folosirea degetelor potrivite și dificultățile neobișnuite în reproducerea corectă a poziției, sugerează o problemă de coordonare motorie fină. Folosirea degetului nepotrivit pentru reproducerea poziției sau folosirea degetelor potrivite, dar poziționarea lor incorectă, indică posibilitatea unei probleme tactile, kinestezice sau a ambelor, care ar fi putut afecta performanța copilului. În orice caz, problemele motorii fine, tactile și kinestezice sunt strâns legate una de cealaltă și pot apărea simultan. Realizarea poziției prin folosirea aceleiași părți a mâinii (în oglindă), mai frecvent decât ar fi de așteptat pentru vârsta respectivă, poate sugera imaturitate. Rapoartele de acasă și de la școală care demonstrează stângăcia, necoordonarea, scrisul de mână urât, dificultățile în folosirea creioanelor și a altor obiecte, pot fi necesare pentru a confirma una sau mai multe dintre aceste ipoteze.

2.1.4. ÎNȚELEGEREA INSTRUCȚIUNILOR

Vârsta: 6-12 ani

Domeniul: Limbaj

DESCRIERE

Acest test evaluează abilitatea copilului de a procesa și de a răspunde rapid la instrucțiuni verbale de o complexitate crescândă.

MATERIALE

Manual cu stimuli.

PUNCTE DE PORNIRE

Vârsta 6 ani: itemul 1.

Vârsta 7 ani: itemii prerechizite pentru itemii 14-28.

REGULĂ DE RELUARE

Pentru copiii între 7-12 ani, dacă nu au rezolvat corect itemii prerechizite (identificarea formei), se începe cu itemul 1. Dacă un copil între 7-12 ani nu rezolvă corect itemii 14 și 15, reveniți până când sunt rezolvați corect 2 itemi consecutivi.

REGULĂ DE ÎNTRERUPERE

Se întrerupe administrarea dacă, la 4 itemi consecutivi, copilul obține scorul 0.

ADMINISTRARE

Prezentați enunțurile folosind un ritm normal al vorbirii. Evitați să dați indicii copilului prin accentuarea unor cuvinte. Notați pe fișa de evaluare solicitările copilului de a repeta instrucțiunile, dar **nu repetați niciun item.**

Schimbați-vă poziția dacă este necesar, pentru a înregistra răspunsurile din perspectiva copilului. Notați răspunsurile copilului prin numerotarea, în ordinea secvențială, a iepurașilor sau a formelor pe care le indică.

Pentru Itemii 14-28, cuvintele care indică direcția se referă la prima formă în direcția respectivă. De exemplu, „cercul de sub cruciulița albă” se referă la „ce se află imediat sub cruciulița albă”. Pentru Itemii 22 și 27, copilul poate interpreta termenul de *rând* ca fiind *rând* sau *coloană*. Aceasta, deoarece, în clase, băncile aliniate una în spatele celeilalte sunt numite *rând*.

Itemii 1-13

Deschideți la pagina corespunzătoare din *Manualul cu stimuli*. Arătați iepurașii și spuneți:

Acum te voi ruga să îmi arăți imaginea unui iepuraș. Îmi vei arăta imaginea imediat după ce termin de vorbit. Ascultă-mă atent, pentru că îți voi spune o singură dată ce să îmi arăți.

Dacă este necesar, reamintiți copilului să indice imaginea numai după ce ați terminat de dat instrucțiunea.

1. Arată-mi (pauză) un iepuraș mare.

Pentru Itemii 2-13, repetați **Arată-mi**, doar dacă copilul nu înțelege ce i se cere.

2. ...un iepuraș mic;
3. ...un iepuraș albastru;
4. ...un iepuraș bucuros;
5. ...un iepuraș supărat;
6. ...un iepuraș galben;
7. ...un iepuraș mare și albastru;
8. ...un iepuraș mare și galben;
9. ...un iepuraș mic și supărat;
10. ...un iepuraș mic și bucuros;
11. ...un iepuraș mic și albastru;
12. ...un iepuraș mare și albastru și bucuros;
13. ...un iepuraș care e mic, galben și supărat.

Itemii 14-28

Deschideți la pagina cu cercuri și cruciulițe.

Spuneți:

Ascultă cu atenție. Vezi aceste cercuri și cruciulițe? Arată-le pe cele pe care le numesc eu.

Arată un cerc.

(Faceți o pauză, pentru a lăsa timp copilului să arate.)

Arată-mi o cruciuliță.

(Faceți o pauză, pentru a lăsa timp copilului să arate.)

Corectați orice greșeală. Dacă copilul arată corect atât cercul, cât și cruciulița din Itemii prerechizite, administrați Itemii 14-28. Dacă copilul nu rezolvă corect ambii Itemi prerechizite, administrați Itemii 1-13, înainte de a continua.

Itemii 14-28

Spuneți:

Ascultă-mă cu atenție, pentru că îți voi spune fiecare cerință o singură dată. Așteaptă să termin instrucțiunea înainte să arăți.

Reamintiți acest lucru copilului, dacă este necesar.

14. Arată-mi (pauză) cruciulița albastră și cruciulița galbenă.

Pentru Itemii 15-28, repetați **Arată-mi** doar dacă copilul nu înțelege ce i se cere.

15. ... ceva alb și un cerc;
16. ... ceva ce nu este cruciuliță și nu este albastru sau galben;
17. ... ceva ce nu este un cerc, dar este galben sau negru;
18. ... un cerc albastru, dar mai întâi arată-mi o cruciuliță neagră;
19. ... toate cruciulițele și apoi un cerc roșu;
20. ... două forme roșii, dar întâi o cruciuliță galbenă;
21. ... o cruciuliță albă, dar mai întâi arată-mi o formă roșie sub una albastră;
22. ... cercul negru și a treia formă din al doilea rând;
23. ... cercul de sub cruciulița albă și forma de deasupra cercului negru;
24. ... o formă care este deasupra unei cruciulițe și lângă altă cruciuliță;

- 25.... o formă care este între două cruciulițe și deasupra unui cerc;
- 26.... o cruciuliță care este la stânga unui cerc și sub o altă cruciuliță;
- 27.... a doua cruciuliță din primul rând, dar mai întâi un cerc albastru;
- 28.... o cruciuliță, cercul negru și cruciulița roșie.

PUNCTAJ

Se acordă 1 punct pentru fiecare răspuns corect. Se acordă 0 puncte pentru răspunsuri incorecte sau în ordine neadecvată. Când ordinea este parte din item (de genul *mai întâi, după, la sfârșit*), succesiunea răspunsului pe care îl dă copilul trebuie să fie corectă. Scorul total brut pentru acest test este suma punctelor obținute la toți itemii.

În cazul copiilor de 7-12 ani care completează atât itemul 14, cât și 15 în mod corect, acordați scorul maxim pentru itemii 1-13. Pentru cei ce au făcut inversarea, acordați scor maxim la itemii care preced criteriul celor 2 itemi executați corect. Scorul total brut pentru acest test este suma punctelor obținute la toți itemii.

Scor maxim: 28.

INTERPRETARE

Înțelegerea instrucțiunilor este un test conceput pentru a măsura abilitatea de a procesa și de a răspunde la instrucțiuni verbale cu complexitate sintactică crescândă. Primii itemi presupun indicarea unor iepurași de diferite mărimi, culori și expresii faciale, cu scopul de a demonstra înțelegerea limbajului receptiv. Itemii ulteriori implică indicarea cu degetul spre obiecte țintă în funcție de culoare, poziție și relație cu alte figuri, ca răspuns la instrucțiuni verbale. Un copil care are dificultăți la această sarcină ar putea avea probleme în procesarea și înțelegerea mesajelor verbale mai complexe, din punct de vedere semantic și sintactic. O varietate de alți factori trebuie, de asemenea, luați în considerare în cazul interpretării performanțelor la testul de *Înțelegerea instrucțiunilor*. Solicitarea repetării mai mult decât este normal pentru vârsta respectivă poate sugera o acuitate auditivă scăzută, o problemă de procesare auditivă și verbală, o problemă de atenție sau o combinație a acestora.

Dacă copilul a omis prima parte a instrucțiunii, dar a îndeplinit-o corect pe cea de a doua, ar fi evident un efect al recenței în reamintirea instrucțiunilor. Dacă copilul a rezolvat prima parte, dar a omis partea a doua a instrucțiunii, ar fi evident un efect primar. Erori pot apărea la itemii care necesită a arăta cu degetul spre un obiect care îndeplinește două cerințe, cum ar fi: „deasupra și sub”. Acest tip de performanță poate sugera mai degrabă probleme în memoria de lucru, capacitatea memoriei sau a atenției decât probleme de înțelegere a limbajului ca atare.

Greșeli pot apărea la itemii care necesită înțelegerea negației, a conceptelor temporale/secvențiale sau spațiale, cum ar fi „nu este... dar este”, „dar prima dată” și „după aceea”, „dedesubt” și „deasupra”. Aceste tipuri de greșeli pot indica o problemă de înțelegere a termenilor conceptuali spațiali, iar acest lucru poate fi legat de performanțe slabe la școală, la matematică sau geografie.

2.1.5. MEMORIA NARATIVĂ

Vârste: 6-12 ani

Domeniul: Memorie și învățare

DESCRIERE

Acest test evaluează abilitatea de a repovesti o istorioară atât în condiții de reactualizare liberă, cât și în cele de reactualizare pe bază de indicii.

MATERIALE

Povestea inclusă în *Fișa de răspuns* și în acest manual.

PUNCT DE PORNIRE

Povestirea.

REGULĂ DE ÎNTRERUPERE

Se administrează toți itemii.

ADMINISTRARE

Spuneți:

Îți voi citi o poveste. Ascultă cu atenție, pentru că, după ce voi termina, va trebui să-mi poți spune și tu povestea.

Ionuț era un băiat al cărui prieten cel mai bun era Azorel, un câine mare și negru. Lui Ionuț îi plăcea să se plimbe prin pădure și să se cațere în copaci. Lângă casa lui Ionuț, era un stejar foarte mare, cu ramuri atât de înalte încât nu putea să ajungă la ele. Ionuț își dorise dintotdeauna să se cațere în acel copac, așa că, într-o zi, a luat de acasă o scară și a dus-o la stejar. S-a cățărat în el, s-a așezat pe o creangă și s-a uitat la tot ce era în jur. Când a vrut să coboare, i-a alunecat piciorul, i-a căzut papucul, iar scara a căzut pe pământ. Ionuț s-a prins de o creangă să nu cadă, dar nu se putea da jos. Azorel stătea sub copac și lătra. Dintr-o dată, Azorel a luat în gură papucul lui Ionuț și a fugit cu el. Ionuț era supărat. Oare nu vroia cel mai bun prieten al său să stea cu el când avea probleme? Azorel a dus papucul Anei, sora lui Ionuț. El lătra și tot lătra. Într-un târziu, Ana a înțeles că Ionuț avea probleme. Ea l-a urmat pe Azorel spre copac, unde era agățat Ionuț. Ana a pus scara la loc și l-a salvat pe Ionuț. Nu-i așa că Azorel a fost un câine deștept?

După ce ați citit povestea cu voce tare, puneți copilul să o repovestească. Spuneți:

Acum spune-mi tu povestea.

Dacă copilului îi este greu să înceapă, ajutați-l spunând:

Cum începea povestea?

Dacă copilul se oprește înainte de sfârșitul poveștii, spuneți:

Mai spune-mi! sau

Și ce s-a mai întâmplat în continuare?

Nu îl încurajați să continue în acest fel mai mult de 3 ori. Notați „Î” pe Fișa de evaluare pentru a indica fiecare încurajare oferită. Notați detaliile date de copil pe coloana *Reactualizare liberă* din Fișa de evaluare.

Imediat după ce copilul a spus povestea, reveniți la detaliile pe care copilul nu le-a menționat și puneți întrebările corespunzătoare prezentate în secțiunea *Reactualizare amorsată* din Fișa de evaluare. Formulările copilului nu trebuie să fie identice cu cele din povestire, dar trebuie să conțină informația esențială din detaliile prezentate în Fișa de evaluare. Dacă copilul oferă detalii noi corecte din poveste, în mod spontan, în cadrul probei de *Reactualizare amorsată*, notați-le în coloana *Reactualizare amorsată*.

Notă: Doar acele detalii pentru care nu a primit scorul 2 în secțiunea *Reactualizare liberă* sunt prezentate la *Reactualizare amorsată*. De exemplu (cu referire la primele 4 detalii): unui copil care și-a amintit „*Ionuț avea un câine negru*” nu i se vor pune întrebările 1 și 4 de *Reactualizare amorsată*. Presupunând că acest copil nu a furnizat informația relevantă în nicio fază a *Reactualizării libere*, i se vor adresa întrebările 2 și 3 din *Reactualizarea amorsată* (**Cum îl chema pe câine? și Ce mărime avea câinele?**).

În cazul copiilor care și-au reamintit toată povestea în cadrul *Reactualizării libere*, nu se mai administrează nicio întrebare din cadrul *Reactualizării amorsate*.

Notă: Dacă detaliul de la Itemul 15 este reactualizat în mod corect în cadrul *Reactualizării libere* (deci nefiind pusă întrebarea din cadrul *Reactualizării amorsate*), Itemul 16 din *Reactualizarea amorsată* va trebui formulat astfel:

Ce a făcut Azorel după ce i-a dus papucul Anei?

Reactualizare liberă	Scor		Întrebări indiciu pentru reactualizare	Scor		Scor		
	Reactualizare liberă			Reactualizare amorsată		item		
1. Ionuț <i>Ionuț</i>	2	0	1. Cum îl chema pe băiat?	1	0	0	1	2
2. Azorel <i>câine</i>	2	0	2. Cum îl chema pe câine? Azorel	1	0	0	1	2
3. Mare	2	0	3. Ce mărime avea câinele? mică	1	0	0	1	2
4. Negru	2	0	4. Ce culoare are câinele?	1	0	0	1	2
5. Îi plăcea să se plimbe prin pădure/ să se cațere.	2	0	5. Ce îi plăcea lui Ionuț să facă pentru a se distra?	1	0	0	1	2

Figura 11. Exemplu de scoruri la proba *Memoria narativă*

PUNCTAJ

Fișa de răspuns conține secțiunile *Reactualizare liberă* și *Reactualizare amorsată*. Acordați 2 puncte pentru fiecare detaliu corect pe care copilul îl oferă la *Reactualizarea liberă* și 1 punct pentru fiecare întrebare la care a răspuns corect la *Reactualizarea amorsată*. Itemii primesc scorul 0, dacă au fost omise detalii sau dacă s-au dat răspunsuri incorecte la *Reactualizarea liberă* și dacă s-au dat răspunsuri incorecte sau nu s-au dat răspunsuri la *Reactualizarea amorsată*. Scorul total brut pentru acest test este suma punctelor obținute la fiecare item.

Scor maxim: 34.

INTERPRETARE

Memoria narativă evaluează actualizarea imediată a unui text mai lung, atât liber, cât și cu amorse. Această sarcină necesită abilitatea de a asculta atent, de a encoda și înțelege ce s-a auzit și de a organiza și actualiza această informație din memorie, cu scopul de a produce o povestire (relatare) coerentă.

Performanțele la acest test pot fi afectate de deficite de procesare auditive și verbale, probleme de actualizare, supraîncărcarea cu informații, dificultăți în a organiza pe secvențe o prezentare verbală, neatenție, lipsa intenției de a reactualiza povestirea.

Performanțe slabe la reactualizarea liberă și cea amorsată pot indica dacă informația nu a fost encodată deloc, lucru ce poate fi determinat de incapacitatea copilului de a înțelege, de neatenție, de lipsa interesului sau de supraîncărcare. Raportarea ideii principale a povestirii, dar uitarea majorității detaliilor ar sugera o problemă de atenție. Copiii cu performanțe slabe la acest test, indiferent de cauzele subiacente, pot avea dificultăți la materiile sociale și științe, materii care necesită memorarea multor detalii. Rapoarte de la copil, părinți și profesori care confirmă problemele de atenție, uitare, o tendință spre supraîncărcare, ar putea fi necesare pentru validarea acestor ipoteze.

Procesarea auditivă și verbală, respectiv înțelegerea problemelor, poate indica dacă un copil a avut dificultăți de a-și aduce aminte povestirea din testul de *Memorie narativă*, are probleme și la proba de *Înțelegerea instrucțiunilor* și cu propoziții mai lungi, deoarece aceste teste sunt prezentate la viteză normală de vorbire. Cu toate acestea, un astfel de copil poate, de asemenea, cere repetări mai des decât se așteaptă pentru această vârstă la *Procesarea fonologică* și *Înțelegerea instrucțiunilor*.

Performanțe slabe doar la *Reactualizarea liberă* pot fi determinate de o problemă de limbaj care interferează cu expresia verbală și narativă; acestea pot cauza mai multe dificultăți la *Reactualizarea liberă* pentru că aceasta din urmă necesită răspunsuri mai lungi, decât *Reactualizarea amorsată*. Probleme la alte sarcini de limbaj ar confirma această ipoteză. Alte alternative pot fi: absența planificării strategice sau dificultăți în planificare, organizare și secvenționarea unei prezentări verbale.

2.1.6. MEMORIA NUMELOR

Vârsta: 6-12 ani

Domeniul: Memorie și învățare

DESCRIERE

Acest test evaluează abilitatea de a învăța numele unor copii pe parcursul a trei probe de învățare, precum și reamintirea acestora după o perioadă de timp.

MATERIALE

Cartonașe cu nume

Cronometru

PUNCT DE PORNIRE

Prezentarea demonstrativă.

LIMITĂ DE TIMP

10 sec/ imagine în prezentarea demonstrativă.

REGULĂ DE ÎNTRERUPERE

Se administrează toate probele. Prezentare demonstrativă și probe de învățare.

ADMINISTRARE

Înainte de a începe testul, selectați cartonașele pe care le veți folosi. Numele și numărul pentru fiecare față sunt inscripționate pe spatele cartonașului corespunzător. Numărul itemilor și numele sunt următoarele:

1. Paul
2. Alina
3. Mihai
4. Iulia
5. Angela
6. Ionuț
7. Maria
8. Dan

Spuneți:

Îți voi arăta niște poze ale unor copii și îți voi spune numele lor. Încearcă să îți minte cum îi cheamă. Repetă fiecare nume după mine.

Puneți prima poză (cu **fața în sus** pe masă) în fața copilului și spuneți:

Acesta/aceasta este .... (numele copilului din poză).

Puneți copilul să repete numele.

Puneți și pozele următoare **una câte una cu fața în sus, pe grămada deja existentă, astfel încât să acopere poza anterioară**. Numiți fiecare poză și faceți o pauză pentru a permite copilului să repete numele. Încurajați copilul să privească fiecare poză timp de 10 secunde înainte de a o prezenta pe următoarea. Copilul trebuie să se uite la o singură poză la un moment dat.

Nu lăsați la vedere numele inscripționat pe spatele pozelor.

Proba 1

Amestecați pozele, apoi prezentați-le una câte una, întrebând:

Cine este acesta/aceasta?

de fiecare dată. Dacă răspunde incorect sau nu răspunde, spuneți-i dumneavoastră numele și cereți copilului să îl repete.

Proba 2

Amestecați pozele, apoi prezentați-le una câte una, întrebând:

Cine este acesta/aceasta?

de fiecare dată. Notați răspunsurile și corecți erorile ca în Proba 1.

Proba 3

Amestecați pozele, apoi prezentați-le una câte una, întrebând:

Cine este acesta/aceasta?

de fiecare dată. Notați răspunsurile și corecți erorile ca în Proba 1.

Asigurați-vă că notați cât este ceasul atunci când terminați acest test, deoarece veți administra Memoria întârziată a numelor la aproximativ 30 de minute de la terminarea acestei părți a testului.

MEMORIA ÎNTÂRZIATĂ A NUMELOR

ADMINISTRARE

Asigurați-vă că folosiți toate cele 8 cartonașe. Amestecați pozele și spuneți:

Acum câțva timp, ți-am arătat câteva poze cu copii și ți-am spus numele lor.

Apoi puneți pozele una câte una într-un teanc în fața copilului, întrebând:

Cine este acesta/aceasta?

Nu corecți erorile. Nu permiteți copilului să se reîntoarcă la o poză, după ce a fost prezentată deja. Nu lăsați la vedere numele de pe spatele cartonașelor.

PUNCTAJ

Dacă copilul oferă răspunsul corect, încercuiți 1. Numele se consideră a fi corect doar dacă copilul îl reproduce în aceeași formă în care i-a fost prezentat; diminutivele se punctează ca fiind corecte (de exemplu, Dănuț pentru Dan). Pronunțiile constant greșite (de exemplu, Malia în loc de Maria) sunt acceptate ca fiind corecte. Dacă însă copilul nu răspunde sau răspunde incorect, încercuiți 0. Însumați scorurile la fiecare dintre cele trei probe pentru a obține scorul pentru probele de învățare. Pentru a obține scorul la *Memoria întârziată a numelor*, însumați scorurile corecte la această probă.

Scorul total brut pentru testul *Memoria numelor* este suma punctelor obținute la cele două probe (*Învățare și Memoria întârziată a numelor*).

Scor maxim: 32 puncte.

INTERPRETARE

Memoria numelor evaluează învățarea și reactualizarea amânată a numelor. Copilul învață numele a 8 copii, prezentați în imagini, în trei faze. Aceleași imagini sunt prezentate 30 de minute mai târziu și copilul este din nou rugat să-și aducă aminte numele aceluiași copii. Acest test măsoară achiziționarea și actualizarea etichetelor verbale într-o sarcină de învățare vizuo-verbală, de perechi asociate, din trei încercări și actualizarea la o amânare de 30 de minute. Performanța la acest test necesită învățarea și actualizarea etichetelor verbale, a atenției active, a planificării strategice și a abilității de a actualiza ce s-a învățat, precum și abilități de limbaj adecvat și ușurința de a accesa informația din memorie.

Performanțe slabe la această sarcină pot fi legate de dificultăți de învățare și actualizare a etichetelor verbale (probleme de disnomie). Astfel de probleme pot fi, de asemenea, evidente la sarcini de viteză a numirii. În practică, învățarea numelor literelor și citirea întregului cuvânt pot fi deficitare. Probleme de atenție pot afecta negativ performanța. Comparați rezultatele de la testele de atenție și memorie, ca să puteți trage concluzii în legătură cu deficitul primare.

Performanțe adecvate la sarcinile testului de *Memoria imediată a numelor*, însă cu o deteriorare a acestora după o amânare 30 de minute, poate indica faptul că acest copil poate beneficia de exemplele de învățare, dar are dificultăți în a reține ceea ce a învățat. Performanțe neadecvate la ambele părți ale acestui test pot sugera faptul că, în acest caz, copilul poate avea dificultăți generale de encodare și de actualizare a informației din memorie sau, mai specific, de actualizare a numelor.

2.1.7. PRECIZIA VIZUOMOTORIE

Vârsta: 6-12 ani

Domeniul: Funcții senzoriomotorii

DESCRIERE

Acest test evaluează viteza motorie fină și precizia coordonării dintre ochi și mână. Copilul își folosește mâna preferată pentru a trasa o linie într-un traseu dat.

MATERIALE

Caiet de răspuns

Creion fără radieră

Cronometru

Notă: Nu permiteți copilului să completeze acest test cu un creion colorat.

PUNCTE DE PORNIRE ȘI REGULĂ DE ÎNTRERUPERE

Se administrează cei 2 itemi: *Mașină și Motocicletă*.

LIMITĂ DE TIMP

180 de secunde/item.

ADMINISTRARE

Deschideți *Caietul de răspuns* la pagina corespunzătoare și așezați-o în fața copilului, în dreptul medianei corpului său. Dați copilului un creion. Indicați cu degetul și spuneți:

Vezi calea aceasta? Desenează o linie de-a lungul acestui drum fără să atingi marginile și fără să rotești foaia. Urmărește-mi degetul. Desenează linia pe urma aceasta (demonstrați). ***Acum hai să vedem cât de repede poți să tragi linia fără să atingi marginile. Ești gata? Începe!***

Începeți să cronometrați. Încercați să ascundeți cronometrul de copil, pentru ca acesta să nu creadă că viteza e mai importantă decât acuratețea. Începeți să cronometrați de îndată ce copilul începe să deseneze și opriți cronometrul când copilul ajunge la capătul traseului sau când timpul alocat a expirat. Notați timpul scurs în secunde.

Apoi, arătați-i următorul traseu și spuneți:

Acum fă-l pe aceasta. Ține minte, nu atinge marginile și nu roti foaia.

Dacă copilul întoarce *Caietul de răspuns* în timp ce desenează linia, întoarceți caietul la loc, în poziția originală și spuneți:

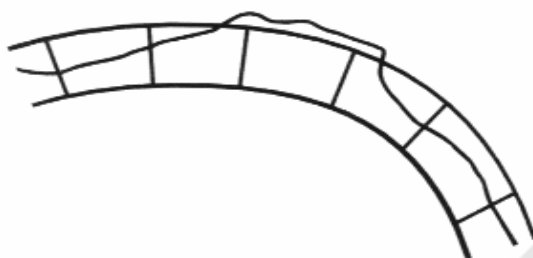
Ține minte, nu ai voie să rotești foaia.

OBSERVAȚII CALITATIVE

Observați modul de prindere a creionului folosit de copil.

PUNCTAJ

Numărați erorile pentru fiecare dintre cei doi itemi administrați. Se consideră eroare orice segment în care linia trasată de copil depășește marginea traseului, astfel încât se vede spațiul alb între urma creionului și marginea traseului. În exemplul de mai jos, se pot observa trei erori, pentru că linia copilului se află în afara traseului pentru trei segmente. Orice segment al traseului, care nu a fost completat în timp de 180 de secunde, se consideră o eroare.

Însumați timpul total și numărul de erori la ambele desene. Scorul total brut se determină folosind atât timpul utilizat până la completarea traseului (viteza), cât și numărul de erori (acuratețea).

Scor maxim pentru timp: 360 secunde.

Scor maxim pentru erori : 307.

INTERPRETARE

Precizia vizuomotorie evaluează abilitățile vizuomotorii fine. Copilul trage repede o linie între două trasee curbilinii, în timp ce încearcă să nu depășească liniile traseului. Pentru ambele vârste, primul traseu este mai lat și mai puțin sinuos, întortocheat decât al doilea. Atât greșelile, cât și viteza (de execuție) sunt importante.

Coordonarea vizuomotorie fină, planificarea, estimarea dificultății traseului și monitorizarea execuției sunt necesare, dacă copilul vrea să fie și rapid și acurat la acest test. Performanțele slabe pot fi cauzate de o coordonare vizuomotorie slabă, de lipsa planificării și a monitorizării, de viteza cu care lucrează copilul, controlul motor slab al creionului sau o combinație a acestor factori.

Executarea sarcinilor încet și non-acurat poate indica probleme de coordonare vizuomotorie. Executarea sarcinilor rapid și cu multe greșeli, poate reflecta impulsivitate, lipsa planificării și a estimării gradului de dificultate al traseului – copilul se grăbește să înceapă, aruncând doar o privire asupra traseului. O trecere în revistă a comportamentului copilului la teste din alte domenii funcționale poate confirma această ipoteză. Performanțe slabe, dar acurate pot indica o problemă de ritm – care poate fi confirmată prin trecerea în revistă a performanței la sarcinile cronometrate din acest domeniu și din alte domenii funcționale sau o compensare pentru problemele de coordonare prin rezolvarea înceată și grijulie a sarcinii. Ar putea fi utilă compararea performanței copilului la acest test cu cele de la alte sarcini care necesită coordonare motorie fină (*Imitarea pozițiilor mâinii și cu testul Copierea desenului*, care nu are constrângeri de viteză). Observați dacă performanța la cele două teste este comparabilă din punctul de vedere al apucării creionului, al presiunii, al depășirii liniilor.

Confirmarea uneia sau a mai multor ipoteze se poate obține de la educatori, părinți sau de la copil, persoane care pot raporta probleme cu scrisul de mână și rezolvarea temelor scrise. Probleme în acest domeniu pot fi legate de o coordonare vizuomotorie slabă, de lipsa planificării și a organizării, de timpul insuficient, de deficitul de atenție.

COGNITROM

2.1.8. PROCESAREA FONOLOGICĂ

Vârsta: 6-12 ani

Domeniu: Limbaj

DESCRIERE

Acest test evaluează procesarea fonetică și este compus din două tipuri de sarcini de procesare fonologică. Prima parte se referă la o procesare de bază, presupunând identificarea cuvintelor din segmente de cuvinte. A doua parte este mai complexă și evaluează segmentarea fonologică la nivelul fragmentelor de cuvinte (silabe) și la nivelul sunetelor corespunzătoare literelor (foneme). Copilul este rugat să creeze un nou cuvânt prin omiterea unei silabe sau a unui fonem sau prin substituirea unui fonem dintr-un cuvânt cu un altul.

MATERIALE

Partea A: *Manual cu stimuli*

Partea B: Cuvintele incluse în *Fișa de răspuns* și în acest manual

PUNCTE DE PORNIRE

Vârsta 6 ani: itemul 1

Vârsta 7-8 ani: itemul 7

Vârsta 9-12 ani: exemplele de învățare pentru itemii 15-25

REGULĂ DE ÎNTOARCERE

Dacă un copil de 7-8 ani nu rezolvă corect itemii 7 și 8, se revine până când 2 itemi consecutivi sunt rezolvați corect, apoi se continuă secvența până când sunt îndeplinite criteriile pentru regula de întrerupere.

Dacă un copil de 9-12 ani nu rezolvă corect Itemii 15 și 16, i se administrează itemii 14,13,12..., până când 2 itemi consecutivi sunt rezolvați corect, iar apoi se continuă secvența de la itemul 17 până când este îndeplinit criteriul de întrerupere.

REGULĂ DE ÎNTRERUPERE

Se întrerupe administrarea testului, dacă la 5 itemi consecutivi copilul obține scorul 0.

ADMINISTRARE

Partea A. Recunoașterea fragmentelor de cuvinte (Itemii 1-14)

Deschideți *Manualul cu stimuli* la pagina corespunzătoare. Spuneți:

Privește aceste 3 imagini. Eu am să spun câte un cuvânt care se potrivește cu fiecare imagine, apoi îți voi spune doar o parte a unuia dintre aceste cuvinte (îți voi da un indiciu). Ascultă cu atenție, pentru că îl voi spune o singură dată. Tu va trebui să îmi arăți imaginea care se potrivește cu acel indiciu.

Indicați fiecare imagine pe măsură ce o denumiți. Faceți o pauză înainte de a prezenta indiciul. Apoi, spuneți partea indicată din cuvântul țintă (indiciul). Copilul poate să indice cuvântul corespunzător, fie arătând imaginea corectă din *Manualul cu stimuli*, fie spunând cuvântul corect sau litera din dreptul imaginii corespunzătoare (răspunsul corect este indicat în *Manualul cu stimuli* și în *Fișa de răspuns*). Nu repetați itemul, chiar dacă copilul solicită acest lucru.

Partea B. Segmentarea fonologică (Itemii 15-36)

Această parte a testului este împărțită în două secțiuni. Fiecare secțiune are o scurtă componentă de învățare, care precedă administrarea propriu-zisă a itemilor. Parcurgeți ambele exemple de învățare cu toți copiii.

Exemplul de învățare 1

Spuneți:

Voi spune un cuvânt și vreau ca tu să îl repeți după mine. Spune covor (faceți o scurtă pauză, astfel încât copilul să poată spune cuvântul). ***Acum vreau ca tu să spui cuvântul, fără o parte din el. Spune covor*** (faceți o pauză, astfel încât copilul să poată răspunde). ***Acum spune din nou cuvântul, dar fără să spui și co-*** (copilul trebuie să spună „vor”).

Dacă este necesar, dați răspunsul corect și spuneți:

Hai să mai încercăm.

Dacă copilul rezolvă corect Exemplul de învățare 1, treceți la Exemplul de învățare 2. Dacă copilul nu reușește, continuați prin a-i administra exemplele de învățare adiționale prezentate în continuare.

Exemple adiționale pentru exemplul de învățare 1

Spune <i>recițiți</i> <i>balcon</i>	Acum spune din nou cuvântul, dar nu spune <i>re-</i> <i>-con</i>	Răspuns corect <i>citiți</i> <i>bal</i>
---	--	---

Exemplul de învățare 2

Spuneți:

Spune sac (faceți o pauză pentru a aștepta răspunsul copilului).

Acum spune-l din nou, dar de data acesta nu spune /s/ (asigurați-vă că pronunțați sunetul corespunzător fără a adăuga o vocală lângă consoană).

Copilul ar trebui să spună *ac*. Dacă este necesar, dați-i răspunsul corect. În funcție de răspunsul copilului, spuneți:

Ai răspuns corect. Hai să mai încercăm.

Treceți la exemplele adiționale, dacă este cazul.

Exemple adiționale pentru exemplul de învățare 2

Spune <i>parc</i>	Acum spune din nou cuvântul, dar nu spune <i>/p/</i>	Răspuns corect <i>arc</i>
----------------------	---	------------------------------

Dacă copilul nu răspunde corect la niciunul dintre exemplele de învățare, mai repetați-le încă o dată înainte de a trece la itemul 15. Literele corespunzătoare sunetelor sunt puse între bare.

Pronunțați sunetul corespunzător literei și nu adăugați o vocală la consoana țintă. De exemplu, pronunțați /mmmm/ și nu *mî* sau *em*.

ITEMII 15-25

Spune	Acum spune din nou cuvântul, dar nu spune	Răspuns corect
15. întreabă	în-	treabă
16. sapă	/s/	apă
17. neam	/m/	nea
18. coală	/c/	oală
19. banc	/c/	ban
20. sparte	/s/	parte
21. trece	/t/	rece
22. desfăcut	des-	făcut
23. spus	/p/	sus
24. clar	/l/	car
25. rostire	-ire	rost

Exemple de învățare pentru itemii 26-36

Exemplu de învățare

Spuneți:

De data aceasta, voi spune un cuvânt și vreau ca tu să repeți cuvântul după mine. Apoi te voi ruga să schimbi un sunet din cuvânt, pentru a face un cuvânt nou. Hai să facem un exercițiu. Spune *lac* (faceți o pauză pentru a aștepta răspunsul copilului). Acum schimbă /a/ din lac cu /o/. Cuvântul nou este... (copilul trebuie să spună *loc*; dacă copilul nu spune *loc*, oferiți-i răspunsul corect). Spune *cană* (faceți o pauză pentru a aștepta răspunsul copilului). Acum spune din nou, dar în loc de /n/, spune /s/ (copilul ar trebui să răspundă *casă*; dacă copilul nu spune *casă*, dați-i răspunsul corect).

Dacă copilul nu răspunde corect la exemplul de învățare, repetați secvența de învățare înainte de a trece la itemul 26.

ITEMII 26-36

Spune	Schimbă pe...	cu...	Răspuns corect
26. clasă	/cl/	/gr/	grasă
27. caiet	/ca/	/pu/	puiet
28. moare	/oa/	/ie/	miere
29. coală	/lă/	/dă/	coadă
30. cal	/l/	/r/	car
31. plită	/i/	/ea/	pleată
32. alună	/lu/	/li/	alină
33. clopot	/lo/	/om/	compot
34. coate	/oa/	/ur/	curte
35. clanță	/lanț/	/ar/	cară
36. clădire	/lad/	/it/	citire

PUNCTAJ

Dacă copilul răspunde corect, încercuiți un punctaj de 1 pe *Fișa de răspuns*. Dacă un copil de 7-8 ani, rezolvă corect atât itemul 7, cât și 8, acordați-i punctaj maxim la itemii 1-6. Dacă un copil de 9-12 ani rezolvă corect atât itemul 15, cât și itemul 16, acordați-i punctaj maxim și pentru itemii 1-14. Pentru copiii de 7-12 ani, care au răspuns la itemii anteriori celor de pornire, acordați punctaj maxim pentru itemii anteriori celor doi la care s-a răspuns corect.

Scorul total brut este suma punctelor obținute numai la Itemii 1-14.

Scor maxim: 36.

INTERPRETARE

Procesarea fonologică evaluează capacitatea de identificare a unor cuvinte, pornind de la segmente, și de a forma un gestalt auditiv. Copilul identifică o poză pornind de la segmente de cuvinte prezentate oral.

În cazul în care performanța la testul *Procesare fonologică* este slabă, în ciuda unei acuități auditive potrivite, următoarele idei pot fi utile în interpretare. Procesarea fonologică deficitară poate reflecta o percepție și o analiză auditiv-fonologică deficitară, care, în cazul în care este severă, poate influența negativ înțelegerea limbajului și învățarea. Dacă copilul are dificultăți la acest test, acest lucru poate indica o problemă de procesare fonologică, care poate interfera cu abilitatea de a învăța să proceseze și să înțeleagă limbajul și de a citi și pronunța pe litere. Dacă copilul a avut rezultate bune la acest nivel, dar a făcut greșeli la niveluri mai complexe, care necesită omiterea unor cuvinte întregi sau schimbarea unor silabe, acest lucru ar putea indica probleme de procesare fonologică, care ar putea afecta cititul sau pronunțarea pe litere, precum și învățarea unei alte limbi. Completarea datelor cu rapoarte de acasă și de la școală, care indică probleme de citire și pronunțare pe litere sau ambele, poate fi esențială în validarea acestor interpretări.

Alți factori care ar putea influența performanța sunt atenția și memoria de lucru deficitare. La acest test, acest lucru ar putea fi sugerat în cazul în care copilul solicită repetarea mai des decât este caracteristic vârstei lui. Comparațiile ar trebui făcute la nivelul performanței cu alte teste care necesită aceste abilități.

Copiii cu deficite în procesarea fonologică ar trebui ajutați în analiza auditivă a cuvintelor. Jocuri, cum ar fi cele de schimbare a unor părți ale cuvintelor cu altele, găsirea unor sunete similare în diferite cuvinte și clarificarea diferitelor feluri de a rosti sunetele, recunoașterea analogiilor în pronunțarea pe litere, sunt metode care îmbunătățesc abilitatea fonologică. În cazul copiilor mici cu astfel de dizabilități, riscul dislexiei poate fi redus prin exerciții similare (jocuri de rime, detectarea erorilor – cum ar fi schimbarea fonemelor în cântece familiare).

2.1.9. TURNUL

Vârsta: 6-12 ani

Domeniu: Atenție/Funcții executive

DESCRIERE

Acest test evaluează abilitățile de planificare nonverbală și de rezolvare de probleme.

MATERIALE

Manual cu stimuli

Turnul și bilele

Cronometru

PUNCT DE PORNIRE

Exemplul de învățare

Se începe testul cu Itemul 3.

REGULĂ DE ÎNTOARCERE

Dacă un copil nu rezolvă corect Itemii 3 și 4, se administrează Itemii 1 și 2 înainte de a continua cu Itemul 5.

LIMITĂ DE TIMP

Itemii 1-4: 30 secunde/item

Itemii 5-20: 45 secunde/item

REGULĂ DE ÎNTRERUPERE

Se întrerupe administrarea, dacă la 4 itemi consecutivi copilul obține scorul 0.

ADMINISTRARE

În timpul exemplelor de învățare, explicați-i copilului regulile (vezi lista de mai jos). În administrarea testului puteți utiliza cuvântul *bile* sau *veverițe*, în funcție de varianta care pare mai potrivită pentru copil.

6 ani: Introducere

Deschideți *Manualul cu stimuli* la pagina de introducere cu *veverițe*.

Spuneți:

A fost odată ca niciodată trei veverițe (arătați veverițele din *Manualul cu stimuli*) ***care trăiau în copaci*** (arătați) ***deasupra unui lac*** (arătați). ***Arată-mi veverița roșie... veverița albastră... și veverița galbenă*** (faceți pauză de fiecare dată, pentru a lăsa copilului timp să arate veverița).

Așezați modelul în fața copilului și spuneți:

Hai să zicem acum că aceste bile sunt veverițele. Lor le place să sară din copac în copac, în acest fel/uite așa (demonstrați, punând bila roșie deasupra celei albastre).

Acum fă și tu acest lucru.

Încurajați copilul să mute bilele una câte una.

Începeți cu exemplul de învățare din *Manualul cu stimuli*.

7-12 ani: Introducere

Deschideți *Manualul cu stimuli* la desenul ce reprezintă modelul turnului. Așezați modelul în fața copilului.

Spuneți:

Acum ne vom juca cu aceste 3 bile. Arată-mi bila roșie... bila albastră... și bila galbenă (faceți pauză de fiecare dată, pentru a lăsa copilului timp să indice fiecare bilă).

Poți muta bilele de pe un turn pe altul, în acest fel.

Demonstrați așezând bila roșie deasupra celei albastre.

6-12 ani: Exemplu de învățare

Spuneți:

Iată regulile acestui joc:

Poți muta o singură bilă (veveriță) o dată.

Bilele (veverițele) pe care nu le muți trebuie să rămână pe turnuri (copaci). Lasă-le acolo până când va trebui să faci o nouă mutare.

O mutare e încheiată când iei mâna de pe bilă (veveriță).

Așezați bilele în poziția de start. Spuneți:

Vezi această bilă roșie? (arătați către model)

Așază această bilă ca în poziția prezentată în model (oferiți ajutor dacă este nevoie).

După ce bila roșie este în poziția corectă, spuneți:

Vezi, și la tine arată exact ca și în model.

Arătați imaginea din *Manualul cu stimuli*. Treceți la Itemul 3.

Itemii 1-20

Spuneți:

Acum haide să continuăm jocul. Am să-ți spun de fiecare dată câte mutări poți face.

Înainte de prezentarea fiecărui item, așezați bilele în poziția de start, prezentată în *Manualul cu stimuli*.

Citiți cu voce tare instrucțiunile din *Manualul cu stimuli*, pentru fiecare item. Spuneți:

Acum, realizând ___ mutări, fă să arate și la tine exact așa. Încearcă să faci acest lucru cât poți de repede.

Începeți cronometrarea de îndată ce terminați de citit instrucțiunile pentru un item. Opriți cronometrarea atunci când copilul a terminat de rezolvat itemul sau când limita de timp specificată a expirat. Copilul mută bilele una câte una, pentru a reproduce poziția țintă prezentată în imagine. Rezultatul e corect în cazul în care copilul ajunge la poziția dorită, în numărul de mutări specificat și în limita de timp pentru acel item.

Pentru a facilita numărarea mișcărilor, puteți nota secvența de mutări pe care o face copilul. Țineți evidența mișcărilor, notând culoarea bilei care a fost mutată (R-roșu, G-galben, A-albastru) și bara (1,2,3) pe care a fost mutată. Pe bara 1 încap doar o bilă, pe bara 2 încap două bile, iar pe bara 3

încap trei bile. Exemplu: dacă copilul mută mai întâi bila galbenă pe bara 3, notați G3 pe *Fișa de evaluare*.

Apoi, dacă copilul mută bila roșie în poziția 2, notați R2 lângă G3 (adică G3- R2).

Regulile pentru testul *Turnul* sunt următoarele:

- Doar o singură bilă poate fi mutată la un moment dat.
- Copilul nu are voie să pună bila pe masă, în poală sau să o țină în mână în timp ce mută o altă bilă cu cealaltă mână.
- O mutare nu mai poate fi modificată din momentul în care copilul și-a luat mâna de pe bilă.

Se permite autocorectarea (schimbarea poziției unei bile), atâta timp cât copilul ține încă mâna pe bilă.

Atunci când se încalcă o regulă, continuați să cronometrați, dar mutați bila (bilele) înapoi pe bara (barele) pe care era plasată (erau plasate) înainte de încălcarea regulii. Amintiți-i copilului de regulă, **dar nu îl depunctați la item.**

OBSERVAȚII CALITATIVE

Notați **dificultate motorie**, atunci când copilul prezintă dificultăți la plasarea bilelor pe bare și/sau când scapă mai mult de două bile.

PUNCTAJ

Se acordă 1 punct pentru fiecare item la care se realizează poziția țintă în numărul specificat de mutări și în limita de timp. Soluțiile frecvent utilizate sunt date în *Fișa de răspuns* (nu sunt însă prezentate toate răspunsurile posibile). Un item se consideră a fi ratat, dacă se depășește limita de timp, dacă copilul face un număr incorect de mutări sau dacă poziția finală nu corespunde celei țintă. Dacă copilul rezolvă în mod corect atât Itemul 3, cât și Itemul 4, acordați-i scorul maxim și pentru Itemii 1 și 2. Scorul total brut este obținut prin însumarea scorurilor pentru Itemii 1-20.

Scor maxim: 20 puncte.

INTERPRETARE

Testul *Turnul* măsoară funcțiile executive de planificare, monitorizare, autoreglare și rezolvare de probleme. Copilul trebuie să mute repede trei bile colorate în poziții stabilite de pe trei turnuri, într-un număr de pași prestabiliți, pe baza unui set de reguli.

Scoruri scăzute la testul *Turnul* pot reflecta deficite în capacitatea de a presupune și genera noi soluții la probleme și de a planifica strategia. Prezența unui număr mare de **încălcări ale regulilor** poate fi legată de dificultăți în monitorizarea performanțelor, prin menținerea regulilor în memoria de lucru și de incapacitatea de a inhiba impulsurile de a răspunde. **Deficiențele motorii** (relevante prin scăderea bilei sau dificultăți în manipularea ei) pot, de asemenea, afecta performanța. Dificultățile motorii trebuie confirmate și prin alte teste care implică abilități de manipulare. Performanțe slabe la sarcina *Turnul* pot, de asemenea, să fie legate de probleme conceptuale. O trecere în revistă a nivelului general al abilităților cognitive și a performanțelor copilului la testele de limbaj ar putea releva dovezi care să susțină o asemenea interpretare.

2.2. Proprietăți psihometrice

2.2.1. FIDELITATEA

Fidelitatea este un indicator al gradului în care un test oferă o măsură precisă și stabilă a constructului pe care dorește să-l măsoare. Există mai multe procedee de evaluare a fidelității unui test, care oferă diverse informații despre consistența internă a testului și despre stabilitatea scorurilor în timp.

2.2.1.1. Coeficienții de consistență internă

Coeficienții de fidelitate au fost calculați prin mai multe metode: metoda înjumătățirii, test-retest și generalizabilității. Coeficienții consistenței interne au fost obținuți prin împărțirea testelor în două părți de lungimi egale, care, datorită proprietăților lor, puteau fi considerate forme paralele. S-au calculat scorurile brute pentru performanța la fiecare jumătate și s-a determinat coeficientul de corelație liniară Pearson între acestea. Coeficientul de corelație liniară obținut a fost corectat ulterior, pentru întregul test, utilizând formula lui Spearman-Brown (Crocher și Algina, 1986).

Coeficienții de stabilitate în timp se bazează pe scorurile obținute de copiii împărțiți în patru categorii de vârstă (5-6, 7-8, 9-10, 11-12 ani) care au participat la cercetarea test-retest descrisă în continuare în acest capitol. Coeficienții de stabilitate utilizați ca estimări ale fidelității sunt coeficienții de corelație între scorurile obținute la prima și la a doua testare, corecți pentru variabilitatea eșantionului folosit la standardizarea probelor (Allen și Yen, 1979).

Pentru două teste (*Atenția vizuală* și *Precizia vizuomotorie*) s-a determinat indicele de fidelitate, folosind un coeficient de generalizabilitate. S-a calculat coeficientul pentru a lua în considerare multiplele surse de eroare care sunt prezente din cauza naturii multidimensionale a acestor sarcini având în vedere că aceste teste cuprind atât o componentă referitoare la viteză, cât și o componentă referitoare la acuratețe.

Rezultatele studiilor de fidelitate arată că cele mai multe dintre teste au o consistență internă sau o stabilitate cuprinsă între nivelurile „moderat” și „ridicat”. Testele care au cel mai mare coeficient de fidelitate sunt *Procesarea fonologică* și *Memoria numelor*.

În tabelul de mai jos sunt descriși indicii de fidelitate ai testelor.

Tabelul 1. Indicii de fidelitate ai testelor

Testul	6 ani	7 ani	8 ani	9 ani	10 ani	11 ani	12 ani
Turnul	0,90	0,83	0,77	0,82	0,74	0,74	0,74
Atenția vizuală	0,68	0,75	0,75	0,73	0,73	0,67	0,67
Procesare fonologică	0,93	0,91	0,93	0,93	0,87	0,85	0,91
Înțelegerea instrucțiunilor	0,84	0,64	0,72	0,71	0,70	0,63	0,65
Imitarea pozițiilor mâinii	0,90	0,87	0,64	0,87	0,77	0,71	0,74
Precizia vizuomotorie	0,88	0,38	0,38	0,74	0,74	0,54	0,54
Copierea desenului	0,81	0,79	0,71	0,70	0,85	0,83	0,71
Memoria numelor	0,91	0,89	0,92	0,88	0,79	0,92	0,90
Memoria narativă	0,77	0,84	0,68	0,71	0,72	0,68	0,86

2.2.1.2. Coeficienții de stabilitate

Pentru a determina stabilitatea performanțelor la teste s-au administrat unui eșantion format din 138 de copii, în cadrul a două aplicări diferite. Lungimea intervalului test-retest a variat între 2 și 10 săptămâni, media fiind de 38 de zile. Eșantionul a cuprins 33 de copii de 6 ani, 33 de copii de 7 ani, 41 de 9-10 ani, 31 de 11-12 ani. Eșantionul a fost alcătuit din 49% băieți și 51% fete. Nivelul de educație al părinților a fost următorul: 14% terminaseră cel mult 11 ani de școală, 65% terminaseră 12-15 ani de școală și 21% terminaseră cel puțin 16 ani de școală.

Tabelul 2. Coeficienții de stabilitate ai testelor
Grupa de vârstă 6 ani (N=33)

Testul	Prima testare		A doua testare		Coeficient de stabilitate	
	Media	Abaterea standard	Media	Abaterea standard	<i>r</i>	<i>r</i> corectat
Turnul	9,27	2,61	11,52	2,64	0,66	0,75
Atenția vizuală	9,42	2,40	11,36	3,30	0,54	0,71
Procesare fonologică	9,00	3,15	10,21	3,99	0,57	0,53
Înțelegerea instrucțiunilor	9,55	2,83	10,30	2,76	0,66	0,70
Imitarea pozițiilor mâinii	9,27	3,25	10,73	3,03	0,71	0,66
Precizia vizuomotorie	9,82	3,07	10,30	3,12	0,78	0,78
Copierea desenului	9,09	2,93	9,18	2,80	0,79	0,81
Memoria numelor	11,03	2,69	13,27	3,26	0,69	0,76
Memoria narativă	10,06	3,11	11,82	3,46	0,80	0,78

Tabelul 3. Coeficienții de stabilitate ai testelor
Grupa de vârstă 7-8 ani (N=31)

Testul	Prima testare		A doua testare		Coeficient de stabilitate	
	Media	Abaterea standard	Media	Abaterea standard	<i>r</i>	<i>r</i> corectat
Turnul	10,68	2,33	12,35	3,59	0,17	0,49
Atenția vizuală	9,61	2,99	12,48	3,06	0,60	0,62
Procesare fonologică	10,26	3,03	11,29	3,75	0,75	0,75
Înțelegerea instrucțiunilor	10,16	3,19	11,10	2,65	0,59	0,53
Imitarea pozițiilor mâinii	10,16	3,02	10,87	3,11	0,21	0,18
Precizia vizuomotorie	10,45	2,39	10,39	2,78	0,23	0,53
Copierea desenului	10,26	2,89	9,87	2,75	0,49	0,52
Memoria numelor	10,13	3,24	12,94	3,45	0,77	0,74
Memoria narativă	10,10	3,08	11,68	2,01	0,29	0,29

Tabelul 4. Coeficienții de stabilitate ai testelor
Grupa de vârstă 9-10 ani (N=41)

Testul	Prima testare		A doua testare		Coeficient de stabilitate	
	Media	Abaterea standard	Media	Abaterea standard	<i>r</i>	<i>r</i> corectat
Turnul	9,88	3,17	11,17	3,05	0,38	0,31
Atenția vizuală	10,15	2,96	11,05	3,44	0,58	0,59
Procesare fonologică	9,41	3,04	10,24	2,90	0,78	0,78
Înțelegerea instrucțiunilor	9,66	3,05	10,66	2,78	0,63	0,62
Imitarea pozițiilor mâinii	10,49	2,91	10,32	2,97	0,52	0,56
Precizia vizuomotorie	10,63	3,46	10,61	3,39	0,59	0,47
Copierea desenului	9,32	3,39	9,17	3,35	0,83	0,79
Memoria numelor	9,73	2,90	12,07	3,06	0,46	0,50
Memoria narativă	9,63	2,77	11,22	2,391	0,40	0,47

Tabelul 5. Coeficienții de stabilitate ai testelor
Grupa de vârstă 11-12 ani (N=31)

Testul	Prima testare		A doua testare		Coeficient de stabilitate	
	Media	Abaterea standard	Media	Abaterea standard	<i>r</i>	<i>r</i> corectat
Turnul	9,55	3,21	10,97	3,06	0,53	0,47
Atenția vizuală	9,79	3,18	11,85	2,98	0,50	0,43
Procesare fonologică	9,55	2,71	10,21	3,07	0,74	0,80
Înțelegerea instrucțiunilor	9,12	3,05	10,18	2,84	0,21	0,12
Imitarea pozițiilor mâinii	9,70	3,16	10,06	3,36	0,33	0,31
Precizia vizuomotorie	9,58	3,14	10,28	2,85	0,37	0,29
Copierea desenului	9,55	3,46	9,45	3,34	0,83	0,78
Memoria numelor	10,03	2,95	11,76	3,14	0,76	0,79
Memoria narativă	9,91	3,10	10,34	2,43	0,50	0,48

S-au calculat coeficienții de stabilitate între scorurile obținute în prima sesiune și în cea de-a doua sesiune de testare, utilizându-se coeficienții de corelație liniară Pearson. Corelația a fost apoi corectată pentru eroarea de eșantionare la prima testare. Pentru a obține o estimare mai precisă a stabilității testului în populație, aceste corelații au fost corectate pentru variabilitatea întregului eșantion utilizat la standardizare. Dispersia întregului eșantion folosit la standardizare este o estimare mai precisă a dispersiei populației decât cea a eșantionului care a participat la test și la retest.

Cu puține excepții, se remarcă o tendință de creștere a mediilor performanțelor la retest față de test. Cele mai mari creșteri s-au observat cu consecvență pentru testul *Memoria numelor*. La copiii cu tulburări de nivel subclinic, se așteaptă o creștere a performanțelor pe parcursul timpului, datorită efectelor exersării și este observată la multe teste standardizate. Mediile performanțelor la prima sesiune de testare indică, pentru toate testele, un nivel de performanță situat în zona medie.

2.2.2. VALIDITATEA DE CONȚINUT

Validarea de conținut urmărește să verifice dacă itemii și testele instrumentului constituie un eșantion reprezentativ pentru domeniul de comportamente incluse în constructele pe care testul intenționează să le măsoare. Testele din versiunea originală a bateriei NEPSY reflectau teoria și practica neuropsihologică a lui A.R. Luria. Conținutul testului a fost revizuit de mai multe ori, luând în considerare atât performanțele copiilor care nu sufereau de vreo dizabilitate neurologică de dezvoltare, cât și studiile clinice care au dovedit utilitatea bateriei NEPSY pentru a diferenția între aceștia și copiii cu dizabilități neurologice de dezvoltare.

Versiunea prezentă a testelor păstrează multe elemente din versiunea luriană, dar încorporează și informații noi, derivate din cercetările cognitive, neuropsihologice și de psihometrie. Ajustările de conținut ale testului s-au bazat pe o trecere în revistă a studiilor asupra dezvoltării funcțiilor executive, atenției și focalizării acesteia, memoriei și învățării, abilității vizuospatiale și funcțiilor senzoriomotorii la copii și adulți, relațiilor dintre creier și comportament și despre impactul bolilor neurologice (precum epilepsia de lob temporal, leziunile traumatiche ale creierului, tumorile cerebrale, bolile vasculare cerebrale și bolile degenerative) asupra performanțelor neuropsihologice. Îmbunătățirile ulterioare ale testelor au avut la bază experiența clinică și științifică dobândită de autori cu o serie de copii având diverse tulburări neurologice și de dezvoltare.

2.3. Procedura de etalonare a testelor de evaluare a dezvoltării

Pentru majoritatea testelor, cotele brute se transformă în scoruri scalate. Acestea sunt numere întregi, cuprinse între 1-19. Valorile mici ale scorurilor scalate corespund performanțelor scăzute, iar cele mari, performanțelor ridicate.

Scorurile scalate sunt numere întregi cuprinse între 50-150. Valorile mici ale scorurilor corespund performanțelor scăzute, iar cele mari, performanțelor ridicate.

Pentru testele ale căror cote brute nu se transformă în scoruri scalate se determină intervalul de centile din care face parte fiecare cotă brută. Se folosesc următoarele intervale de centile: 0-2, 3-10, 11-25, 26-75, 76-100. În primul interval de centile (0-2), sunt cuprinse cotele brute care reflectă cele mai slabe performanțe.

Acțiunea de standardizare a testelor de evaluare a dezvoltării în România s-a realizat urmând modelul oferit de autorii acesteia. Au fost efectuate următoarele operații:

- s-au calculat scorurile totale care corespund rezultatelor posibile la componentele viteză și precizie;
- s-au determinat scorurile scalate care corespund cotelor brute pentru teste;
- s-au determinat intervalele de cote brute care corespund unor intervale centile pentru testele pentru care nu se transformă cotele brute în scoruri scalate;

În cadrul procesului de standardizare, s-a utilizat un plan de eșantionare stratificată aleatoare pentru a se asigura că au fost incluse în eșantion proporții reprezentative din fiecare grup demografic. Acest lucru s-a realizat ținând seama de următoarele criterii: vârstă, gen, regiune geografică și nivelul

de educație a părinților (părinte/ părinți sau îngrijitori). În următoarele secțiuni, vor fi prezentate caracteristicile eșantionului.

Vârstă. Eșantionul a cuprins 483 de copii, repartizați pe fiecare dintre cele 6 grupe de vârstă, de la 6 ani până la 12 ani după cum urmează în tabelul de mai jos.

Tabelul 6. Repartizarea pe grupe de vârstă a eșantionului utilizat pentru standardizarea testelor de evaluare neuropsihologică (NEPSY)

Grupa de vârstă	Gen		Total	Grupa de vârstă	Gen		Total
	masculin	feminin			masculin	feminin	
7 ani	45	39	84	8 ani	104	83	187
8 ani	59	44	103	9-10 ani	87	78	165
9 ani	39	39	78				
10 ani	48	39	87	11-12 ani	55	76	131
11 ani	46	46	92				
12 ani	9	30	39	Total	246	237	483
Total	246	237	483				

Gen. Eșantionul a cuprins 246 de băieți și 237 de fete. Repartizarea pentru fiecare grupă de vârstă se poate vedea în tabelul 1.

Tabelul 7. Repartizarea băieți, fete pe grupe de vârstă a eșantionului utilizat pentru standardizarea NEPSY

Grupa de vârstă	B	F
6 ani	54	35
7 ani	44	46
8 ani	54	34
9 ani	42	43
10 ani	55	35
11 ani	40	49
12 ani	36	44
Total	325	286

Regiune geografică. Arii culturale (Crișana Maramureș – MM, Banat - TM, Oltenia - DJ, București, Transilvania 1 – HD, Transilvania 2 – BV, Transilvania 3 – CJ, Transilvania 5 – Oradea, Moldova – NT, SV, Muntenia 3 – IF).

Nivelul de educație al părinților. Eșantionul a fost stratificat potrivit următoarelor trei categorii din punctul de vedere al nivelului de educație al părinților:

- 11 clase sau mai puțin
- Liceu
- Studii universitare

Informațiile legate de nivelul de educație al părinților au fost obținute din răspunsurile părinților la întrebările care au vizat un nivel de școlarizare finalizat de fiecare părinte din familie. Pentru copiii care locuiau cu ambii părinți, s-a luat în considerare nivelul de educație al părintelui care stă cel mai mult timp cu copilul și care a furnizat și informațiile necesare.

2.3.1. CALCULUL SCORURILOR TOTALE ÎN FUNCȚIE DE COMPONENTELE VITEZĂ ȘI PRECIZIE LA TESTE

Două teste au o componentă de precizie (măsurată prin numărul de răspunsuri corecte sau prin numărul de erori, în funcție de test) și una de viteză (măsurată prin timpul de rezolvare a sarcinilor): **Precizia vizuomotorie și Atenția vizuală**. Autorii testelor au considerat că ambele componente sunt la fel de importante pentru aprecierea performanțelor unei persoane. Prin urmare, au decis ca, la aceste probe, scorurile totale să se determine pe baza rezultatelor obținute de subiecți la amândouă componentele.

Stabilirea corespondenței dintre scorurile totale și rezultatele la cele două componente se realizează, în cadrul acțiunii de standardizare, conform următorului procedeu:

- Pentru fiecare componentă, mulțimea scorurilor/valorilor posibile se împarte în interval, două câte două disjuncte.
- Fiecărui interval i se acordă o pondere, în așa fel încât performanțelor slabe să le corespundă ponderi mici, iar celor bune, ponderi mari. Intervalul care conține cele mai slabe performanțe de viteză (viteza cea mai mică) și intervalul care cuprinde cele mai slabe performanțe de precizie (cele mai puține răspunsuri corecte sau cel mai mare număr de erori) au pondere 0,5. Pe măsură ce performanța crește, ponderile intervalelor cresc cu câte 0,5 puncte.
- Scorul total care corespunde unui interval de scoruri pentru precizie și unui interval de valori pentru viteză este egal cu produsul ponderilor atribuite celor două intervale, rotunjit la cel mai apropiat întreg.

La fiecare test, intervalele de scoruri pentru precizie și intervalele de valori pentru viteză au fost determinate astfel încât distribuția scorurilor totale să fie aproximativ normală.

Prelucrările s-au efectuat utilizând rezultatele obținute de toți subiecții cărora li s-au administrat testele, fără a lua în considerare vârsta acestora.

Tabelul 8. Conversia scorurilor brute pentru testul *Atenția vizuală*
(în funcție de timp și de diferența dintre numărul total de răspunsuri corecte_a
minus erorile de comitere)

Timpul (în secunde)	Numărul de răspunsuri corecte minus erorile de comitere														
	37- 40	35- 36	31- 34	27- 30	24- 26	19- 23	16- 18	13- 15	6- 12	1-5	-10 -0	-16 --	-32 --	-54 --	≤- 55
≤123	45	42	39	36	33	30	27	24	21	18	15	12	9	6	3
124-150	41	39	36	33	30	28	25	22	19	17	14	11	8	6	3
151-169	38	35	33	30	28	25	23	20	18	15	13	10	8	5	3
170-190	34	32	29	27	25	23	20	18	16	14	11	9	7	5	2
191-229	30	28	26	24	22	20	18	16	14	12	10	8	6	4	2
230-252	26	25	23	21	19	18	16	14	12	11	9	7	5	4	2
253-299	23	21	20	18	17	15	14	12	11	9	8	6	5	3	2
300-324	19	18	16	15	14	13	11	10	9	8	6	5	4	3	1
325-339	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
340-349	11	11	10	9	8	8	7	6	5	5	4	3	2	2	1
350-359	8	7	7	6	6	5	5	4	4	3	3	2	2	1	1
360	4	4	3	3	3	3	2	2	2	2	1	1	1	1	0

a. Adunarea ambilor itemi administrați

6-12 ani

Tabelul 9. Conversia scorurilor brute pentru testul *Precizia vizuomotorie*
(în funcție de timp și de numărul total de erori)

Timpul (în secunde)	Numărul de erori															
	0	1-2	3-4	5-6	7	8-9	10- 11	12- 13	14- 15	16- 18	19- 26	27- 35	36- 45	46- 57	58- 85	≥86
≤89	52	49	46	42	39	36	33	29	26	23	20	16	13	10	7	3
90-105	48	45	42	39	36	33	30	27	24	21	18	15	12	9	6	3
106-115	44	41	39	36	33	30	28	25	22	19	17	14	11	8	6	3
116-127	40	38	35	33	30	28	25	23	20	18	15	13	10	8	5	3
128-141	36	34	32	29	27	25	23	20	18	16	14	11	9	7	5	2
142-167	32	30	28	26	24	22	20	18	16	14	12	10	8	6	4	2
168-195	28	26	25	23	21	19	18	16	14	12	11	9	7	5	4	2
196-216	24	23	21	20	18	17	15	14	12	11	9	8	6	5	3	2
217-240	20	19	18	16	15	14	13	11	10	9	8	6	5	4	3	1
241-276	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
277-306	12	11	11	10	9	8	8	7	6	5	5	4	3	2	2	1
307-330	8	8	7	7	6	6	5	5	4	4	3	3	2	2	1	1
331-360	4	4	4	3	3	3	3	2	2	2	2	1	1	1	1	0

Tabelul 10. Scorurile scalate echivalente scorurilor brute

Scor scalat	Turnul	Atenție vizuală	Procesare fonologică	Înțelegerea instrucțiunilor	Scor scalat
1	0	-	-	0-3	1
2	-	0	0	4-9	2
3	1-2	1	1-2	10-13	3
4	3-4	-	3-5	14	4
5	5	2	6-8	15	5
6	-	3-4	-	16	6
7	6-7	5-9	9	17-18	7
8	8-9	10-11	10	-	8
9	10	12-14	11	19	9
10	11-12	15-17	12-13	20-21	10
11	13	18	14-16	22	11
12	14	19-20	17-19	23-24	12
13	15	21-23	20-24	25-26	13
14	16-18	24-25	25-27	27	14
15	19	26-29	28-30	-	15
16	20	30-32	31-33	28	16
17	-	-	34-36	-	17
18	-	33-45	-	-	18
19	-	-	-	-	19

Tabelul 11. Scorurile scalate echivalente scorurilor brute (*continuare*)

Scor scalat	Imitarea pozițiilor mâinii	Precizie vizuo-motorie	Copierea desenului	Memoria numelor	Memoria narativă	Scor scalat
1	-	-	0-4	-	-	1
2	0-6	0	5-11	0	0-6	2
3	-	-	-	1	-	3
4	-	1	12-17	2-3	7	4
5	7	2	18-27	4	8-10	5
6	8	3	28-31	5	11-12	6
7	9-10	4-8	32-35	6-8	13-15	7
8	11-12	9-11	36-42	9-10	16-19	8
9	13-15	12-15	43-50	11-12	20-21	9
10	16-17	16-19	51-57	13-15	22-24	10
11	18-19	20-21	58-63	16	25-27	11
12	20-21	22-24	64-67	17-19	28-29	12
13	22	25-28	68	20-25	30-31	13
14	23	29-33	69-70	26-28	32	14
15	-	34-40	71	29	33	15
16	24	41-46	72	30	34	16
17	-	47	-	31	-	17
18	-	48-50	-	32	-	18
19	-	51-52	-	-	-	19

Tabelul 12. Scorurile scalate echivalente scorurilor brute

Scor scalat	Turnul	Atenție vizuală	Procesare fonologică	Înțelegerea instrucțiunilor	Scor scalat
1	0	-	-	0-5	1
2	1-2	0-1	0-1	6-12	2
3	-	2	2-3	13	3
4	3-4	3	4-6	14-16	4
5	5	4-5	7-8	17	5
6	6-10	6-10	9-12	18	6
7	-	11-14	13-14	19-20	7
8	11	15-16	15-18	21	8
9	12	17-18	19-23	22-23	9
10	13-14	19-22	24-26	24	10
11	-	23-24	27-29	25	11
12	15-16	25-27	30	26	12
13	17	28-31	31	-	13
14	18	32-34	32	27	14
15	19	35-38	33-34	-	15
16	20	39-41	35	28	16
17	-	42-44	36	-	17
18	-	45	-	-	18
19	-	-	-	-	19

Tabelul 13. Scorurile scalate echivalente scorurilor brute (*continuare*)

Scor scalat	Imitarea pozițiilor mâinii	Precizie vizuo-motorie	Copierea desenului	Memoria numerelor	Memoria narativă	Scor scalat
1	-	-	0-5	0	0-1	1
2	0-4	0	6-15	1-2	2-4	2
3	5-6	1	16-27	3	5	3
4	7-9	2	28-35	4-5	6	4
5	10-13	3-4	36-40	6-7	7-8	5
6	14-15	5-7	41-47	8-9	9-10	6
7	16	8-11	48-55	10-12	11-16	7
8	17	12-14	56-61	13-14	17-18	8
9	18	15-18	62-64	15-16	19-22	9
10	19	19-23	65-67	17-19	23-26	10
11	20-21	24-27	68	20-23	27-28	11
12	-	28-31	69-70	24-25	29	12
13	22	32-33	71	26-27	30	13
14	23	34-38	-	28	31-32	14
15	-	39-43	72	29-30	-	15
16	24	44	-	31	33	16
17	-	45-47	-	-	-	17
18	-	48-51	-	32	34	18
19	-	52	-	-	-	19

Tabelul 14. Scorurile scalate echivalente scorurilor brute

Scor scalat	Turnul	Atenție vizuală	Procesare fonologică	Înțelegerea instrucțiunilor
1	0	-	0-2	0-7
2	1	-1	3-5	8-13
3	2	2	6-10	14
4	3	3-4	11-12	15-18
5	-6	5	13-15	19
6	7-9	6-7	16	0
7	0	12	17-20	21
8	1	3-17	1-23	22
9	12-13	18-20	24-27	3
10	4	21-24	28-29	24
11	15	25-27	30	25
12	16	28-31	-	36
13	17	32-34	31-32	27
14	18-19	35-36	33-34	-
15	-	7-38	35	28
16	0	39-41	36	-
17	-	42-44	-	-
18	-	5	-	-
19	-	-	-	-

9-10 ani

Tabelul 15. Scorurile scalate echivalente scorurilor brute (*continuare*)

Scor scalat	Imitarea pozițiilor mâinii	Precizie vizuomotorie	Copierea desenului	Memoria numerelor	Memoria narativă
1	0-2	-	0-19	-2	0-3
2	3-4	0-1	20-33	3-5	4-7
3	5-7	2-4	34-39	6-7	8-9
4	11	5-6	40-44	8	10-11
5	12	7-8	45-47	9	12-15
6	13-14	9-12	8-52	10-12	16-19
7	15-17	13-15	53-59	13-14	20-22
8	18	16-19	60-63	15-17	23-24
9	19	20-23	64-67	18-19	25-26
10	20	24-27	68-70	20-21	27-28
11	21-22	28-31	71	22-23	29
12	23	32	-	24-26	30
13	-	33-38	72	27-28	31
14	24	39-41	-	29-30	32
15	-	42-44	-	31	33
16	-	45-48	-	32	34
17	-	49-51	-	-	-
18	-	52	-	-	-
19	-	-	-	-	-

Tabelul 16. Scorurile scalate echivalente scorurilor brute

Scor scalat	Turnul	Atenție vizuală	Procesare fonologică	Înțelegerea instrucțiunilor
1	0-1	-	0-6	0-9
2	2	0	7-8	10-13
3	3-4	1	9-10	14-17
4	-	2	11-15	18-19
5	5-9	3-4	16-17	20-21
6	10	5-9	18-19	22
7	11	10-15	20-23	-
8	12	16-19	24-28	23
9	13	20-25	29-30	24-25
10	14	26-28	31-32	-
11	-	29	-	26
12	15	30-33	33	27
13	16	34-37	34	-
14	17	38-40	35	28
15	-	41	-	-
16	18-19	42-44	36	-
17	-	45	-	-
18	20	-	-	-
19	-	-	-	-

Tabelul 17. Scorurile scalate echivalente scorurilor brute (*continuare*)

Scor scalat	Imitarea pozițiilor mâinii	Precizie vizuomotorie	Copierea desenului	Memoria numelor	Memoria narativă
1	0-3	-	0-23	0-3	0-5
2	4-6	0-1	24-34	4-5	6-8
3	7-13	2	35-44	6	9-12
4	14	3-7	45-48	7-9	13-18
5	15	8-12	49-52	10-11	19-20
6	16-17	13-16	53-59	12-13	21-23
7	18	17-20	60-63	14-15	24-26
8	19	21-26	64-66	16-17	27
9	20	27-31	67-68	18-20	28
10	21-22	32-35	69-70	21-23	29
11	23	36-39	71	24-25	30
12	-	40-43	-	26-27	31
13	24	44	72	28	32
14	-	45-46	-	29	33
15	-	47-50	-	30-31	-
16	-	51-52	-	-	34
17	-	-	-	32	-
18	-	-	-	-	-
19	-	-	-	-	-

CAPITOLUL 3

Evaluarea personalității

COGNITROM

3.1. AUTONOMIE PERSONALĂ

Chestionarul de evaluare a autonomiei personale (AP)

Conținutul capitolului

3.1.1. Prezentarea generală a chestionarului AP

3.1.2. Constructul măsurat de chestionarul AP

3.1.3. Procedeele urmate pentru construirea chestionarului AP

3.1.4. Conținutul chestionarului AP

3.1.5. Descrierea itemilor chestionarului AP

3.1.6. Materialele utilizate pentru testare

3.1.7. Instrucțiunile de administrare a chestionarului AP

3.1.8. Cotare a răspunsurilor

3.1.9. Validarea chestionarului AP

3.1.10. Fidelitatea chestionarului AP

3.1.11. Etalonarea chestionarului AP

3.1.12. Interpretarea scorurilor scalelor chestionarului AP

3.1.13. Concluzii

Bibliografie

Anexe:

Anexa 1 – Caietul chestionarului AP

Anexa 2 – Foaia de răspuns a chestionarului AP

Anexa 3 – Grila de cotare a chestionarului AP

3.1.1. PREZENTAREA GENERALĂ A CHESTIONARULUI AP

3.1.1.1. Scopul chestionarului AP și domeniile sale de aplicare

Autonomia personală scăzută poate fi o cauză a performanțelor școlare sau profesionale reduse, precum și a unor tulburări de comportament.

Chestionarul de evaluare a autonomiei personale (Chestionarul AP) este destinat evaluării a patru dimensiuni ale autonomiei personale: autonomia cognitivă, autonomia comportamentală, autonomia emoțională și autonomia valorică.

Acesta poate fi utilizat pentru diagnoza personalității, în domeniul educațional, în domeniul clinic și al psihologiei sănătății.

3.1.1.2. Populația pentru care poate fi folosit chestionarul AP

Chestionarul AP a fost etalonat pe o populație non-clinică, formată din persoane cu vârsta cuprinsă între 15 și 65 de ani.

Întrucât mai mulți itemi ai chestionarului se referă la relațiile subiectului cu cei din jurul său, trebuie manifestată prudență în interpretarea răspunsurilor date de persoanele care duc o viață izolată, au foarte puțini prieteni, nu lucrează, nu au lucrat și nici nu urmează cursurile vreunei forme de învățământ.

3.1.1.3. Condițiile de utilizare a chestionarului AP

Chestionarul se administrează individual sau colectiv, fără limită de timp.

Persoana care interpretează scorurile subiecților la chestionar trebuie să aibă studii de psihologie, pentru a putea oferi explicații cu privire la posibilele efecte ale nivelurilor mari sau mici ale autonomiei personale. La administrarea chestionarului și la cotarea acestuia, ea poate fi ajutată de persoane care nu sunt psihologi, dar au cunoștințe despre testarea psihologică.

3.1.1.4. Motivul construirii chestionarului AP

Majoritatea instrumentelor care au fost construite în România pentru evaluarea autonomiei personale au în vedere doar câte o componentă a acesteia sau un domeniu în care se manifestă autonomia. Așa sunt:

- *Scala generală de autonomie în învățare* (Cîmpian, 2005), care măsoară autonomia în învățare la elevi de liceu;
- *Chestionarul A/H (Autonomie/Heteronomie)* (Berar, Albu, 2006a), care, prin cele două scale ale sale, măsoară încrederea în capacitățile proprii și independența față de părerile celor din jur (părinți, profesori, prieteni);
- *Chestionarul pentru evaluarea autonomiei în gândire* (Berar, Albu, 2006b), ai cărui itemi se referă la 7 dintre cele 8 criterii utilizate de Lipman (1995, apud Faiciuc, 2004c) pentru definirea autonomiei în gândire.

FFPI (Five-Factor Personality Inventory) (Hendriks, 1997), adaptat în România de Monica Albu (1999), și *Chestionarul CP5F (Chestionarul de Personalitate cu 5 Factori)*, construit de Monica Albu (2008) după modelul chestionarului *FFPI*, conțin câte o scală care măsoară autonomia personală, dar acestea nu furnizează informații despre dimensiunile autonomiei.

Chestionarul *AP* a fost elaborat pornind de la o accepțiune a autonomiei personale ca un construct cu patru dimensiuni (autonomie cognitivă, autonomie comportamentală, autonomie emoțională și autonomie valorică) despre care s-au făcut numeroase studii în literatura psihologică, dar pentru care în România nu există instrumente de evaluare.

3.1.2. CONSTRUCTUL MĂSURAT DE CHESTIONARUL AP

3.1.2.1. Definiția autonomiei personale utilizată la construirea chestionarului AP

Definițiile autonomiei personale și ale dimensiunilor sale au fost formulate de Monica Albu împreună cu un grup de masteranzi în psihologie de la Facultatea de Psihologie și Științele Educației a Universității „Babeș-Bolyai”, care au participat la construirea Chestionarului AP, în anul 2006.

A fost foarte dificil să se aleagă o definiție a autonomiei personale ca bază pentru construirea chestionarului, deoarece, în lucrările de psihologie, apar numeroase definiții diferite între ele. De exemplu:

- **Autonomia personală** este o trăsătură de personalitate, care diferențiază un individ în raport cu alții ca orientare generală în relațiile sale cu mediul (fizic și social) (R.M. Ryan, E.L. Deci, 2000, *apud* Faiciuc, 2004a).
- **Autonomia** exprimă un grad de libertate și capacitate de deliberare neinfluențabilă și facilă, ca trăsătură psihică a conștiinței de sine și a personalității (Șchiopu, 1997).
- **Autonomia personală** este abilitatea unui individ competent de a-și conduce viața și de a lua decizii pe baza informațiilor disponibile (Caldwell, 2003).
- **Autonomia** se referă la capacitatea individului și la libertatea sa de a se auto-guverna sub aspect psihologic, moral și social (<http://www.theihs.org/pdf/literatureofliberty/articles/33.pdf>).
- **Autonomia** se definește prin atributele: încredere în sine, orientare spre muncă și identitate (E. Greenberger, 1984, *apud* Deci, Erikson, Gewirth, 2006).
- **Autonomia** este competența sau capacitatea individuală de a înțelege, prin prisma valorilor proprii, opțiunile relevante și consecințele unei decizii sau sarcini particulare (<http://www.alz.org/Resources/FactSheets/autonomyEI.pdf>).

De fapt, pe parcursul timpului, în filozofie și în psihologie, termenul de autonomie a fost pus în relație cu noțiuni diverse, unele imprecis și vag definite, precum: libertate, alegere, decizie, independență, condiționare, intenționalitate, cauză, motivație, determinare, raționalitate, responsabilitate, control, voință, agent, scop, sine (Faiciuc, 2004b).

Numeroși autori de lucrări de psihologie și chiar de dicționare consideră că autonomia se suprapune, total sau parțial, cu independența.

În multe cazuri, unul dintre termeni este definit ori explicat prin intermediul celuilalt. De exemplu:

- „**Autonomia** este **independența** personală” (*Ultralingua English Dictionary*).
- **Autonom** înseamnă „**independent**, necontrolat de alții sau de forțe exterioare” (*The American Heritage Dictionary of the English Language*, 2000).
- „**Autonomia** este **independența** relativă a unui individ în îndrumarea sau reglarea comportamentului propriu”, **independența** fiind înțeleasă ca „absența bazării pe alții pentru sprijin, ajutor sau îndrumare” (Good, 1959).
- „**Autonomia** este în primul rând un fenomen care implică **independență** în acțiune, vorbire și gândire” (Agich, 2003).
- „**Autonomia** înseamnă **independență**”. **Independența** constă într-o „atitudine **autonomă** în care individul este (relativ) neinfluențat de judecățile, opiniile sau credințele celorlalți” (Reber, 1985).
- **Autonomia** reprezintă „modalitatea de a fi a unui organism, persoană, grup (sisteme în general), care funcționează **independent**, se determină în baza propriei sale structuri, a legilor sale interne”. **Independența** este „o caracteristică a celui care refuză sau reduce la maximum dependența de alții, preferând **autonomia** în baza unui sistem de atitudini personale bine conturate și autoacceptate” (Popescu-Neveanu, 1978).

Alteori, definițiile celor doi termeni sunt foarte asemănătoare:

- Prin **autonomie** se înțelege „comportamentul indivizilor care nu ascultă decât de legi pe care și le-au dat ei înșiși sau de legi cărora le-au înțeles și acceptat valoarea” (Piéron, 2001).
- „În general, **independența** înseamnă a acționa mai mult conform propriilor necesități, percepții sau judecăți decât ca răspuns la cererile mediului sau la influențele exercitate de alte persoane” (Corsini, 1994).

Există și autori, precum Feltham și Dryden (1993), care fac distincție clară între cele două constructe: „**Autonomia** implică o abilitate de a gândi și a acționa singur (pentru sine), în timp ce **independența** implică aproape o necesitate (pentru sine) de a fi separat de alții.

Din vasta bibliografie referitoare la autonomia personală au fost reținute definițiile în care autonomia personală este considerată ca un construct diferit de „independență”. Din ele au fost păstrate elementele comune care apar mai frecvent. A rezultat următoarea definiție:

Autonomia personală este o trăsătură a personalității care constă, pe de o parte, în capacitatea de autodeterminare a individului, în abilitatea sa de a lua singur decizii cu privire la propria viață și în capacitatea sa de a duce la îndeplinire aceste decizii, prin inițierea, organizarea, supervizarea și revizuirea acțiunilor proprii fără a fi controlat de forțe externe sau de constrângeri, evaluând opțiunile existente și luând în considerare propriile interese, nevoi și valori, iar pe de altă parte, în sentimentul pe care îl are persoana că dispune atât de abilitatea de a face alegeri cu privire la direcția acțiunilor sale, cât și de libertatea de a duce la îndeplinire aceste alegeri.

Sau, pe scurt: **autonomia personală** constă în capacitatea de a controla propria viață împreună cu sentimentul că există posibilitatea de a exercita acest control.

Definiția astfel formulată integrează două tendințe întâlnite la autorii care s-au ocupat de autonomia personală: aceea de relaționare a conceptului de autonomie personală cu capacitățile cognitive și aceea de includere a conceptului în sfera emoționalității. Ea nu privește autonomia personală ca una dintre cele trei nevoi fundamentale din teoria autodeterminării: nevoia de autonomie, nevoia de competență și nevoia de relaționare (E.L. Deci și R.M. Ryan, 1991, *apud* Faiciuc, 2005; Williams și colab., 1998).

La baza acestei definiții au stat următoarele idei:

a. Părerea că **autonomia personală este o trăsătură de personalitate** a fost formulată de mai mulți autori, printre care: A. Bandura (1991, *apud* Faiciuc, 2005), U. Șchiopu (1997), R.M. Ryan și E.L. Deci (2000, *apud* Faiciuc, 2004a). Ea apare, de asemenea, în definiția propusă de I. Berar: „Autonomia personală reprezintă o trăsătură/dimensiune a personalității, formată în ontogeneză prin asimilări și acomodări structurale și funcționale ale subiectului la modelele și particularitățile mediului său de viață și care, pe măsura constituirii, se exprimă în atitudini și comportamente bazate pe legi, norme și valori proprii” (Berar, Albu, 2006b).

b. Capacitatea de autodeterminare este considerată o componentă a autonomiei personale de K. Neff (2001) („Autonomia personală se referă la capacitatea de autodeterminare a individului și la abilitatea de a-și împlini dorințele și nevoile personale.”) și de G.J. Agich (2003) („Autonomia ideală include independența și autodeterminarea, abilitatea de a lua decizii liber și rațional și abilitatea de a evalua precis interesele personale.”). Conform definiției formulate de E. Clark și colab. (2004), autodeterminarea este „în mod esențial, abilitatea unei persoane de a fi autonomă în efectuarea alegerilor în viață”. În aceeași lucrare, autonomia personală este considerată „posibilitate de a face alegeri și a lua decizii cu privire la calitatea propriei vieți, fără influențe externe și interferențe nepotrivite”. Prin urmare, în concepția lui Clark și a colaboratorilor săi, **autonomia personală constă în autodeterminare și în abilitatea de a lua singur decizii cu privire la propria viață**, fără a ceda influențelor externe care contravin propriilor nevoi și valori.

c. La acțiunile care ar trebui să urmeze alegerilor și deciziilor se face referire în definiția dată de Aviram și Yonah (2004): „Autonomia personală reprezintă capacitatea persoanei de a alege, a direcționa, a superviza și a revizui acțiunile și scopurile”. O persoană autonomă este – spun autorii amintiți – „acea persoană care poate să-și controleze propria viață, să-și determine propriile scopuri și să acționeze într-o manieră rațională pentru a le atinge”. Prin urmare, **în componența autonomiei personale intră și capacitatea de a iniția, organiza, superviza și revizui acțiunile proprii, pentru a atinge scopurile fixate.**

Într-o formă concisă, s-ar putea spune că autonomia personală reprezintă posibilitatea individului de a se organiza și administra singur (<http://increvablesanarchistes.org/rubriques/motsanars/lexiqanar.htm>).

Având în vedere elementele incluse în definiția autonomiei personale, comentate mai sus, se poate afirma că un individ care posedă autonomie personală are abilitatea să monitorizeze cu succes nevoi și valori și să inițieze, să organizeze și să direcționeze acțiuni pentru satisfacerea nevoilor sale (<http://culture.families.com/personal-autonomy-eos>).

d. Din afirmația lui Ryan și Lynch (1989) referitoare la opusul autonomiei, heteronomia – care „constă în a fi controlat de forțe externe sau de constrângeri, cu alte cuvinte, în absența relativă a voinței” –, rezultă că **autonomia presupune a stabili scopuri și a acționa fără a fi supus controlului extern sau constrângerilor**. Adică, „autonomia înseamnă libertate față de toate constrângerile externe” (<http://www.carm.org/atheism/terms.htm>).

Într-o altă definiție, autonomia presupune independență și față de factori interni, nu doar față de cei externi: „O ființă autonomă este aceea care are puterea de a se auto-direcționa, posedând abilitatea de a acționa în conformitate cu deciziile sale, independent de voința altora și de alți factori interni sau externi” (<http://www.filosofia.net/materiales/rec/glosaen.htm>).

e. Dar autonomia nu necesită a fi în afara influențelor externe (de exemplu, a celor exercitate de părinți, profesori sau figuri publice). **Comportamentele autonome rezultă dintr-o evaluare a opțiunilor și o luare în considerare a propriilor interese și nevoi**, mai degrabă decât dintr-o opunere automată (din reflex) față de influențele externe (Koestner, Losier, 1996).

f. După alți autori, **autonomia înseamnă și a avea în vedere propriile valori atunci când se stabilesc acțiunile**: „Autonomia este capacitatea de a dispune de propria persoană în diverse situații, în armonie cu propria scală de valori” (Băndilă, Rusu, 1999).

g. Autonomia personală nu constă doar în „simplul fapt de a fi liber să faci ceea ce îți place sau să-ți placă ceea ce îți place și celuilalt”, ci înseamnă „**a avea control asupra propriei vieți**”, „a avea putere asupra cursului propriei vieți” (Santiago, 2005). Ideea apare și în descrierea dată de Aviram și Yonah (2004): **Persoana autonomă este acea persoană care poate să-și controleze propria viață**, să-și determine propriile scopuri și să acționeze într-o manieră rațională pentru a le atinge.

h. Alți autori consideră că autonomia personală constă în sentimentul persoanei că se comportă așa cum decide singură: **Autonomia personală se referă la sentimentul persoanei că are abilitatea de a face alegeri cu privire la direcția acțiunilor sale și că are libertatea de a duce la îndeplinire aceste alegeri** (<http://culture.families.com/personal-autonomy-eos>).

Autonomia este sentimentul de a fi cauza propriului comportament (P. de Charms, 1968, *apud* Crocker, Park, 2004), având ca sursă de motivare experiența proprie internalizată. Comportamentul autonom este auto-determinat, voluntar și este însoțit de sentimentul că a fost ales de individ (E.L. Deci și R.M. Ryan, 2000, *apud* Crocker, Park, 2004).

i. Există și definiții ale autonomiei care reunesc aspectele cognitive și cele emoționale, precum cea formulată de Russell și Bakken (<http://www.ianrpubs.unl.edu/epublic/live/g1449/build/g1449.pdf>): „Autonomia se referă la abilitatea de a gândi, a simți și a lua decizii de unul singur”.

3.1.2.2. Dimensiunile autonomiei personale

Majoritatea autorilor care s-au ocupat de autonomia personală au conceptualizat-o ca fiind un construct multidimensional. Însă nu s-a ajuns la un consens în privința dimensiunilor sale. Diferă, de la un autor la altul, atât numărul de dimensiuni, cât și semnificația acestora. Se întâlnesc, în literatură, dimensiuni ale căror definiții sunt aproape identice, dar care au denumiri diferite, și dimensiuni cu semnificații diferite care au aceeași denumire.

Descrierea următoare, a câtorva dimensiuni ale autonomiei personale, este semnificativă în acest sens.

Autonomia atitudinală este definită în mod asemănător de mai mulți autori. De exemplu:

- *Autonomia atitudinală* „se referă la procesul cognitiv de luare în considerare a posibilităților și de a alege între diverse opțiuni” (Beyers și colab., 2003).
- *Autonomia atitudinală* „se referă la procesul cognitiv de a face alegeri și de a stabili un scop”, ea este „abilitatea de a formula mai multe opțiuni, de a lua o decizie și de a stabili un scop”. Autonomia atitudinală constă, în general, în abilitatea de a gândi înainte de a acționa (Noom, Dekovic și Meeus, 2001).

După opinia lui Noom, Dekovic și Meeus (2001), autonomia atitudinală este strâns legată de conceptele: „încredere în capacitățile proprii” (Bandura, 1977), „independență atitudinală” (Hoffman, 1984), „stabilirea scopurilor” (Markus, Wurf, 1987), „reflecție asupra a ceea ce preferi, dorești sau vrei” (Dworkin, 1988), „luarea deciziilor” (Frank și colab., 1988) și „scopuri personale” (Allen și colab., 1994).

Autonomia cognitivă constă „în capacitatea de a raționa independent, de a lua decizii fără a căuta în mod excesiv validarea socială, într-un simțământ de încredere în propria persoană și în credința că ai posibilitatea de a alege” (Zimmer-Gembeck, 2001).

Conform acestei definiții, autonomia atitudinală este o componentă a autonomiei cognitive, alături de încrederea în capacitățile proprii.

Autonomia în gândire, în sensul definiției propuse de Lipman (1995, *apud* Faiciuc, 2004c), se caracterizează prin îndeplinirea următoarelor opt criterii:

- exprimarea ușoară a propriilor idei, fără inhibiții verbale, controlul timidității;
- formarea propriilor opinii, scrierea și justificarea lor;
- capacitatea de gândire critică;
- abilitatea de a pune întrebări, curiozitatea;
- dorința de a îmbunătăți propria cunoaștere și de a căuta informație, adică ceea ce se numește nevoia de cunoaștere;
- abilitatea de a lua decizii, fără ca acestea să-i fi fost inculcate;
- capacitatea personală de auto-evaluare, de analiză a cauzelor eșecului și succesului;

- capacitatea de a acționa de unul singur, fără ajutor, semn și al responsabilității.

Se pot observa cu ușurință suprapunerile dintre autonomia în gândire și autonomia cognitivă.

Autonomia emoțională a fost definită de Steinberg și colaboratorii săi ca „independență față de părinți și egali” (Steinberg, 1985; Steinberg, Silverberg, 1986, *apud* Noom, Dekovic, Meeus, 2001). Dar Ryan și Lunch (1989, *apud* Noom, Dekovic, Meeus, 2001) au constatat că acest construct, în felul în care a fost operaționalizat de Steinberg, corelează negativ cu diverși indicatori ai dezvoltării psihosociale în timpul adolescenței. Din acest motiv, el a fost denumit „detașare”, fiind înțeles ca „o formă negativă a desprinderii de părinți”.

O definiție asemănătoare celei formulate de Steinberg a fost propusă de Zimmer-Gembeck (2001). El consideră că „*autonomia emoțională* se definește în termenii relațiilor cu alții și include renunțarea la dependențe și îndepărtarea de părinți”.

Se poate observa că nici definiția lui Steinberg și nici cea a lui Zimmer-Gembeck nu includ explicit aspecte emoționale. Acestea apar în afirmația lui Russel și Bakken (2002, *apud* Russel, Bakken, la adresa http://www.ianrpubs.unl.edu/epublic/live/g1_449/build/g1449.pdf): *autonomia emoțională* „se referă la emoții, sentimente personale și la relația noastră cu persoanele din jur”. Dar această formulare nu poate fi considerată ca definiție, deoarece nu precizează clar ce este autonomia emoțională.

Mai mulți autori leagă autonomia emoțională de stabilirea scopurilor:

- *autonomia emoțională* se referă la încrederea în scopurile definite independent de dorințele părinților și ale colegilor (Beyers și colab., 2003);
- *autonomia emoțională* este „procesul afectiv de a avea încredere în propriile alegeri și scopuri”, „încrederea persoanei în a stabili singură scopuri, independent de dorințele părinților și ale egalilor săi” (Noom, Dekovic, Meeus, 2001).

O definiție clară și mai cuprinzătoare este cea propusă de McBride (1990): *autonomia emoțională* este „eliberarea de nevoia presantă de a fi aprobat și a primi asigurări”.

Dar ultimele definiții sugerează că autonomia emoțională se suprapune în mare măsură cu încrederea în sine, care – după cum s-a arătat deja – apare ca o componentă a autonomiei cognitive.

O definiție mai generală – însă mai puțin clară, pentru că utilizează termenul neexplicat „independență emoțională” – este următoarea: „*Autonomia emoțională* reprezintă independența emoțională în relațiile cu ceilalți, în special cu părinții” (<http://psy.ucsd.edu/~mmullane/Psychology180Lecture5AutonomyandIntimacy.html>).

Autonomia comportamentală înseamnă a lua decizii în mod independent și a acționa pentru a le urma (Russell și Bakken, la adresa <http://www.ianrpubs.unl.edu/epublic/live/g1449/build/g1449.pdf>).

Se poate observa cum abilitatea de a lua decizii face parte din autonomia comportamentală, din autonomia atitudinală și din autonomia cognitivă!

O altă definiție, care are în comun cu aceasta ideea că se acționează pentru a duce la îndeplinire deciziile proprii, a fost propusă de Zimmer-Gembeck (2001): *Autonomia comportamentală* înseamnă „autoconducere, reglare a propriului comportament și acționare conform propriilor decizii”.

Autonomia funcțională este definită într-un mod asemănător cu autonomia comportamentală:

- *Autonomia funcțională* se referă la procesul de dezvoltare a unei strategii pentru a atinge scopurile, prin mijloace de autoreglare și autocontrol (Beyers și colab., 2003).
- *Autonomia funcțională* constă în „abilitatea de a dezvolta strategii pentru atingerea scopurilor fixate”, abilitate care implică perceperea competenței (abilitatea de a evalua utilitatea diferitelor strategii), perceperea controlului (abilitatea de a alege o strategie destul de eficientă pentru a permite realizarea scopului) și perceperea responsabilității (Noom, Dekovic, Meeus, 2001).

După părerea lui Noom, Dekovic și Meeus (2001), autonomia funcțională se aseamănă cu conceptele: *independență funcțională* (Hoffman, 1984), *pregătirea cognitivă pentru acțiune* (Markus, Wurf, 1987), *independență* (Frank și colab., 1988) și *control personal* (Flammer, 1991) (Noom, Dekovic, Meeus, 2001).

Autonomia valorilor constă în a avea „atitudini și credințe independente, legate de spiritualitate, politică și morală” (Russell și Bakken, 2002, *apud* Russell și Bakken la adresa <http://www.ianrpubs.unl.edu/epublic/live/g1449/build/g1449.pdf>) sau în a deține „un set independent de credințe și principii, rezistente la presiunea celorlalți” (<http://psy.ucsd.edu/~mmullane/Psychology180Lecture5AutonomyandIntimacy.html>).

Prima definiție specifică domeniul din care fac parte *valorile*, în timp ce a doua menționează calitatea acestora de a fi rezistente la presiuni exterioare.

Autonomia valorilor pare a fi opusă conformismului, definit de Russell și Bakken (la adresa <http://www.ianrpubs.unl.edu/epublic/live/g1449/build/g1449.pdf>) ca fiind „sensibilitate față de opiniile colegilor de aceeași vârstă, ceea ce presupune urmarea și copierea ideilor și a modelelor comportamentale oferite de prieteni sau colegi”. Non-conformismul este considerat de ei ca dimensiune a autoconducerii, alături de abilitatea de a lua decizii și de încrederea în sine.

Chestionarul AP evaluează patru dimensiuni ale autonomiei personale, definite astfel:

Autonomia cognitivă constă în:

- *capacitatea de a raționa independent, de a-ți forma propriile opinii și de a lua decizii;*
- *capacitatea de a gândi critic;*
- *dorința de îmbogățire și îmbunătățire a cunoștințelor (dorința de informare);*
- *capacitatea de auto-evaluare;*
- *un sentiment de încredere în propria persoană;*
- *credința că poți alege ce să faci.*

Autonomia comportamentală reprezintă auto-dirijarea comportamentului și acționarea conform deciziilor proprii.

Autonomia emoțională înseamnă independența formării și a exprimării sentimentelor.

Autonomia valorică se exprimă în constituirea unui set propriu de convingeri și principii, rezistente la presiunea celorlalți.

3.1.2.3. Relațiile constructului autonomie personală cu alte variabile

Mai mulți cercetători au găsit o relație directă între autonomie și vârstă. Astfel:

- M.J. Noom, M. Dekovic și W. Meeus (2001, *apud* Graf, 2003) au constatat o ușoară creștere a autonomiei emoționale cu vârsta, între 12 și 18 ani.
- L. Steinberg și S.B. Silverberg (1986, *apud* Fleming, 2005a) au observat, de asemenea, o creștere lentă a autonomiei emoționale pe măsura înaintării în vârstă.
- Există câteva studii, printre care cel al lui Greenberg (1984), care arată că autonomia comportamentală crește pe parcursul adolescenței și prezintă diferențe între începutul și sfârșitul adolescenței (Fleming, 2005a).
- M. Fleming (2005a) a comparat răspunsurile date la 11 itemi care evaluează autonomia (6 itemi referitori la autonomia comportamentală, 3 itemi care măsoară autonomia emoțională și 2 itemi care vizează autonomia cognitivă) pe două eșantioane de subiecți, unul format din adolescenți de 12-13 ani și altul compus din adolescenți de 18-19 ani, și a observat că frecvența răspunsurilor care reflectă prezența unei autonomii dezvoltate este mai mare la vârsta de 18-19 ani. Diferența frecvențelor este semnificativă la toți itemii în cazul băieților și la majoritatea itemilor (9 din 11) în cazul fetelor.
- Utilizând aceiași 11 itemi, Fleming (2005b) a comparat răspunsurile date de fete cu cele ale băieților, în cadrul a trei eșantioane de subiecți: 549 de 12-13 ani, 261 de 14-15 ani și 124 de 16-17 ani. A observat, astfel, că pentru intervalul de vârstă 12-15 ani răspunsurile fetelor sunt asemănătoare cu cele ale băieților, dar la 16 ani apar diferențe: băieții înregistrează progrese rapide în dezvoltarea autonomiei, în timp ce fetele au o dezvoltare mai lentă.

C. Mc Bride-Chang și L. Chang (1998, *apud* Graf, 2003) au constatat o creștere liniară ușoară a autonomiei cu vârsta.

Există și cercetări care nu au găsit o legătură directă între autonomie și vârstă. Rezultatele diferă în funcție de eșantioanele de subiecți folosite (de vârstă și etnia lor), precum și de instrumentele de evaluare utilizate (Graf, 2003).

Unii cercetători au constatat existența unei legături strânse, în adolescență, între autonomie și formarea identității (Fleming, 2005a), între unele dimensiuni ale autonomiei (autonomia atitudinală, emoțională și funcțională) și adaptarea psihosocială (Noom, Dekovic, Meeus, 1999). S-a observat, de asemenea, că modul în care se face trecerea de la adolescență la vârsta adultă este puternic influențat de nivelul de dezvoltare al autonomiei (Fleming, 2005b).

Alte cercetări au avut ca obiectiv identificarea legăturilor dintre autonomie și starea de sănătate. Rezultatele lor au arătat că, în general, persoanele care suferă de agorafobie sau de tulburări de alimentație (bulimie ori anorexie) și cele dependente de tutun sau de alcool au un nivel scăzut al autonomiei personale (Franken, [f.a.]). Chou (2000) a găsit corelații semnificative, la adolescenți, între

simptomatologia depresivă și trei dimensiuni ale autonomiei emoționale (individuația, non-dependența față de părinți și de-idealizarea părinților).

Au existat unele încercări de a explica sănătatea mai bună a persoanelor cu o autonomie dezvoltată, prin faptul că acestea au un stil de viață mai sănătos decât cele cu o autonomie redusă (Franken, la adresa <http://www.lifeskillstraining.org/autonomy19c.htm>).

Conform rezultatelor obținute de D. Franken în urma investigării a 1800 de subiecți, persoanele cu un nivel înalt al autonomiei, comparativ cu celelalte, sunt mai implicate social, mai vesele, mai calme, mai generoase, mai tolerante, mai asertive, au un autocontrol mai puternic și mai multă încredere în sine, manifestă mai puține simptome de anxietate, de depresie, de răzvrătire, au mai puține probleme maritale, sunt mai rezistente la stres și au o alimentație mai săracă în calorii (Franken, la adresa <http://www.lifeskillstraining.org/autonomy19c.htm>).

3.1.3. PROCEDEUL URMAT PENTRU CONSTRUIREA CHESTIONARULUI AP

Chestionarul AP a fost construit de Monica Albu (Albu, 2007). La formularea și analizarea itemilor a participat un grup de masteranzi de la Facultatea de Psihologie și Științele Educației a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca.

Au fost parcurși doi pași:

Etapă I. Construirea itemilor chestionarului AP

S-a stabilit ca itemii chestionarului să respecte următoarele condiții:

- să fie exprimați sub forma unor propoziții sau fraze cu predicatul la persoana I singular;
- să fie formulați astfel încât să se răspundă la ei indicându-se gradul în care afirmația conținută i se potrivește subiectului, alegându-se una dintre variantele: „foarte puțin”, „puțin”, „nici prea mult, nici prea puțin”, „mult” și „foarte mult”;
- să fie pe înțelesul persoanelor cu diverse niveluri de școlarizare, ceea ce presupune evitarea cuvintelor mai puțin cunoscute (termeni de specialitate, neologisme, cuvinte provenite din jargon etc.);
- să conțină câte o sigură idee;
- să nu conțină negații duble;
- să nu conțină termeni interpretabili subiectiv, cum ar fi „adesea”, „uneori”, „acum”, „aici”.

S-a convenit ca celor cinci variante de răspuns să li se atribuie cotele 1, 2, 3, 4 și 5, cota 1 indicând un grad de autonomie redus, iar cota 5, un grad de autonomie ridicat. Pentru itemii „cu cotare directă”, cota 1 corespunde răspunsului „foarte puțin”, iar pentru cei „cu cotare inversă”, răspunsului „foarte mult”.

Au fost construiți 450 de itemi de către 33 de persoane.

Fiecare item a fost analizat de 5-7 persoane, care au urmărit dacă este formulat corect din punct de vedere gramatical, dacă este clar și dacă respectă condițiile enunțate mai sus. Au fost eliminați toți

itemii pe care cel puțin o persoană i-a apreciat ca incorecți și cei pentru care dimensiunea vizată nu a fost recunoscută de toți cei care i-au analizat.

Din fiecare grup de itemi care formulau idei identice sau foarte asemănătoare a fost reținut doar unul, cel mai ușor de înțeles.

Au rămas, în final, 67 de itemi: 19 pentru autonomia cognitivă, 19 pentru autonomia comportamentală, 14 pentru autonomia emoțională și 15 pentru autonomia valorică.

În vederea alcătuirii chestionarului, au fost amestecate biletele pe care erau notați acești itemi și s-a procedat la extragerea aleatoare a câte unui bilet. Itemii au fost aranjați în chestionar în ordinea extragerii lor.

Etapa a II-a. Verificarea chestionarului AP

Chestionarul a fost administrat individual unor studenți, cărora li s-a cerut să răspundă la itemi și să facă observații legate de instrumentul de evaluare folosit.

S-au obținut răspunsuri complete la chestionar de la 290 de studenți: 193 de femei și 97 de bărbați, cu vârsta cuprinsă între 18 și 30 de ani, majoritatea (94,8%) fiind sub 26 de ani ($m=22,21$, $\sigma=2,03$).

Observațiile făcute de studenți au fost discutate și au fost eliminați itemii cu deficiențe.

S-a trecut apoi la analiza statistică a răspunsurilor la chestionar. Au fost eliminați itemii pentru care răspunsul cel mai frecvent era unul extrem („foarte puțin” sau „foarte mult”) – întrucât s-a constatat ca aceștia se refereau la comportamente foarte dezirabile sau foarte indezirabile social – și cei care nu corelau semnificativ, la pragul $p=0,05$, cu ceilalți itemi care măsurau aceeași dimensiune.

Pentru fiecare dimensiune au fost prelucrați itemii rămași, prin analiză factorială. S-a încercat identificarea semnificației factorilor extrași. Cu această ocazie au mai fost evidențiați câțiva itemi eronați, care puteau fi interpretați în mai multe feluri. Și aceștia au fost eliminați. S-a repetat procedeul până când factorii extrași corespundeau unor aspecte care au fost considerate a fi legate de autonomia personală.

Itemii care evaluau aceeași dimensiune a autonomiei personale au fost grupați în câte o scală.

Chestionarul rezultat este compus din 36 de itemi.

3.1.4. CONȚINUTUL CHESTIONARULUI AP

Chestionarul AP conține 36 de itemi, grupați în patru scale, câte una pentru fiecare dimensiune a autonomiei personale:

- *Autonomia valorică* (8 itemi);
- *Autonomia cognitivă* (9 itemi);
- *Autonomia comportamentală* (11 itemi);
- *Autonomia emoțională* (8 itemi).

Repartizarea itemilor pe scale este indicată în Anexa 3.

3.1.5. DESCRIEREA ITEMILOR CHESTIONARULUI AP

Fiecare item din chestionarul AP descrie un comportament. Subiectului i se cere să aprecieze măsura în care acesta se potrivește cu modul în care el gândește, simte sau acționează de obicei și să aleagă una dintre variantele: „foarte puțin”, „puțin”, „nici prea mult, nici prea puțin”, „mult” și „foarte mult”. Celor cinci variante de răspuns li se atribuie cotele 1, 2, 3, 4 și 5.

Itemii sunt cotați astfel încât scorul cel mai mare (5) corespunde unui nivel ridicat al autonomiei personale, iar scorul cel mai mic (1), unui nivel scăzut.

3.1.6. MATERIALELE UTILIZATE PENTRU TESTARE

Caietul chestionarului conține instrucțiunile pe care le primește subiectul pentru a răspunde la chestionar și itemii chestionarului AP. El este inclus în Anexa 1.

Pe **Foaia de răspuns** sunt notate informațiile pe care subiectul trebuie să le comunice pentru a putea fi identificat (numele, data nașterii și data evaluării) și pentru a se putea interpreta răspunsurile sale (sexul). Vârsta se calculează în ani, luni și zile, făcând diferența între data evaluării și data nașterii, apoi se reține doar numărul de ani (care reprezintă vârsta în ani împliniți la data evaluării).

Pe **Foaia de răspuns** urmează un tabel în care subiectul notează răspunsurile sale la itemi.

O **Foaie de răspuns** este inclusă în Anexa 2.

În **Grila de cotare a chestionarului AP** (aflată în Anexa 3) este indicat, pentru fiecare item, dacă este cu cotare directă sau inversă și este notat un X în coloana corespunzătoare scalei din care face parte.

3.1.7. INSTRUCȚIUNILE DE ADMINISTRARE A CHESTIONARULUI AP

Chestionarul AP poate fi administrat individual sau colectiv.

Subiectul primește *Caietul chestionarului* împreună cu o *Foaie de răspuns* și cu un instrument de scris.

Prima etapă a administrării chestionarului constă în completarea corectă a datelor biografice cuprinse în *Foaia de răspuns* (numele, prenumele, data nașterii, data evaluării și sexul). Persoanele cu dificultăți vor fi ajutate la completarea acestor informații.

Cea de-a doua etapă constă în parcurgerea chestionarului.

Persoana care administrează chestionarul îl invită pe subiect să citească instrucțiunile de completare a răspunsurilor din *Caietul chestionarului*:

Vi se vor prezenta 36 de afirmații (itemi).

*Va trebui să apreciați în ce măsură acestea se potrivesc felului în care dumneavoastră vă comportați de obicei și să notați răspunsurile pe **Foaia de răspuns**.*

Pentru fiecare afirmație apreciați dacă vi se potrivește „foarte puțin”, „puțin”, „nici prea mult, nici prea puțin”, „mult” sau „foarte mult” și notați un X în dreptul numărului de ordine al itemului, în coloana corespunzătoare răspunsului ales.

Exemplu

Afirmațiile din chestionar sunt de următoarea formă:

40. Renunț să port o haină care îmi place, dacă prietenii îmi spun că este demodată.

Apreciați cât de mult vi se potrivește această afirmație. Dacă vi se pare că ea vi se potrivește „mult”, notați un X în dreptul numărului de ordine al itemului (40) și în coloana corespunzătoare răspunsului „mult”.

Dacă, din greșală, ați scris răspunsul în altă linie sau în altă coloană decât ați dorit, încercuiți semnul X greșit și notați răspunsul corect.

Răspundeți la fiecare item! Nu scrieți nimic în caiet!

Răspunsurile dumneavoastră sunt confidențiale.

Timpul de răspuns nu este limitat.

După ce subiectul a citit instrucțiunile, persoana care administrează chestionarul îl întreabă dacă a înțeles ce are de făcut și, în cazul în care acesta răspunde afirmativ, îl invită să răspundă la itemi.

Dacă subiectul nu a înțeles sau are întrebări, i se citesc acele părți din instrucțiunile de completare a răspunsurilor care îi aduc lămuririle necesare.

Se poate întâmpla ca subiectul să întrebe la ce servește chestionarul. Într-o asemenea situație, i se răspunde că ajută la cunoașterea modului în care el gândește și se comportă în viața obișnuită.

În cazul administrării colective a chestionarului sau al persoanelor care au dificultăți la citire, instrucțiunile de completare a răspunsurilor se citesc de către persoana care administrează chestionarul.

Atunci când preia de la un subiect *Foaia de răspuns*, persoana care administrează chestionarul trebuie să verifice dacă acesta a completat datele personale și dacă la fiecare item a notat un răspuns și numai unul (sunt admise corecturile realizate prin încercuirea semnelor X poziționate greșit). Dacă observă omisiuni sau constată că au fost notate mai multe semne X pentru un item, îi va cere subiectului să efectueze completările și/sau corecturile necesare.

3.1.8. COTAREA RĂSPUNSURILOR

Se cotează răspunsurile subiectului la itemi cu ajutorul grilei (v. Anexa 3). La fiecare item se acordă o cotă între 1 și 5. Pentru itemii cu cotare directă, scorurile corespunzătoare răspunsurilor sunt următoarele: 1=„foarte puțin”, 2=„puțin”, 3=„nici prea mult, nici prea puțin”, 4=„mult”, 5=„foarte mult”. Pentru itemii cu cotare inversă, corespondența dintre scoruri și răspunsuri este următoarea: 5=„foarte puțin”, 4=„puțin”, 3=„nici prea mult, nici prea puțin”, 2=„mult”, 1=„foarte mult”.

Scorul fiecărei scale se obține prin însumarea cotelor itemilor componenți.

Scorul chestionarului AP este suma cotelor tuturor itemilor, fiind egal cu suma scorurilor celor patru scale.

3.1.9. VALIDAREA CHESTIONARULUI AP

3.1.9.1. Noțiuni teoretice despre validitate și validare

Multă vreme, noțiunea de validitate a unui test a fost legată de funcția îndeplinită de test. Relevantă în acest sens este definiția dată de R.H. Lindeman (1978, *apud* Albu, 2000): „validitatea unui test este dată de măsura în care acesta își îndeplinește funcția”.

În ultimul timp, însă, accepțiunea atribuită termenului „validitate” s-a schimbat. Acum, validitatea este privită ca o calitate a utilizării rezultatelor testului: „**Validitatea** unui test se referă la cât de potrivite sunt interpretările descriptive, explicative sau predictive care se dau scorurilor sale” (Silva, 1993).

Investigarea gradului de validitate a interpretării propuse de un test poartă numele de **validare** a testului. Există mai multe categorii de strategii de validare (Albu, 2000):

- validare relativă la constructul măsurat de test;
- validare relativă la conținutul testului;
- validare relativă la criteriu.

3.1.9.2. Strategii utilizate pentru validarea chestionarului AP

Chestionarul *AP* a fost construit pentru a măsura constructul multidimensional denumit **autonomie personală**. Din acest motiv, pentru validarea sa au fost folosite strategii din categoria validării relative la construct.

Deocamdată, s-a avut în vedere utilizarea chestionarului *AP* doar în scop de diagnostic (măsurare), nu și de predicție. Prin urmare, nu s-au folosit strategii de validare predictivă. Strategiile de validare relativă la criteriu utilizate au servit validării relative la construct.

3.1.9.2.1. Analiza acoperirii domeniului constructului prin conținutul chestionarului

Fiecare dintre cele patru dimensiuni ale autonomiei personale este evaluată prin câte o scală a chestionarului *AP*. Numărul itemilor componenți diferă puțin între scale, fiind cuprins între 8 și 11.

În chestionarul *AP* au fost incluși doar acei itemi pentru care toate persoanele care i-au analizat (5-7 persoane pentru fiecare item) au identificat dimensiunea autonomiei personale pe care o măsoară.

3.1.9.2.2. Validarea convergentă

A. Un grup de masteranzi în psihologie, de la Facultatea de Psihologie și Științele Educației a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, coordonat de Monica Albu, a construit patru scale de evaluare cu ancore comportamentale (câte una pentru fiecare dimensiune a autonomiei personale), pornind de la definițiile dimensiunilor autonomiei personale care au fost utilizate la construirea chestionarului *AP* (Albu, 2007).

Chestionarul *AP* a fost administrat împreună cu cele patru scale cu ancore comportamentale unor perechi formate din persoane care se cunoșteau bine între ele. Fiecare subiect avea sarcina de a se auto-evalua cu ajutorul chestionarului și de a-l evalua pe celălalt membru al perechii folosind scalele cu ancore comportamentale.

Au răspuns la chestionar 478 de persoane: 283 de elevi și 195 de studenți. Componența eșantioanelor de subiecți în funcție de sex și vârstă este redată în tabelul 3.1.9.1. Majoritatea elevilor (97,9%) aveau vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani, iar majoritatea studenților (93,9%) aveau vârsta cuprinsă între 19 și 25 de ani.

Tabelul 3.1.9.1. Descrierea eșantioanelor de subiecți utilizate la calculul coeficienților de corelație între scalele chestionarului AP și cotele unor scale de evaluare cu ancore comportamentale

Eșantion	Număr de subiecți			Vârsta subiecților			
	Total	Băieți	Fete	minim	maxim	<i>m</i>	σ
Elevi	283	143	140	14	19	16,05	1,21
Studenți	195	97	98	18	29	22,35	2,03
Total	478	240	238				

S-a calculat, pentru fiecare dimensiune a autonomiei personale, coeficientul de corelație a rangurilor (Spearman) între scorurile scalei din chestionarul AP și cotele la scala de evaluare corespunzătoare. Atât pentru elevi, cât și pentru studenți, toți coeficienții de corelație au fost pozitivi, semnificativi la pragul $p=0,05$, majoritatea (6 din 8) fiind semnificativi chiar la pragul $p=0,001$ (v. tabelul 3.1.9.2).

Tabelul 3.1.9.2. Coeficienții de corelație a rangurilor (Spearman) între scorurile scalelor chestionarului AP și cotele scalelor de evaluare cu ancore comportamentale

Dimensiunea	Elevi (<i>N</i> =231)		Studenți (<i>N</i> =188)		Total (<i>N</i> =419)	
	ρ	<i>p</i>	ρ	<i>p</i>	ρ	<i>p</i>
A. valorică	0,267	0,000	0,336	0,000	0,299	0,000
A. emoțională	0,315	0,000	0,373	0,000	0,335	0,000
A. cognitivă	0,183	0,005	0,366	0,000	0,271	0,000
A. comportamentală	0,133	0,045	0,419	0,000	0,258	0,000

Rezultatele obținute reprezintă dovezi că scalele chestionarului AP au validitate convergentă.

B. S-a analizat legătura de corelație liniară între scorurile chestionarului AP și cele ale scalei *Autonomie* din CP5F.

CP5F (*Chestionarul de Personalitate cu 5 Factori*) a fost construit de Monica Albu (2008), după modelul chestionarului FFPI (*Five-Factor Personality Inventory*), elaborat de A. A. Jolijn Hendriks, Willem K. B. Hofstee, Boele de Raad și Alois Angleitner.

CP5F conține 130 de itemi grupați în șase scale. Cinci dintre scale evaluează suprafactorii modelului Big Five: *Extraversiune* (23 de itemi), *Amabilitate* (24 de itemi), *Conștiinciozitate* (25 de itemi), *Stabilitate emoțională* (21 de itemi) și *Autonomie* (22 de itemi). A șasea scală, compusă din 15 itemi măsoară tendința subiectului de a da răspunsuri dezirabile social.

Scala *Autonomie* a fost construită în așa fel încât scorurile sale să poată fi interpretate la fel ca cele din *FFPI*:

Scor mare:

A acționează altfel decât ceilalți. Este creativ. Nu se lasă condus de alții.

Scor mic:

Nu are păreri proprii. Acceptă orice i se spune. Poate fi manevrat cu ușurință.

Au răspuns la cele două chestionare mai multe eșantioane de subiecți. În fiecare eșantion, scorurile chestionarului *AP* corelează liniar direct, semnificativ la pragul $p=0,05$, cu scorurile scalei *Autonomie* (v. tabelul 3.1.9.3). Și aceste rezultate constituie dovezi ale validității convergente a chestionarului *AP*.

Tabelul 3.1.9.3. Coeficienții de corelație liniară între scorurile chestionarului *AP* și scorurile scalei *Autonomie* din chestionarul *CP5F*, în diverse eșantioane de subiecți

Caracteristicile eșantionului de subiecți					<i>r</i>	<i>p</i>
Grupa de vârstă (în ani)	vârsta		sex	<i>N</i>		
	<i>m</i>	σ				
15-20	17,21	0,91	băieți	20 1	0,618	0,000
	17,49	1,02	fete	21 4	0,611	0,000
21-25	22,76	1,36	bărbați	37	0,771	0,000
	22,22	1,31	femei	73	0,692	0,000
26-35	29,83	2,51	bărbați	46	0,460	0,001
	31,80	2,29	femei	41	0,653	0,000
36-45	41,14	2,57	bărbați	77	0,588	0,000
	39,70	2,48	femei	44	0,596	0,000
46-55	49,51	2,46	bărbați	79	0,524	0,000
	50,92	2,57	femei	36	0,773	0,000

3.1.9.2.3. Validarea factorială

A. S-a efectuat analiza factorială (prin metoda componentelor principale) a scorurilor scalelor chestionarului AP, în cele două eșantioane de subiecți care au fost utilizate pentru calculul coeficienților de corelație a rangurilor între scalele chestionarului AP și scalele de evaluare cu ancore comportamentale (283 de elevi și 195 de studenți). În fiecare caz, a fost extras un singur factor, care acoperă mai mult de 65% din varianța totală:

66,58% în eșantionul de elevi;

74,85% în eșantionul de studenți.

Toate scalele chestionarului au saturații mari în factorul extras (corelațiile liniare între scale și factor sunt semnificative la pragul $p=0,001$), ceea ce înseamnă că ele măsoară un aspect comun (v. tabelul 3.1.9.4).

Tabelul 3.1.9.4. Saturațiile scalelor chestionarului AP în factorul extras prin analiză factorială

Scala	Elevi (N=283)		Studenți (N=195)	
	<i>r</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
A. valorică	0,843	0,000	0,873	0,000
A. emoțională	0,686	0,000	0,760	0,000
A. cognitivă	0,865	0,000	0,914	0,000
A. comportamentală	0,856	0,000	0,905	0,000

B. S-a cercetat legătura dintre scorurile chestionarului AP și cele ale chestionarului AAQ (*Adolescent Autonomy Questionnaire*), construit de M.J. Noom, tradus și adaptat în limba română de Lucia Faiuc.

Chestionarul AAQ servește la evaluarea a trei dimensiuni ale autonomiei adolescenților, care corespund – chiar dacă nu perfect – aspectelor cognitive, afective și reglatorii ale comportamentului adolescenților (Noom, Dekovic, Meeus, 2001):

- **autonomia atitudinală**, definită ca „abilitate de a formula mai multe opțiuni, de a lua o decizie și de a stabili un scop” și care se referă, în general, la abilitatea de a gândi înainte de a acționa;
- **autonomia emoțională**, definită ca „încredere în propriile alegeri și scopuri”, „încrederea persoanei în a stabili singură scopuri, independent de dorințele părinților și ale egalilor săi” și care implică perceperea independenței emoționale față de părinți și egali, dar nu înseamnă ruperea relațiilor cu părinții;

- **autonomia funcțională**, definită ca „abilitate de a dezvolta strategii pentru atingerea scopurilor fixate”, care implică perceperea competenței (abilitatea de a evalua utilitatea diferitelor strategii), perceperea controlului (abilitatea de a alege o strategie care este destul de eficientă pentru a permite realizarea scopului) și perceperea responsabilității.

AAQ conține trei scale a câte 6 itemi. Fiecare scală măsoară o dimensiune a autonomiei adolescenților.

S-a administrat chestionarul AP împreună cu AAQ unui eșantion format din 26 de elevi din clasele a X-a și a XI-a.

Au fost prelucrate prin analiză factorială (prin metoda componentelor principale) scorurile obținute de subiecți la cele 7 scale. A fost extras un singur factor, care acoperă 57,71% din varianța totală. Toate scalele au saturații mari în acest factor (v. tabelul 3.1.9.5), ceea ce înseamnă că măsoară un aspect comun, care a fost interpretat ca fiind autonomia personală.

Tabelul 3.1.9.5. Saturațiile scalelor din chestionarele AP și AAQ în factorul extras prin analiză factorială (N=26)

Chestionarul	Scala	<i>r</i>	<i>p</i>
<i>AP</i>	<i>A. valorică</i>	0,563	0,003
	<i>A. comportamentală</i>	0,823	0,000
	<i>A. emoțională</i>	0,813	0,000
	<i>A. cognitivă</i>	0,730	0,000
<i>AAQ</i>	<i>A. atitudinală</i>	0,790	0,000
	<i>A. emoțională</i>	0,577	0,002
	<i>A. funcțională</i>	0,797	0,000

3.1.9.2.4. Relațiile scorurilor chestionarului AP cu alte variabile

3.1.9.2.4.1. Relațiile scorurilor chestionarului AP cu vârsta

S-au cercetat variațiile autonomiei personale pe măsura înaintării în vârstă, în eșantionul de subiecți utilizat la etalonarea chestionarului AP, format din 1276 de bărbați și 1897 de femei, cu vârsta cuprinsă între 15 și 65 de ani.

Au fost identificate opt grupe formate din vârste consecutive, care au proprietățile că în interiorul fiecărei grupe mediile scorurilor scalelor și ale întregului chestionar nu diferă semnificativ între vârste, nici pentru bărbați și nici pentru femei, dar între două grupe consecutive diferă semnificativ mediile scorurilor pentru cel puțin o scală, la bărbați sau/și la femei. Acestea sunt: 15 ani, 16-17 ani, 18-20 de ani, 21-25 de ani, 26-35 de ani, 36-45 de ani, 46-55 de ani și 56-65 de ani.

Figurile 3.1.9.1-3.1.9.5 arată evoluția mediilor scorurilor scalelor și ale întregului chestionar calculate pe grupe de vârstă, între 15 și 65 de ani.

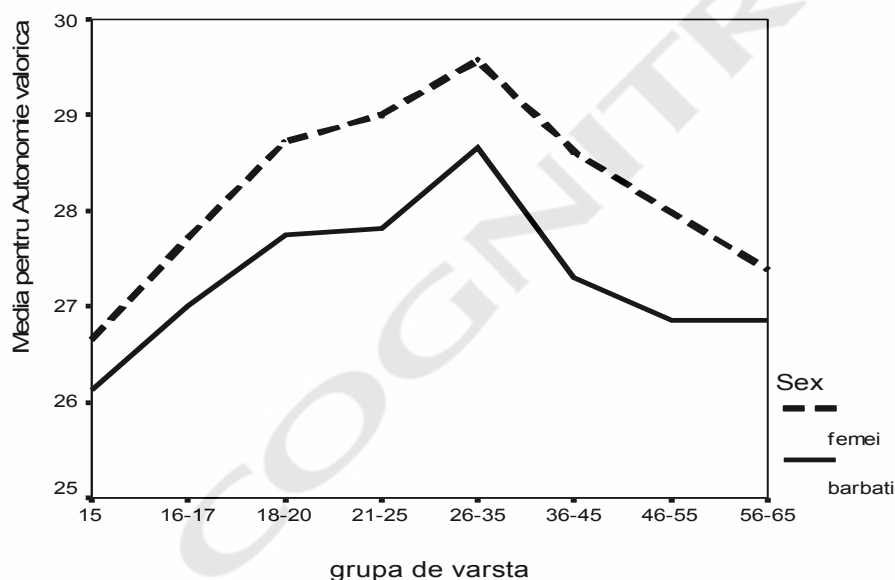

Fig. 3.1.9.1. Mediile scorurilor scalei Autonomie valorică, între 15 și 65 de ani, pe grupe de vârstă

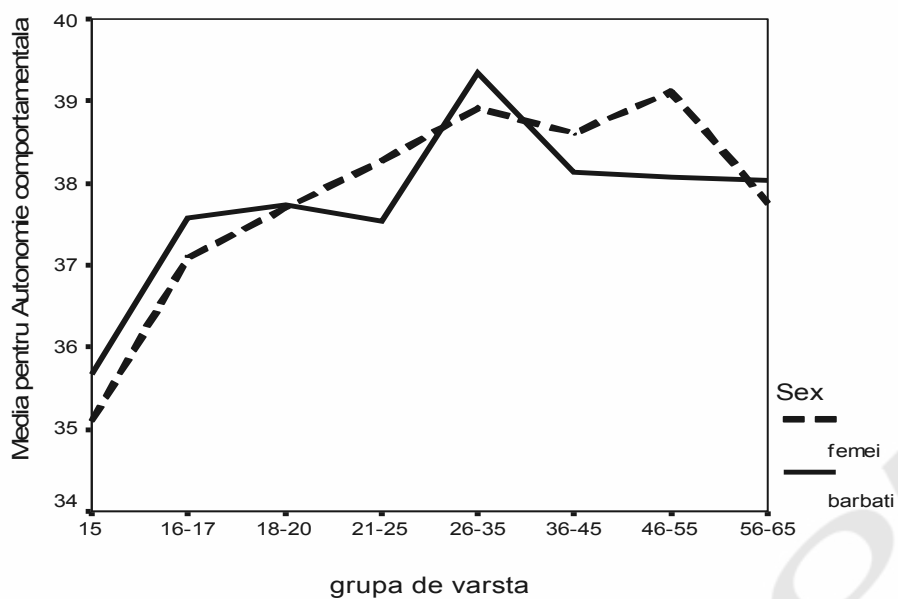

Fig. 3.1.9.2. Mediile scorurilor scalei *Autonomie comportamentală*, între 15 și 65 de ani, pe grupe de vârstă

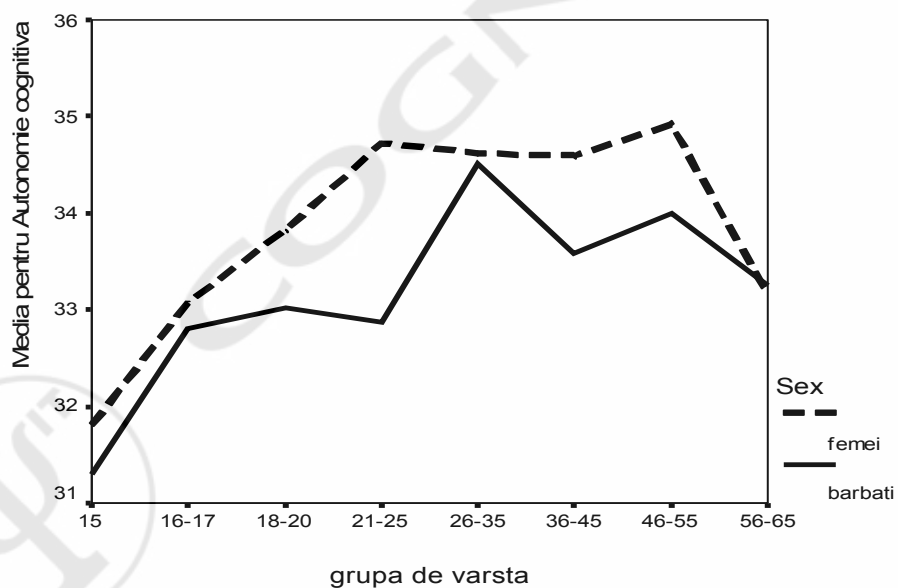

Fig. 3.1.9.3. Mediile scorurilor scalei *Autonomie cognitivă*, între 15 și 65 de ani, pe grupe de vârstă

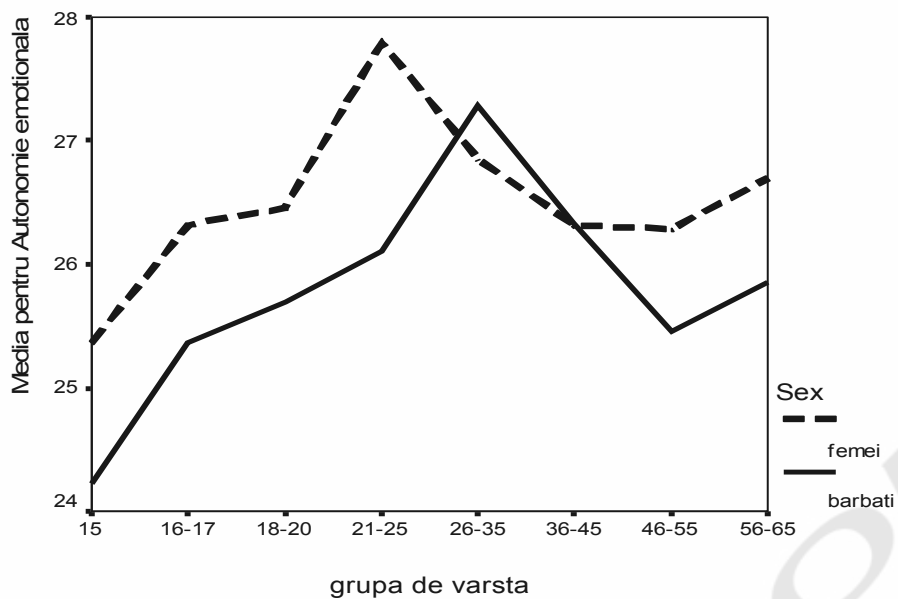

Fig. 3.1.9.4. Mediile scorurilor scalei *Autonomie emoțională*, între 15 și 65 de ani, pe grupe de vârstă

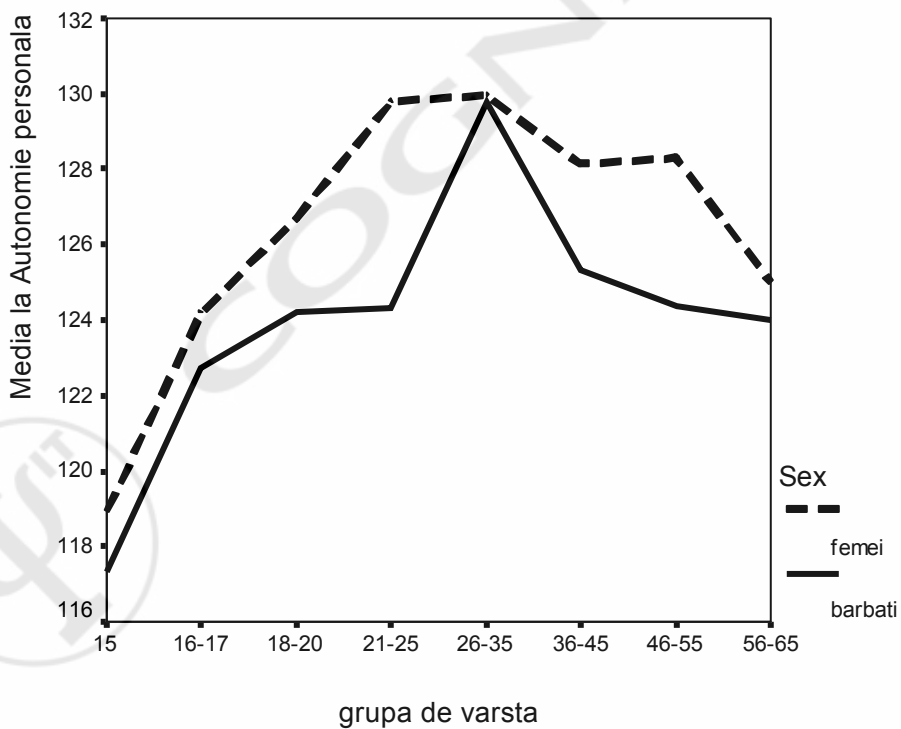

Fig. 3.1.9.5. Mediile scorurilor la chestionarul *AP*, între 15 și 65 de ani, pe grupe de vârstă

Tabelele 3.1.9.6-3.1.9.10 cuprind mediile scorurilor scalelor și ale întregului chestionar AP, pe intervale de vârstă, și rezultatele comparării mediilor între femei și bărbați. Se observă că doar la scala *Autonomie comportamentală* mediile scorurilor nu diferă semnificativ (la pragul $p=0,05$) între femei și bărbați. De fiecare dată când diferența mediilor este semnificativă (la pragul $p=0,05$), media realizată de femei este mai mare decât media bărbaților.

Tabelul 3.1.9.6. Compararea mediilor scorurilor scalei *Autonomie valorică* între femei și bărbați, pe intervale de vârstă

Grupa de vârstă (în ani)	Bărbați			Femei			<i>t</i>	<i>g.l.</i>	<i>p</i>
	<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>N</i>	<i>m</i>	σ			
15	62	26,13	3,45	57	26,65	4,54	0,707	117	0,481
16-17	329	27,00	4,38	337	27,72	4,76	2,026	662	0,043
18-20	222	27,75	4,52	329	28,72	4,18	2,582	549	0,010
21-25	144	27,82	3,90	290	29,00	4,22	2,820	432	0,005
26-35	185	28,66	4,32	385	29,57	4,35	2,337	568	0,020
36-45	158	27,30	4,39	253	28,61	4,14	3,059	409	0,002
46-55	136	26,85	4,46	134	27,99	4,25	2,136	268	0,034
56-65	40	26,85	3,72	112	27,38	4,55	0,666	150	0,506

Tabelul 3.1.9.7. Compararea mediilor scorurilor scalei *Autonomie comportamentală* între femei și bărbați, pe intervale de vârstă

Grupa de vârstă (în ani)	Bărbați			Femei			<i>t</i>	<i>g.l.</i>	<i>p</i>
	<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>N</i>	<i>m</i>	σ			
15	62	35,66	4,61	57	35,11	4,94	0,635	117	0,526
16-17	329	37,58	5,75	337	37,09	5,61	1,116	664	0,265
18-20	222	37,74	5,89	329	37,69	5,64	0,092	549	0,927
21-25	144	37,53	4,82	290	38,27	5,01	1,462	432	0,144
26-35	185	39,34	5,04	385	38,91	5,25	0,936	568	0,350
36-45	158	38,13	5,16	253	38,61	5,22	0,922	409	0,357
46-55	136	38,08	4,78	134	39,11	4,92	1,746	268	0,082
56-65	40	38,03	5,16	112	37,76	5,11	0,282	150	0,778

Tabelul 3.1.9.8. Compararea mediilor scorurilor scalei *Autonomie cognitivă* între femei și bărbați, pe intervale de vârstă

Grupa de vârstă (în ani)	Bărbați			Femei			<i>t</i>	<i>g.l.</i>	<i>p</i>
	<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>N</i>	<i>m</i>	σ			
15	62	31,29	4,07	57	31,81	4,55	0,654	117	0,514
16-17	329	32,81	4,84	337	33,07	5,04	0,702	664	0,483
18-20	222	33,02	4,63	329	33,82	4,91	1,931	549	0,054
21-25	144	32,88	4,48	290	34,72	4,10	4,285	432	0,000
26-35	185	34,51	4,29	385	34,62	4,04	0,306	568	0,760
36-45	158	33,58	4,34	253	34,59	4,15	2,358	409	0,019
46-55	136	34,00	4,10	134	34,92	3,94	1,876	268	0,062
56-65	40	33,25	4,25	112	33,16	3,90	0,121	150	0,904

Tabelul 3.1.9.9. Compararea mediilor scorurilor scalei *Autonomie emoțională* între femei și bărbați, pe intervale de vârstă

Grupa de vârstă (în ani)	Bărbați			Femei			<i>t</i>	<i>g.l.</i>	<i>p</i>
	<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>N</i>	<i>m</i>	σ			
15	62	24,23	3,51	57	25,37	4,14	1,628	117	0,106
16-17	329	25,36	4,30	337	26,32	5,23	2,581	646	0,010
18-20	222	25,70	4,23	329	26,46	5,37	1,855	536	0,064
21-25	144	26,10	3,70	290	27,79	4,66	4,090	350	0,000
26-35	185	27,29	4,45	385	26,85	4,89	1,023	568	0,307
36-45	158	26,34	3,61	253	26,32	3,87	0,050	409	0,960
46-55	136	25,46	3,32	134	26,28	4,35	1,740	249	0,083
56-65	40	25,85	3,30	112	26,70	3,96	1,208	150	0,229

Tabelul 3.1.9.10. Compararea mediilor scorurilor la chestionarul *AP* între femei și bărbați, pe intervale de vârstă

Grupa de vârstă (în ani)	Bărbați			Femei			<i>t</i>	<i>g.l.</i>	<i>p</i>
	<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>N</i>	<i>m</i>	σ			
15	62	117,31	10,45	57	118,93	12,09	0,785	117	0,434
16-17	329	122,75	13,82	337	124,20	15,77	1,264	656	0,207
18-20	222	124,20	15,19	329	126,69	15,59	1,859	549	0,064
21-25	144	124,33	12,56	290	129,79	13,70	4,012	432	0,000
26-35	185	129,79	14,36	385	129,95	14,41	0,117	568	0,907
36-45	158	125,34	13,45	253	128,13	13,41	2,051	409	0,041
46-55	136	124,40	12,26	134	128,30	12,74	2,564	268	0,011
56-65	40	123,98	12,11	112	125,00	13,12	0,432	150	0,666

În tabelul 3.1.9.11 sunt notate cazurile în care mediile scorurilor scalelor și ale întregului chestionar diferă semnificativ (la pragul $p=0,05$) între două grupe de vârstă consecutive. Se constată că, în general, grupele între care mediile diferă semnificativ nu sunt aceleași pentru bărbați și pentru femei.

Tabelul 3.1.9.11. Grupele de vârstă consecutive între care mediile scorurilor scalelor sau ale întregului chestionar diferă semnificativ, pentru femei sau pentru bărbați

Grupele de vârstă (în ani)	Bărbați			Femei		
	<i>t</i>	<i>g.l.</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	<i>g.l.</i>	<i>p</i>
Autonomie valorică						
16-17 și 18-20				2,887	657	0,004
26-35 și 36-45	2,890	341	0,004	2,761	636	0,006
Autonomie comportamentală						
15 și 16-17	2,889	101	0,005	2,513	392	0,012
21-25 și 26-35	3,287	327	0,001			
26-35 și 36-45	2,199	341	0,029			
46-55 și 56-65				2,109	244	0,036
Autonomie cognitivă						
15 și 16-17	2,315	389	0,021			
18-20 și 21-25				2,476	615	0,014
21-25 și 26-35	3,363	327	0,001			
26-35 și 36-45	1,982	341	0,048			
46-55 și 56-65				3,500	244	0,001
Autonomie emoțională						
18-20 și 21-25				3,300	617	0,001
21-25 și 26-35	2,631	326	0,009	2,518	673	0,012
26-35 și 36-45	2,186	340	0,030			
36-45 și 46-55	2,144	292	0,033			
chestionarul AP						
15 și 16-17	3,557	106	0,001	2,899	92	0,005
16-17 și 18-20				2,052	664	0,041
18-20 și 21-25				2,607	617	0,009
21-25 și 26-35	3,614	327	0,000			
26-35 și 36-45	2,948	341	0,003			
46-55 și 56-65				1,995	244	0,047

La scala *Autonomie valorică*, cele mai mari medii ale scorurilor se obțin, pentru ambele sexe, în intervalul 26-35 de ani. Creșterea mediilor între 15 ani și 26-35 de ani este lentă, doar pentru fete apare o diferență semnificativă între 16-17 și 18-20 de ani. După intervalul 26-35 de ani mediile scad pentru ambele sexe, diferența mediilor fiind semnificativă între 26-35 și 36-45 de ani.

La scalele *Autonomie comportamentală* și *Autonomie cognitivă*, pentru bărbați, mediile scorurilor cresc până în intervalul de vârstă 26-35 de ani, după care scad, diferența mediilor fiind semnificativă între 26-35 de ani și 36-45 de ani. În cazul femeilor, mediile scorurilor scalelor *Autonomie comportamentală* și *Autonomie cognitivă* cresc până în intervalul de vârstă 46-55 de ani, după care scad, diferența mediilor fiind semnificativă între 46-55 de ani și 56-65 de ani.

La scala *Autonomie comportamentală*, pentru ambele sexe, mediile cresc mult între 15 ani și 16-17 ani. În schimb, la scala *Autonomie cognitivă* creșterea este accentuată la băieți între 15 ani și 16-17 ani și între 21-25 și 26-35 de ani, iar la femei, între 18-20 și 21-25 de ani.

La scala *Autonomie emoțională* media scorurilor este maximă în intervalul 21-25 de ani, pentru femei, și în intervalul 26-35 de ani, pentru bărbați. Pentru ambele sexe, media maximă diferă semnificativ atât de media intervalului de vârstă precedent, cât și de media intervalului de vârstă următor.

Mediile scorurilor chestionarului *AP* cresc continuu de la 15 ani și până în intervalul de vârstă 26-35 de ani, la ambele sexe. Creșterile sunt accentuate, atât pentru fete, cât și pentru băieți, între 15 ani și 16-17 ani. În cazul băieților, mediile cresc lent în continuare, diferența mediilor fiind semnificativă numai între intervalele 21-25 de ani și 26-35 de ani. În schimb, pentru fete mediile cresc accentuat între 16-17 ani și 18-20 de ani și între 18-20 de ani și 21-25 de ani, în intervalul 21-25 de ani media fiind foarte apropiată de cea din intervalul 26-35 de ani. După intervalul de vârstă 26-35 de ani, mediile scad, diferența mediilor fiind semnificativă între 26-35 de ani și 36-45 de ani, la bărbați, și între 46-55 de ani și 56-65 de ani, la femei.

Creșterea autonomiei emoționale, a autonomiei cognitive și a autonomiei comportamentale pe măsura înaintării în vârstă, pe parcursul adolescenței, a fost constatată de M.J. Noom, M. Dekovic și W. Meeus (2001, *apud* Graf, 2003), L. Steinberg și S.B. Silverberg (1986, *apud* Fleming, 2005a) și Fleming (2005a).

Prin urmare, variațiile mediilor scorurilor la scalele chestionarului *AP* și la întregul chestionar, prezentate mai sus, pot fi considerate dovezi ale validității relative la construct a chestionarului *AP*.

3.1.9.2.4.2. Relațiile scorurilor chestionarului AP cu cele ale unui instrument de evaluare a stimei de sine

Pe un eșantion format din 48 de persoane, cu vârsta cuprinsă între 20 și 30 de ani ($m=24,1$, $\sigma=3,4$), stima de sine – măsurată cu ajutorul chestionarului elaborat de M. Rosenberg, *Self-Esteem Scale* (Băban, 1998) – corelează liniar semnificativ cu scalele *Autonomie comportamentală* ($r=0,297$, $p=0,040$), *Autonomie cognitivă* ($r=0,333$, $p=0,021$) și cu scorurile întregului chestionar AP ($r=0,302$, $p=0,037$). Aceste rezultate sunt în concordanță cu cele obținute de J. Allen, S. Hauser, K. Bell și T. O'Connor (1994, *apud* Phinney și colab., 2005). Ei au găsit o legătură directă între manifestarea autonomiei și stima de sine, la adolescenți european-americieni.

3.1.9.2.4.3. Relațiile scorurilor chestionarului AP cu evaluări ale extraversiunii și ale stabilității emoționale

Având în vedere constatările făcute de Franken (la adresa <http://www.lifeskillstraining.org/autonomy19c.htm>), potrivit cărora persoanele cu un nivel înalt al autonomiei, comparativ cu celelalte, sunt mai implicate social, mai vesele, mai calme, au un autocontrol mai puternic și mai multă încredere în sine, manifestă mai puține simptome de anxietate și de depresie, s-a urmărit legătura de corelație liniară dintre scorurile chestionarului AP și scorurile scalelor *Extraversiune* și *Stabilitate emoțională* din CP5F. Au fost alese cele două scale din CP5F, întrucât interpretările valorilor mari ale scorurilor acestora sunt asemănătoare descrierilor făcute de Franken:

- pentru scala **Extraversiune**:

Scor mare:

Se simte bine în societate. Participă activ la distracții. Îi place să vorbească. Stabilește cu ușurință contacte cu alții.

Scor mic:

Se izolează de ceilalți. Este tăcut.

- pentru scala **Stabilitate emoțională**:

Scor mare:

Gândește pozitiv. Este optimist. Își controlează emoțiile. Are încredere în forțele proprii.

Scor mic:

Își face griji pentru orice. Este mereu neliniștit. În situații stresante se pierde.

Au fost utilizate cele 10 eșantioane de subiecți care au servit la cercetarea legăturii dintre scorurile chestionarului AP și scorurile scalei *Autonomie* din CP5F și ale căror caracteristici demografice sunt prezentate în tabelul 3.1.9.3.

După cum se observă în tabelul 3.1.9.12, scorurile chestionarului AP corelează direct cu scorurile ambelor scale, coeficienții de corelație liniară fiind semnificativi la pragul $p=0,05$ pentru scala *Extraversiune* în toate eșantioanele, iar pentru scala *Stabilitate emoțională* în opt dintre eșantioane. Aceasta înseamnă că persoanele care au scoruri mai mari la chestionarul AP sunt mai extravertite și, în general, mai stabile emoțional decât cele care au scoruri mai mici.

Se confirmă, astfel, afirmațiile făcute de Franken (la adresa <http://www.lifeskillstraining.org/autonomy19c.htm>), obținându-se o nouă dovadă a validității chestionarului AP.

Tabelul 3.1.9.12. Coeficienții de corelație liniară între scorurile chestionarului AP și scorurile scalelor *Extraversiune* și *Stabilitate emoțională* din chestionarul CP5F, în diverse eșantioane de subiecți

Caracteristicile eșantionului de subiecți			<i>Extraversiune</i>		<i>Stabilitate emoțională</i>	
Grupa de vârstă (în ani)	sex	N	r	p	r	p
15-20	băieți	201	0,305	0,000	0,313	0,000
	fete	214	0,345	0,000	0,246	0,000
21-25	bărbați	37	0,456	0,005	0,579	0,000
	femei	73	0,233	0,048	0,533	0,000
26-35	bărbați	46	0,294	0,047	0,504	0,000
	femei	41	0,577	0,000	0,623	0,000
36-45	bărbați	77	0,393	0,000	0,274	0,016
	femei	44	0,322	0,033	0,292	0,055
46-55	bărbați	79	0,293	0,009	0,367	0,001
	femei	36	0,421	0,011	0,307	0,068

3.1.9.2.4.4. Relațiile scorurilor chestionarului AP cu scorurile unei scale de evaluare a anxietății ca stare

Utilizându-se un eșantion format din 121 de persoane, cu vârsta cuprinsă între 16 și 25 de ani ($m=21,1$; $\sigma=2,6$), s-a constatat existența unor corelații liniare inverse între starea de anxietate, măsurată de scala STAI-X1 din chestionarul STAI (*The State-Trait Anxiety Inventory*), construit de C.D. Spielberg, R.L. Gorsuch și R.E. Lushene (1970), și scorurile:

- scalei *Autonomie cognitivă* ($r=-0,430$; $p=0,000$);
- scalei *Autonomie comportamentală* ($r=-0,274$; $p=0,002$);
- scalei *Autonomie valorică* ($r=-0,368$; $p=0,000$);
- întregului chestionar AP ($r=-0,373$; $p=0,000$).

Aceste rezultate sunt în acord cu afirmația lui Franken (la adresa <http://www.lifeskillstraining.org/autonomy19c.htm>) că persoanele cu o autonomie mai ridicată sunt mai puțin anxioase decât cele cu o autonomie scăzută.

Ele sugerează ca o posibilă cauză a unor scoruri scăzute la scalele chestionarului AP starea de anxietate pronunțată a subiecților. Dar această ipoteză trebuie verificată, întrucât analiza corelațională nu oferă informații cu privire la relația cauză-efect dintre variabile.

3.1.9.2.4.5. Relațiile scorurilor chestionarului AP cu scorurile unui chestionar de evaluare a anxietății ca trăsătură

Chestionarul AP a fost administrat împreună cu scalele EMAS-T unui eșantion format din 76 de bărbați, cu vârsta cuprinsă între 21 și 40 de ani ($m=31,16$; $\sigma=5,28$).

Scalele EMAS-T fac parte din *Scalele Endler de Evaluare Multidimensională a Anxietății (EMAS)*, construite de N.S. Endler, J.M. Edwards și R. Vitelli (2009). Ele măsoară predispoziția de a resimți anxietate în patru tipuri de situații care sunt relevante pentru o gamă largă de experiențe. Aceste situații sunt descrise în scalele EMAS-T astfel:

- Vă aflați în situații în care sunteți evaluat de alți oameni.
- Vă aflați în situații în care vă confrunțați sau sunteți pe cale să vă confrunțați cu un pericol fizic.
- Vă aflați într-o situație nouă sau ciudată.
- Vă implicați în rutina dumneavoastră zilnică.

Fiecare scală este compusă din 15 itemi. Cotele mari ale scalelor indică prezența anxietății.

După cum se observă în tabelul 3.1.9.13, scorurile scalei *Autonomie cognitivă* corelează liniar invers, semnificativ (la pragul $p=0,05$) cu toate cele patru scale EMAS-T. Aceasta înseamnă că autonomia cognitivă scade pe măsură ce crește anxietatea ca trăsătură față de cele patru tipuri de situații la care fac referire scalele EMAS-T. Prin urmare, persoanele cu o autonomie cognitivă redusă sunt, în general, mai anxioase decât persoanele cu o autonomie cognitivă ridicată.

Tabelul 3.1.9.13. Coeficienții de corelație liniară între scorurile scalelor *EMAS-T* și scorurile scalelor chestionarului *AP* ($N=76$)

Scala din chestionarul <i>AP</i>		Scala din <i>EMAS-T</i>			
		Situații de evaluare socială	Situații de pericol fizic	Situații noi sau ciudate	Situații obișnuite
Autonomia valorică	<i>r</i>	-0,212	-0,086	-0,258	-0,220
	<i>p</i>	0,066	0,461	0,025	0,056
Autonomia comportamentală	<i>r</i>	-0,049	-0,080	-0,281	-0,125
	<i>p</i>	0,677	0,494	0,014	0,283
Autonomia cognitivă	<i>r</i>	-0,292	-0,239	-0,364	-0,305
	<i>p</i>	0,011	0,038	0,001	0,007
Autonomia emoțională	<i>r</i>	-0,029	-0,004	0,023	-0,068
	<i>p</i>	0,801	0,973	0,844	0,559
chestionarul <i>AP</i>	<i>r</i>	-0,202	-0,146	-0,316	-0,248
	<i>p</i>	0,080	0,210	0,005	0,031

Anxietatea în situații noi corelează liniar invers, semnificativ (la pragul $p=0,05$), cu autonomia valorică, autonomia comportamentală și autonomia cognitivă. Se deduce de aici că persoanele care pot raționa independent, au încredere în ele, acționează conform propriilor decizii și își pot constitui un set propriu de convingeri și principii, rezistent la presiunea celorlalți, sunt mai puțin anxioase în situații noi decât persoanele care au nevoie de ajutor pentru a lua hotărâri, acționează după cum li se spune și adoptă principiile și convingerile celor din jur.

Și aceste rezultate concordă cu afirmația făcută de Franken (la adresa <http://www.lifeskillstraining.org/autonomy19c.htm>) referitoare la relația dintre autonomie și anxietate, prin urmare constituie o dovadă a validității relative la construct a chestionarului *AP*.

3.1.10. FIDELITATEA CHESTIONARULUI AP

3.1.10.1. Noțiuni teoretice despre fidelitate

Conform definiției din *Standards for Educational and Psychological Tests* (1985), fidelitatea unui test este „gradul în care scorurile testului sunt consistente sau repetabile, adică gradul în care ele nu sunt afectate de erorile de măsură”.

Dacă un test este fidel, atunci se poate avea încredere că, administrându-l de mai multe ori la aceeași persoană, scorurile sale se vor modifica foarte puțin.

Fidelitatea testelor se măsoară cu ajutorul **coeficientului de fidelitate** (notat de obicei cu ρ^2). Acesta este un număr cuprins între 0 și 1, care ia valori cu atât mai mari, cu cât testul este mai fidel.

Coeficientul de fidelitate al unui test nu poate fi calculat. Dar, în funcție de ceea ce măsoară testul și de condițiile în care a fost administrat, se calculează unul sau mai mulți coeficienți care aproximează valoarea coeficientului de fidelitate. Asemenea coeficienți sunt:

- coeficienții consistenței interne;
- coeficienții de stabilitate.

Coeficienții consistenței interne arată concordanța diferitelor părți ale testului.

În cazul testelor formate din n itemi ($n \geq 2$), pentru care scorul testului se obține prin însumarea cotelor itemilor, fidelitatea testului se calculează de obicei cu ajutorul coeficientului α al lui Cronbach.

Coeficienții de stabilitate arată cât de stabile sunt scorurile testului în timp. Ei se calculează prin metoda test-retest, calculând coeficientul de corelație liniară între scorurile obținute la test de aceeași subiecți, în două momente diferite (la *test* și la *retest*). Intervalul de timp dintre test și retest trebuie stabilit astfel încât subiecții să nu își poată aminti la retest cum au răspuns la test, pentru că multe persoane sunt tentate să repete, la întrebările la care nu sunt sigure de răspunsul corect sau care li se potrivește, răspunsurile pe care le-au dat, la întâmplare, cu ocazia primei administrări a testului.

3.1.10.2. Cercetarea fidelității chestionarului AP

3.1.10.2.1. Coeficienții consistenței interne

S-a investigat consistența internă a scalelor și a întregului chestionar AP în eșantionul de subiecți utilizat la etalonare. S-au calculat coeficienții de fidelitate α pe sexe și pe grupele de vârstă folosite la etalonare (v. tabelul 3.1.10.1).

Tabelul 3.1.10.1. Coeficienții de consistență internă α

Sex	Grupa de vârstă (în ani)	N	Scala				chestionarul AP (36 de itemi)
			A. valorică (8 itemi)	A. comportamentală (11 itemi)	A. cognitivă (9 itemi)	A. emoțională (8 itemi)	
Bărbați	15	62	0,219	0,500	0,402	0,289	0,642
	16-17	329	0,529	0,645	0,601	0,516	0,786
	18-20	222	0,624	0,696	0,618	0,529	0,845
	21-25	144	0,557	0,604	0,671	0,495	0,806
	26-35	185	0,589	0,644	0,645	0,620	0,847
	36-45	158	0,556	0,607	0,617	0,363	0,806
	46-55	136	0,527	0,539	0,560	0,150	0,752
	56-65	40	0,207	0,534	0,523	0,201	0,722
Femei	15	57	0,570	0,565	0,556	0,509	0,732
	16-17	337	0,624	0,636	0,649	0,680	0,841
	18-20	329	0,523	0,659	0,663	0,706	0,846
	21-25	290	0,641	0,639	0,630	0,684	0,840
	26-35	385	0,633	0,652	0,550	0,670	0,841
	36-45	253	0,589	0,641	0,629	0,475	0,822
	46-55	134	0,520	0,544	0,528	0,544	0,774
	56-65	112	0,621	0,598	0,480	0,467	0,793

Pentru întregul chestionar, coeficienții de consistență internă sunt destul de mari. Exceptând trei valori mai mici, înregistrate în grupele de vârstă cu puțini subiecți (0,6420 pentru băieți de 15 ani; 0,7316 pentru fete de 15 ani; 0,7222 pentru bărbați de 56-65 de ani), coeficienții α au valori mai mari decât 0,75 (sunt cuprinși între 0,7522 și 0,8465).

Datorită acestui fapt, chestionarul *AP* poate fi folosit cu succes la compararea grupelor de persoane și furnizează informații destul de precise despre subiecți. Dar trebuie manifestată prudență atunci când se compară două persoane care au scoruri apropiate ca valoare, întrucât este posibil ca ordinea reală a acestora în ceea ce privește nivelul de autonomie personală să nu fie cea a scorurilor obținute la chestionarul *AP*. Este necesară determinarea intervalelor de încredere ale scorurilor reale ale celor două persoane (v. subcapitolul 3.1.12.2. *Utilizarea intervalelor de încredere ale scorurilor reale*).

Coeficienții de consistență internă ai scalelor sunt mai mici decât cei ai întregului chestionar, din cauza numărului mai mic de itemi.

Scorurile scalelor, fiind mai puțin precise decât cele ale întregului chestionar, nu vor fi folosite la compararea subiecților între ei, ci doar la identificarea dimensiunilor autonomiei care sunt foarte puțin (sau foarte mult) dezvoltate și determină un nivel scăzut (sau ridicat) al autonomiei personale.

3.1.10.2.2. Coeficienții de stabilitate

Pentru cercetarea fidelității test-retest s-a administrat de două ori chestionarul *AP*, la interval de 8 săptămâni, unui eșantion format din 45 de persoane (15 bărbați și 30 de femei), cu vârsta cuprinsă între 20 și 25 de ani ($m=22,40$; $\sigma=1,45$), care nu sunt studenți. S-a ales un eșantion care să nu fie format din elevi sau studenți pentru a se evita ca, înaintea testării sau a retestării, să intervină evenimente – precum tezele sau examenele – care pot modifica anxietatea ori stima de sine (variabile despre care, în literatura psihologică se afirmă că au legătură directă cu autonomia personală) și, astfel, indirect, să aibă efect asupra scorurilor chestionarului *AP*.

S-au comparat mediile scorurilor scalelor și ale întregului chestionar *AP* între test și retest, folosind testul *t* pentru eșantioane perechi. S-a constatat că mediile nu diferă semnificativ (la pragul $p=0,05$) (v. tabelul 3.1.10.2). Coeficienții de corelație liniară între scorurile la test și scorurile la retest (coeficienții de stabilitate) sunt semnificativi la pragul $p=0,000$ atât pentru scalele chestionarului, cât și pentru întregul chestionar *AP* (v. tabelul 3.1.10.2).

Tabelul 3.1.10.2. Indicatorii scorurilor scalelor și ai scorurilor întregului chestionar AP la test și la retest ($N=45$)

Scala	Test		Retest		Compararea mediilor între test și retest		Corelația liniară test-retest	
	<i>m</i>	σ	<i>m</i>	σ	<i>t</i> (44)	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
<i>A. valorică</i>	29,29	4,20	28,76	4,25	1,574	0,123	0,855	0,000
<i>A. comport.</i>	38,13	6,00	38,00	6,01	0,349	0,729	0,909	0,000
<i>A. cognitivă</i>	34,02	4,63	33,96	4,71	0,170	0,865	0,842	0,000
<i>A. emoțion.</i>	25,89	4,66	26,22	4,45	0,797	0,430	0,811	0,000
chestionarul AP	127,33	14,79	126,93	14,04	0,350	0,728	0,860	0,000

Aceasta înseamnă că scalele chestionarului AP au o stabilitate bună pentru un interval de 8 săptămâni.

3.1.11. ETALONAREA CHESTIONARULUI AP

3.1.11.1. Prelucrări preliminare

3.1.11.1.1. Stabilirea grupelor de vârstă pentru construirea etaloanelor

Pentru construirea etaloanelor s-a folosit un eșantion format din 1276 de bărbați și 1897 de femei, cu vârsta cuprinsă între 15 și 65 de ani, din Banat, Transilvania și Oltenia. Acestora li s-a administrat chestionarul AP în perioada mai 2007 - ianuarie 2009.

Au fost identificate opt grupe de vârstă (una corespunzătoare vârstei de 15 ani și șapte corespunzătoare unor intervale consecutive de vârste) care au proprietățile că, în interiorul fiecăreia, mediile scorurilor scalelor și ale întregului chestionar nu diferă semnificativ între vârste, nici pentru bărbați și nici pentru femei, dar între două grupe consecutive diferă semnificativ mediile scorurilor pentru cel puțin o scală, la bărbați sau/și la femei.

Frecvențele subiecților în aceste opt grupe de vârstă sunt prezentate în tabelul 3.1.11.1.

Tabelul 3.1.11.1. Structura eșantionului de subiecți utilizat la etalonarea chestionarului AP

Grupa de vârstă (în ani)	Bărbați	Femei	Total
15	62	57	119
16-17	329	337	666
18-20	222	329	551
21-25	144	290	434
26-35	185	385	570
36-45	158	253	411
46-55	136	134	270
56-65	40	112	152
Total	1276	1897	3173

S-au comparat mediile scorurilor scalelor și ale întregului chestionar între femei și bărbați, pe grupe de vârstă (v. tabelele 3.1.9.6-3.1.9.10). Din cauza existenței mai multor diferențe semnificative statistic între medii, s-a luat decizia de a se construi etaloane separate pe sexe.

3.1.11.1.2. Forma distribuției scorurilor în grupele folosite pentru construirea etaloanelor

În fiecare dintre grupele de vârstă formate pentru etalonarea chestionarului AP s-a verificat, folosind testul Kolmogorov-Smirnov, dacă distribuțiile scorurilor scalelor și ale întregului chestionar sunt normale.

Atât pentru femei, cât și pentru bărbați, scorurile chestionarului AP au o distribuție normală în toate grupele de vârstă (v. tabelul 3.1.11.2).

Tabelul 3.1.11.2. Verificarea normalității distribuției de frecvențe pentru scorurile chestionarului AP, cu ajutorul testului Kolmogorov-Smirnov

Grupa de vârstă (în ani)	Bărbați		Femei	
	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
15	0,563	0,909	1,109	0,171
16-17	0,945	0,334	0,927	0,356
18-20	0,684	0,738	0,657	0,781
21-25	0,786	0,567	0,961	0,314
26-35	1,273	0,078	1,130	0,155
36-45	0,790	0,560	0,811	0,526
46-55	0,587	0,881	0,813	0,524
56-65	0,823	0,507	0,781	0,576

În cazul scalelor, s-au constatat abateri de la normalitate în șase situații (din totalul de 64), în care există o ușoară asimetrie a distribuției scorurilor, media (m), mediana (Md) și modul (Mo) fiind apropiate ca valoare:

- în cazul bărbaților:
  - ✓ la grupa de vârstă 18-20 de ani, pentru distribuția scorurilor scalei *Autonomie emoțională* ($m=25,70$; $Md=26$; $Mo=26$);
- în cazul femeilor:
  - ✓ la grupa de vârstă 16-17 ani, pentru distribuția scorurilor scalei *Autonomie emoțională* ($m=26,32$; $Md=26$; $Mo=27$);
  - ✓ pentru distribuția scorurilor scalei *Autonomie cognitivă*, la grupele de vârstă 18-20 de ani ($m=33,82$; $Md=34$; $Mo=37$), 21-25 de ani ($m=34,72$; $Md=35$; $Mo=36$), 26-35 de ani ($m=34,62$; $Md=35$; $Mo=34$) și 56-65 de ani ($m=33,16$; $Md=33$; $Mo=32$ și 34).

3.1.11.2. Etaloane

Mediile și abaterile standard ale scorurilor scalelor și ale întregului chestionar se găsesc în tabelele 3.1.9.6-3.1.9.10.

Pentru interpretarea scorului obținut de un subiect la chestionarul *AP* (sau la o scală a chestionarului), se transformă acesta în cotă T , utilizând formula:

$$T = 50 + 10 \frac{x - m}{\sigma}$$

unde:

T reprezintă cota T corespunzătoare scorului x ;

m și σ sunt media și abaterea standard pentru scorurile chestionarului *AP* (sau pentru scorurile scalei), corespunzătoare sexului subiectului și grupei de vârstă din care face parte.

În Anexa 4¹, pentru fiecare scală a chestionarului *AP* și pentru întregul chestionar, există câte un tabel care conține cotele T corespunzătoare tuturor scorurilor brute posibile, pe sexe și pe grupe de vârste.

Se consideră că o cotă T este **mică**, dacă este mai mică decât 40, și este **mare**, dacă este mai mare decât 60. Cotelele T cuprinse între 40 și 60 sunt considerate **medii**.

Tabelul 3.1.11.3 conține scorurile brute până la care cotele T corespunzătoare sunt considerate „mici” și scorurile brute începând de la care cotele T corespunzătoare sunt considerate „mari”. Aceste valori au fost extrase din Anexa 4.

¹ Anexa 4 se găsește numai în varianta electronică a CAS⁺⁺. *Personalitate și interese*.

Tabelul 3.1.11.3. Cel mai mare scor brut căruia îi corespunde o cotă T mai mică decât 40 (până la care cotele T sunt considerate „mici”) și cel mai mic scor brut căruia îi corespunde o cotă T mai mare decât 60 (de la care cotele T sunt considerate „mari”)

Scala Autonomie valorică					
Grupa de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota T	Scor brut	Cota T
15	Limita superioară a scorurilor „mici”	22	38,03	22	39,76
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	30	61,22	32	61,78
16-17	Limita superioară a scorurilor „mici”	22	38,58	22	37,98
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	32	61,42	33	61,09
18-20	Limita superioară a scorurilor „mici”	23	39,49	24	38,71
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	33	61,62	33	60,24
21-25	Limita superioară a scorurilor „mici”	23	37,64	24	38,15
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	32	60,72	34	61,85
26-35	Limita superioară a scorurilor „mici”	24	39,21	25	39,49
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	33	60,05	34	60,18
36-45	Limita superioară a scorurilor „mici”	22	37,93	24	38,86
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	32	60,71	33	60,60
46-55	Limita superioară a scorurilor „mici”	22	39,13	23	38,26
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	32	61,55	33	61,79
56-65	Limita superioară a scorurilor „mici”	23	39,65	22	38,18
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	31	61,16	32	60,15
Scala Autonomie comportamentală					
Grupa de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota T	Scor brut	Cota T
15 ani	Limita superioară a scorurilor „mici”	31	39,89	30	39,66
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	41	61,58	41	61,92
16-17	Limita superioară a scorurilor „mici”	31	38,56	31	39,14
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	44	61,17	43	60,53
18-20	Limita superioară a scorurilor „mici”	31	38,56	32	39,91
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	44	60,63	44	61,19
21-25	Limita superioară a scorurilor „mici”	32	38,53	33	39,48
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	43	61,35	44	61,44
26-35	Limita superioară a scorurilor „mici”	34	39,40	33	38,74
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	45	61,23	45	61,60
36-45	Limita superioară a scorurilor „mici”	32	38,12	33	39,25
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	44	61,38	44	60,33
46-55i	Limita superioară a scorurilor „mici”	33	39,37	34	39,61
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	43	60,29	45	61,97
56-65	Limita superioară a scorurilor „mici”	32	38,31	32	38,73
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	44	61,57	43	60,25

Tabelul 3.1.11.3. Cel mai mare scor brut căruia îi corespunde o cotă T mai mică decât 40 (până la care cotele T sunt considerate „mici”) și cel mai mic scor brut căruia îi corespunde o cotă T mai mare decât 60 (de la care cotele T sunt considerate „mari”) (continuare)

Scala Autonomie cognitivă					
Grupa de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota T	Scor brut	Cota T
15	Limita superioară a scorurilor „mici”	27	39,46	27	39,43
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	36	61,57	37	61,41
16-17	Limita superioară a scorurilor „mici”	27	38,00	28	39,94
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	38	60,72	39	61,77
18-20	Limita superioară a scorurilor „mici”	28	39,16	28	38,15
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	38	60,76	39	60,55
21-25	Limita superioară a scorurilor „mici”	28	39,11	30	38,49
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	38	61,43	39	60,44
26-35	Limita superioară a scorurilor „mici”	30	39,49	30	38,56
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	39	60,47	39	60,84
36-45	Limita superioară a scorurilor „mici”	29	39,45	30	38,94
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	38	60,18	39	60,63
46-55	Limita superioară a scorurilor „mici”	29	37,80	30	37,51
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	39	62,20	39	60,36
56-65	Limita superioară a scorurilor „mici”	28	37,65	29	39,33
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	38	61,18	38	62,41
Scala Autonomie emoțională					
Grupa de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota T	Scor brut	Cota T
15	Limita superioară a scorurilor „mici”	20	37,95	21	39,44
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	28	60,74	30	61,18
16-17	Limita superioară a scorurilor „mici”	21	39,86	21	39,83
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	30	60,79	32	60,86
18-20	Limita superioară a scorurilor „mici”	21	38,89	21	39,83
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	30	60,17	32	60,32
21-25	Limita superioară a scorurilor „mici”	22	38,92	23	39,72
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	30	60,54	33	61,18
26-35	Limita superioară a scorurilor „mici”	22	38,11	21	38,04
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	32	60,58	32	60,53
36-45	Limita superioară a scorurilor „mici”	22	37,98	22	38,84
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	30	60,14	31	62,09
46-55	Limita superioară a scorurilor „mici”	22	39,58	21	37,86
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	29	60,66	31	60,85
56-65	Limita superioară a scorurilor „mici”	22	38,33	22	38,13
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	30	62,58	31	60,86

Tabelul 3.1.11.3. Cel mai mare scor brut căruia îi corespunde o cotă *T* mai mică decât 40 (până la care cotele *T* sunt considerate „mici”) și cel mai mic scor brut căruia îi corespunde o cotă *T* mai mare decât 60 (de la care cotele *T* sunt considerate „mari”) (continuare)

Chestionarul AP					
Grupa de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota <i>T</i>	Scor brut	Cota <i>T</i>
15	Limita superioară a scorurilor „mici”	106	39,18	106	39,31
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	128	60,23	132	60,81
16-17	Limita superioară a scorurilor „mici”	108	39,33	108	39,73
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	137	60,31	140	60,02
18-20	Limita superioară a scorurilor „mici”	109	39,99	111	39,94
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	140	60,40	143	60,46
21-25	Limita superioară a scorurilor „mici”	111	39,39	116	39,93
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	137	60,09	144	60,37
26-35	Limita superioară a scorurilor „mici”	115	39,70	115	39,63
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	145	60,59	145	60,44
36-45	Limita superioară a scorurilor „mici”	111	39,34	114	39,46
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	139	60,16	142	60,34
46-55	Limita superioară a scorurilor „mici”	112	39,89	115	39,56
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	137	60,28	142	60,75
56-65	Limita superioară a scorurilor „mici”	111	39,28	111	39,33
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	137	60,75	139	60,67

Interpretările scorurilor „mici” și ale scorurilor „mari” la scalele chestionarului AP sunt prezentate în tabelul 3.1.11.4.

Tabelul 3.1.11.4. Interpretările scorurilor „mici” și ale scorurilor „mari” la scalele chestionarului AP și la întregul chestionar

Scala	Scoruri „mici”	Scoruri „mari”
Autonomie cognitivă	are nevoie de ajutorul altora atunci când trebuie să ia decizii; nu are încredere în capacitățile proprii; se lasă influențat de părerile celorlalți	are capacitatea de a lua singur decizii; analizează critic informațiile primite; își formează opinii fără a se lăsa influențat de cei din jur; se poate auto-evalua
Autonomie comportamentală	acționează așa cum îi dictează alții sau cum crede că ar dori ceilalți; are nevoie de încurajări pe parcursul acțiunilor sale; abandonează efectuarea sarcinilor dificile dacă nu este ajutat	acționează conform propriilor decizii, fără a ține cont de opiniile altora; nu abandonează executarea unei sarcini dacă întâmpină dificultăți; se străduiește să se descurce singur

Tabelul 3.1.11.4. Interpretările scorurilor „mici” și ale scorurilor „mari”
la scalele chestionarului AP și la întregul chestionar (*continuare*)

Scala	Scoruri „mici”	Scoruri „mari”
Autonomie emoțională	evită să-și exprime sentimentele atunci când acestea sunt diferite de cele ale altora sau când nu știe ce trăiri au ceilalți	nu are rețineri în a-și exprima sentimentele, chiar dacă acestea nu sunt împărtășite de cei din jur
Autonomie valorică	se lasă influențat de familie și prieteni atunci când își constituie principiile; renunță la propriile convingeri atunci când ceilalți nu sunt de acord cu ele sau au alte idei	nu renunță la propriile convingeri și principii doar pentru că acestea sunt diferite de cele ale altora sau pentru că cei din jur nu sunt de acord cu ele

Scorul real al unei persoane la un test este media scorurilor pe care le-ar obține persoana respectivă dacă i s-ar administra testul de o infinitate de ori, în condiții diferite. El este interpretat ca fiind scorul pe care l-ar obține subiectul dacă testul ar fi perfect și ar fi administrat în condiții ideale.

Evident, scorul real al unei persoane la un test nu poate fi cunoscut. Dar, știind scorul pe care l-a obținut persoana respectivă la o administrare a testului, se poate determina, cu o probabilitate P aleasă (de obicei, $P=0,95$), intervalul în care există șanse de $100 \times P$ % să se găsească scorul real. Acest interval se numește **interval de încredere al scorului real corespunzător probabilității P** .

Dacă x este scorul obținut de o persoană la test și se alege $P=0,95$, atunci intervalul de încredere al scorului real este $(x-1,96\sigma_E, x+1,96\sigma_E)$, unde σ_E este **eroarea standard de măsură a testului în populație**.

σ_E se calculează cu ajutorul coeficientului de fidelitate al testului, ρ^2 , și al abaterii standard a scorurilor testului în eșantionul de subiecți extras din populație, σ , folosind formula: $\sigma_E = \sigma \sqrt{1 - \rho^2}$.

Intervalul de încredere al scorului real are o lungime mică, permițând o localizare mai precisă a scorului real, atunci când eroarea standard de măsură a testului în populație este mică, ceea ce se întâmplă doar dacă testul are o fidelitate mare (ρ^2 este mare) și scorurile sale, în eșantionul extras din populație, variază puțin (σ este mic).

3.1.12. INTERPRETAREA SCORURILOR SCALELOR CHESTIONARULUI AP

3.1.12.1. Utilizarea cotelor T

Cotele *T* servesc la interpretarea scorurilor subiectului la scalele chestionarului *AP* și la întregul chestionar, prin raportarea acestora la rezultatele obținute de persoanele aparținând eșantionului extras din populația din care subiectul face parte (având în vedere sexul și vârsta sa).

Dacă un subiect are pentru întregul chestionar o cotă *T* „mare” sau „mică” se vor analiza cotele *T* ale scalelor, pentru a identifica dimensiunile care constituie cauza acestor valori.

Este utilă examinarea cotelor T ale scalelor și atunci când cota T a întregului chestionar este medie, pentru a identifica un eventual „dezechilibru” între dimensiunile autonomiei (v. subcapitolul 3.1.12.6. Valori extreme și „dezechilibre”).

Exemplu. Pentru o fată de 20 de ani, care a obținut scorurile: 25 la scala *Autonomie valorică*, 36 la scala *Autonomie comportamentală*, 28 la scala *Autonomie cognitivă* și 18 la scala *Autonomie emoțională* și, prin urmare, are 107 puncte la întregul chestionar *AP*, se citesc cotele *T* corespunzătoare din tabelele construite pentru grupa de vârstă 18-20 ani aflate în Anexa 4. Acestea sunt:

- pentru scala *Autonomie valorică*: 41,10;
- pentru scala *Autonomie comportamentală*: 47,00;
- pentru scala *Autonomie cognitivă*: 38,15;
- pentru scala *Autonomie emoțională*: 34,25;
- pentru întregul chestionar: 37,37.

Persoana are o autonomie personală ușor scăzută (cota *T* la întregul chestionar este mai mică decât 40, dar apropiată de 40). Ea are cote *T* mici (mai mici decât 40) la scalele *Autonomie cognitivă* și *Autonomie emoțională*, ceea ce înseamnă că pentru persoana respectivă este probabil să fie potrivită următoarea interpretare (v. tabelul 3.1.11.4):

- are nevoie de ajutorul altora atunci când trebuie să ia decizii; nu are încredere în capacitățile proprii; se lasă influențată de părerile celorlalți;
- evită să-și exprime sentimentele atunci când acestea sunt diferite de cele ale altora sau când nu știe ce trăiri au ceilalți.

La aceleași constatări se ajungea folosind tabelul 3.1.11.3. Conform acestui tabel, sunt considerate scoruri „mici”, pentru femeile cu vârsta cuprinsă între 18 și 20 de ani:

- la întregul chestionar *AP*: scorurile cel mult egale cu 111 (≤ 111);
- la scala *Autonomie valorică*: scorurile cel mult egale cu 24 (≤ 24);
- la scala *Autonomie comportamentală*: scorurile cel mult egale cu 32 (≤ 32);
- la scala *Autonomie cognitivă*: scorurile cel mult egale cu 28 (≤ 28);
- la scala *Autonomie emoțională*: scorurile cel mult egale cu 21 (≤ 21).

Prin urmare, subiectul are scoruri „mici” la întregul chestionar *AP* ($107 < 111$), la scala *Autonomie cognitivă* ($28 \leq 28$) și la scala *Autonomie emoțională* ($18 \leq 21$).

3.1.12.2. Utilizarea intervalelor de încredere ale scorurilor reale

Intervalele de încredere ale scorurilor reale permit compararea persoanelor între ele. Se poate considera că două persoane se deosebesc una de alta în ceea ce privește autonomia personală, doar dacă intervalele de încredere ale scorurilor reale corespunzătoare cotelor brute ale acestor persoane la chestionar sunt disjuncte (nu au porțiuni comune). Atunci când intervalele de încredere ale scorurilor reale pentru două persoane se intersectează, există posibilitatea ca scorurile reale să se afle în porțiunea comună, fiind egale sau chiar într-o relație de ordine opusă celei în care se găsesc scorurile obținute la chestionar de cele două persoane.

Exemplu. O fată – *A*, de 15 ani – a obținut la chestionarul *AP* 100 de puncte. O altă fată – *B*, de 17 de ani – a realizat la același chestionar 104 de puncte. Se poate afirma că *B* are o autonomie personală mai mare decât *A*?

Din Anexa 5, din tabelul construit pentru chestionarul *AP* și pentru fete de 15 și de 16-17 ani, se citește intervalele de încredere ale scorurilor reale corespunzătoare probabilității $P=0,95$:

- pentru scorul 100: [88, 112];
- pentru scorul 104: [92, 116].

Intervalele au o porțiune comună: intervalul [92, 112]. Scorurile reale ale celor două persoane se pot afla în acest interval, fiind posibil ca între scorul real al persoanei *A* și scorul real al persoanei să fie potrivit semnul „<”, semnul „=” sau semnul „>”. În consecință, nu se poate afirma că persoana *A* este mai puțin autonomă decât persoana *B*.

3.1.12.3. Posibile cauze ale scorurilor mici la chestionarul AP

A. După cum s-a menționat deja, scorurile chestionarului *AP* au corelații liniare inverse cu scala *STAI-X1* (care măsoară starea de anxietate) și cu două dintre scalele *EMAS-T* (cele care măsoară anxietatea ca trăsătură în situații noi sau ciudate și în situații obișnuite) și au corelații liniare directe cu scalele *Extraversiune* și *Stabilitate emoțională* din *CP5F* și cu scala *Self-Esteem Scale* (care evaluează stima de sine).

Aceste corelații sugerează că o persoană poate realiza un scor scăzut la chestionarul *AP*, dacă este anxioasă, are stimă de sine redusă, este introvertită sau/și este instabilă emoțional.

B. Autonomia personală poate fi scăzută și în cazul persoanelor care nu au fost încurajate sau, mai mult chiar, au fost împiedicate în copilărie și tinerețe să își formeze și să își exprime păreri proprii, să ia singure decizii ori să se comporte astfel încât să-și ducă la îndeplinire propriile hotărâri. Această constatare a rezultat din cercetarea descrisă în continuare.

S-a administrat chestionarul *AP* unui eșantion format din 35 de bărbați, cu vârsta cuprinsă între 21 și 25 de ani ($m=23,69$; $\sigma=1,43$), care și-au petrecut copilăria și adolescența în centre de plasament. Scorurile obținute de aceștia la scalele chestionarului și la întregul chestionar au fost transformate în cote *T*, utilizând mediile și abaterile standard din etalonul corespunzător grupei de vârstă 21-25 de ani.

După cum se observă în tabelul 3.1.12.1, sunt foarte puține persoanele care au obținut scoruri mari (cote T mai mari decât 60). Un subiect a realizat cote T mai mari decât 60 la întregul chestionar și la scalele *Autonomie valorică*, *Autonomie comportamentală* și *Autonomie cognitivă*, doi subiecți au obținut o cotă mai mare decât 60 la scala *Autonomie valorică*, alți doi au realizat o cotă T mai mare decât 60 la scala *Autonomie comportamentală* și unul a avut o cotă T mai mare decât 60 la scala *Autonomie emoțională*.

Aproape jumătate dintre subiecți au cota T mai mică decât 40 la scala *Autonomie cognitivă*. Toți aceștia au cota T la întregul chestionar mai mică decât 45, iar 12 dintre ei au cota T la întregul chestionar mai mică decât 40.

Tabelul 3.1.12.1. Indicatorii statistici ai cotelor T la scalele chestionarului *AP*, în eșantionul format din persoane provenite din centre de plasament ($N=35$)

Scala	pentru cotele T				frecvențele persoanelor care au cota T		
	m	σ	minim	maxim	<40	între 40 și 60	>60
<i>A. valorică</i>	43,28	11,23	19,69	70,97	10	22	3
<i>A.comportamentală</i>	43,27	13,38	15,71	65,50	11	21	3
<i>A. cognitivă</i>	40,89	10,85	16,79	63,66	17	17	1
<i>A. emoțională</i>	44,79	7,40	33,51	60,54	11	23	1
chestionarul <i>AP</i>	40,55	11,22	16,30	63,27	17	17	1

La toate scalele și la întregul chestionar, mediile cotelor T ale tinerilor proveniți din centre de plasament sunt mai mici decât 45 și diferă semnificativ de valoarea 50 (care este media cotelor T în eșantionul format din bărbați cu vârsta cuprinsă între 21 și 25 de ani, utilizat la etalonarea chestionarului AP) pentru:

- scala *Autonomie valorică*: $t(34)=3,541$; $p=0,001$;
- scala *Autonomie comportamentală*: $t(34)=2,977$; $p=0,005$;
- scala *Autonomie cognitivă*: $t(34)=4,965$; $p=0,000$;
- scala *Autonomie emoțională*: $t(34)=4,166$; $p=0,000$;
- chestionarul AP: $t(34)=4,983$; $p=0,000$.

C. O posibilă cauză a unei autonomii comportamentale și a unei autonomii valorice scăzute o reprezintă exercitarea unei profesii în care este obligatorie executarea necondiționată a ordinelor primite și respectarea regulamentelor. S-a ajuns la această concluzie din cercetarea prezentată în continuare.

Au răspuns la chestionarul AP 49 de bărbați, cu vârsta cuprinsă între 26 și 35 de ani ($m=30,14$; $\sigma=3,18$), care lucrează ca pompieri militari într-un detașament de intervenție. Scorurile obținute de aceștia la scalele chestionarului și la întregul chestionar au fost transformate în cote T , utilizând mediile și abaterile standard din etalonul corespunzător grupei de vârstă 26-35 de ani.

Din tabelul 3.1.12.2 se constată că mediile cotelor T la toate scalele și la întregul chestionar sunt mai mici decât 50 (care este media cotelor T , în eșantionul format din bărbați cu vârsta cuprinsă între 26 și 35 de ani, utilizat la etalonarea chestionarului AP). Mediile cotelor T diferă semnificativ de valoarea 50 pentru:

- scala *Autonomie valorică*: $t(48)=4,565$; $p=0,000$;
- scala *Autonomie comportamentală*: $t(48)=3,005$; $p=0,004$;
- chestionarul AP: $t(48)=3,364$; $p=0,002$.

Tabelul 3.1.12.2. Indicatorii statistici ai cotelor T la scalele chestionarului AP, în eșantionul format din pompieri militari ($N=49$)

Scala	pentru cotele T				frecvențele persoanelor care au cota T		
	m	σ	minim	maxim	<40	între 40 și 60	>60
<i>A. valorică</i>	43,80	9,51	25,32	62,36	16	29	4
<i>A. comportamentală</i>	46,53	8,08	27,50	65,20	10	38	1
<i>A. cognitivă</i>	48,24	10,32	13,85	69,79	12	30	7
<i>A. emoțională</i>	48,11	7,85	33,62	74,07	6	40	3
chestionarul AP	45,81	8,72	22,99	68,95	13	32	4

3.1.12.4. O posibilă cauză a scorurilor mari la chestionarul AP

S-a cercetat și dacă modul în care persoanele răspund la itemii chestionarului AP nu este influențat de dorința acestora de a face o impresie bună, de a arăta că sunt în stare să se descurce singure sau, din contră, că sunt „ascultătoare” și se lasă conduse de părinți, de profesori sau de șefi.

Pentru aceasta, s-au calculat coeficienții de corelație liniară între scorurile chestionarului AP și scorurile scalei *Dezirabilitate socială* din chestionarul CP5F, în eșantioanele de subiecți utilizate la analizarea legăturilor dintre scorurile chestionarului AP și cele ale scalelor *Autonomie*, *Extraversiune* și *Stabilitate emoțională* din CP5F (v. tabelul 3.1.12.3).

Tabelul 3.1.12.3. Coeficienții de corelație liniară între scorurile chestionarului AP și scorurile scalei *Dezirabilitate socială* din chestionarul CP5F, în diverse eșantioane de subiecți

Caracteristicile eșantionului de subiecți			<i>r</i>	<i>p</i>
Grupa de vârstă (în ani)	sex	<i>N</i>		
15-20	băieți	201	0,105	0,140
	fete	214	0,106	0,120
21-25	bărbați	37	0,198	0,240
	femei	73	0,320	0,006
26-35	bărbați	46	0,308	0,037
	femei	41	0,328	0,036
36-45	bărbați	77	0,315	0,005
	femei	44	0,305	0,044
46-55	bărbați	79	0,324	0,004
	femei	36	0,084	0,626

În majoritatea eșantioanelor formate din persoane trecute de 20 de ani, scorurile chestionarului AP corelează liniar direct, semnificativ (la pragul $p=0,05$), cu scorurile scalei *Dezirabilitate socială*, ceea ce înseamnă că persoanele care doresc să facă o impresie bună obțin, în general, scoruri mai mari la chestionarul AP decât cele care nu sunt interesate de imaginea pe care le-o lasă celorlalți sau, chiar mai mult, se străduiesc să-și creeze o imagine nefavorabilă.

Din acest motiv, se impune prudență în interpretarea scorurilor mari realizate la chestionarul AP de persoane trecute de 20 de ani, cărora li s-a administrat chestionarul AP într-o situație de selecție profesională sau în cadrul unei examinări psihologice obligatorii.

3.1.12.5. Posibile efecte ale nivelurilor scăzute ale autonomiei personale: autonomia personală și performanța școlară

Sunt puține cercetările care au investigat relațiile dintre autonomia personală (ori dimensiunile sale) și performanța în activitatea școlară sau profesională. Iar majoritatea lor se ocupă fie de relațiile dintre autonomia personală și diverși factori care pot avea influență asupra performanței în activitate, cum sunt motivația și interesele (T. Hayamizu, 1997; H. Yamauchi, K. Tanaka, 1998; A. Kim, 2004, apud Ryan, Deci, 2006), adaptarea psihosocială (Noom, Deković, Meeus, 1999), depresia (Chou, 2000), încrederea în sine, anxietatea și rezistența la stres (Franken, la adresa <http://www.lifeskillstraining.org/autonomy19c.htm>), fie de factorii care se asociază atât cu autonomia personală, cât și cu performanța academică, precum stilul de procesare a identității (Berzonsky, Kuk, 2005).

Rezultatele activității școlare sau profesionale sunt dependente de factori personali și de circumstanțele în care se desfășoară și se evaluează activitatea. Influențele din ambele categorii sunt greu de identificat și de măsurat. Din acest motiv, în cercetarea pe care am efectuat-o, am urmărit doar dacă există o asocieră între nivelul autonomiei personale și nivelul performanței școlare, la adolescenți, fără a investiga relația de tip „cauză-efect” între autonomia personală și rezultatele școlare.

Cercetarea a fost efectuată în perioada martie – mai 2008, în mai multe municipii din România (Timișoara, Cluj-Napoca, Râmnicu Vâlcea, Lugoj, Caransebeș).

S-a administrat chestionarul AP în 21 de clase din licee cu profiluri diferite (teoretice, sportive, tehnice). Din fiecare clasă, dirigintele clasei a indicat 1-3 elevi cu cele mai bune rezultate școlare, 1-3 elevi cu rezultatele școlare cele mai slabe și 1-3 elevi care, pe baza performanțelor lor școlare, pot fi considerați mediocri.

Au fost cuprinși în cercetare elevii indicați care răspuseseră la chestionarul AP. Acești 159 de elevi aveau vârsta cuprinsă între 15 și 20 de ani ($m=17,13$; $\sigma=1,02$). Structura eșantionului de subiecți format este prezentată în tabelul 3.1.12.4.

Tabelul 3.1.12.4. Structura eșantionului de subiecți utilizat la cercetarea legăturii dintre autonomia personală și performanța școlară

Categoria de elevi (în funcție de performanța școlară)	Băieți	Fete	Total
slabi	23	13	36
mediocri	33	30	63
buni	28	32	60
Total	84	75	159

Pentru investigarea relației dintre autonomia personală și performanțele școlare, s-a procedat în două feluri.

A. Pentru fiecare subiect, au fost transformate scorurile brute ale scalelor și scorul întregului chestionar AP în cote T , utilizând mediile și abaterile standard din etalonul corespunzător vârstei și sexului subiectului. Apoi s-au calculat mediile cotelor T pentru categoriile de elevi „slabi”, „mediocri” și „buni” (v. tabelul 3.1.12.5).

Pentru toate scalele și pentru întregul chestionar, cea mai mică medie s-a obținut în categoria elevilor „slabi”, iar cea mai mare, în categoria elevilor „buni”. Mediile diferă semnificativ (la pragul $p=0,05$) între categorii, pentru scala *Autonomie valorică* și pentru întregul chestionar AP.

Tabelul 3.1.12.5. Compararea mediilor scorurilor la scalele chestionarului AP (transformate în cote T) între categoriile de elevi formate pe baza performanțelor școlare

Scala	Categoria de elevi	N	m	σ	$F(2,156)$	p
<i>Autonomie valorică</i>	slabi	36	47,71	11,94	3,214	0,043
	mediocri	63	49,97	10,01		
	buni	60	53,16	10,23		
<i>Autonomie comportamentală</i>	slabi	36	48,20	12,28	2,939	0,056
	mediocri	63	51,67	9,20		
	buni	60	53,32	9,37		
<i>Autonomie cognitivă</i>	slabi	36	49,37	10,02	1,337	0,266
	mediocri	63	51,14	9,03		
	buni	60	52,46	8,26		
<i>Autonomie emoțională</i>	slabi	36	48,95	10,29	0,868	0,422
	mediocri	63	50,24	8,47		
	buni	60	51,59	10,40		
chestionarul AP	slabi	36	48,20	11,60	3,403	0,036
	mediocri	63	50,97	8,26		
	buni	60	53,35	9,12		

Se deduce de aici că, în general, elevii „buni” au o autonomie personală mai mare decât cei „mediocri”, iar aceștia sunt mai autonomi decât cei „slabi”.

B. O altă modalitate de a cerceta legătura dintre autonomia personală și performanța școlară a avut în vedere frecvența elevilor „buni”, a celor „mediocri” și a celor „slabi” în funcție de mărimea scorurilor chestionarului AP.

S-a considerat că un scor la chestionarul AP este *mic*, dacă îi corespunde o cotă *T* mai mică decât 40, este *mare*, atunci când cota *T* corespunzătoare este mai mare decât 60 și este *mediu*, în celelalte situații.

S-a constatat că există o asociere semnificativă între mărimea scorurilor chestionarului AP și performanțele școlare: $\chi^2(4)=13,024$; $p=0,011$. După cum se poate observa în tabelul 3.1.12.6, în rândul elevilor cu autonomie personală scăzută, jumătate sunt „slabi”, iar dintre cei cu autonomie personală ridicată, mai mult de jumătate sunt „buni”. Între elevii cu autonomie scăzută sunt de 2,5 ori mai mulți „slabi” decât „buni”, în timp ce, între elevii cu autonomie ridicată, sunt de 3 ori mai mulți „buni” decât „slabi”. Adică, elevii cu autonomie scăzută au șanse mult mai mari să fie elevi „slabi” decât elevi „buni”, iar elevii cu autonomie ridicată au șanse mult mai mari să fie elevi „buni” decât elevi „slabi”.

Tabelul 3.1.12.6. Frecvențele scorurilor la chestionarul AP, în categoriile de elevi formate pe baza performanțelor școlare

Categorია de elevi	Scorul la chestionarul AP			Total
	mic	mediu	mare	
slabi	10	21	5	36
mediocri	6	49	8	63
buni	4	41	15	60
Total	20	111	28	159

Modul în care a fost efectuată cercetarea – fără a avea la bază un experiment – nu permite să se deducă dacă autonomia personală are influență asupra rezultatelor școlare sau dacă ea este influențată de acestea. Este posibil, de asemenea, ca atât nivelul autonomiei personale, cât și nivelul performanțelor școlare să fie efecte ale unor cauze comune (cum ar fi stima de sine, anxietatea ori depresia).

Dar rezultatele obținute sugerează o posibilă cale de acțiune pentru îmbunătățirea performanțelor școlare: dezvoltarea autonomiei personale a adolescenților.

3.1.12.6. Valori extreme și „dezechilibre”

Se consideră că un scor la chestionarul *AP* sau la una dintre scalele sale este *mic*, dacă îi corespunde o cotă *T* mai mică decât 40, este *mare*, atunci când cota *T* corespunzătoare este mai mare decât 60 și este *mediu*, în celelalte situații.

O persoană prezintă un „dezechilibru” între nivelurile componentelor autonomiei personale, dacă dintre cele patru scoruri ale scalelor cel puțin unul este mic și cel puțin unul este mare.

S-a urmărit frecvența persoanelor care prezintă „dezechilibru” în eșantionul de subiecți utilizat la etalonarea chestionarului *AP* (v. tabelul 3.1.12.7). S-a putut constata, astfel, că „dezechilibrele” nu constituie un fenomen izolat. Ele sunt mai frecvente la tinerii de ambele sexe în vârstă de 15 ani și sunt mai rare la băieții din grupa de vârstă 18-20 de ani. La celelalte grupe de vârstă, în general, între un sfert și o treime dintre persoane prezintă „dezechilibru”.

Procentul persoanelor care au „dezechilibru” între nivelurile componentelor autonomiei personale nu diferă semnificativ între sexe, decât la grupele de vârstă 16-17 ani (când „dezechilibrele” sunt mai frecvente la băieți) și 18-20 de ani (când „dezechilibrele” sunt mai frecvente la fete) (v. tabelul 3.1.12.7).

Tabelul 3.1.12.7. Frecvențele persoanelor care prezintă „dezechilibre” între nivelurile componentelor autonomiei personale

Grupa de vârstă (în ani)	Bărați			Femei			Comparație între sexe	
	Total	cu „dezechilibru”		Total	cu dezechilibru”		$\chi^2_{cor}(1)$	<i>p</i>
		<i>N</i>	%		<i>N</i>	%		
15	62	26	41,9	57	26	45,6	0,048	0,827
16-17	329	104	31,6	337	82	24,3	4,028	0,045
18-20	222	39	17,6	329	83	25,2	4,079	0,043
21-25	144	43	29,9	290	73	25,2	0,854	0,355
26-35	185	44	23,8	385	94	24,4	0,004	0,952
36-45	158	43	27,2	253	63	24,9	0,165	0,685
46-55	136	39	28,7	134	44	32,8	0,370	0,543
56-65	40	13	32,5	112	36	32,1	0,000	1,000

Frecvența cazurilor cu „dezechilibru” între componentele autonomiei personale este mai mare în rândul persoanelor cu scor mediu la chestionarul *AP* (45,57%) și este mai scăzută în rândul persoanelor cu scor mic sau mare la chestionarul *AP* (14,43%, respectiv 15,31%).

Prezența „dezechilibrelor” nu împiedică obținerea unor rezultate școlare bune. În eșantionul de subiecți folosit pentru cercetarea legăturii dintre autonomia personală și performanța școlară,

frecvența relativă a cazurilor cu „dezechilibru” este aproximativ aceeași în cele trei categorii de elevi: „slabi”, „mediocri” și „buni” (v. tabelul 3.1.12.8). În 9 dintre cele 11 cazuri cu „dezechilibru”, scorul scalei *Autonomie emoțională* este mic.

Tabelul 3.1.12.8. Frecvențele cazurilor cu „dezechilibru” între componentele autonomiei personale, în funcție de performanța școlară

Categorია de elevi	Total	Cazuri cu „dezechilibru”	
		Frecvența absolută	Frecvența relativă
slabi	36	2	0,0556
mediocri	63	4	0,0635
buni	60	5	0,0833
Total	159	11	0,0692

3.1.13. CONCLUZII

Chestionarul *AP* măsoară patru dimensiuni ale autonomiei personale: autonomia cognitivă, autonomia comportamentală, autonomia emoțională și autonomia valorică.

El poate fi folosit pentru diagnoza personalității, scalele sale având o bună validitate relativă la construct și o consistență internă ridicată.

Nu au fost efectuate studii de validare pentru utilizarea chestionarului *AP* în scop de predicție.

Chestionarul *AP* a fost etalonat pe o populație non-clinică, formată din persoane cu vârstă cuprinsă între 15 și 65 de ani. Etaloanele construite, pe sexe și pe opt grupe de vârstă (15 ani, 16-17 ani, 18-20 de ani, 21-25 de ani, 26-35 de ani, 36-45 de ani, 46-55 de ani și 56-65 de ani), permit transformarea scorurilor brute ale scalelor în cote *T*. Sunt propuse interpretări ale scorurilor „mari” și ale scorurilor „mici” (cărora le corespund cote *T* mai mari decât 60, respectiv, mai mici decât 40).

Atunci când un subiect are la întregul chestionar o cotă *T* „mare” sau „mică” se vor analiza cotele *T* ale scalelor, pentru a determina care dintre dimensiuni constituie cauza acestor valori. Este utilă examinarea cotelor *T* ale scalelor și atunci când cota *T* a întregului chestionar este medie, pentru a identifica un eventual „dezechilibru” între dimensiunile autonomiei.

Întrucât mai mulți itemi ai chestionarului se referă la activitatea școlară/profesională a subiectului și la relațiile sale cu prietenii, trebuie manifestată prudență în interpretarea răspunsurilor date de persoanele care duc o viață izolată, au foarte puțini prieteni, nu lucrează, nu au lucrat și nici nu urmează cursurile vreunei forme de învățământ.

Se recomandă ca, atunci când un subiect obține scoruri mici la scalele chestionarului *AP* să i se administreze instrumente pentru evaluarea anxietății ca stare și ca trăsătură, a stimei de sine, a extraversiunii și a stabilității emoționale, pentru că este de așteptat ca el să aibă scoruri reduse la una sau la mai multe dintre acestea.

Autonomia personală poate fi scăzută și în cazul persoanelor care nu au fost încurajate sau, mai mult chiar, au fost împiedicate în copilărie și tinerețe să își formeze și să își exprime păreri proprii, să ia singure decizii ori să se comporte astfel încât să-și ducă la îndeplinire propriile hotărâri.

O posibilă cauză a unei autonomii comportamentale și a unei autonomii valorice scăzute, în cazul tinerilor și al adulților, o reprezintă exercitarea unei profesii în care este obligatorie executarea necondiționată a ordinelor primite și respectarea regulamentelor.

Scorurile mari la scalele chestionarului *AP* pot fi determinate de dorința subiectului de a-și crea o imagine favorabilă sau/și de o extraversiune pronunțată a acestuia.

Pentru a găsi posibile explicații ale scorurilor mari sau mici la scalele chestionarului *AP* se recomandă administrarea, împreună cu acesta, a chestionarului *CP5F*, care conține scale pentru evaluarea dezirabilității sociale, a extraversiunii și a stabilității emoționale.

BIBLIOGRAFIE

- Agich, G.J. (2003). *Dependence and Autonomy in Old Age. An Ethical Framework for Long-Term Care*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Albu, M. (1999). Câteva rezultate privind validitatea Chestionarului de Personalitate cu Cinci Factori (FFPI). În: *Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane, prezentate la sesiunea științifică anuală 1998*. (74-78). Academia Română – Filiala Cluj-Napoca, Institutul de Cercetări Socio-Umane, Cluj-Napoca: Editura Argonaut.
- Albu, M. (2000). *Metode și instrumente de evaluare în psihologie*. Cluj-Napoca: Editura Argonaut.
- Albu, M. (2007). Un nou instrument pentru evaluarea autonomiei personale la adolescenți. *Anuarul Institutului de Istorie George Bariț din Cluj-Napoca. Seria Humanistica*, tom V, 99-114.
- Albu, M. (2008). Un nou chestionar de personalitate: CP5F. În: M. Albu (coord.), *Incursiuni psihologice în cotidian*. Cluj-Napoca: Editura ASCR, 7-23.
- Aviram, R., & Yonah, Y. (2004). Flexible control: Towards a conception of personal autonomy for postmodern education. *Educational Philosophy and Theory*, vol. 36, 1, 3-17.
- Băban, A. (1998). *Stres și personalitate*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.
- Băndilă, A., & Rusu, C. (1999). *Handicap și readaptare. Dicționar selectiv. Psihopedagogie specială. Defectologie medico-socială*. București: Editura Pro Humanitate.
- Berar, I., & Albu, M. (2006a). Evaluarea autonomiei personale la vârsta adolescenței. *Anuarul Institutului de Istorie George Bariț din Cluj-Napoca. Seria Humanistica*, tom IV, 7-19.
- Berar, I., & Albu, M. (2006b). Un chestionar pentru evaluarea autonomiei personale la adolescenți. În: *Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane*, vol. 15, 30-41. Cluj-Napoca: Editura Argonaut.
- Berzonsky, M.D., & Kuk, L.S. (2005). Identity style, psychosocial maturity, and academic performance. *Personality and Individual Differences*, vol. 39, 1, 235-247, la adresa http://www.science-direct.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6V9F-4FKXGR8-1&_user=10&_rdoc=1&_fmt=&_orig=search&_sort=d&view=c&_acct=C000050221&_version=1&_urlVersion=0&_userid=10&md5=d6d0bad7b2c91834a1f5d5eb035e0e60 (vizitată în mai, 2008).
- Beyers, W., Goossens, L., Vansant, I., & Moors, E. (2003). A structural model of autonomy in middle and late adolescence: Connectedness, separation, detachment and agency. *Journal of Youth and Adolescence*, vol. 32, 351-363.
- Caldwell, C. (2003). Personal autonomy: Development of a NOC Label. *International Journal of Nursing Terminologies and Classifications*, octombrie-decembrie 2003, la adresa http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qa4065/is_200310/ai_n9311029 (vizitată în martie, 2006).
- Chou, K.L. (2000). Emotional autonomy and depression among Chinese adolescents. *Journal of Genetic Psychology*, 161, 2, 161-168, la adresa http://ginfo.pl/_objects/10851679.Emotional+autonomy+and+depression+among+Chinese+adolescents.html (vizitată în februarie, 2008).
- Cîmpian, E.I. (2005). Asumarea responsabilităților legate de activitatea de învățare: date preliminare obținute la Scala generală de autonomie în învățare. În: *Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane*, vol. 14, 53-66. Cluj-Napoca: Editura Argonaut.

- Clark, E., Olympia, D.E., Jensen, J., Tuesday-Heathfield, L., & Jenson, W. (2004). Striving for autonomy in a contingency-governed world: another challenge for individuals with developmental disabilities. *Psychology in the School*, vol. 41, 1, 143-153.
- Corsini, R.J. (Ed.) (1994). *Encyclopedia of Psychology*. Second Edition, John Wiley & Sons.
- Crocker, J., & Park, L.E. (2004). The Costly Pursuit of Self-Esteem. *Psychological Bulletin*, vol. 130, 3, 392-414.
- Deci, E.L., Erikson, E., & Gwirth, A. (2006). *Enhancing autonomy with rationality while dealing with dependency and peer pressure*. In D. Franken, *Personal Strengths: Positive Psychology*, la adresa <http://www.lifeskillstraining.org/autonomy.htm> (vizitată în februarie, 2008).
- Endler, N.S., Edwards, J.M., Vitelli, R. (2009). *Manualul Scalelor Endler de evaluare multidimensională a anxietății*. Cluj-Napoca: Editura ASCR.
- Faiciuc, L. (2004a). *Autonomia comportamentală: definire și căi de dezvoltare*. În: M. Albu, C. Țăran (coord.). *Cercetări și aplicații în psihologie*. Timișoara: Editurile Augusta și Artpress, 129-141.
- Faiciuc, L. (2004b). Comportamentul autonom: fantoma de la operă. *Anuarul Institutului de Istorie „George Bariț” din Cluj-Napoca. Seria Humanistica*, tom II, 31-39.
- Faiciuc, L. (2004c). Raționamentul autonom ca o componentă a autonomiei personale. În: *Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane*, vol. 12, 67-77. Cluj-Napoca: Editura Argonaut.
- Faiciuc, L. (2005). Factori importanți în determinarea comportamentului autonom. În: *Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane*, vol. 14, 89-100. Cluj-Napoca: Editura Argonaut.
- Feltham, C., & Dryden, W. (1993). *Dictionary of Counselling*, London: Whurr Publishers.
- Fleming, M. (2005a). Adolescent Autonomy: Desire, Achievement and Disobeying Parents between Early and Late Adolescence. *Australian Journal of Education and Developmental Psychology*, vol. 5, 1-16, la adresa <http://www.newcastle.edu.au/group/ajedp/Archive/Volume 5/v5-fleming.pdf> (vizitată în februarie, 2008).
- Fleming, M. (2005b). Gender in Adolescent Autonomy: Distinction between Boys and Girls Accelerates at 16 Years of Age. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, nr. 6-3 (2), 33-52, la adresa <http://www.investigacion-psicopedagogica.org/revista/articulos/6/english/Art 6 54.pdf> (vizitată în februarie, 2008).
- Franken, D. ([f.a.]). *Moving Up: Positive Psychology. Optimum Psycho-Social Life Skills. Learning to maximize one's potential*. Junior/Senior High School or Freshman College textbook, la adresa <http://www.lifeskillstraining.org/autonomy19c.htm> (vizitată în februarie, 2008).
- Good, C.V. (Ed.) (1959). *Dictionary of Education*. New York, Toronto, London: Mc Graw-Hill Book Company.
- Graf, S.C. (2003). *Cross-Cultural Study of Adolescent Identity Formation and Autonomy within the Context of Parent-Adolescent Relationships*. Disertație, Universitatea de Stat Florida, la adresa <http://etd.lib.fsu.edu/theses/available/etd-09212003-204320/unrestricted/Shruti C Graf Complete Final Copy.pdf> (vizitată în februarie, 2008).
- Hendriks, A.A.J. (1997). *The Construction of the Five-Factor Personality Inventory (FFPI)*. Teză de doctorat, Rijksuniversiteit Groningen.
- Koestner, R., Losier, G. (1996). Distinguishing reactive versus reflective autonomy. *Journal of Personality*, vol. 62, 2, 465-494, la adresa <http://search.epnet.com/login.aspx?direct=true&db=psyh&an=1996-04601-007> (vizitată în martie, 2006).
- McBride, M. (1990). Autonomy and the Struggle for Female Identity: Implications for Counseling Women. *Journal of Counseling and Development*, 69 1, 22-25.

- Neff, K. (2001). Judgements of personal autonomy and interpersonal responsibility in the context of Indian spousal relationships: An examination of young people's reasoning in Mysore, India. *British Journal of Developmental Psychology*, 19, 233-257.
- Noom, M.J., Deković, M., & Meeus, W.H.J. (1999). Autonomy, attachment and psychosocial adjustment during adolescence: a double-edged sword? *Journal of adolescence*, vol. 22, 6, 771-783, la adresa <http://cat.inist.fr/?aModele=afficheN&cpsidt=1203665> (vizitată în februarie, 2008).
- Noom, M.J., Dekovic, M., & Meeus, W. (2001). Conceptual Analysis and Measurement of Adolescent Autonomy. *Journal of Youth and Adolescence*, 30, 5, 577-596, la adresa <http://parenting.families.com/conceptual-analysis-and-measurement-of-adolescent-autonomy10.2> (vizitată în ianuarie, 2006).
- Phinney, J.S, Kim-Jo, T., Osorio, S., & Vilhjalmssdottir, P. (2005). Autonomy and Relatedness in Adolescent-Parent Disagreements: Ethnic and Developmental Factors. *Journal of Adolescent Research*, vol. 20, 1, 8-39, la adresa <http://jar.sagepub.com/cgi/reprint/20/1/8?ck=nck> (vizitată în septembrie, 2007).
- Piéron, H. (2001). *Vocabularul psihologiei*. București: Univers Enciclopedic.
- Popescu-Neveanu, P. (1978). *Dicționar de psihologie*. București: Editura Albatros.
- Reber, A.S. (1985). *Dictionary of Psychology*. London: Penguin Books.
- Russell, S., & Bakken, R.J. ([f.a.]). *Development of Autonomy in Adolescence*, University of Nebraska-Lincoln, la adresa <http://www.ianrpubs.unl.edu/epublic/live/g1449/build/g1449.pdf> (vizitată în martie, 2006).
- Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2006). Self-Regulation and the Problem of Human Autonomy: Does Psychology Need Choice, Self-Determination, and Will? *Journal of Personality*, vol. 74, 6, 1557-1585, la adresa http://scp.rochester.edu/SDT/documents/2006_RyanDeci_Self-Regulation_ProblemofHuman_Autonomy.pdf (vizitată în mai, 2008).
- Ryan, R.M., & Lynch, J.H. (1989). Emotional Autonomy versus Detachment: Revisiting the Vicissitudes of Adolescence and Young Adulthood. *Child Development*, vol. 60, 2, 340-356.
- Santiago, J. (2005). Personal autonomy: What's content got to do with it? *Social Theory & Practice*, vol. 31, 1, 77-104, la adresa <http://search.epnet.com> (vizitată în martie, 2006).
- Silva, F. (1993). *Psychometric Foundations and Behavioral Assessment*. Sage Publications, Inc.
- Spielberg, C.D., Gorsuch, R.L., & Lushene, R.E. (1970). *The State-Trait Anxiety Inventory*. Palo Alto: California: Consulting Psychologist Press.
- Șchiopu, U. (coord.) (1997). *Dicționar de psihologie*. București: Editura Babel.
- Williams, G.C., Rodin, G.C., Ryan, R.M., Grolnick, W.S., & Deci, E.L. (1998). Autonomous regulation and long-term medication adherence in adult outpatients. *Health Psychology*, vol. 17, 13, 269-276.
- Zimmer-Gembeck, M.J. (2001). Autonomy in adolescence. În: J.V. Lerner, R.M. Lerner (ed.). *Adolescence in America: An Encyclopedia*. Denver, CO:ABC CLIO, la adresa <http://www.sdrs.info/MS%20Word%20Files/final%20Today's%20Teens.doc> (vizitată în martie, 2006).
- *** (1985). *Standards for Educational & Psychological Tests*. American Psychological Association, Inc.
- *** *Ultralingua English Dictionary*, la adresa <http://www.ultralingua.net/index.html?service=ee&text=autonomy> (vizitată în ianuarie, 2006).
- *** (2000), *The American Heritage Dictionary of the English Language*. Ediția a IV-a, la adresa <http://www.bartleby.com/61/86/A0538600.html> (vizitată în ianuarie, 2006).
- <http://www.alz.org/Resources/FactSheets/autonomyEI.pdf> (vizitată în martie 2006).
- <http://increvablesanarchistes.org/rubriques/motsanars/lexiqanar.htm> (vizitată în martie, 2006).

<http://www.carm.org/atheism/terms.htm> (vizitată în martie, 2006).

<http://culture.families.com/personal-autonomy-eos> (vizitată în martie, 2006).

<http://www.filosofia.net/materiales/rec/glosaen.htm> (vizitată în martie, 2006).

<http://psy.ucsd.edu/~mmullane/Psychology180Lecture5AutonomyandIntimacy.html> (vizitată în martie 2006).

<http://www.theihs.org/pdf/literatureofliberty/articles/33.pdf> (vizitată în martie, 2006).

COGNITROM

ANEXA 1

Caietul chestionarului AP

Vi se vor prezenta 36 de afirmații (itemi).

Va trebui să apreciați în ce măsură acestea se potrivesc felului în care dumneavoastră vă comportați de obicei și să notați răspunsurile pe **Foaia de răspuns**.

Pentru fiecare afirmație apreciați dacă vi se potrivește „foarte puțin”, „puțin”, „nici prea mult, nici prea puțin”, „mult” sau „foarte mult” și notați un X în dreptul numărului de ordine al itemului, în coloana corespunzătoare răspunsului ales.

Exemplu

Afirmațiile din chestionar sunt de următoarea formă:

40. Renunț să port o haină care îmi place, dacă prietenii îmi spun că este demodată.

Apreciați cât de mult vi se potrivește această afirmație. Dacă vi se pare că ea vi se potrivește „mult”, notați un X în dreptul numărului de ordine al itemului (40) și în coloana corespunzătoare răspunsului „mult”.

Dacă, din greșală, ați scris răspunsul în altă linie sau în altă coloană decât ați dorit, încercuiți semnul X greșit și notați răspunsul corect.

Răspundeți la fiecare item! Nu scrieți nimic în caiet!

Răspunsurile dumneavoastră sunt confidențiale.

Timpul de răspuns nu este limitat.

1. Familia și prietenii apropiați sunt cei care au o mare influență asupra felului în care aleg între bine și rău.
2. Procedez cum cred eu că este mai bine, fără a ține cont de părerea celorlalți.
3. Îmi exprim sentimentele, chiar dacă cei din jurul meu nu îndrăznesc sau nu vor să și le exprime.
4. Dacă punctul meu de vedere este diferit de cel al majorității, înclin să cred că ceilalți au dreptate.
5. Îmi place să iau decizii singur, fără a depinde de ceilalți.
6. Îmi exprim fără ezitare sentimentele, chiar dacă ceilalți nu sunt de acord cu acestea.
7. Îmi susțin principiile în orice situație.
8. Nu îmi schimb convingerile personale doar pentru că marea majoritate a celor din jur cred altceva decât ceea ce cred eu.
9. Atunci când trebuie să iau o hotărâre, mă consult cu cei apropiați, dar în final **eu** iau decizia.
10. Fac ce vreau, fără a ține cont de părerile celor din jur.
11. Țin la convingerile mele, chiar dacă prietenii mei le consideră demodate.
12. Când nu sunt sigur de ceea ce simt, exprim și eu sentimentele pe care le manifestă cei din jur.
13. Am nevoie de cineva care să mă ghideze în alegerile pe care trebuie să le fac.
14. Îmi este greu să continui să fac un anumit lucru dacă nu mi se spune pe parcurs că îl fac bine.
15. Îmi exprim emoțiile doar după ce am văzut care au fost reacțiile celor din jur.
16. Lupt pentru drepturile mele dacă acestea au fost încălcate.
17. În acțiunile mele nu mă las influențat de deciziile și părerile celorlalți.
18. Analizez critic informațiile noi.

19. Când ceilalți au alte trăiri decât mine, prefer să nu-mi exprim sentimentele.
20. Am încredere că pot realiza ce îmi propun.
21. Nu-mi schimb principiile de viață decât dacă **eu** cred că nu sunt bune.
22. Nu întâmpin dificultăți în exprimarea sentimentelor și emoțiilor față de persoane și situații.
23. Îmi formez opiniile fără a mă lăsa influențat de părerile celorlalți.
24. Îmi mobilizez toate forțele pentru a duce la îndeplinire deciziile pe care le-am luat, fără a conta pe ceilalți.
25. Nu renunț la obiceiurile mele, chiar dacă îi supără pe ceilalți.
26. Cred în capacitatea mea de a lua decizii cu privire la propria persoană.
27. Nu mă deranjează să am alte principii de viață decât prietenii mei.
28. Nu renunț la ideile mele, chiar dacă ceilalți nu sunt de acord cu ele.
29. Chiar dacă sunt conștient de sentimentele mele îmi este foarte greu să le exprim în fața altora.
30. Acționez conform planurilor și deciziilor personale.
31. Când îmi propun să fac ceva, duc treaba până la capăt, indiferent de consecințe.
32. Renunț să fac un lucru dificil dacă nu mă ajută nimeni.
33. Îmi cunosc calitățile și defectele.
34. Dacă cineva reușește să mă convingă, sunt gata să renunț la principiile mele.
35. În situații conflictuale, prefer să nu-mi exprim sentimentele.
36. Nu acționez cum îmi doresc, de teamă că-i supăr pe ceilalți.

ANEXA 2

CHESTIONARUL DE EVALUARE A AUTONOMIEI PERSONALE

(AP)

Foaie de răspuns

NUMELE: _____ **PRENUMELE:** _____

DATA NAȘTERII:

--	--	--	--	--	--	--

DATA EVALUĂRII:

--	--	--	--	--	--	--

zi   lună   an   zi   lună   an

SEXUL: M F

Fp = foarte puțin;

P = puțin;

N = nici prea mult, nici prea puțin;

M = mult;

Fm = foarte mult.

Nr. item	Fp	P	N	M	Fm	Nr. item	Fp	P	N	M	Fm
1.						19.					
2.						20.					
3.						21.					
4.						22.					
5.						23.					
6.						24.					
7.						25.					

8.						26.						
9.						27.						
10.						28.						
11.						29.						
12.						30.						
13.						31.						
14.						32.						
15.						33.						
16.						34.						
17.						35.						
18.						36.						

SCORURI:

Scala *Autonomie valorică*: ___

Scala *Autonomie comportamentală*: ___

Scala *Autonomie cognitivă*: ___

Scala *Autonomie emoțională*: ___

Chestionarul *AP*: ___

ANEXA 3

Grila de notare a chestionarului AP

Modul de notare:

D = notare directă:

- 1=„foarte puțin”,
- 2=„puțin”,
- 3=„nici prea mult, nici prea puțin”,
- 4=„mult”,
- 5= „foarte mult”

I = notare inversă:

- 5=„foarte puțin”,
- 4=„puțin”,
- 3=„nici prea mult, nici prea puțin”,
- 2=„mult”,
- 1= „foarte mult”

Grila de cotare a chestionarului AP (continuare)

Nr. item	Cotare	Scala			
		A. cognitivă	A. comportamentală	A. emoțională	A. valorică
1.	I				X
2.	D		X		
3.	D			X	
4.	I	X			
5.	D	X			
6.	D			X	
7.	D				X
8.	D				X
9.	D	X			
10.	D		X		
11.	D				X
12.	I			X	
13.	I	X			
14.	I		X		
15.	I			X	
16.	D		X		
17.	D		X		
18.	D	X			
19.	I			X	
20.	D	X			
21.	D				X
22.	D			X	
23.	D	X			

24.	D		X		
25.	D		X		
26.	D	X			
27.	D				X
28.	D				X
29.	I			X	
30.	D		X		
31.	D		X		
32.	I		X		
33.	D	X			
34.	I				X
35.	I			X	
36.	I		X		

3.2. OPTIMISM

Chestionarul de evaluare a optimismului (OPT)

Conținutul capitolului

3.2.1. Prezentarea generală a chestionarului *OPT*

3.2.2. Constructul măsurat de chestionarul *OPT*

3.2.3. Procedeele urmate pentru construirea chestionarului *OPT*

3.2.4. Conținutul chestionarului *OPT*

3.2.5. Descrierea itemilor chestionarului *OPT*

3.2.6. Materialele utilizate pentru testare

3.2.7. Instrucțiunile de administrare a chestionarului *OPT*

3.2.8. Cotarea răspunsurilor

3.2.9. Validarea chestionarului *OPT*

3.2.10. Fidelitatea chestionarului *OPT*

3.2.11. Etalonarea chestionarului *OPT*

3.2.12. Interpretarea scorurilor chestionarului *OPT*

3.2.13. Concluzii

Bibliografie

Anexe:

Anexa 1 – Caietul chestionarului *OPT*

Anexa 2 – Foaia de răspuns a chestionarului *OPT*

Anexa 3 – Grila de cotare a chestionarului *OPT*

3.2.1. PREZENTAREA GENERALĂ A CHESTIONARULUI OPT

3.2.1.1. Scopul chestionarului OPT și domeniile sale de aplicare

Stilul explicativ pesimist se asociază adesea cu performanțe școlare sau profesionale scăzute și cu unele tulburări psihice.

Chestionarul de evaluare a optimismului (Chestionarul OPT) este destinat evaluării stilului explicativ (optimist vs. pesimist). El poate fi utilizat pentru diagnoza personalității, în domeniul educațional, în domeniul clinic și al psihologiei sănătății.

3.2.1.2. Populația pentru care poate fi folosit chestionarul OPT

Chestionarul OPT a fost etalonat pe o populație non-clinică, formată din persoane cu vârsta cuprinsă între 15 și 40 de ani.

Întrucât mai mulți itemi ai chestionarului se referă la activitatea școlară/profesională a subiectului și la relațiile sale cu prietenii, trebuie manifestată prudență în interpretarea răspunsurilor date de persoanele care duc o viață izolată, au foarte puțini prieteni, nu lucrează, nu au lucrat și nici nu urmează cursurile vreunei forme de învățământ.

3.2.1.3. Condițiile de utilizare a chestionarului OPT

Chestionarul se administrează individual sau colectiv, fără limită de timp.

Persoana care interpretează scorurile subiecților la chestionar trebuie să aibă studii de psihologie, pentru a putea oferi explicații cu privire la posibilele efecte ale optimismului și ale pesimismului. La administrarea chestionarului și la cotearea acestuia, ea poate fi ajutată de persoane care nu sunt psihologi, dar au cunoștințe despre testarea psihologică.

3.2.1.4. Motivul construirii chestionarului *OPT*

Chestionarul *OPT* a fost elaborat după modelul instrumentului *ASQ* (*Attributional Style Questionnaire*), construit de Seligman (2004).

S-a considerat că este necesară realizarea unui instrument nou și nu traducerea chestionarului *ASQ* întrucât mulți itemi din *ASQ* descriu situații cu care majoritatea persoanelor din România nu s-au confruntat. Din acest motiv, le-ar fi dificil să își imagineze ce ar gândi în fața unor asemenea evenimente, pentru a putea indica la fiecare item răspunsul care li se potrivește.

Câteva exemple de astfel de itemi sunt următoarele (numărul din fața fiecărui item este numărul de ordine al acestuia în chestionarul *ASQ*):

1. Proiectul de care răspunzi se dovedește un mare succes.

A. I-am supravegheat îndeaproape pe toți cei care au lucrat la proiect.

B. Toți au acordat mult timp proiectului și au depus multă energie.

7. Candidezi pentru un post în administrația locală și câștigi.

A. Am depus multă energie în campanie.

B. Muncesc foarte serios, indiferent ce fac.

14. Acțiunile pe care le ai fi aduc o grămadă de bani.

A. Brokerul meu a decis să încerce ceva nou.

B. Brokerul meu este un investitor de primă mână.

3.2.2. CONSTRUCTUL MĂSURAT DE CHESTIONARUL OPT

3.2.2.1. Definiția constructului „stil explicativ” și dimensiunile acestuia

Majoritatea definițiilor asociază cuvântului *optimism* orientarea către aspectele pozitive ale vieții. Ele susțin ideea că, indiferent de ceea ce li se întâmplă, optimiștii își concentrează atenția doar asupra lucrurilor plăcute, favorabile lor, trecând cu vederea evenimentele negative și nereușitele.

O interpretare puțin diferită o propune M. Seligman (2004). În concepția sa, modul de a gândi al optimiștilor nu este același în situații favorabile și în situații nefavorabile.

Seligman (2004) consideră optimismul și opusul acestuia, pesimismul, ca fiind extremitățile unui construct bipolar pe care l-a denumit „stil explicativ”. Prin **stil explicativ** al unei persoane, el înțelege modul obișnuit al acesteia de a explica evenimentele pozitive și negative. După opinia sa, optimiștii se deosebesc de pesimiști prin felul în care percep cauzele situațiilor. Persoanele care se situează la polul optimist al stilului explicativ (optimiștii) cred că evenimentele plăcute sunt frecvente, de durată mare, au cauze generale și sunt datorate în principal unor factori care țin de calități ale propriei persoane, cum sunt inteligența sau unele aptitudini. În schimb, evenimentele neplăcute sunt privite de optimiști ca fiind rare, de durată redusă, legate de diverse situații particulare și cauzate de factori externi, precum întâmplarea sau alte persoane.

Cercetările efectuate au relevat faptul că există două stiluri explicative: unul pentru evenimente plăcute (pozitive), care se modifică în timp, și altul pentru evenimente neplăcute (negative), care s-a dovedit a fi stabil pe o perioadă de peste 50 de ani (Seligman, 2004). Ambele stiluri explicative sunt privite de Seligman ca având următoarele trei dimensiuni:

- **permanența**, care se referă la durata cauzelor evenimentelor (cauzele pot fi permanente sau tranzitorii);
- **puterea de răspândire** sau **generalizarea**, care se referă la stabilitatea cauzelor evenimentelor în raport cu diverse contexte (cauzele pot fi generale, valabile pentru condiții foarte diverse, sau specifice, legate de anumite situații);
- **personalizarea**, care se referă la atribuirea făcută de o persoană succeselor și eșecurilor sale („de vină” pentru producerea evenimentelor plăcute/neplăcute este chiar persoana în cauză sau „vinovate” sunt alte persoane ori diverse situații exterioare persoanei).

Primele două dimensiuni (permanența și puterea de răspândire) sunt puse de Seligman în legătură cu existența speranței. Persoanele care au speranță găsesc nenorocirilor cauze temporare și specifice. Cele disperate (lipsite de speranță) au obiceiul de a descoperi pentru nefericire cauze permanente și generale.

J.D. MacArthur și C.M. MacArthur (1998) fac distincție între două forme de optimism:

- **optimismul dispozițional** (optimismul ca dispoziție), care se manifestă la o persoană prin încrederea sa că, *în general*, șansele de a se întâmpla evenimente plăcute sunt mai mari decât șansele de a se produce evenimente neplăcute ;
- **optimismul situațional** (optimismul într-o situație particulară), care, unei persoane aflată într-un anumit context, îi generează speranțe că, *în situația respectivă*, se vor produce evenimente favorabile mai degrabă decât evenimente nefavorabile.

Optimismul dispozițional corespunde optimismului din majoritatea definițiilor prezente în literatura psihologică. El este conceptualizat de MacArthur și MacArthur (1998) ca fiind o dispoziție generală și stabilă care influențează modul în care o persoană se concentrează pentru a reduce discrepanțele dintre comportamentul prezent și un scop sau un standard pe care dorește să îl atingă.

Cercetările efectuate asupra optimismului dispozițional și a optimismului situațional au condus la concluzia că cele două forme corelează modest între ele și se comportă diferit în predicția stării de sănătate fizică și psihică (MacArthur, MacArthur, 1998).

Prin cele două scale ale sale, chestionarul *OPT* măsoară stilul explicativ pentru evenimente pozitive și stilul explicativ pentru evenimente negative. Scorul total al chestionarului evaluează stilul explicativ.

3.2.2.2. Relațiile constructului „stil explicativ” cu alte variabile

Conform constatărilor făcute de M.E.P. Seligman în cercetările sale (Seligman, 2004 și rezumatele articolelor lui Seligman, la adresa <http://stress.about.com/gi/dynamic/offsite.htm?zi=1/XJ&sdn=stress&cdn=health&tm=7&f=00&tt=2&bt=1&bts=1&zu=http%3A//www.ppc.sas.upenn.edu/cvabs.htm%23ab111>):

- Persoanele care au un stil explicativ pesimist, comparativ cu cele optimiste, au o sănătate fizică și o funcționare a sistemului imunitar mai slabe și au o viață mai puțin plăcută. În perioada vârstei de mijloc, optimiștii au mai puține suferințe fizice decât pesimiștii.
- Stilul explicativ pesimist la vârsta de 25 de ani este un predictor al unei sănătăți deficitare în perioada 30-60 de ani.
- Există dovezi că optimiștii trăiesc mai mult decât pesimiștii.
- Pesimismul induce o stare sufletească neplăcută: tristețe, anxietate, griji, lipsă de speranță.
- Stilul explicativ pesimist constituie un factor de risc pentru apariția depresiei. Pesimismul nu este o cauză a depresiei. El doar precede depresia și o prezice.
- Persoanele care au un mod de gândire pesimist, care dau explicații personale, permanente și generale evenimentelor negative, au o stimă de sine scăzută.
- Persoanele care au un stil explicativ pesimist obțin la școală, la locul de muncă și pe terenul de sport rezultate inferioare celor permise de aptitudinile pe care le posedă. În schimb, optimiștii, în mod obișnuit, depășesc performanța prezisă de testele de aptitudini.

Optimismul are un rol important în obținerea succesului școlar și a celui profesional datorită faptului că produce perseverență.

- La elevi, stilul explicativ corelează cu rezultatele școlare, pesimismul fiind asociat cu performanțele slabe.
- Atunci când obțin rezultate școlare slabe, elevii care în privința dimensiunilor personalizare și generalizare ale stilului explicativ pentru evenimente negative sunt pesimiști dezvoltă reacții depresive, spre deosebire de elevii optimiști, care sunt invulnerabili la astfel de eșecuri.

Chestionarul *NEO PI-R* – care evaluează personalitatea conform modelului Big Five – conține câte șase fațete pentru fiecare suprafactor. În *Manualul chestionarului* (Costa, McCrae, 1998) se afirmă că fațeta *Emoții pozitive* a suprafactorului *Extraversiune* este un foarte bun predictor al mulțumirii cu viața, al bunăstării subiective. Persoanele care obțin scoruri mari la această fațetă sunt descrise ca fiind optimiste și vesele. Se poate deduce de aici că optimismul are legătură directă cu extraversiunea.

3.2.3. PROCEDURE URMAT PENTRU CONSTRUIREA CHESTIONARULUI OPT

Chestionarul *OPT* a fost construit de Monica Albu, în perioada 2004-2006.

La formularea itemilor și la administrarea chestionarului în vederea efectuării analizei de itemi au participat studenți ai Facultății de Psihologie de la Universitatea „Tibiscus” din Timișoara.

Au fost parcurși doi pași:

a. După modelul itemilor din chestionarul *ASQ*, o echipă de 6 studenți, condusă de Diana Cornea (2004) a formulat 48 de itemi.

Acești itemi au fost analizați de un grup format din 20 de studenți care nu participaseră la elaborarea lor. Pentru fiecare item s-a urmărit dacă:

- itemul evaluează stilul explicativ pentru care a fost construit (pentru evenimente pozitive sau pentru evenimente negative);
- itemul se referă la dimensiunea pentru care a fost construit;
- evenimentul prezentat este descris clar și are șanse mari să se producă unor persoane obișnuite;
- răspunsurile propuse corespund unor moduri de explicare frecvente;
- un răspuns propus este specific pesimiștilor, iar celălalt, optimiștilor.

Au fost reformulați itemii ambigui, cei pentru care dimensiunea evaluată nu a fost recunoscută de cel puțin 14 studenți și cei pentru care răspunsul specific optimiștilor nu a fost recunoscut de cel puțin 14 persoane din grup (în total, 27 de itemi).

b. Noua formă a chestionarului a fost administrată unui eșantion format din 22 de persoane de vârste și profesii diferite, cărora li s-a cerut să noteze eventualele observații legate de dificultățile

întâmpinate la alegerea răspunsurilor la itemi. Întrucât nu au existat observații, s-a considerat că instrumentul construit este corespunzător în ceea ce privește modul în care sunt formulați itemii.

3.2.4. CONȚINUTUL CHESTIONARULUI OPT

Chestionarul *OPT* conține 48 de itemi, grupați în două scale. Jumătate dintre ei evaluează stilul explicativ pentru evenimente pozitive (scala *OPT+*), iar ceilalți, stilul explicativ pentru evenimente negative (scala *OPT-*). Itemii scalelor sunt amestecați în cadrul chestionarului.

Fiecare scală conține câte 8 itemi pentru fiecare dintre cele trei dimensiuni ale stilului explicativ (permanența, generalizarea și personalizarea).

Repartizarea itemilor pe scale este indicată în Anexa 1.

3.2.5. DESCRIEREA ITEMILOR CHESTIONARULUI OPT

Fiecare item din chestionarul *OPT* descrie un eveniment (pozitiv sau negativ, în funcție de scală) și propune două interpretări ale acestuia (două răspunsuri): una corespunde modului de a gândi al pesimiștilor, iar cealaltă, explicațiilor date în mod obișnuit de optimiști. Subiectului i se cere să aleagă răspunsul care se aseamănă cel mai mult cu felul său de a interpreta situații similare celei descrise de item.

Răspunsul care corespunde stilului explicativ specific optimiștilor este cotate cu un punct, iar celălalt cu zero puncte.

3.2.6. MATERIALELE UTILIZATE PENTRU TESTARE

Caietul chestionarului conține instrucțiunile pe care le primește subiectul pentru a răspunde la chestionar și itemii chestionarului *OPT*, grupați câte 12 pe fiecare pagină. *Caietul chestionarului* este inclus în Anexa 1.

Pe *Foia de răspuns* sunt notate informațiile pe care subiectul trebuie să le comunice pentru a putea fi identificat (numele, data nașterii și data evaluării) și pentru a se putea interpreta răspunsurile sale (sexul). Vârsta se calculează în ani, luni și zile, făcând diferența între data evaluării și data nașterii, după care se reține doar numărul de ani (care reprezintă vârsta subiectului în ani împliniți, la data evaluării).

Pe *Foaia de răspuns* urmează patru coloane, care corespund celor patru pagini cu itemi din *Caietul chestionarului*. Fiecare coloană conține, pentru 12 itemi, numărul itemului și răspunsurile posibile (*a* și *b*). Subiectul trebuie să încercuiască răspunsurile alese.

O *Foaie de răspuns* este inclusă în Anexa 2.

În **Grila de notare a chestionarului OPT** (aflată în Anexa 3) este indicat, pentru fiecare item, răspunsul căruia i se atribuie un punct. Pentru fiecare dintre cele două scale ale chestionarului sunt notate numerele de ordine ale itemilor componenți.

3.2.7. INSTRUCȚIUNILE DE ADMINISTRARE A CHESTIONARULUI OPT

Chestionarul *OPT* poate fi administrat individual sau colectiv.

Subiectul primește *Caietul chestionarului* împreună cu o *Foaie de răspuns* și cu un instrument de scris.

Prima etapă a administrării chestionarului constă în completarea corectă a datelor biografice cuprinse în *Foaia de răspuns* (numele, prenumele, data nașterii, data evaluării și sexul). Persoanele cu dificultăți vor fi ajutate la completarea acestor informații.

Cea de-a doua etapă constă în parcurgerea chestionarului.

Persoana care administrează chestionarul îl invită pe subiect să citească instrucțiunile de completare a răspunsurilor din *Caietul chestionarului*:

*Vi se vor prezenta 48 de situații care se întâlnesc în mod obișnuit și câte două posibilități de a le interpreta (notate cu **a** și **b**).*

Multe dintre evenimentele descrise vi s-au întâmplat și dumneavoastră. Amintiți-vă ce ați gândit atunci! Dacă nu ați avut ocazia să vă aflați în vreuna din situațiile prezentate, încercați să vă imaginați ce ați gândi atunci când vi s-ar întâmpla!

*Dintre cele două răspunsuri propuse aici (**a** și **b**), alegeți-l pe acela care se potrivește cel mai mult modului în care gândiți și încercuiți-l pe **Foaia de răspuns**, în dreptul numărului de ordine al situației descrise.*

Dacă, din greșeală, ați încercuit alt răspuns decât doreați, scrieți un X peste răspunsul greșit și încercuiți-l pe celălalt.

*Răspundeți chiar și atunci când apreciați că variantele **a** și **b** vi se potrivesc destul de puțin. Indicați-o pe cea care este mai apropiată de felul în care ați interpretat situații asemănătoare celei descrise.*

Exemplu

Întrebările din chestionar sunt de următoarea formă:

50. După ce ai ajuns acasă, ai observat că ciocolata pe care ai cumpărat-o avea data expirării depășită.

a. Niciodată nu sunt atent (atentă) atunci când fac cumpărături.

b. Am fost grăbit (grăbită) atunci când am cumpărat ciocolata.

Alegeți acel răspuns (a sau b) care se potrivește cel mai mult modului în care gândiți atunci când vi se întâmplă o situație asemănătoare celei pe care o descrie întrebarea. În loc de ciocolată, poate fi orice alt produs alimentar.

Pe foaia de răspuns, în dreptul numărului de ordine al întrebării (50), încercuiți litera corespunzătoare răspunsului pe care l-ați ales (a sau b).

Nu există răspunsuri corecte și greșite.

Alegeți răspunsurile care vi se potrivesc cel mai mult și nu pe cele care credeți că v-ar ajuta să vă creați o imagine cât mai favorabilă!

Răspundeți la toate întrebările! Nu scrieți nimic în caiet!

Răspunsurile dumneavoastră sunt confidențiale.

Timpul de răspuns nu este limitat.

După ce subiectul a citit instrucțiunile, persoana care administrează chestionarul îl întreabă dacă a înțeles ce are de făcut și, în cazul în care acesta răspunde afirmativ, îl invită să răspundă la itemi.

Dacă subiectul nu a înțeles sau are întrebări, i se citesc acele părți din instrucțiunile de completare a răspunsurilor care îi aduc lămuririle necesare.

Se poate întâmpla ca subiectul să întrebe la ce servește chestionarul. Într-o asemenea situație, i se răspunde că ajută la cunoașterea modului în care el gândește și se comportă în viața obișnuită.

În cazul administrării colective a chestionarului sau al persoanelor care au dificultăți la citire, instrucțiunile de completare a răspunsurilor se citesc de către persoana care administrează chestionarul.

Atunci când preia de la un subiect *Foaia de răspuns*, persoana care administrează chestionarul trebuie să verifice dacă acesta a completat datele personale și dacă la fiecare item a încercuit un răspuns și numai unul (sunt admise corecturile realizate prin bararea răspunsurilor încercuite din greșeală). Dacă observă omisiuni sau constată că au fost încercuite ambele răspunsuri pentru un item, îi va cere subiectului să efectueze completările și/sau corecturile necesare.

3.2.8. COTAREA RĂSPUNSURILOR

Se cotează răspunsurile subiectului la itemi cu ajutorul grilei. La fiecare item se acordă un punct, dacă răspunsul subiectului coincide cu cel indicat de grilă, și zero puncte, în caz contrar.

Scorul fiecărei scale se obține prin însumarea cotelor itemilor componenți.

Scorul chestionarului *OPT* este suma cotelor tuturor itemilor, fiind egal cu suma scorurilor scalelor *OPT+* și *OPT-*.

3.2.9. VALIDAREA CHESTIONARULUI OPT

3.2.9.1. Noțiuni teoretice despre validitate și validare

Multă vreme, noțiunea de validitate a unui test a fost legată de funcția îndeplinită de test. Relevantă în acest sens este definiția dată de R.H. Lindeman (1978, *apud* Albu, 2000): „validitatea unui test este dată de măsura în care acesta își îndeplinește funcția”.

În ultimul timp, însă, accepțiunea atribuită termenului „validitate” s-a schimbat. Acum, validitatea este privită ca o calitate a utilizării rezultatelor testului: „**Validitatea** unui test se referă la cât de potrivite sunt interpretările descriptive, explicative sau predictive care se dau scorurilor sale” (Silva, 1993).

Investigarea gradului de validitate a interpretării propuse de un test poartă numele de **validare** a testului. Există mai multe categorii de strategii de validare (Albu, 2000):

- validare relativă la constructul măsurat de test;
- validare relativă la conținutul testului;
- validare relativă la criteriu.

3.2.9.2. Strategii utilizate pentru validarea chestionarului OPT

Chestionarul *OPT* a fost construit pentru a măsura constructul multidimensional denumit **stil explicativ**. Din acest motiv, pentru validarea sa au fost folosite strategii din categoria validării relative la construct.

Deocamdată s-a avut în vedere utilizarea chestionarului *OPT* doar în scop de diagnostic (măsurare), nu și de predicție. Prin urmare, nu s-au folosit strategii de validare predictivă. Strategiile de validare relativă la criteriu utilizate au servit validării relative la constructul măsurat.

3.2.9.2.1. Analiza acoperirii domeniului constructului prin conținutul chestionarului

Chestionarul *OPT* a fost construit după modelul chestionarului *ASQ*, care a fost realizat de M.E.P. Seligman pentru a evalua constructul *stil explicativ*, definit de el.

La fel ca în *ASQ*, în chestionarul *OPT* pentru fiecare dimensiune a constructului există 16 itemi, dintre care 8 se referă la stilul explicativ pentru evenimente negative și 8 la stilul explicativ pentru evenimente pozitive.

3.2.9.2.2. Validarea factorială

Au fost prelucrate răspunsurile date la chestionarul *OPT* de 453 de persoane (150 de bărbați, 202 femei și 101 subiecți care nu au completat pe foaia de răspuns rubrica „sex”), cu vârsta cuprinsă între 16 și 50 de ani. Repartiția pe grupe de vârstă a subiecților care și-au declarat vârsta este prezentată în tabelul 3.2.9.1.

Tabelul 3.2.9.1. Componenta eșantionului de subiecți utilizat la cercetarea validității chestionarului *OPT*

	Grupa de vârstă (în ani)				Total
	16-20	21-30	31-40	41-50	
<i>N</i>	246	70	80	36	432

Din itemii chestionarului *OPT* s-au format 6 subscale a câte 8 itemi prin gruparea itemilor scalelor *OPT+* și *OPT-* pe dimensiunile evaluate.

Scorurile celor 453 de persoane la aceste subscale au fost prelucrate prin analiză factorială (prin metoda analizei componentelor principale și rotația factorilor prin metoda Varimax). Au fost extrași 2 factori, care acoperă 56,64% din varianța totală (*F1*: 32,46% și *F2*: 24,18%). Primul factor (*F1*) are saturații mari în subscalele formate din itemi ai scalei *OPT+*, iar al doilea (*F2*), în subscalele formate din itemi ai scalei *OPT-* (v. tabelul 3.2.9.2).

Tabelul 3.2.9.2. Saturațiile subscalelor în factorii extrași

Dimensiunea evaluată de subscală	Scala din care face parte subscala	Factor	
		F1	F2
Personalizarea	<i>OPT+</i>	0,667	0,251
	<i>OPT-</i>	0,274	0,389
Permanența	<i>OPT+</i>	0,867	0,031
	<i>OPT-</i>	0,007	0,780
Generalizarea	<i>OPT+</i>	0,817	0,062
	<i>OPT-</i>	0,097	0,790

Au fost interpretați factorii extrași ca reprezentând stilul explicativ pentru evenimente pozitive (*F1*) și stilul explicativ pentru evenimente negative (*F2*).

Scorurile scalelor *OPT+* și *OPT-* corelează liniar între ele ($r=0,273$, $p=0,000$, $N=453$), ceea ce înseamnă că scalele nu măsoară constructe total diferite, fără asemănări între ele.

Aceste rezultate constituie dovezi ale validității relative la construct a chestionarului *OPT*.

3.2.9.2.3. Validarea convergentă

3.2.9.2.3.1. Relațiile scorurilor chestionarului *OPT* cu cele ale instrumentului de evaluare a optimismului *Scala O*

Scala O este o versiune adaptată în limba română a chestionarului *LOT* (*Life Orientation Test*), construit de Scheier și Carver pentru a măsura optimismul dispozițional, care a fost utilizată de A. Băban (1998) într-o cercetare efectuată asupra unui eșantion format din 220 de persoane.

Scala O constă din 12 itemi, dintre care doar 8 au legătură cu optimismul. La fiecare item subiectul trebuie să aleagă răspunsul care i se potrivește cel mai mult dintre următoarele: „sunt complet de acord”, „sunt puțin de acord”, „nu pot să răspund nici prin acord, nici prin dezacord”, „nu sunt de acord” și „sunt complet în dezacord”. Cotele posibile ale itemilor sunt numerele 1, 2, 3, 4 și 5. Cotarea se face astfel încât scorul mare să corespundă prezenței optimismului. Se calculează un scor global prin însumarea cotelor celor 8 itemi care se referă la optimism.

În scopul validării convergente a chestionarului *OPT*, acesta a fost administrat unui eșantion format din 30 de studenți, împreună cu *Scala O*.

Itemii care evaluează optimismul din *Scala O* au fost grupați în două subscale:

- **subscala O+**, compusă din trei itemi pentru care răspunsul „sunt complet de acord” este specific optimiștilor („Întotdeauna văd partea frumoasă și luminoasă a lucrurilor.”, „Sunt întotdeauna optimist în legătură cu viitorul meu.”, „Cred în proverbul *După nori urmează soare.*”);
- **subscala O-**, compusă din cinci itemi pentru care răspunsul „sunt complet de acord” este specific pesimiștilor („De obicei, în momente nesigure mă aștept să se întâmple ce-i mai rău.”, „Dacă ceva rău ar putea să mi se întâmple, se va și întâmpla.”, „Nu mă prea aștept să-mi meargă lucrurile bine.”, „Niciodată nu se întâmplă ca lucrurile să meargă cum doresc eu.”, „Nu prea țin seama de lucrurile bune care mi se întâmplă.”).

Subscala *O+* se aseamănă cu scala *OPT+* prin faptul că itemii ambelor descriu situații plăcute sau conțin cuvinte care induc o stare emoțională pozitivă (precum „frumoasă”, „luminoasă”, „optimist”). Subscala *O-*, la fel ca scala *OPT-*, este formată din itemi care descriu situații sau gânduri neplăcute ori conțin cuvinte care induc o stare emoțională negativă (de exemplu, „nesigure”, „rău”).

Indicatorii statistici ai scorurilor *Scalei O* calculați în eșantionul de 30 de persoane utilizat în această cercetare ($m=28,87$; $\sigma=5,94$) nu diferă semnificativ, la pragul $p=0,05$, de cei obținuți în cercetarea realizată de A. Băban (1998) pe un eșantion format din 220 de persoane ($m=27,36$; $\sigma=4,74$). Consistența internă a *Scalei O* pentru cele două eșantioane este asemănătoare: $\alpha=0,76$ în această cercetare și $\alpha=0,72$ în cercetarea realizată de A. Băban.

S-a observat că puterea de discriminare a itemilor din *Scala O* este foarte redusă: la 7 dintre cei 8 itemi care evaluează optimismul, cotele mari (4 și 5) au fost prezente la peste jumătate dintre subiecți. Drept urmare, deși scorurile posibile la *Scala O* sunt cuprinse între 8 și 40, doar 7 persoane au realizat scoruri cel mult egale ($\leq$) cu 24 (valoare care corespunde obținerii cotei mijlocii – 3 – la toți itemii). În schimb, o treime dintre subiecți au avut cote mai mari decât 32 (valoare care corespunde obținerii cotei 4 la toți itemii).

În același eșantion de subiecți, pentru chestionarul *OPT* sensibilitatea scalelor și a întregului chestionar este acceptabilă: scorurile obținute acoperă o mare parte din intervalul scorurilor posibile și nu se aglomerează spre vreuna dintre extremități, astfel încât media și mediana au valori apropiate (v. tabelul 3.2.9.3).

Tabelul 3.2.9.3. Caracteristici ale scorurilor obținute la scalele chestionarului *OPT* și la întregul chestionar de un eșantion format din 30 de studenți

Scala	Intervalul I scorurilor posibile	m_p	Intervalul scorurilor realizate	Md	m	σ	$KR20$
<i>OPT+</i>	[0, 24]	12	[3, 22]	12,0	12,07	4,91	0,821
<i>OPT-</i>	[0, 24]	12	[5, 21]	15,0	14,02	3,60	0,652
chestionarul <i>OPT</i>	[0, 48]	24	[8, 40]	26,5	26,27	7,56	0,843

Legendă: m_p = media scorurilor posibile; m = media scorurilor obținute de subiecți; σ = abaterea standard a scorurilor obținute de subiecți; Md = mediana scorurilor obținute de subiecți; $KR20$ = coeficientul de consistență internă Kuder-Richardson 20 (echivalent cu coeficientul α Cronbach în cazul itemilor dihotomici).

Pentru cele două scale ale chestionarului *OPT* și pentru întregul chestionar, mediana și media sunt apropiate de media scorurilor posibile.

Consistența internă a chestionarului *OPT*, măsurată prin coeficientul Kuder-Richardson 20 (echivalent cu coeficientul α Cronbach în cazul itemilor dihotomici) este bună (v. 3.2.9.3), mai bună decât cea a *Scalei O* și a subscalei *O+* în același eșantion de subiecți:

- pentru *Scala O* : $\alpha=0,762$
- pentru subscala *O+* : $\alpha=0,510$
- pentru subscala *O-* : $\alpha=0,778$

Conform așteptărilor, scala *OPT+* corelează liniar pozitiv, semnificativ la pragul $p=0,05$, cu subscala *O+* ($r=0,376$), iar scala *OPT-* corelează liniar pozitiv, semnificativ la pragul $p=0,05$, cu subscala *O-* ($r=0,412$). Scorul total al chestionarului *OPT* corelează liniar pozitiv, semnificativ la pragul $p=0,001$, cu scorul total al *Scalei O* ($r=0,560$). Coeficienții de corelație nu sunt foarte mari, deoarece constructele măsurate de cele două chestionare corespund unor definiții diferite.

Analiza factorială efectuată asupra scalelor *OPT+* și *OPT-* și a subscalelor *O+* și *O-* a extras un singur factor, care acoperă 56,1% din varianța totală și are saturații mari, semnificative la pragul $p=0,001$, în toate cele patru variabile. S-a dedus că acest factor reprezintă optimismul.

Corelațiile semnificative obținute între chestionarul *OPT* și *Scala O*, precum și rezultatul analizei factoriale sunt dovezi ale validității relative la construct a chestionarului *OPT*.

3.2.9.2.3.2. Relațiile scorurilor chestionarului OPT cu cele ale unor instrumente de evaluare a stimei de sine

Alte argumente în favoarea validității relative la construct a chestionarului *OPT* au fost obținute în urma analizării corelațiilor dintre scorurile chestionarului *OPT* și scorurile unor chestionare care măsoară stima de sine. Conform constatărilor făcute de Seligman (2004), persoanele care au un mod de gândire pesimist au o stimă de sine mai scăzută decât cele optimiste.

Cercetarea a fost realizată de studenți ai Facultății de Psihologie de la Universitatea „Tibiscus” din Timișoara, în anul 2007.

Au fost utilizate două eșantioane de subiecți: unul format din 87 de elevi din clasa a X-a (47 de fete și 40 de băieți), din trei licee din Timișoara, și unul compus din 60 de adulți (38 de femei și 22 de bărbați), angajați ai unei firme de prestări servicii din Timișoara, cu vârsta cuprinsă între 25 și 34 de ani ($m=28,3$; $\sigma=3,6$).

Rezultatele prezentate în tabelul 3.2.9.4 sunt în acord cu afirmația lui Seligman: pe măsură ce crește nivelul optimismului, crește (liniar) și stima de sine.

Tabelul 3.2.9.4. Coeficienții de corelație liniară între scorurile chestionarului *OPT* și scorurile unor chestionare de evaluare a stimei de sine

Chestionarul utilizat	Eșantionul de subiecți	<i>N</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
<i>Scala de evaluare a stimei de sine pentru adolescenți</i> (Obroyrie, Safont, Leonardis)	Elevi	87	0,537	0,000
<i>Chestionarul pentru evaluarea stimei de sine</i> (<i>Self Esteem Scale</i>) (Rosenberg)	Adulți	60	0,577	0,008

3.2.9.2.3.3. Relații ale scorurilor chestionarului OPT cu performanța școlară

Tot pentru verificarea validității relative la construct s-a urmărit legătura dintre scorurile chestionarului *OPT* și performanța școlară, având în vedere afirmația făcută de Seligman (2004), conform căreia persoanele care au un stil explicativ pesimist obțin la școală și la locul de muncă rezultate inferioare celor realizate de persoanele cu un stil explicativ optimist.

Cercetarea a fost efectuată în perioada 2006-2008, în mai multe municipii din România (Timișoara, Cluj-Napoca, Râmnicu Vâlcea, Lugoj, Caransebeș), și s-a desfășurat pe parcursul a patru etape.

Eșantionul de subiecți a fost format din 669 de elevi cu vârsta cuprinsă între 15 și 20 de ani ($m=17,45$; $\sigma=1,02$). Tuturor li s-a administrat chestionarul *OPT*.

Dintre subiecți, 429 de elevi (227 fete și 202 băieți) cu vârsta cuprinsă între 15 și 19 ani ($m=17,36$; $\sigma=0,98$) au răspuns și la chestionarul de personalitate *CP5F*.

CP5F (*Chestionarul de Personalitate cu 5 Factori*) a fost construit de Monica Albu (2008) după modelul chestionarului *FFPI (Five-Factor Personality Inventory)*, elaborat de A. A. Jolijn Hendriks, Willem K. B. Hofstee, Boele de Raad și Alois Angleitner.

CP5F conține 130 de itemi grupați în șase scale. Cinci dintre scale evaluează suprafactorii modelului Big Five: *Extraversiunea* (23 de itemi), *Amabilitatea* (24 de itemi), *Conștiinciozitatea* (25 de itemi), *Stabilitatea emoțională* (21 de itemi) și *Autonomia* (22 de itemi). A șasea scală, compusă din 15 itemi măsoară tendința subiectului de a da răspunsuri dezirabile social.

În 21 dintre clasele cuprinse în cercetare, dirigințele fiecărei clase a indicat 1-3 elevi cu cele mai bune rezultate școlare, 1-3 elevi cu rezultatele școlare cele mai slabe și 1-3 elevi care, pe baza performanțelor lor școlare, pot fi considerați mediocri.

Structura eșantionului de subiecți utilizat este prezentată în tabelul 3.2.9.5.

Tabelul 3.2.9.5. Structura eșantionului de subiecți

	Băieți	Fete	Total
Elevi indicați de diriginți:			
Buni	23	37	60
Mediocri	29	30	59
Slabi	19	12	31
Elevi care nu au fost indicați de diriginți	249	270	519
Total	320	349	669

Etapa I

Înainte de a analiza relația dintre optimism și performanță s-a urmărit dacă scorurile chestionarului *OPT* diferă între fete și băieți și dacă variază cu vârsta în intervalul 15-20 de ani.

După cum se poate observa în tabelul 3.2.9.6, băieții au medii ale scorurilor mai mari decât fetele, la ambele scale și la întregul chestionar. Diferența mediilor este semnificativă (la pragul $p=0,01$) pentru scala *OPT-* și pentru întregul chestionar.

Tabelul 3.2.9.6. Indicatorii statistici ai scorurilor scalelor din chestionarul *OPT*

Scala	Băieți (N=320)		Fete (N=349)		t(667)	p
	m	σ	m	σ		
<i>OPT-</i>	13,83	3,30	13,15	3,10	2,770	0,006
<i>OPT+</i>	12,25	4,16	11,68	3,81	1,861	0,063
chestionarul <i>OPT</i>	26,08	5,80	24,83	5,40	2,908	0,004

Din acest motiv, s-au comparat mediile scorurilor chestionarului *OPT* între vârste separat pentru fete și pentru băieți (tabelul 3.2.9.7).

Tabelul 3.2.9.7. Rezultatele analizei de varianță la compararea mediilor scorurilor între vârste

Scala	Băieți (N=320)		Fete (N=349)	
	F(5,314)	p	F(5,343)	p
<i>OPT-</i>	0,186	0,968	0,816	0,539
<i>OPT+</i>	0,806	0,546	0,935	0,458
chestionarul <i>OPT</i>	0,552	0,737	0,819	0,537

Întrucât scorurile scalelor și ale întregului chestionar nu variază în funcție de vârstă, în continuare, la prelucrările efectuate asupra scorurilor nu s-a luat în considerare vârsta subiecților.

Etapa a II-a

Pentru a verifica dacă nivelul optimismului nu este influențat de profilul școlii urmate de elevi, s-au extras din eșantionul de subiecți trei grupe de elevi de 15-18 ani, de la trei școli din Timișoara: un liceu teoretic ($N=52$, dintre care 39 de fete și 13 băieți), un liceu cu profil sportiv ($N=76$, dintre care 19 fete și 57 de băieți) și un grup școlar cu profil tehnic ($N=124$, dintre care 46 de fete și 78 de băieți). Școlile sunt de nivel asemănător, în sensul că, în ultimii ani, mediile cele mai mici la admiterea în clasa a IX-a au fost apropiate ca valoare.

S-au comparat, pe sexe, mediile scorurilor chestionarului *OPT* între școli, prin metoda ANOVA. Nu s-au găsit diferențe semnificative statistic la pragul $p=0,05$ între medii (v. tabelul 3.2.9.8). Această constatare a permis ca prelucrările următoare să se efectueze asupra tuturor subiecților, fără a ține seama de profilurile școlilor de la care provin aceștia.

Tabelul 3.2.9.8. Compararea mediilor scorurilor la scalele chestionarului *OPT* și la întregul chestionar, între școli cu profiluri diferite

Băieți						
Scala	Școala	N	m	σ	F(2,145)	p
OPT-	grup școlar	78	13,79	3,08	0,136	0,873
	liceu teoretic	13	13,46	3,15		
	liceu cu profil sportiv.	57	13,95	3,15		
OPT+	grup școlar	78	11,96	3,00	0,955	0,387
	liceu teoretic	13	11,31	4,29		
	liceu cu profil sportiv.	57	12,60	3,91		
chestionarul OPT	grup școlar	78	25,76	4,17	0,832	0,437
	liceu teoretic	13	24,77	6,22		
	liceu cu profil sportiv.	57	26,54	5,63		
Fete						
Scala	Școala	N	m	σ	F(2,101)	p
OPT-	grup școlar	46	12,46	3,33	0,534	0,588
	liceu teoretic	39	12,90	2,68		
	liceu cu profil sportiv.	19	13,26	2,90		
OPT+	grup școlar	46	11,65	3,75	0,315	0,730
	liceu teoretic	39	12,10	4,33		
	liceu cu profil sportiv.	19	12,47	3,94		
chestionarul OPT	liceu teoretic	46	24,11	5,42	0,667	0,515
	liceu teoretic	39	25,00	5,42		
	liceu cu profil sportiv.	19	25,74	5,67		

Etapa a III-a

Din cauza faptului că băieții obțin scoruri mai mari decât fetele la chestionarul *OPT* și având în vedere că în rândul elevilor „buni” predomină fetele, iar între elevii „slabi” sunt mai mulți băieți decât fete, nu s-au făcut comparații între elevii „buni”, „mediocri” și „slabi” folosind cotele brute ale scalelor. Au fost transformate scorurile brute ale scalelor și ale întregului chestionar în cote *z*, utilizând mediile și abaterea standard calculate în întregul eșantion, pe sexe. S-a folosit formula:

$$z = \frac{x - m}{\sigma}$$

unde:

z reprezintă cota *z* corespunzătoare scorului *x*;

m și σ sunt media și abaterea standard pentru scorurile chestionarului *OPT* (sau pentru scorurile scalei) corespunzătoare sexului subiectului în întregul eșantion.

Apoi s-au calculat mediile cotelor *z* pentru categoriile de elevi „slabi”, „mediocri” și „buni” (v. tabelul 3.2.9.9).

Tabelul 3.2.9.9. Compararea mediilor scorurilor (transformate în cote *z*) la scalele chestionarului *OPT* între categoriile de elevi formate pe baza performanțelor școlare

Scala	Categori a de elevi	<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>F</i> (2,147)	<i>p</i>
OPT-	slabi	31	-0,289	1,086	3,435	0,035
	mediocri	59	-0,017	1,086		
	buni	60	0,293	0,957		
OPT+	slabi	31	-0,212	0,894	1,514	0,223
	mediocri	59	-0,058	0,907		
	buni	60	0,156	1,137		
chestionarul OPT	slabi	31	-0,316	0,824	3,877	0,023
	mediocri	59	-0,050	0,979		
	buni	60	0,279	1,105		

Pentru ambele scale și pentru întregul chestionar cea mai mică medie se obține în categoria elevilor slabi, iar cea mai mare, în categoria elevilor buni. Mediile diferă semnificativ între categorii pentru scala *OPT*- și pentru întregul chestionar. În ambele cazuri diferența mediilor este semnificativă numai între categoriile „slabi” și „buni” ($p=0,012$ pentru scala *OPT*- și $p=0,008$ pentru întregul chestionar).

O altă modalitate de a investiga legătura dintre optimism și performanța școlară a avut în vedere frecvența elevilor „buni”, a celor „mediocri” și a celor „slabi” în funcție de mărimea scorurilor chestionarului *OPT*.

S-a considerat că un scor la chestionarul *OPT* este **mic** dacă îi corespunde o cotă z mai mică decât -1 sau egală cu -1 , este **mare**, atunci când cota z corespunzătoare este mai mare decât $+1$ sau egală cu $+1$ și este **medie**, în celelalte situații.

S-a constatat că există o asociere semnificativă între mărimea scorurilor chestionarului *OPT* și performanțele școlare: $\chi^2(4)=14,584$; $p=0,006$. După cum se poate observa în tabelul 3.2.9.10., raportul dintre numărul elevilor „buni” și numărul elevilor „slabi” este apropiat de 1 în rândul elevilor „pesimiști” ($\frac{9}{8}=1,125$), crește la aproape 1,5 în grupul elevilor cu scoruri „medii” la chestionarul *OPT* ($\frac{31}{22}=1,409$) și ajunge la 20 în categoria elevilor „optimiști” ($\frac{20}{1}=20$). Printre elevii „optimiști” există numai unul apreciat ca fiind „slab”, în timp ce mai mult de două treimi au fost apreciați ca fiind „buni”.

Tabelul 3.2.9.10. Frecvențele scorurilor la chestionarul *OPT* în categoriile de elevi formate pe baza performanțelor școlare

Categoria de elevi	Scoruri mici („pesimiști”)	Scoruri medii	Scoruri mari („optimiști”)	Total
slabi	8	22	1	31
mediocri	10	41	8	59
buni	9	31	20	60
Total	27	94	29	150

Din rezultatele obținute nu se poate deduce dacă stilul explicativ este cauză sau efect al performanțelor școlare ori dacă ambele sunt influențate de alți factori.

Etapa a IV-a

Pentru a depista o posibilă influență a conștiinciozității asupra performanțelor școlare s-a investigat variația scorurilor scalei *Conștiinciozitate* din *CP5F* între categoriile de elevi.

Întrucât s-a constatat că mediile scorurilor scalei *Conștiinciozitate* diferă semnificativ (la pragul $p=0,05$) între fete și băieți, s-au transformat cotele brute în cote z , pe sexe, utilizând mediile și abaterile standard din eșantionul format din cei 429 de subiecți care au răspuns la chestionarele *OPT* și *CP5F*. Apoi s-au comparat mediile cotelor z între categoriile de elevi formate în funcție de performanța școlară (tabelul 3.2.9.11).

Tabelul 3.2.9.11. Compararea mediilor cotelor z ale scorurilor scalei *Conștiinciozitate* între categoriile de elevi formate în funcție de performanța școlară

Categoria de elevi	<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>F</i> (2,144)	<i>p</i>
slabi	28	-0,345	0,916	3,534	0,032
mediocri	59	0,016	1,124		
buni	60	0,270	0,952		

Mediile scorurilor scalei *Conștiinciozitate* diferă semnificativ între cele trei categorii de elevi. Ele sunt mai mari în categoria elevilor „buni” decât în categoria elevilor „mediocri” și mai mari în categoria elevilor „mediocri” decât în categoria elevilor „slabi”. Diferențe semnificative ale mediilor apar doar între categoriile „buni” și „slabi” (la pragul $p=0,009$).

În eșantionul format din elevii care au răspuns atât la chestionarul *OPT*, cât și la chestionarul *CP5F* ($N=429$) scorurile scalei *Conștiinciozitate* corelează liniar direct cu scorurile chestionarului *OPT*:

- pentru scala *OPT*-: $r=0,293$; $p=0,000$;
- pentru scala *OPT*+: $r=0,244$; $p=0,000$;
- pentru întregul chestionar *OPT*: $r=0,345$; $p=0,000$;

Pe măsură ce crește optimismul, crește și conștiinciozitatea.

Este posibil ca optimismul, speranța în reușită, să aibă influență asupra conștiinciozității, iar aceasta să influențeze performanțele școlare. După cum este posibil și ca rezultatele școlare să fie efect al conștiinciozității, iar ele, la rândul lor să influențeze optimismul.

3.2.9.2.3.4. Relațiile scorurilor chestionarului OPT cu cele ale unui instrument de evaluare a extraversiunii

În eșantionul format din cei 429 de elevi care au răspuns la chestionarul *OPT* și la chestionarul *CP5F*, s-a verificat dacă persoanele extravertite sunt mai optimiste decât celelalte, întrucât în Manualul *NEO PI-R* (Costa, McCrae, 1998) se afirmă că persoanele care obțin scoruri mari la fațeta *Emoții pozitive* a suprafactorului *Extraversiune* sunt „optimiste”.

În chestionarul *CP5F* extraversiunea este măsurată printr-o singură scală, nu sunt evaluate și dimensiunile ei. Scorurile scalei *Extraversiune* nu diferă semnificativ (la pragul $p=0,05$) între fete și băieți. Din acest motiv, s-au transformat cotele brute ale scalei în cote z , utilizând media și abaterea standard calculate în întregul eșantion format din cei 429 de elevi, nu pe sexe. S-a considerat că sunt „extravertiți” subiecții care au cota z a scalei mai mare decât 1.

Atât pentru fete, cât și pentru băieți, mediile scorurilor chestionarului *OPT* diferă semnificativ între extravertiți și ceilalți, datorită faptului că extravertiții obțin scoruri mai mari decât ceilalți la scala *OPT+* (v. tabelul 3.2.9.12).

Tabelul 3.2.9.12. Compararea mediilor scorurilor chestionarului *OPT* între persoanele extravertite și celelalte persoane

Băieți							
Scala	Extravertiți (N=33)		Ceilalți (N=169)		<i>t</i>	<i>g.l.</i>	<i>p</i>
	<i>m</i>	σ	<i>m</i>	σ			
<i>OPT-</i>	13,64	3,50	13,89	2,99	0,429	200	0,668
<i>OPT+</i>	15,48	3,95	11,84	3,18	5,781	200	0,000
chestionarul <i>OPT</i>	29,12	5,84	25,73	4,77	3,599	200	0,000
Fete							
Scala	Extravertiți (N=35)		Ceilalți (N=192)		<i>t</i>	<i>g.l.</i>	<i>p</i>
	<i>m</i>	σ	<i>m</i>	σ			
<i>OPT-</i>	12,94	3,87	12,84	2,90	0,152	41	0,880
<i>OPT+</i>	14,06	4,39	11,32	3,62	3,971	225	0,000
chestionarul <i>OPT</i>	27,00	6,20	24,16	5,04	2,954	225	0,003

3.2.9.2.4. Validarea discriminantă a chestionarului OPT

Având în vedere faptul că, în societatea românească actuală, majoritatea absolvenților de liceu au posibilitatea să își continue studiile dacă doresc acest lucru (numărul locurilor de admitere la facultăți fiind aproape egal cu cel al absolvenților de liceu), s-a formulat ipoteza că, în rândul tinerilor cu vârsta cuprinsă între 20 și 25 de ani, nivelul optimismului nu diferă între cei care nu urmează cursurile unei facultăți și lucrează ca angajați și cei care sunt studenți și nu lucrează (ca angajați).

Pentru verificarea ei, s-a utilizat un eșantion format din 155 de persoane, cu vârsta cuprinsă între 20 și 25 de ani, care studiază sau lucrează în Timișoara. Dintre acestea, 49 (33 de femei și 16 bărbați, având pentru vârstă $m=22,43$ și $\sigma=1,40$) nu și-au continuat studiile după absolvirea liceului și lucrează în diverse domenii (ca ospătari, vânzători, coafeze, cosmeticiene, opticieni etc.), iar 106 (72 de femei și 34 de bărbați, având pentru vârstă $m=21,96$ și $\sigma=1,39$) sunt studenți (la diferite facultăți ale Universității Tehnice, la facultățile de Științe Economice, Psihologie și Asistență Socială de la Universitatea de Vest și de la Universitatea „Tibiscus” din Timișoara) și nu lucrează.

Întrucât mediile scorurilor chestionarului OPT nu variază semnificativ (la pragul $p=0,05$) între femei și bărbați, nici pentru studenți și nici pentru persoanele care lucrează, prelucrările nu au fost efectuate pe sexe.

Studenții au realizat medii mai mari ale scorurilor decât persoanele care lucrează și nu își continuă studiile, la ambele scale ale chestionarului OPT, dar diferențele mediilor nu sunt semnificative (v. tabelul 3.2.9.13). Prin urmare, ipoteza formulată s-a confirmat: nivelul optimismului nu diferă în funcție de opțiunea de a continua sau nu studiile după terminarea liceului.

Tabelul 3.2.9.13. Compararea mediilor scorurilor chestionarului OPT între studenți și persoanele care nu își continuă studiile

Scala	Studenți (N=106)		Persoane care lucrează (N=49)		t(153)	p
	m	σ	m	σ		
OPT-	14,13	2,81	13,82	3,32	0,614	0,540
OPT+	12,11	4,30	11,69	4,13	0,571	0,569
chestionarul OPT	26,25	5,84	25,51	5,22	0,753	0,453

Mediile scorurilor scalelor nu diferă semnificativ între profilurile facultăților pe care le urmează studenții (tabelul 3.2.9.14).

Tabelul 3.2.9.14. Compararea mediilor scorurilor la scalele chestionarului *OPT* între profilurile facultăților la care sunt înscriși studenții

Scala	Profil	<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>F</i> (2,103)	<i>p</i>
OPT-	tehnic	25	14,32	3,06	0,837	0,436
	economic	17	14,82	2,13		
	socio-uman	64	13,88	2,86		
OPT+	tehnic	25	13,12	4,02	1,673	0,193
	economic	17	12,94	4,23		
	socio-uman	64	11,50	4,37		
chestionarul OPT	tehnic	25	27,44	5,45	1,840	0,164
	economic	17	27,76	4,58		
	socio-uman	64	25,38	6,18		

3.2.10. FIDELITATEA CHESTIONARULUI OPT

3.2.10.1. Noțiuni teoretice despre fidelitate

Conform definiției din *Standards for Educational and Psychological Tests* (1985), fidelitatea unui test este „gradul în care scorurile testului sunt consistente sau repetabile, adică gradul în care ele nu sunt afectate de erorile de măsură”.

Dacă un test este fidel, atunci se poate avea încredere că administrându-l de mai multe ori la o aceeași persoană scorurile sale se vor modifica foarte puțin.

Fidelitatea testelor se măsoară cu ajutorul **coeficientului de fidelitate** (notat de obicei cu ρ^2). Acesta este un număr cuprins între 0 și 1, care ia valori cu atât mai mari, cu cât testul este mai fidel.

Coeficientul de fidelitate al unui test nu poate fi calculat. Dar, în funcție de ceea ce măsoară testul și de condițiile în care a fost administrat, se calculează unul sau mai mulți coeficienți care aproximează valoarea coeficientului de fidelitate. Asemenea coeficienți sunt:

- coeficienții consistenței interne;
- coeficienții de stabilitate.

Coeficienții consistenței interne arată concordanța diferitelor părți ale testului.

În cazul testelor formate din n itemi ($n \geq 2$), pentru care scorul testului se obține prin însumarea cotelor itemilor, fidelitatea testului se calculează de obicei cu ajutorul coeficientului α al lui Cronbach. Dacă itemii testului sunt dihotomici, iar cotele lor iau valorile 0 și 1, atunci coeficientul α este cunoscut sub denumirea de coeficientul *KR20* al lui Kuder și Richardson.

Coeficienții de stabilitate arată cât de stabile sunt scorurile testului în timp. Ei se calculează prin metoda test-retest, calculând coeficientul de corelație liniară între scorurile obținute la test de aceeași subiecți, în două momente diferite (la *test* și la *retest*). Intervalul de timp dintre test și retest trebuie stabilit astfel încât subiecții să nu își poată aminti la retest cum au răspuns la test, pentru că multe persoane sunt tentate să repete, la întrebările la care nu sunt sigure de răspunsul corect sau care li se potrivește, răspunsurile pe care le-au dat, la întâmplare, cu ocazia primei administrări a testului.

3.2.10.2. Cercetarea fidelității chestionarului OPT

3.2.10.2.1. Coeficienții consistenței interne

S-a investigat consistența internă a scalelor și a întregului chestionar *OPT* în eșantionul de subiecți utilizat la etalonare. S-au calculat coeficienții de fidelitate *KR20* pe sexe și pe grupele de vârstă folosite la etalonare (v. tabelul 3.2.10.1).

Pentru întregul chestionar, coeficienții de consistență internă variază între 0,681 (fete între 15-18 ani) și 0,757 (bărbați între 19-40 de ani). Valorile nu sunt foarte mari, dar sunt acceptabile. Chestionarul *OPT* poate fi folosit cu succes la compararea grupelor de persoane și furnizează informații destul de precise despre subiecți. Dar, trebuie manifestată prudență atunci când se compară două persoane care au scoruri apropiate ca valoare, întrucât este posibil ca ordinea reală a acestora în ceea ce privește nivelul de optimism să nu fie cea a scorurilor obținute la chestionarul *OPT*. Este necesară determinarea intervalelor de încredere ale scorurilor reale (v. subcapitolul 3.2.12.2. *Utilizarea intervalelor de încredere ale scorurilor reale*).

La ambele grupe de vârstă, chestionarul *OPT* și scalele sale sunt mai precise pentru bărbați decât pentru femei.

Tabelul 3.2.10.1. Consistența internă a scalelor și a întregului chestionar *OPT*

Scala	Grupa de vârstă	Bărbați		Femei	
		N	KR20	N	KR20
OPT-	15-18 ani	288	0,534	303	0,482
	19-40 ani	115	0,629	268	0,579
OPT+	15-18 ani	288	0,703	303	0,700
	19-40 ani	115	0,768	268	0,736
chestionarul OPT	15-18 ani	288	0,688	303	0,681
	19-40 ani	115	0,757	369	0,698

3.2.10.2.2. Coeficientul de stabilitate

Pentru cercetarea fidelității test-retest s-a administrat de două ori chestionarul *OPT*, la interval de 8 săptămâni, unui eșantion format din 47 de persoane (15 bărbați și 32 de femei), cu vârsta cuprinsă între 20 și 25 de ani ($m=22,47$; $\sigma=1,41$), care nu sunt studenți. S-a ales un eșantion care să nu fie format din elevi sau studenți pentru a se evita ca înaintea testării sau a retestării să intervină evenimente care pot modifica optimismul, precum tezele sau examenele.

S-a procedat astfel întrucât, conform afirmațiilor lui Seligman (2004), stilul explicativ pentru evenimente negative este stabil pe o perioadă de peste 50 de ani, dar stilul explicativ pentru evenimente pozitive se poate modifica în timp.

S-au comparat mediile scorurilor scalelor *OPT+* și *OPT-* și ale întregului chestionar *OPT* între test și retest, folosind testul *t* pentru eșantioane perechi. S-a constatat că mediile nu diferă semnificativ (la pragul $p=0,05$) (v. tabelul 3.2.10.2). Coeficienții de corelație liniară între scorurile la test și scorurile la retest (coeficienții de stabilitate) sunt semnificativi la pragul $p=0,000$ atât pentru scalele *OPT-* și *OPT+*, cât și pentru întregul chestionar *OPT* (v. tabelul 3.2.10.2).

Aceasta înseamnă că scalele chestionarului *OPT* au o stabilitate bună pentru un interval de 8 săptămâni.

Tabelul 3.2.10.2. Indicatorii scorurilor scalelor și ai scorurilor întregului chestionar *OPT* la test și la retest ($N=47$)

Scala	Test		Retest		Compararea mediilor între test și retest		Corelația liniară test-retest	
	<i>m</i>	σ	<i>m</i>	σ	<i>t</i> (46)	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
<i>OPT+</i>	11,85	4,10	11,68	3,59	0,431	0,668	0,760	0,000
<i>OPT-</i>	13,87	3,38	13,47	4,04	0,958	0,343	0,709	0,000
chestionarul <i>OPT</i>	25,72	5,18	25,15	5,07	1,075	0,288	0,745	0,000

3.2.11. ETALONAREA CHESTIONARULUI OPT

3.2.11.1. Prelucrări preliminare

3.2.11.1.1. Stabilirea grupelor pentru construirea etaloanelor

Pentru etalonarea chestionarului *OPT* s-a format un eșantion compus din 974 de persoane, cu vârsta cuprinsă între 15 și 40 de ani, din Banat, Transilvania și Oltenia. Aceștia li s-a administrat chestionarul *OPT* în perioada martie 2007-aprilie 2008.

Eșantionul a fost împărțit inițial în trei grupe de vârstă:

15-18 ani (interval de vârstă în care se încadrează majoritatea elevilor);

19-24 ani (interval de vârstă în care se încadrează majoritatea studenților);

25-40 ani (interval de vârstă în care majoritatea persoanelor lucrează).

Reunirea într-o singură grupă a subiecților cu vârsta cuprinsă între 25 și 40 de ani a fost justificată de faptul că nu s-au găsit corelații liniare semnificative între scorurile scalelor chestionarului *OPT* și vârstă, în intervalul 25-40 de ani (v. tabelul 3.2.11.1).

Tabelul 3.2.11.1. Coeficienții de corelație liniară între scalele chestionarului *OPT* și vârstă, în intervalul 25-40 de ani

Scala	Bărbați (N=52)		Femei (N=151)	
	<i>r</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
OPT+	-0,083	0,560	-0,049	0,552
OPT-	-0,084	0,564	-0,065	0,425
chestionarul OPT	-0,104	0,462	-0,074	0,368

După cum se poate observa în tabelul 3.2.11.2, pentru bărbați, mediile scorurilor scalelor și ale chestionarului *OPT* nu diferă semnificativ între grupele de vârstă. Pentru femei, însă, mediile scorurilor scalei *OPT-* și ale întregului chestionar *OPT* diferă semnificativ. Diferențele sunt semnificative (la pragul $p=0,001$) numai între grupele de vârstă 15-18 ani și 25-40 de ani.

Între sexe, diferențe semnificative (la pragul $p=0,05$) ale mediilor scorurilor apar numai la grupa de vârstă 15-18 ani, pentru:

- scala *OPT-*: $t(589)=2,225$; $p=0,026$;
- întregul chestionar *OPT*: $t(589)=2,172$; $p=0,030$.

Pe baza acestor constatări s-au reunit grupele de vârstă 19-24 ani și 25-40 ani.

În grupa de vârstă formată (19-40 de ani), mediile scorurilor scalelor și ale întregului chestionar nu diferă semnificativ (la pragul $p=0,05$) între sexe.

Tabelul 3.2.11.2. Compararea mediilor scorurilor la scalele chestionarului *OPT* între grupe de vârstă

Bărbați						
Scala	Grupa de vârstă (în ani)	<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>F</i>(2,400)	<i>p</i>
<i>OPT-</i>	15-18	288	13,80	3,23	0,539	0,584
	19-24	63	13,71	3,76		
	25-40	52	14,29	3,40		
<i>OPT+</i>	15-18	288	12,15	4,00	1,627	0,198
	19-24	63	12,67	4,60		
	25-40	52	13,21	4,46		
chestionarul <i>OPT</i>	15-18	288	25,94	5,63	1,586	0,206
	19-24	63	26,38	6,49		
	25-40	52	27,50	6,27		

Tabelul 3.2.11.2. Compararea mediilor scorurilor la scalele chestionarului *OPT* între grupe de vârstă (continuare)

Femei						
Scala	Grupa de vârstă (în ani)	<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>F</i>(2,568)	<i>p</i>
<i>OPT-</i>	15-18	303	13,22	3,04	5,383	0,005
	19-24	117	13,79	3,07		
	25-40	151	14,24	3,53		
<i>OPT+</i>	15-18	303	11,73	3,87	1,911	0,149
	19-24	117	11,84	3,86		
	25-40	151	12,50	4,31		
chestionarul <i>OPT</i>	15-18	303	24,95	5,46	5,246	0,006
	19-24	117	25,62	5,07		
	25-40	151	26,74	5,98		

Între grupele de vârstă diferă semnificativ mediile scorurilor scalei *OPT-* și ale întregului chestionar, dar numai pentru femei (v. tabelul 3.2.11.3).

Tabelul 3.2.11.3. Compararea mediilor scorurilor scalelor chestionarului *OPT* între grupele de vârstă 15-18 ani și 19-40 de ani

	15-18 ani			19-40 ani			<i>t</i>	<i>g.l.</i>	<i>p</i>
	<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>N</i>	<i>m</i>	σ			
<i>OPT+</i>									
Bărbați	288	12,15	4,00	115	12,91	4,53	1,664	401	0,097
Femei	303	11,73	3,87	268	12,21	4,13	1,422	569	0,156
<i>OPT-</i>									
Bărbați	288	13,80	3,23	115	13,97	3,60	0,485	401	0,628
Femei	303	13,22	3,04	268	14,04	3,34	3,071	569	0,002
chestionarul <i>OPT</i>									
Bărbați	288	25,94	5,63	115	26,89	6,39	1,460	401	0,145
Femei	303	24,95	5,46	268	26,25	5,62	2,793	569	0,005

Etaloanele au fost calculate pe cele două grupe de vârstă și pe sexe.

3.2.11.1.2. Forma distribuției scorurilor în grupele folosite pentru construirea etaloanelor

Scorurile chestionarului *OPT* au o distribuție normală pentru bărbați, la ambele grupe de vârstă, și pentru femeile din grupa de vârstă 19-40 de ani (v. tabelul 3.2.11.4).

Pentru fetele cu vârsta cuprinsă între 15 și 18 ani distribuția de frecvențe a scorurilor nu este normală pentru niciuna dintre scalele chestionarului *OPT* și nici pentru întregul chestionar (tabelul 3.2.11.4). Abaterile de la simetrie pentru distribuție nu sunt mari, mediana și modul fiind apropiate de medie (v. tabelul 3.2.11.5).

Tabelul 3.2.11.4. Analiza normalității distribuției scorurilor scalelor, prin testul Kolmogorov-Smirnov

Scala	Grupa de vârstă (în ani)	Bărbați		Femei	
		<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
OPT-	15-18	1,280	0,076	1,545	0,017
	19-40	0,970	0,303	1,569	0,015
OPT+	15-18	1,387	0,043	1,621	0,010
	19-40	1,183	0,122	0,955	0,322
chestionarul OPT	15-18	1,271	0,079	1,406	0,038
	19-40	0,717	0,683	0,903	0,389

Se mai abat de la normalitate distribuția de frecvențe a scorurilor scalei *OPT+*, pentru băieții de 15-18 ani și distribuția de frecvențe a scorurilor scalei *OPT-* pentru femeile din grupa de vârstă 19-40 de ani (v. tabelul 3.2.11.4). În ambele cazuri media, mediana și modul au valori apropiate (v. tabelul 3.2.11.5), iar scorurile aflate în vecinătatea mediei au frecvențe mai mari decât scorurile extreme.

Tabelul 3.2.11.5. Indicatorii tendinței centrale ai scorurilor scalelor

Scala	Grupa de vârstă (în ani)	Bărbați			Femei		
		<i>m</i>	<i>Md</i>	<i>Mo</i>	<i>m</i>	<i>Md</i>	<i>Mo</i>
OPT-	15-18	13,80	14	14	13,22	13	14
	19-40	13,97	14	15	14,04	14	14
OPT+	15-18	12,15	12	11	11,73	11	11
	19-40	12,91	12	12	12,21	12	13
chestionarul OPT	15-18	25,94	26	25	24,95	25	26
	19-40	26,89	27	27	26,25	26	26

Legendă: *m*=media; *Md*=mediana; *Mo*=modul.

3.2.11.2. Etaloane

Structura eșantionului de subiecți utilizat pentru etalonarea chestionarului *OPT* este prezentată în tabelul 3.2.11.6.

Tabelul 3.2.11.6. Structura eșantionului de subiecți folosit la etalonare

Grupa de vârstă (în ani)	Bărbați	Femei	Total
15-18	288	303	591
19-40	115	268	383
Total	403	571	974

Mediile și abaterile standard ale scorurilor scalelor și ale întregului chestionar se găsesc în tabelul 3.2.11.3.

Pentru interpretarea scorului obținut de un subiect la chestionarul *OPT* (sau la o scală a chestionarului) se transformă acesta în cotă *T*, utilizând formula:

$$T = 50 + 10 \frac{x-m}{\sigma}$$

unde:

T reprezintă cota *T* corespunzătoare scorului *x*;

m și *σ* sunt media și abaterea standard pentru scorurile chestionarului *OPT* (sau pentru scorurile scalei) corespunzătoare sexului subiectului și grupei de vârstă din care face parte.

Cotele *T* mai mici decât 40 sunt considerate **mici**, iar cele mai mari decât 60, **mari**. Cotele *T* cuprinse între 40 și 60 sunt considerate **medii**.

În Anexa 4² sunt cuprinse șase tabele, care conțin cotele *T* corespunzătoare tuturor scorurilor brute posibile la scalele *OPT-* și *OPT+* și la întregul chestionar, pe grupe de vârste.

Tabelul 3.2.11.7 conține scorurile brute până la care cotele *T* corespunzătoare sunt considerate „mici” și scorurile brute începând de la care cotele *T* corespunzătoare sunt considerate „mari”. Aceste valori au fost extrase din Anexa 4.

² Anexa 4 se găsește numai în varianta electronică a volumului CAS⁺⁺. *Personalitate și interese*.

Tabelul 3.2.11.7. Cel mai mare scor brut căruia îi corespunde o cotă T mai mică decât 40 (până la care cotele T sunt considerate „mici”) și cel mai mic scor brut căruia îi corespunde o cotă T mai mare decât 60 (de la care cotele T sunt considerate „mari”)

Scala OPT-					
Intervalul de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota T	Scor brut	Cota T
15-18	Limita superioară a scorurilor „mici”	10	38,24	10	39,41
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	18	63,00	17	62,43
19-40	Limita superioară a scorurilor „mici”	10	38,97	10	37,90
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	18	61,19	18	61,68
Scala OPT+					
Intervalul de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota T	Scor brut	Cota T
15-18	Limita superioară a scorurilor „mici”	8	39,63	7	37,78
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	17	62,13	16	61,03
19-40	Limita superioară a scorurilor „mici”	8	39,16	8	39,81
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	18	61,24	17	61,60
Chestionarul OPT					
Intervalul de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota T	Scor brut	Cota T
15-18	Limita superioară a scorurilor „mici”	20	39,45	19	39,10
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	32	60,76	31	61,08
19-40	Limita superioară a scorurilor „mici”	20	39,22	20	38,88
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	34	61,13	32	60,23

Scorul real al unei persoane la un test este media scorurilor pe care le-ar obține persoana respectivă dacă i s-ar administra testul de o infinitate de ori, în condiții diferite. El este interpretat ca fiind scorul pe care l-ar obține subiectul dacă testul ar fi perfect și ar fi administrat în condiții ideale.

Evident, scorul real al unei persoane la un test nu poate fi cunoscut. Dar, știind scorul pe care l-a obținut persoana respectivă la o administrare a testului, se poate determina, cu o probabilitate P aleasă (de obicei, $P=0,95$), intervalul în care există șanse de $100 \times P$ % să se găsească scorul real. Acest interval se numește **interval de încredere al scorului real corespunzător probabilității P** .

Dacă x este scorul obținut de o persoană la test și se alege $P=0,95$, atunci intervalul de încredere al scorului real este $(x-1,96\sigma_E, x+1,96\sigma_E)$, unde σ_E este **eroarea standard de măsură a testului în populație**.

σ_E se calculează cu ajutorul coeficientului de fidelitate al testului, ρ^2 , și al abaterii standard a scorurilor testului în eșantionul de subiecți extras din populație, σ , folosind formula:

$$\sigma_E = \sigma \sqrt{1 - \rho^2}$$

Intervalul de încredere al scorului real are o lungime mică, permițând o localizare mai precisă a scorului real, atunci când eroarea standard de măsură a testului în populație este mică, ceea ce se întâmplă doar dacă testul are o fidelitate mare (ρ^2 este mare) și scorurile sale în eșantionul extras din populație variază puțin (σ este mic).

În tabelele din Anexa 4, pentru fiecare scor brut este notat intervalul de încredere al scorului real, pentru probabilitatea $P=0,95$.

3.2.12. INTERPRETAREA SCORURILOR CHESTIONARULUI OPT

3.2.12.1. Utilizarea cotelor T

Cotele T servesc la interpretarea scorurilor subiectului la scalele chestionarului OPT și ale întregului chestionar, prin raportarea acestora la rezultatele obținute de persoanele din eșantionul extras din populația din care subiectul face parte (având în vedere sexul și vârsta sa).

Se consideră că o cotă T este **mică**, dacă este mai mică decât 40 și este **mare**, dacă este mai mare decât 60.

Persoanele care obțin cote „mici” la chestionarul OPT sunt **pesimiste**.

Cele care au scoruri mici la scala OPT -:

- consideră că evenimentele neplăcute au cauze permanente și vorbesc despre acestea utilizând termeni ca „mereu” și „totdeauna”;
- dau explicații generale pentru insuccesele lor;
- se autoînvinovățesc atunci când se întâmplă lucruri neplăcute.

Cele care obțin scoruri mici la scala OPT +:

- evenimentelor pozitive le atribuie cauze tranzitorii, precum o dispoziție sau un efort depus;
- cred că evenimentele pozitive au cauze specifice, că sunt datorate situațiilor în care s-au produs;
- pentru evenimente plăcute, caută cauzele în exteriorul persoanei lor.

Persoanele care obțin cote „mari” la chestionarul OPT sunt **optimiste**.

Cele care au scoruri mari la scala *OPT*-:

- cred că evenimentele negative au cauze trecătoare – se întâmplă numai „uneori” sau au avut loc doar „în ultimul timp” – și specifice, legate de anumite circumstanțe;
- atribuie cauze specifice nereușitelor proprii și consideră pe alții vinovați pentru ele.

Cele care obțin scoruri mari la scala *OPT*+

- cred că evenimentele pozitive au cauze permanente și generale;
- motivează succesele pe care le obțin prin existența unor calități personale.

Tabelul 3.2.12.1 prezintă câteva exemple de explicații date de optimiști și de pesimiști acelorași evenimente.

Tabelul 3.2.12.1. Exemple de moduri de explicare a evenimentelor

Tipul evenimentului	Explicație specifică pesimiștilor	Explicație specifică optimiștilor
negativ	Mereu mă cerți.	Mă cerți de câte ori vin târziu acasă.
	Totdeauna îmi pierd pixul.	În ultimul timp am pierdut câteva pixuri.
	Toți funcționarii sunt nervoși.	Funcționarul de la poștă este nervos.
	Sunt lipsit de talent la sport.	Nu sunt bun la tenis de câmp.
	M-am certat cu prietenul meu, pentru că sunt foarte sensibil la critici.	M-am certat cu prietenul meu, pentru că îi place să critice.
	Am luat o notă mică la examen pentru că sunt prost.	Am luat o notă mică la examen, pentru că întrebările au fost foarte dificile.
pozitiv	La acest examen m-am descurcat foarte bine.	Deseori m-am descurcat bine la examene.
	Am terminat lucrarea aceasta la timp, pentru că m-am străduit.	Totdeauna termin la timp lucrările, pentru că sunt eficient.
	Am reușit să rezolv problemele de la această lucrare de control la matematică.	Sunt bun la matematică.
	Colegii mă simpatizează.	Sunt o persoană simpatizată de mulți.
	Am câștigat partida de șah, pentru că adversarul a fost obosit.	Am câștigat partida de șah, pentru că sunt inteligent.
	Am pregătit o prăjitură gustoasă, pentru că am avut o rețetă bună.	Am pregătit o prăjitură gustoasă, pentru că mă pricep să gătesc.

Cota *T* la chestionarul *OPT* permite să se afle dacă o persoană este „optimistă”, este „pesimistă” sau „nu este nici optimistă, nici pesimistă”. Cotele *T* la scalele chestionarului ajută la o mai bună cunoaștere a persoanei, ajutând să se afle cum gândește aceasta atunci când i se întâmplă evenimente plăcute și atunci când se confruntă cu situații neplăcute.

Exemplu. Pentru o femeie de 36 de ani, care a obținut 14 puncte la scala *OPT-*, 19 puncte la scala *OPT+* și, prin urmare, 33 de puncte la chestionarul *OPT*, se citesc cotele *T* corespunzătoare din tabelele construite pentru grupa de vârstă 19-40 ani aflate în Anexa 4. Acestea sunt:

- pentru scala *OPT-*: 49,88;
- pentru scala *OPT+*: 66,44;
- pentru întregul chestionar: 62,01.

Persoana este „optimistă” (cota *T* la întregul chestionar este mai mare decât 60). Ea are o cotă *T* mare la scala *OPT+*, ceea ce înseamnă că persoana respectivă:

- crede că evenimentele pozitive au cauze permanente și generale;
- consideră că succesele pe care le-a obținut se datorează unor calități personale.

La aceeași constatare se ajungea utilizând tabelul 3.2.11.7. Conform acestui tabel, pentru femeile cu vârsta cuprinsă între 19 și 40 de ani, sunt considerate scoruri „mari”:

- la scala *OPT-*: scorurile cel puțin egale cu 18 (≥ 18);
- la scala *OPT+*: scorurile cel puțin egale cu 17 (≥ 17);
- la întregul chestionar *OPT*: scorurile cel puțin egale cu 32 (≥ 32).

Subiectul are scor mare la scala *OPT+* ($19 \geq 17$) și la întregul chestionar *OPT* ($33 \geq 32$).

3.2.12.2. Utilizarea intervalelor de încredere ale scorurilor reale

Intervalele de încredere ale scorurilor reale permit compararea persoanelor între ele. Se poate considera că două persoane se deosebesc una de alta în ceea ce privește stilul explicativ doar dacă intervalele de încredere ale scorurilor reale corespunzătoare cotelor brute ale acestor persoane la chestionar sunt disjuncte (nu au porțiuni comune). Atunci când intervalele de încredere ale scorurilor reale pentru două persoane se intersectează, există posibilitatea ca scorurile reale să se afle în porțiunea comună, fiind egale, sau chiar într-o relație de ordine opusă celei în care se găsesc scorurile obținute la test de cele două persoane.

Exemplu. Un bărbat – *A*, de 23 de ani – a obținut la chestionarul *OPT* 18 puncte. Un alt bărbat – *B*, de 27 de ani – a realizat la același chestionar 20 de puncte. Se poate afirma că *B* este mai optimist decât *A*?

Din Anexa 4, din tabelul construit pentru chestionarul *OPT* și pentru persoane de 19-40 de ani, se citesc intervalele de încredere ale scorurilor reale corespunzătoare probabilității $P=0,95$:

- pentru scorul 18: [12, 24];
- pentru scorul 20: [14, 26].

Cele două intervale au o porțiune comună: intervalul [14, 24]. Scorurile reale ale celor două persoane se pot afla în acest interval, fiind posibil ca între scorul real al persoanei *A* și scorul real al persoanei *B* să fie potrivit semnul „<”, semnul „=” sau semnul „>”. În consecință, nu se poate afirma că persoana *A* este mai puțin optimistă decât persoana *B*.

3.2.12.3. Formularea de ipoteze privind mărimea suprafactorilor modelului Big Five pe baza scorurilor la chestionarul OPT

Pentru grupa de vârstă 15-18 ani s-a cercetat posibilitatea de a formula ipoteze despre mărimea suprafactorilor modelului Big Five la un subiect, pornind de la scorurile obținute de acesta la scalele chestionarului *OPT*.

Suprafactorii modelului Big Five au fost evaluați cu ajutorul chestionarului *CP5F*. Acesta conține câte o scală pentru fiecare suprafactor, iar scorurile acestora se interpretează astfel:

- pentru scala **Extraversiune**:

Scor mare:

Se simte bine în societate. Participă activ la distracții. Îi place să vorbească. Stabilește cu ușurință contacte cu alții.

Scor mic:

Se izolează de ceilalți. Este tăcut.

- pentru scala **Amabilitate**:

Scor mare:

Manifestă interes pentru cei din jur. Respectă părerile și drepturile celorlalți. Încearcă să se afle în relații bune cu ceilalți.

Scor mic:

Îl interesează doar propria persoană. Se străduiește să atragă atenția asupra sa. Vrea să-și impună punctul de vedere. Îi deranjează pe cei din jur.

- pentru scala **Conștiinciozitate**:

Scor mare:

Respectă normele și regulile. Este ordonat. Își planifică acțiunile. Se străduiește să facă totul bine. Este o persoană de încredere.

Scor mic:

Este nonconformist. Începe acțiuni fără a se gândi la ce servesc și cum se vor termina. Nu se încadrează în termenele fixate.

- pentru scala **Stabilitate emoțională**:

Scor mare:

Gândește pozitiv. Este optimist. Își controlează emoțiile. Are încredere în forțele proprii.

Scor mic:

Își face griji pentru orice. Este mereu neliniștit. În situații stresante se pierde.

- pentru scala **Autonomie**:

Scor mare:

Acționează altfel decât ceilalți. Este creativ. Nu se lasă condus de alții.

Scor mic:

Nu are păreri proprii. Acceptă orice i se spune. Poate fi manevrat cu ușurință.

Chestionarele *OPT* și *CP5F* și au fost administrate unui eșantion format din 393 de persoane (200 fete și 193 de băieți) cu vârsta cuprinsă între 15 și 18 ani ($m=17,19$; $\sigma=0,83$).

Utilizând etaloanele din Anexa 4 s-au transformat scorurile scalelor *OPT-* și *OPT+* în cote *T*, apoi s-au grupat subiecții în trei clase, pentru fiecare scală, în funcție de mărimea acestor cote. S-a considerat că o persoană are un stil explicativ „pesimist” dacă a obținut o cotă *T* mai mică decât 40 și are un stil explicativ „optimist” dacă a realizat o cotă *T* mai mare decât 60.

Tabelul 3.2.12.2 redă frecvențele claselor formate în acest mod.

Tabelul 3.2.12.2. Frecvențele subiecților în funcție de cotele *T* la scalele *OPT-* și *OPT+*

Cota <i>T</i> la scala <i>OPT-</i>	Cota <i>T</i> la scala <i>OPT+</i>			Total
	<40	între 40 și 60	>60	
<40	20	41	8	69
între 40 și 60	43	210	14	267
>60	7	37	13	57
Total	70	288	35	393

Exceptând scala *Extraversiune*, mediile scorurilor scalelor din *CP5F* diferă semnificativ între fete și băieți (v. tabelul 3.2.12.3), dar, nici pentru băieți și nici pentru fete, nu diferă semnificativ (la pragul $p=0,05$) între vârste.

Tabelul 3.2.12.3. Compararea mediilor scorurilor scalelor din *CP5F* între fete și băieți

Scala	Băieți (N=193)		Fete (N=200)		t	g.l.	p
	m	σ	m	σ			
<i>Extraversiune</i>	74,10	9,39	75,71	12,15	1,474	373	0,141
<i>Conștiinciozitate</i>	86,09	12,41	88,92	13,86	2,131	391	0,034
<i>Stabilitate emoțională</i>	73,27	8,74	69,93	10,27	3,487	385	0,001
<i>Amabilitate</i>	80,56	11,39	84,67	13,57	3,253	384	0,001
<i>Autonomie</i>	74,16	8,19	76,16	9,74	2,206	384	0,028

Din acest motiv, s-au transformat scorurile obținute de subiecți la scalele chestionarului *CP5F* în cote z separat pentru fete și pentru băieți, utilizându-se mediile și abaterile standard din tabelul 3.2.12.3.

S-au comparat apoi, prin metoda ANOVA, mediile cotelor z, pentru fiecare scală din *CP5F*, între grupele formate în funcție de cotele *T* ale scalelor *OPT-* și *OPT+* (v. tabelele 3.2.12.4 și 3.2.12.5).

Tabelul 3.2.12.4. Mediile scorurilor (transformate în cote z) la scalele din *CP5F* în funcție de nivelul stilului explicativ pentru evenimente negative

Scala din <i>CP5F</i>	cota <i>T</i> la scala <i>OPT-</i>			F(2,390)	p
	<40	[40, 60]	>60		
<i>Extraversiune</i>	-0,110	-0,041	0,328	3,771	0,024
<i>Conștiinciozitate</i>	-0,375	-0,031	0,600	16,487	0,000
<i>Stabilitate emoțională</i>	-0,231	-0,054	0,535	10,946	0,000
<i>Amabilitate</i>	-0,404	0,007	0,459	12,362	0,000
<i>Autonomie</i>	0,080	-0,068	0,223	2,280	0,104

Tabelul 3.2.12.5. Mediile scorurilor (transformate în cote z) la scalele din *CP5F* în funcție de nivelul stilului explicativ pentru evenimente pozitive

Scala din <i>CP5F</i>	cota T la scala <i>OPT+</i>			$F(2,390)$	p
	<40	[40, 60]	>60		
<i>Extraversiune</i>	-0,370	-0,020	0,905	21,210	0,000
<i>Conștiinciozitate</i>	-0,350	0,020	0,537	9,855	0,000
<i>Stabilitate emoțională</i>	-0,336	0,015	0,547	9,659	0,000
<i>Amabilitate</i>	-0,197	0,016	0,260	2,607	0,075
<i>Autonomie</i>	-0,377	-0,011	0,848	19,263	0,000

S-a constatat că, pentru ambele scale din chestionarul *OPT* mediile cotelor z la câte patru scale din *CP5F* diferă semnificativ între cele trei clase formate, cele mai mici medii înregistrându-se la „pesimiști”, iar cele mai mari, la „optimiști”.

Este de așteptat, astfel, ca optimiștii să aibă scoruri mai mari la scalele din *CP5F* decât pesimiștii.

S-a considerat că un scor la o scală din *CP5F* este:

- „mic”, dacă îi corespunde o cotă z mai mică decât -1 sau o cotă T mai mică decât 40;
- „ușor scăzut”, dacă îi corespunde o cotă z cuprinsă în intervalul [-1, -0,5) sau o cotă T cuprinsă în intervalul [40, 45);
- „mediu”, dacă îi corespunde o cotă z cuprinsă în intervalul [-0,5, +0,5] sau o cotă T cuprinsă în intervalul [45, 55];
- „ușor crescut”, dacă îi corespunde o cotă z cuprinsă în intervalul (0,5, 1] sau o cotă T cuprinsă în intervalul (55, 60);
- „mare”, dacă îi corespunde o cotă z mai mare decât 1 sau o cotă T mai mare decât 60.

S-au calculat probabilitățile persoanelor „pesimiste” (care au cota T la scala *OPT-* sau la scala *OPT+* mai mică decât 40) și ale celor „optimiste” (care au cota T la scala *OPT-* sau la scala *OPT+* mai mare decât 60) de a avea un scor „mic”, „ușor scăzut”, „ușor crescut” și „mare” la scalele din *CP5F*. Ele sunt notate în tabelele 3.2.12.6-3.2.12.9, înmulțite cu 100, pentru a fi mai ușor de utilizat, întrucât în vorbirea obișnuită șansele evenimentelor sunt exprimate procentual (de exemplu, se spune „există o șansă de 60% de a câștiga la tombolă” și nu „există o probabilitate de 0,60 de a câștiga la tombolă”).

Pentru formularea de ipoteze privind nivelul suprafactorilor Big Five prezintă interes mai ales acele situații în care șansele subiectului de a avea un scor „mare” sau „ușor crescut” (respectiv un scor „mic” sau ușor scăzut”) sunt mari (de exemplu, mai mari de 50%) sau mici (de exemplu, mai mici de 10%).

Tabelul 3.2.12.6. Șansele persoanelor care au cota *T* la scala *OPT*- mai mică decât 40 de a avea scoruri „mici”, „ușor scăzute”, „ușor crescute” și „mari” la scalele din *CP5F*

Scala din <i>CP5F</i>	scor „mic”	scor „ușor scăzut”	scor „ușor crescut”	scor „mare”
<i>Extraversiune</i>	21,7	17,4	14,5	18,8
<i>Conștiințiozitate</i>	27,5	17,4	4,3	14,5
<i>Stabilitate emoțională</i>	21,7	18,8	15,9	13,0
<i>Amabilitate</i>	31,9	11,6	7,2	7,2
<i>Autonomie</i>	20,3	13,0	11,6	21,7

Tabelul 3.2.12.7. Șansele persoanelor care au cota *T* la scala *OPT+* mai mică decât 40 de a avea scoruri „mici”, „ușor scăzute”, „ușor crescute” și „mari” la scalele din *CP5F*

Scala din <i>CP5F</i>	scor „mic”	Scor „ușor scăzut”	scor „ușor crescut”	scor „mare”
<i>Extraversiune</i>	20,0	22,9	4,3	10,0
<i>Conștiințiozitate</i>	21,4	25,7	10,0	8,6
<i>Stabilitate emoțională</i>	18,6	22,9	15,7	4,3
<i>Amabilitate</i>	24,3	17,1	12,9	11,4
<i>Autonomie</i>	24,3	18,6	7,1	5,7

Tabelul 3.2.12.8. Șansele persoanelor care au cota *T* la scala *OPT*- mai mare decât 60 de a avea scoruri „mici”, „ușor scăzute”, „ușor crescute” și „mari” la scalele din *CP5F*

Scala din <i>CP5F</i>	scor „mic”	scor „ușor scăzut”	scor „ușor crescut”	scor „mare”
<i>Extraversiune</i>	3,5	19,3	8,8	26,3
<i>Conștiințiozitate</i>	3,5	5,3	26,3	28,1
<i>Stabilitate emoțională</i>	0,0	14,0	29,8	24,6
<i>Amabilitate</i>	8,8	3,5	26,3	26,3
<i>Autonomie</i>	10,5	5,3	19,3	21,1

Tabelul 3.2.12.9. Șansele persoanelor care au cota *T* la scala *OPT+* mai mare decât 60 de a avea scoruri „mici”, „ușor scăzute”, „ușor crescute” și „mari” la scalele din *CP5F*

Scala din <i>CP5F</i>	scor „mic”	scor „ușor scăzut”	scor „ușor crescut”	scor „mare”
<i>Extraversiune</i>	0,0	8,6	8,6	57,1
<i>Conștiinciozitate</i>	8,6	14,3	17,1	42,9
<i>Stabilitate emoțională</i>	8,6	5,7	28,6	28,6
<i>Amabilitate</i>	17,1	2,9	22,9	22,9
<i>Autonomie</i>	8,6	0,0	20,0	45,7

Exemplu. O persoană de 16 ani a realizat la scala *OPT-* o cotă *T* egală cu 65, iar la scala *OPT+* o cotă *T* egală cu 54.

Se va încerca să se formuleze ipoteze pornindu-se de la cota *T* la scala *OPT-*, care este mai mare decât 60.

Din tabelul 3.2.12.8 se constată că șansele acestui subiect de a avea un scor „mare” sau „ușor crescut” la scalele *Conștiinciozitate*, *Stabilitate emoțională* și *Amabilitate* sunt mai mari decât 50%. Aceasta înseamnă că este destul de probabil ca persoanei să i se potrivească următoarele caracterizări:

- Respectă normele și regulile. Este ordonat. Își planifică acțiunile. Se străduiește să facă totul bine. Este o persoană de încredere.
- Gândește pozitiv. Este optimist. Își controlează emoțiile. Are încredere în forțele proprii.
- Manifestă interes pentru cei din jur. Respectă părerile și drepturile celorlalți. Încearcă să se afle în relații bune cu ceilalți.

În schimb, șansele acestui subiect de a avea un scor „mic” sau „ușor scăzut” la scala *Conștiinciozitate* sunt mai mici de 10%, ceea ce înseamnă că este puțin probabil ca el să fie nonconformist, să înceapă acțiuni fără a se gândi la ce servesc și cum se vor termina și să nu se încadreze în termenele fixate.

3.2.13. CONCLUZII

Chestionarul *OPT* măsoară stilul explicativ (optimist vs. pesimist). El poate fi folosit pentru diagnoza personalității, scalele sale având o bună validitate relativă la construct și o consistență internă ridicată.

Nu au fost efectuate studii de validare pentru utilizarea chestionarului *OPT* în scop de predicție.

Chestionarul *OPT* a fost etalonat pe o populație non-clinică, formată din persoane cu vârstă cuprinsă între 15 și 40 de ani. Etaloanele construite, pe sexe și pe două grupe de vârstă (15-18 ani și 19-40 de ani), permit transformarea scorurilor brute ale scalelor în cote *T*. Sunt propuse interpretări ale scorurilor mari și ale scorurilor mici (cărora le corespund cote *T* mai mari decât 60, respectiv, mai mici decât 40).

Întrucât mai mulți itemi ai chestionarului se referă la activitatea școlară/profesională a subiectului și la relațiile sale cu prietenii, trebuie manifestată prudență în interpretarea răspunsurilor date de persoanele care duc o viață izolată, au foarte puțini prieteni, nu lucrează, nu au lucrat și nici nu urmează cursurile vreunei forme de învățământ.

Se recomandă ca, atunci când un subiect obține scoruri mici la scalele chestionarului *OPT* să i se administreze o scală pentru evaluarea stimei de sine, pentru că este de așteptat ca el să aibă și o stimă de sine redusă.

În cazul elevilor cu rezultate școlare slabe, există o probabilitate destul de mare ca persoanele să fie pesimiste și cu o conștiințiozitate scăzută. Din acest motiv, se recomandă administrarea, alături de chestionarul *OPT*, a unei scale de evaluare a conștiințiozității. (O asemenea scală se găsește în chestionarul *CP5F*.) Dacă la ambele instrumente se obțin scoruri medii sau mari, atunci ar trebui continuată investigația cu administrarea unor teste de evaluare a aptitudinilor cognitive și a unor chestionare de evaluare a intereselor.

BIBLIOGRAFIE

- Albu, M. (2000). *Metode și instrumente de evaluare în psihologie*. Cluj-Napoca: Editura Argonaut.
- Albu, M. (2005). Un chestionar pentru evaluarea optimismului. În: *Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane*, Vol. 13, (9-18). Cluj-Napoca: Editura Argonaut.
- Albu, M. (2006). Evaluarea optimismului cu ajutorul chestionarului OPT. În: *Anuarul Universității Petre Andrei din Iași, Științe Socioumane*, Serie nouă, tom I, (148-158). Iași: Editura Institutului European.
- Albu, M. (2008). Un nou chestionar de personalitate: CP5F. În: M. Albu (coord.). *Incursiuni psihologice în cotidian*. Cluj-Napoca: Editura ASCR, 7-23.
- Băban, A. (1998). *Stres și personalitate*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.
- Cornea, D. (2004). *Adaptarea și validarea unui chestionar de optimism și aplicarea lui în vederea cercetării legăturii între optimism și simțul umorului la persoane adulte tinere*. Lucrare de licență. Facultatea de Psihologie, Universitatea „Tibiscus”, Timișoara.
- Costa, P.T., McCrae, R.R. (1998). *NEO PI-R. Inventaire de Personnalité –Revisé*. Les Editions du Centre de Psychologie Appliquée, Paris.
- MacArthur, J.D., MacArthur, C.T. (1998). *Optimism/Pessimism*, la adresa [http:// www.macses.ucsf.edu/Research/Psychosocial/notebook/optimism.html](http://www.macses.ucsf.edu/Research/Psychosocial/notebook/optimism.html) (vizitată în martie, 2006).
- Seligman, M.E.P. (2004). *Optimismul se învață. Știința controlului personal*. București: Editura Humanitas.
- Silva, F. (1993). *Psychometric Foundations and Behavioral Assessment*. Sage Publications, Inc.
- *** (1985). *Standards for Educational & Psychological Tests*, American Psychological Association, Inc. <http://stress.about.com/gi/dynamic/offsite.htm?zi=1/XJ&sdn=stress&cdn=health&tm=7&f=00&tt=2&bt=1&bts=1&zu=http%3A//www.ppc.sas.upenn.edu/cvabs.htm%23ab111> (vizitată în august, 2008).

ANEXA 1

Caietul chestionarului OPT

Vi se vor prezenta 48 de situații care se întâlnesc în mod obișnuit și câte două posibilități de a le interpreta (notate cu **a** și **b**).

Multe dintre evenimentele descrise vi s-au întâmplat și dumneavoastră. Amintiți-vă ce ați gândit atunci! Dacă nu ați avut ocazia să vă aflați în vreuna din situațiile prezentate, încercați să vă imaginați ce ați gândi atunci când vi s-ar întâmpla!

Dintre cele două răspunsuri propuse aici (**a** și **b**), alegeți-l pe acela care se potrivește cel mai mult modului în care gândiți și încercuiți-l pe **Foia de răspuns**, în dreptul numărului de ordine al situației descrise.

Dacă, din greșală, ați încercuit alt răspuns decât doreați, scrieți un X peste răspunsul greșit și încercuiți-l pe celălalt.

Răspundeți chiar și atunci când apreciați că variantele **a** și **b** vi se potrivesc destul de puțin. Indicați-o pe cea care este mai apropiată de felul în care ați interpretat situații asemănătoare celei descrise.

Exemplu

Întrebările din chestionar sunt de următoarea formă:

50. După ce ai ajuns acasă, ai observat că ciocolata pe care ai cumpărat-o avea data expirării depășită.

a. Niciodată nu sunt atent (atentă) atunci când fac cumpărături.

b. Am fost grăbit (grăbită) atunci când am cumpărat ciocolata.

Alegeți acel răspuns (**a** sau **b**) care se potrivește cel mai mult modului în care gândiți atunci când vi se întâmplă o situație asemănătoare celei pe care o descrie întrebarea. În loc de ciocolată, poate fi orice alt produs alimentar.

Pe foaia de răspuns, în dreptul numărului de ordine al întrebării (50), încercuiți litera corespunzătoare răspunsului pe care l-ați ales (**a** sau **b**).

Nu există răspunsuri corecte și greșite.

Alegeți răspunsurile care vi se potrivesc cel mai mult și nu pe cele care credeți că v-ar ajuta să vă creați o imagine cât mai favorabilă!

Răspundeți la toate întrebările! Nu scrieți nimic în caiet!

Răspunsurile dumneavoastră sunt confidențiale.

Timpul de răspuns nu este limitat.

COGNITROM

1. O petrecere organizată de tine a fost reușită.
  - a. Invitații au venit bine dispuși.
  - b. Am avut grijă ca invitații să fie mulțumiți.

2. Gătești pentru prima dată un fel de mâncare și mâncarea este delicioasă.
  - a. Am avut norocul începătorului.
  - b. De multe ori am avut succes în situații noi.

3. Mergând în vizită la un prieten, te rătăcești.
  - a. Prietenul meu nu mi-a explicat destul de clar cum să ajung.
  - b. Nu am fost destul de atent (atentă) la străzile pe care am mers.

4. Un prieten (o prietenă) ți-a făcut un cadou neașteptat.
  - a. Era foarte bine dispus (dispusă) și a vrut să-mi facă o bucurie.
  - b. I-am fost aproape când a avut nevoie.

5. Nu ai restituit la timp o revistă pe care ai împrumutat-o.
  - a. S-a întâmplat să fiu foarte ocupat (ocupată) în ziua când trebuia să o restitui.
  - b. Mereu rămân în urmă cu restituirea lucrurilor pe care le iau împrumut.

6. Primești un cadou de la o persoană, fără să fie vreo ocazie specială.
  - a. Persoana respectivă mă simpatizează.
  - b. Sunt simpatizat (simpatizată) de multă lume.

7. Ai obținut un rezultat bun la un concurs.
  - a. M-am pregătit foarte bine pentru acel concurs.
  - b. Mă descurc la concursuri.

8. Ți-ai dat întâlnire cu o persoană și ai uitat ora întâlnirii.
  - a. Am uitat să-mi notez ora întâlnirii.
  - b. Memoria îmi joacă feste.

9. La un examen (la o teză) ai obținut o notă mai mică decât notele tale obișnuite.
  - a. Întrebările care mi s-au pus au fost foarte dificile.
  - b. Nu m-am pregătit destul.

10. Ai fost lăudat (lăudată) pentru o lucrare pe care ai făcut-o singur (singură).
  - a. Am fost inspirat (inspirată) când am realizat-o.
  - b. Deseori am realizat lucrări bune.

11. Gătești pentru o persoană pe care ai invitat-o acasă la tine și aceasta cere încă o porție.
  - a. Îi este foame.
  - b. Am gătit bine.

12. Anul acesta nu ai avut gripă.
  - a. În jurul meu au fost puțini oameni bolnavi și nu am fost expus (expusă) îmbolnăvirii.
  - b. M-am străduit să mănânc și să mă odihnesc bine.

13. Te-ai certat cu un prieten (o prietenă).
  - a. În ziua aceea am fost nervos (nervoasă).
  - b. Adesea sunt sensibil (sensibilă) la reproșurile prietenilor.

14. Ai participat la o petrecere plictisitoare și ai reușit să însuflețești lumea.
  - a. În acea zi am fost deosebit de energic (energică) și bine dispus (dispusă).
  - b. Adesea am contribuit la crearea unei bune dispoziții la petreceri.

15. Ai participat la un concurs și te-ai clasat pe un loc fruntaș.
  - a. În acea zi am fost în mare formă.
  - b. Mereu m-am situat printre primii.

16. La un examen (la o teză) ai primit o notă mai mică decât merita.
  - a. Profesorul care mi-a dat nota a fost nedrept.
  - b. Profesorii nu sunt obiectivi.

17. Participi cu prietenii la un joc sportiv și pierzi.
  - a. Nu am calitățile cerute de acel joc.
  - b. Nu sunt un bun sportiv (o bună sportivă).

18. Ai încercat să urmezi o cură de slăbire și nu ai reușit să o respecti întocmai.
  - a. Am ales o dietă care nu mi se potrivește.
  - b. Nu am suficientă voință.

19. Venind de la piață, ți s-a rupt punga în care ți-ai pus târguielile.
  - a. Materialul din care era confecționată punga nu era rezistent.
  - b. Nu am fost atent (atentă) și am încărcat-o prea tare.

20. Ești amendat (amendată) pentru că nu ți-ai vizat la timp abonamentul de călătorie pe mijloacele de transport în comun.
  - a. Am fost foarte ocupat (ocupată) la data expirării valabilității abonamentului.
  - b. Mereu rămân în urmă cu îndeplinirea formalităților.

21. Te simți foarte obosit (obosită).
- În ultimul timp am avut mult de lucru.
  - Mereu am câte ceva de făcut și nu apuc să mă odihnesc suficient.
22. Ți-ai cumpărat un fular și nu-ți place cum se potrivește cu hainele pe care le porți.
- Când l-am ales, nu am fost destul de atent (atentă) la culori.
  - Nu mă pricep la potrivirea culorilor.
23. Prietenii te-au lăudat pentru felul în care te-ai îmbrăcat.
- Hainele pe care le purtam atunci erau de calitate.
  - Am fost atent (atentă) când am ales hainele pe care le-am îmbrăcat.
24. Ai participat la o întâlnire cu prietenii și te-ai simțit foarte bine.
- În acea zi am fost deosebit de bine dispus (dispusă).
  - Aproape totdeauna m-am simțit bine la întâlnirile cu prietenii mei.
25. I-ai cumpărat unui prieten (unei prietene) un tricou și constai că este prea strâmt.
- Probabil că el (ea) s-a îngrășat.
  - N-am apreciat bine mărimea.
26. Ai reușit să rezolvi o problemă care le-a dat bătaie de cap multora.
- Am fost inspirat (inspirată).
  - Deseori reușesc să rezolv probleme dificile.
27. Spui un banc și toată lumea râde.
- Bancul este bun.
  - Știu să spun bancuri.
28. Reușești să termini la timp o lucrare pentru care ai avut la dispoziție puțin timp.
- Sunt bun (bună) în activitatea cerută de lucrarea respectivă.
  - În general sunt o persoană eficientă.
29. Ai jignit pe cineva din familia ta.
- Eram prost dispus (dispusă) în ziua aceea și mi-am descărcat nervii pe el (ea).
  - Deseori vorbesc fără să mă gândesc la ceilalți.
30. I-ai cumpărat unui prieten (unei prietene) un cadou și constai că nu-i place.
- Prietenul (prietena) are gusturi foarte dificile.
  - Nu dau suficientă atenție cadourilor pe care le cumpăr.

31. Salvezi pe cineva care a lunecat pe gheață și era în pericol să cadă.
- Am fost „pe fază” în situația respectivă.
  - Am prezență de spirit în situații dificile.
32. Ai avut o plantă în ghiveci și aceasta s-a uscat.
- Nu am udat-o suficient.
  - Nu mă pricep la îngrijirea plantelor.
33. Ai plecat într-o excursie și ai uitat să-ți iei periuța de dinți.
- În ziua plecării am fost foarte grăbit (grăbită).
  - Mereu uit câte ceva când plec în excursii.
34. Un prieten (o prietenă) îți cere sfatul într-o problemă.
- Cunosc bine problema respectivă.
  - Sunt priceput (pricepută) în multe domenii.
35. Un prieten (o prietenă) îți mulțumește pentru ajutorul dat într-o perioadă grea.
- Îmi pare bine că am putut să îl (o) ajut.
  - Mă bucur când pot să ajut pe cineva.
36. Te-ai distrat de minune la o petrecere.
- Toată lumea a fost drăguță.
  - I-am înveselit pe toți.
37. Mergi într-o excursie cu prietenii și aceștia te laudă că nu dai semne de oboseală.
- M-am pregătit pentru excursie mergând mult pe jos.
  - Mă străduiesc să-mi păstrez o bună condiție fizică.
38. Într-o seară ai mers la o întâlnire cu prietenii și ți s-a spus că arăți foarte bine.
- În acea seară am acordat multă atenție înfățișării mele.
  - De obicei arăt bine.
39. Prietenii îți atrag atenția că mănânci prea multe alimente care conțin conservanți.
- Nu ai cum să eviți conservanții, ei se găsesc în majoritatea alimentelor.
  - Nu dau prea multă atenție alimentației.
40. Ai petrecut o vacanță excelentă.
- M-am simțit bine, pentru că am avut vreme frumoasă în această vacanță.
  - De câte ori am avut vacanță m-am simțit excelent.

41. Ești bolnav (bolnavă), acasă, și te vizitează puțină lume.
- Prietenii mei sunt neglijenți în astfel de situații.
  - Când sunt bolnav (bolnavă), sunt plictisitor (plictisitoare).
42. Ai făcut cunoștință cu o persoană și, când o rezezi, constăți că i-ai uitat numele.
- Am un lapsus.
  - Mereu uit numele persoanelor cu care fac cunoștință.
43. Șeful tău (Un profesor) te laudă.
- Am reușit să rezolv o problemă dificilă.
  - Sunt printre cei mai pricepuți la locul de muncă (la școală).
44. Un prieten (o prietenă) este nemulțumit (nemulțumită) de felul în care îi vorbești.
- Nu am destulă răbdare cu el (ea).
  - Sunt cam repezit (repezită) din fire.
45. Câștigi la loz în plic.
- A fost pură întâmplare.
  - Am simțit că, dacă voi cumpăra un loz, voi câștiga.
46. La întoarcerea din vacanță, ai constatat că te-ai îngrășat câteva kilograme.
- În acea vacanță am mâncat tot ce am dorit.
  - Adesea mănânc ceea ce am poftă, fără să fiu atent (atentă) la siluetă.
47. Alergi după autobuz și te împiedici.
- Drumurile sunt pline de gropi.
  - Nu am fost atent (atentă) la drum.
48. Ai împrumutat bani unei persoane și aceasta nu ți i-a înapoiat la data stabilită.
- Am avut încredere într-o persoană pe care nu te poți baza.
  - Mă las prea ușor păcălit (păcălită).

ANEXA 2

CHESTIONARUL DE EVALUARE A OPTIMISMULUI (OPT)

Foaie de răspuns

NUMELE: _____ PRENUMELE: _____

DATA NAȘTERII:

--	--	--	--	--	--	--	--

zi   lună   an

DATA EVALUĂRII:

--	--	--	--	--	--	--	--

zi   lună   an

SEXUL: M F

Situația	Răspuns	Situația	Răspuns	Situația	Răspuns	Situația	Răspuns
1.	a b	13.	a b	25.	a b	37.	a b
2.	a b	14.	a b	26.	a b	38.	a b
3.	a b	15.	a b	27.	a b	39.	a b
4.	a b	16.	a b	28.	a b	40.	a b
5.	a b	17.	a b	29.	a b	41.	a b
6.	a b	18.	a b	30.	a b	42.	a b
7.	a b	19.	a b	31.	a b	43.	a b
8.	a b	20.	a b	32.	a b	44.	a b
9.	a b	21.	a b	33.	a b	45.	a b
10.	a b	22.	a b	34.	a b	46.	a b

11.	a b	23.	a b	35.	a b	47.	a b
12.	a b	24.	a b	36.	a b	48.	a b

SCORURI:

Scala *OPT+*: __

Scala *OPT-*: __

Chestionarul *OPT*: __

COGNITROM

ANEXA 3

Grila de cotare a chestionarului OPT

Răspunsurile notate în tabelul de mai jos sunt cotate cu un punct, iar celelalte, cu zero puncte.

Item	Răspuns	Item	Răspuns	Item	Răspuns	Item	Răspuns
1	b	13	a	25	a	37	b
2	b	14	b	26	b	38	b
3	a	15	b	27	b	39	a
4	b	16	a	28	b	40	b
5	a	17	a	29	a	41	a
6	b	18	a	30	a	42	a
7	b	19	a	31	b	43	b
8	a	20	a	32	a	44	a
9	a	21	a	33	a	45	b
10	b	22	a	34	b	46	a
11	b	23	b	35	b	47	a
12	b	24	b	36	b	48	a

Itemii scalei OPT+ :

1, 2, 4, 6, 7, 10, 11, 12, 14, 15, 23, 24, 26, 27, 28, 31, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 43, 45.

Itemii scalei OPT- :

3, 5, 8, 9, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 25, 29, 30, 32, 33, 39, 41, 42, 44, 46, 47, 48.

3.3. Chestionarul de Personalitate cu 5 Factori (CP5F)

Conținutul capitolului

- 3.3.1. Prezentarea generală a chestionarului *CP5F***
- 3.3.2. Constructele măsurate de chestionarul *CP5F***
- 3.3.3. Procedeele urmate pentru construirea chestionarului *CP5F***
- 3.3.4. Conținutul chestionarului *CP5F***
- 3.3.5. Descrierea itemilor chestionarului *CP5F***
- 3.3.6. Materialele utilizate pentru testare**
- 3.3.7. Instrucțiunile de administrare a chestionarului *CP5F***
- 3.3.8. Cotarea răspunsurilor**
- 3.3.9. Validarea chestionarului *CP5F***
- 3.3.10. Fidelitatea chestionarului *CP5F***
- 3.3.11. Etalonarea chestionarului *CP5F***
- 3.3.12. Interpretarea scorurilor scalelor chestionarului *CP5F***
- 3.3.13. Concluzii**

Bibliografie

Anexe:

Anexa 1 – Caietul chestionarului *CP5F*

Anexa 2 – Foaia de răspuns a chestionarului *CP5F*

Anexa 3 – Repartizarea itemilor pe scalele chestionarului *CP5F* și modul de cotare a itemilor

3.3.1. Prezentarea generală a chestionarului CP5F

3.3.1.1. Scopul chestionarului CP5F și domeniile sale de aplicare

Chestionarul de Personalitate cu 5 Factori (Chestionarul *CP5F*) este destinat evaluării celor cinci suprafactori ai modelului Big Five (Extraversiune, Stabilitate emoțională, Conștiinciozitate, Amabilitate și Autonomie).

El poate fi utilizat pentru diagnoza personalității, în domeniul educațional, în domeniul clinic și al psihologiei sănătății.

3.3.1.2. Populația pentru care poate fi folosit chestionarul CP5F

Chestionarul *CP5F* a fost etalonat într-o populație non-clinică, formată din persoane cu vârsta cuprinsă între 14 și 65 de ani.

3.3.1.3. Condițiile de utilizare a chestionarului CP5F

Chestionarul se administrează individual sau colectiv, fără limită de timp.

Persoana care interpretează scorurile subiecților la chestionar trebuie să aibă studii de psihologie, pentru a putea oferi explicații cu privire la semnificația suprafactorilor modelului Big Five. La administrarea chestionarului și la coterarea acestuia ea poate fi ajutată de persoane care nu sunt psihologi, dar au cunoștințe despre testarea psihologică.

3.3.1.4. Motivul construirii chestionarului CP5F

CP5F a fost realizat de Monica Albu (2008) după modelul chestionarului *FFPI* (*Five-Factor Personality Inventory*) (Hendriks, 1997).

FFPI a fost construit de A.A. Jolijn Hendriks, Willem K.B. Hofstee, Boele de Raad (de la Universitatea din Groningen) și Alois Angleitner (de la Universitatea din Bielefeld) pentru a evalua cei cinci suprafactori din modelul Big Five: Extraversiunea, Amabilitatea, Conștiinciozitatea, Stabilitatea emoțională și Autonomia.

FFPI constă din 100 de itemi, grupați în cinci scale a câte 20 de itemi. Fiecare scală măsoară un suprafactor.

Adaptarea chestionarului *FFPI* în limba română a fost realizată cu acordul principalului său autor, A.A.J. Hendriks.

Traducerea a fost efectuată de I. Czitrom și M. Albu, folosind versiunile în limbile engleză și germană. Ea a fost avizată de autorii chestionarului *FFPI*, după ce două persoane originare din România și stabilite în Olanda, alese de aceștia, au efectuat retroversiunea itemilor în limba olandeză.

Adaptarea chestionarului *FFPI* în limba română a necesitat parcurgerea mai multor etape (Albu, 1999). Fiecare din ele s-a finalizat cu o nouă versiune a chestionarului. Prin calitățile sale psihometrice, ultima versiune (cea de a IV-a) se aseamăna mult cu varianta originală a chestionarului *FFPI*.

În urma administrării *FFPI* la peste 400 de persoane s-a constatat că acest chestionar prezintă două inconveniente:

- itemii sunt formulați la persoana a treia singular și unii subiecți și-au manifestat nemulțumirea că trebuie să se descrie ca și când s-ar referi la o altă persoană;
- nu pot fi identificate persoanele care răspund la itemi încercând să își creeze o imagine favorabilă.

Din aceste motive s-a decis să se construiască un chestionar care să evalueze suprafactorii modelului *Big Five*, să conțină o scală de evaluare a tendinței subiectului de a da răspunsuri dezirabile social și care să fie compus din itemi având verbul la persoana I singular.

Versiunea a IV-a a adaptării în limba română a chestionarului *FFPI* a servit ca model pentru construirea chestionarului *CP5F*.

3.3.2. Constructele măsurate de chestionarul *CP5F*

Nici în teza de doctorat a principalei autoare a chestionarului *FFPI* (Hendriks, 1997) și nici în *Manualul FFPI* (Hendriks, Hofstee, de Raad, Angleitner, 1996) nu figurează definiții ale suprafactorilor evaluați de *FFPI* și nu sunt propuse interpretări ale scorurilor scalelor.

Pentru a deduce semnificația suprafactorilor au fost prelucrați prin analiză factorială itemii fiecărei scale în parte, folosind răspunsurile date de 115 studenți. Au fost grupați itemii care aveau cea mai mare saturație în același factor și apoi s-a analizat conținutul fiecărei grupe. S-a ajuns astfel la următoarele interpretări ale scorurilor scalelor:

- pentru scala **Extraversiune**:

Scor mare:

Se simte bine în societate. Participă activ la distracții. Îi place să vorbească. Stabilește cu ușurință contacte cu alții.

Scor mic:

Se izolează de ceilalți. Este tăcut.

- pentru scala **Amabilitate**:

Scor mare:

Manifestă interes pentru cei din jur. Respectă părerile și drepturile celorlalți. Încearcă să se afle în relații bune cu ceilalți.

Scor mic:

Îl interesează doar propria persoană. Se străduiește să atragă atenția asupra sa. Vrea să-și impună punctul de vedere. Îi deranjează pe cei din jur.

- pentru scala **Conștiinciozitate**:

Scor mare:

Respectă normele și regulile. Este ordonat. Își planifică acțiunile. Se străduiește să facă totul bine. Este o persoană de încredere.

Scor mic:

Este nonconformist. Începe acțiuni fără a se gândi la ce servesc și cum se vor termina. Nu se încadrează în termenele fixate.

- pentru scala **Stabilitate emoțională**:

Scor mare:

Gândește pozitiv. Este optimist. Își controlează emoțiile. Are încredere în forțele proprii.

Scor mic:

Își face griji pentru orice. Este mereu neliniștit. În situații stresante se pierde.

- pentru scala **Autonomie**:

Scor mare:

Acționează altfel decât ceilalți. Este creativ. Nu se lasă condus de alții.

Scor mic:

Nu are păreri proprii. Acceptă orice i se spune. Poate fi manevrat cu ușurință.

Aceste descrieri ale persoanelor care au scoruri mari și ale celor care au scoruri mici la scalele din *FFPI* au servit ca model pentru construirea itemilor din *CP5F*.

3.3.3. Procedeu urmat pentru construirea chestionarului CP5F

Au fost parcurse mai multe etape.

Etapa I : Stabilirea condițiilor pe care trebuie să le îndeplinească CP5F

S-a decis ca fiecare suprafactor să fie evaluat prin câte o scală a chestionarului CP5F, iar o scală suplimentară să măsoare tendința subiectului de a da răspunsuri conforme dezirabilității sociale.

S-au stabilit următoarele reguli pentru formularea itemilor:

- Fiecare item va avea forma unei propoziții concrete.
- Propozițiile vor avea verbul la persoana întâi singular.
- Itemii vor fi formulați corect din punct de vedere gramatical.
- Itemii trebuie să fie ușor de înțeles de persoane cu nivel de educație mediu.
- Nu vor fi utilizate cuvinte și expresii dificil de înțeles sau care aparțin unor dialecte.
- Itemii nu vor conține mai multe idei, deoarece există posibilitatea ca pentru un subiect unele să fie valabile, iar altele nu.
- Propozițiile vor fi cât mai simple, evitându-se cuvintele care pot da naștere la interpretări diferite (de exemplu : „tinde să...”, „adesea”, „cu ușurință”, „aici”, „acum”).
- Itemii nu vor conține cuvinte „absolute”, precum „totdeauna” sau „niciodată”.
- Itemii se vor referi la comportamente observabile în activitatea obișnuită și nu la comportamente foarte specifice.
- Itemii care nu fac parte din scala care măsoară tendința de a da răspunsuri conform dezirabilității sociale nu vor descrie comportamente foarte dezirabile social sau foarte indezirabile social.
- Nu se vor include în itemi adverbe referitoare la intensitate decât în cazurile când acest lucru este absolut necesar pentru a descrie un comportament tipic.
- Itemii nu vor descrie comportamente valabile pentru foarte multe persoane.
- Se va urmări ca itemii să nu conțină adjective sau substantive care descriu trăsături de personalitate (precum „este nervos” sau „manifestă nervozitate”).
- Se vor evita exprimările care sugerează răspunsul și cele cu aluzii la rasă, apartenență etnică sau sex.
- Nu se vor prelua itemi din alte chestionare.
- Itemii vor fi formulați astfel încât subiectul să răspundă la fiecare item indicând cât de mult i se potrivește afirmația conținută de acesta.

Etapa a II-a: Construirea itemilor din CP5F

La formularea itemilor chestionarului a participat un grup de studenți din ultimul an al Facultății de Psihologie de la Universitatea „Tibiscus” din Timișoara.

a. Mai întâi a fost construită scala care măsoară tendința subiectului de a răspunde conform dezirabilității sociale.

16 studenți au avut sarcina să formuleze câte șase itemi, din care trei să descrie comportamente dezirabile social (conforme regulilor de conduită) și trei să illustreze comportamente indezirabile social (încălcări ale normelor de conduită). Itemii trebuiau să descrie comportamente întâlnite frecvent în societate.

Fiecare student, lucrând independent de ceilalți, a analizat fiecare item, urmărind dacă sunt respectate regulile stabilite cu privire la formularea itemilor. Itemii pe care cel puțin trei studenți i-au considerat eronați au fost eliminați. Au rămas 20 de itemi. Pentru aceștia s-a stabilit modul de cotare astfel încât persoanele care răspund încercând să creeze o imagine bună despre ele să obțină scoruri mari.

b. La construirea scalelor care evaluează suprafactorii modelului Big Five au participat 30 de studenți.

Fiecărui student i s-a cerut să formuleze 20 de itemi, pentru două scale. Dintre cei 10 itemi ai fiecărei scale, 5 trebuiau să fie cu cotare directă și 5 cu cotare inversă. Au fost formulați 160 de itemi pentru scala *Extraversiune*, 100 de itemi pentru scala *Amabilitate*, 110 itemi pentru scala *Conștiinciozitate*, 120 de itemi pentru scala *Stabilitate emoțională* și 110 itemi pentru scala *Autonomie*.

Itemii fiecărei scale au fost dați spre analiză unei grupe compusă din 5-8 persoane care nu participaseră la construirea lor.

Lucrând individual, membrii grupei au urmărit, pentru fiecare item, dacă respectă regulile de formulare a itemilor stabilite în prima etapă și dacă descrie un comportament caracteristic suprafactorului pe care trebuie să-l evalueze. Itemii considerați de toți membrii grupei ca fiind corecți au fost reținuți în chestionar. Itemii neclari și cei care nu se refereau la suprafactorul pe care trebuiau să-l evalueze au fost eliminați. Ceilalți itemi au fost păstrați pentru a fi reformulați.

Fiecare item reținut în chestionar a fost analizat de 17-24 de studenți. Aceștia au avut sarcina de a identifica suprafactorul pe care îl evaluează itemul și modul de cotare (directă sau inversă). Au fost reținuți itemii pentru care cel puțin două treimi dintre persoanele care i-au analizat au indicat același suprafactor și același mod de cotare.

Dintre itemii reținuți care descriau același comportament a fost păstrat numai unul, cel care era formulat mai clar. Dintre itemii reținuți care exprimau idei diametral opuse a fost inclus în chestionar acela pentru care era mai mic riscul ca răspunsul subiectului să fie influențat de tendința de a face o impresie bună.

Au rămas, astfel, în chestionar 60 de itemi : 8 pentru scala *Extraversiune*, 16 pentru scala *Stabilitate emoțională*, 15 pentru scala *Amabilitate*, 10 pentru scala *Conștiinciozitate* și 11 pentru scala *Autonomie*.

Pentru a completa chestionarul, au fost construiți 164 de itemi pornind de la cei păstrați pentru a fi reformulați. S-a urmărit ca noii itemi să nu descrie comportamente identice sau diametral opuse cu cele ilustrate de itemii aflați deja în chestionar.

Fiecare item nou a fost analizat de patru psihologi. Aceștia au verificat mai întâi dacă sunt respectate regulile stabilite pentru formularea itemilor, iar în caz afirmativ, au încercat să identifice suprafactorul pe care îl evaluează itemul și modul de cotare (directă sau inversă). Au fost reținuți 96 de itemi (20 de itemi pentru scala *Extraversiune*, 18 itemi pentru scala *Stabilitate emoțională*, 17 itemi pentru scala *Amabilitate*, 23 de itemi pentru scala *Conștiinciozitate* și 18 itemi pentru scala *Autonomie*) pe care toți membrii echipei i-au considerat corecți și pentru care toți au indicat același suprafactor și același mod de cotare.

S-a obținut, astfel, un chestionar compus din 176 de itemi grupați în șase scale.

Etapa a III-a : Analiza răspunsurilor la itemii chestionarului CP5F și a scalelor formate

Chestionarul a fost administrat la două eșantioane de subiecți : *E1*, format din 165 de persoane (79 de bărbați și 86 de femei), și *E2*, compus din 149 de persoane (70 de bărbați și 79 de femei). În ambele eșantioane, subiecții aveau între 15 și 65 de ani (v. tabelul 3.3.2.1).

Între populațiile din care s-au extras eșantioanele nu diferă nici distribuția pe sexe [$\chi^2(1)=0,002$; $p=0,963$] și nici distribuția pe grupe de vârstă [$\chi^2(4)=0,309$; $p=0,989$].

Eșantionul *E1* a fost utilizat pentru a identifica itemii cu deficiențe și a construi scale reduse, din itemii corecți, iar eșantionul *E2*, pentru a verifica rezultatele obținute în eșantionul *E1* și a analiza scalele rezultate.

Tabelul 3.3.1. Repartiția pe grupe de vârstă a subiecților din cele două eșantioane utilizate la analiza itemilor din CP5F

Eșantion	Grupa de vârstă (în ani)					Total
	15-24	25-34	35-44	45-54	55-65	
<i>E1</i>	37	33	32	34	29	165
<i>E2</i>	32	31	26	32	28	149

a. Mai întâi a fost analizată distribuția de frecvențe a scorurilor pentru fiecare item, atât în eșantionul *E1*, cât și în eșantionul *E2*, cu scopul de a depista și elimina itemii care au o distribuție bimodală a cotelor (pentru că aceștia puteau fi neclari și, din acest motiv, interpretați diferit de subiecți) și cei care nu au fost cotați cu toate cele cinci valori posibile.

Niciun item nu a îndeplinit aceste condiții.

b. Au fost prelucrați, apoi, prin analiză de clusteri itemii fiecărei scale, în eșantionul *E1*. Coeficientul de similaritate între doi itemi a fost egal cu coeficientul de corelație liniară între scorurile itemilor. Coeficientul de similaritate între doi clusteri a fost egal cu media tuturor coeficienților de similaritate calculați între itemii celor doi clusteri (un item dintr-un cluster și un item din celălalt cluster). Au fost eliminați din fiecare scală itemii izolați (care nu făceau parte din grupările de itemi formate) și s-a format scala din itemii rămași. Chestionarul rezultat avea 132 de itemi.

c. Cu ajutorul testului Kolmogorov-Smirnov s-a constatat că scorurile tuturor scalelor noi au o distribuție normală în populațiile din care provin eșantioanele *E1* și *E2*.

a. S-au calculat coeficienții de corelație liniară între scorurile scalelor noi care măsoară suprafactorii modelului Big Five (v. tabelul 3.3.2.2).

Tabelul 3.3.2. Coeficienții de corelație liniară între scalele chestionarului *CP5F* care măsoară suprafactorii modelului Big Five

Scalele între care s-a calculat coeficientul de corelație liniară	Eșantionul <i>E1</i> (<i>N</i> =165)		Eșantionul <i>E2</i> (<i>N</i> =149)	
	<i>r</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
<i>Amabilitate - Autonomie</i>	-0,004	0,962	0,019	0,818
<i>Amabilitate - Conștiinciozitate</i>	0,696	0,000	0,763	0,000
<i>Amabilitate - Extraversiune</i>	-0,100	0,203	-0,127	0,123
<i>Amabilitate - Stabilitate emoțională</i>	0,253	0,001	0,374	0,000
<i>Autonomie - Conștiinciozitate</i>	0,125	0,111	0,192	0,019
<i>Autonomie - Extraversiune</i>	0,533	0,000	0,490	0,000
<i>Autonomie - Stabilitate emoțională</i>	0,518	0,000	0,531	0,000
<i>Conștiinciozitate - Extraversiune</i>	-0,043	0,585	-0,151	0,066
<i>Conștiinciozitate - Stabilitate emoțională</i>	0,377	0,000	0,340	0,000
<i>Extraversiune - Stabilitate emoțională</i>	0,523	0,000	0,481	0,000

Cu o singură excepție (perechea de scale *Autonomie – Conștiinciozitate*) pentru toate perechile de scale coeficienții de corelație calculați în cele două eșantioane sunt fie amândoi ne semnificativi (la pragul $p=0,05$), fie ambii semnificativi (la pragul $p=0,001$).

Corelează pozitiv între ele, semnificativ cel puțin la pragul $p=0,001$, scalele:

- *Autonomie, Extraversiune și Stabilitate emoțională*;
- *Amabilitate, Conștiinciozitate și Stabilitate emoțională*.

Patternul de corelații este asemănător celui obținut pentru scalele chestionarului *FFPI* în eșantionul olandez. În tabelul cu coeficienți de corelație prezentat de Hendriks (1997) în teza sa de doctorat, cele mai mari valori le au coeficienții de corelație dintre:

- *Autonomie, Extraversiune și Stabilitate emoțională*:
  - ✓ $r(\text{Extraversiune, Autonomie})=0,53$;
  - ✓ $r(\text{Extraversiune, Stabilitate emoțională})=0,48$;
  - ✓ $r(\text{Stabilitate emoțională, Autonomie})=0,48$.
- *Amabilitate, Conștiinciozitate și Stabilitate emoțională* :
  - ✓ $r(\text{Amabilitate, Conștiinciozitate})=0,34$;
  - ✓ $r(\text{Amabilitate, Stabilitate emoțională})=0,29$;
  - ✓ $r(\text{Conștiinciozitate, Stabilitate emoțională})=0,13$.
- *Extraversiune și Amabilitate* ($r=0,15$).

e. S-a efectuat analiza factorială asupra celor cinci scale care evaluează suprafactorii modelului Big Five, punând condiția să se extragă 5 factori, pentru a vedea dacă scalele măsoară constructe diferite (caz în care fiecare scală ar avea saturații mari în câte un singur factor).

Rezultatele obținute în cele două eșantioane sunt asemănătoare:

- cei cinci factori extrași acoperă aproximativ aceleași procente din varianța totală (în eșantionul *E1*: $F1: 20,69\%$, $F2: 20,34\%$, $F3: 20,20\%$, $F4: 19,43\%$, $F5: 19,34\%$; în eșantionul *E2*: $F1: 20,44\%$, $F2: 20,34\%$, $F3: 20,28\%$, $F4: 19,67\%$, $F5: 19,26\%$);
- fiecare scală a chestionarului *CP5F* are o singură saturație foarte mare, iar factorii în care scalele au cele mai mari saturații diferă de la o scală la alta (v. tabelele 3.3.2.3 și 3.3.2.4).

Tabelul 3.3.3. Saturațiile scalelor chestionarului *CP5F* în factorii extrași, în eșantionul *E1* ($N=165$) (sunt notați doar coeficienții de corelație liniară semnificativi la pragul $p=0,05$)

Scala	Factor				
	<i>F1</i>	<i>F2</i>	<i>F3</i>	<i>F4</i>	<i>F5</i>
<i>Extraversiune</i>		0,259	0,932		0,245
<i>Amabilitate</i>	0,930			0,349	
<i>Conștiinciozitate</i>	0,389			0,901	0,178
<i>Stabilitate emoțională</i>		0,254	0,271	0,183	0,902
<i>Autonomie</i>		0,939	0,253		0,226

Tabelul 3.3.4. Saturațiile scalelor chestionarului *CP5F* în factorii extrași, în eșantionul *E2* ($N=149$) (sunt notați doar coeficienții de corelație liniară semnificativi la pragul $p=0,05$)

Scala	Factor				
	<i>F1</i>	<i>F2</i>	<i>F3</i>	<i>F4</i>	<i>F5</i>
<i>Extraversiune</i>	0,237	0,938			0,226
<i>Amabilitate</i>			0,891	0,406	0,187
<i>Conștiinciozitate</i>			0,421	0,883	
<i>Stabilitate emoțională</i>	0,267	0,258	0,194		0,896
<i>Autonomie</i>	0,938	0,237			0,233

f. Coeficienții de consistență internă ai scalelor chestionarului *CP5F* sunt acceptabili, în ambele eșantioane (tabelul 3.3.2.5), fiind puțin mai scăzuți decât cei obținuți pentru scalele din *FFPI* de autorii chestionarului *FFPI*, dar apropiați ca valoare de cei obținuți de autorii adaptărilor chestionarului *FFPI* în Cehia (Cermak, Hrebickova, Macek, Urbanek, 1996) și în Italia (Marino, Perugini, Ercolani, 1996) (v. tabelul 3.3.2.6).

Tabelul 3.3.5. Coeficienții de consistență internă (α) ai scalelor chestionarului *CP5F* care măsoară suprafactorii modelului Big Five

Scala	Nr. itemi	Eșantionul	
		<i>E1</i> (N=165)	<i>E2</i> (N=149)
<i>Extraversiune</i>	23	0,851	0,851
<i>Amabilitate</i>	24	0,873	0,856
<i>Conștiinciozitate</i>	25	0,889	0,898
<i>Stabilitate emoțională</i>	21	0,820	0,822
<i>Autonomie</i>	22	0,796	0,802

Tabelul 3.3.6. Coeficienții de consistență internă α ai scalelor din *FFPI* în diverse țări

Scala	Olanda (N=1311)	Italia (N=249)	Cehia (N=217)
<i>Extraversiune</i>	0,93	0,90	0,86
<i>Amabilitate</i>	0,91	0,85	0,82
<i>Conștiinciozitate</i>	0,90	0,85	0,86
<i>Stabilitate emoțională</i>	0,92	0,90	0,88
<i>Autonomie</i>	0,89	0,84	0,84

Din rezultatele obținute în eșantioanele *E1* și *E2* s-a dedus că cele cinci scale care evaluează suprafactorii modelului Big Five din chestionarul *CP5F* au proprietăți psihometrice asemănătoare scalelor din *FFPI*.

Etapa a IV-a : Analiza scalei de evaluare a Dezirabilității sociale

Chestionarul CP5F, compus din 132 de itemi, a fost administrat împreună cu versiunea a IV-a a chestionarului FFPI, unui eșantion format din 198 de persoane (89 de bărbați, 109 femei), cu vârsta cuprinsă între 14 și 65 de ani (v. tabelul 3.3.2.7.).

Tabelul 3.3.7. Repartiția pe grupe de vârstă a persoanelor care au răspuns la chestionarele CP5F și FFPI

Grupa de vârstă (în ani)					Total
14-24	25-34	35-44	45-54	55-65	
48	42	32	50	26	198

91 de persoane au răspuns mai întâi la CP5F, apoi la FFPI. Ceilalți subiecți au răspuns mai întâi la FFPI, apoi la CP5F.

În urma analizei coeficienților de corelație între itemi, în cadrul fiecărei scale din CP5F, au fost identificați doi itemi din scala *Dezirabilitate socială* pentru care majoritatea coeficienților de corelație liniară erau negativi sau ne semnificativi statistic la pragul $p=0,05$. Aceștia au fost eliminați din scală. Prin reducerea scalei *Dezirabilitate socială* de la 17 la 15 itemi, consistența sa internă (coeficientul α) a crescut în acest eșantion de subiecți de la 0,785 la 0,793.

Scala *Dezirabilitate socială* compusă din 15 itemi corelează liniar direct cu majoritatea scalelor din CP5F și din FFPI :

- cu scala *Amabilitate*:
  - ✓ din FFPI : $r=0,361$; $p=0,000$;
  - ✓ din CP5F : $r=0,622$; $p=0,000$;
- cu scala *Conștiinciozitate* :
  - ✓ din FFPI : $r=0,468$; $p=0,000$;
  - ✓ din CP5F : $r=0,693$; $p=0,000$;
- cu scala *Stabilitate emoțională* :
  - ✓ din FFPI : $r=0,185$; $p=0,009$;
  - ✓ din CP5F : $r=0,373$; $p=0,000$;
- cu scala *Autonomie* :
  - ✓ din FFPI : $r=0,201$; $p=0,005$;
  - ✓ din CP5F : $r=0,219$; $p=0,002$.

Aceasta înseamnă că trebuie manifestată prudență atunci când se interpretează scorurile obținute la CP5F de o persoană care a realizat la scala *Dezirabilitate socială* un scor foarte mic sau foarte mare.

De exemplu, s-a remarcat faptul că printre persoanele din eșantion care au obținut la scala *Dezirabilitate socială* un scor cel puțin egal cu 69 (9,6% din totalul subiecților) se află subiecții care au realizat cele mai mari scoruri din eșantion la scalele: *Extraversiune* din *FFPI*, *Amabilitate* din *FFPI*, *Conștiinciozitate* din *FFPI*, *Stabilitate emoțională* din *FFPI*, *Extraversiune* din *CP5F*, *Amabilitate* din *CP5F*, *Conștiinciozitate* din *CP5F* și *Stabilitate emoțională* din *CP5F*.

3.3.4. Conținutul chestionarului CP5F

Chestionarul *CP5F* conține 130 de itemi, grupați în șase scale:

- *Extraversiune*: 23 de itemi;
- *Amabilitate*: 24 de itemi;
- *Conștiinciozitate*: 25 de itemi;
- *Stabilitate emoțională*: 21 de itemi;
- *Autonomie*: 22 de itemi;
- *Dezirabilitate socială*: 15 itemi.

Repartizarea itemilor pe scale este indicată în Anexa 3.

3.3.5. Descrierea itemilor chestionarului CP5F

Fiecare item din chestionarul *CP5F* conține o afirmație despre felul în care o persoană simte (de exemplu: „Mă necăjesc din cauza unor întâmplări neplăcute, chiar dacă știu că ele sunt puțin importante.”), gândește (de exemplu: „Consider că viața este plină de lucruri interesante.”) sau acționează (de exemplu: „Evit să conduc activități efectuate în colectiv.”).

Subiectul trebuie să aprecieze în ce măsură afirmația din fiecare item *i* se potrivește și să răspundă cu una din variantele: „1 = mi se potrivește foarte puțin”, „2 = mi se potrivește puțin”, „3 = mi se potrivește cam pe jumătate”, „4 = mi se potrivește mult” și „5 = mi se potrivește foarte mult”.

3.3.6. Materialele utilizate pentru testare

Caietul chestionarului conține instrucțiunile pe care le primește subiectul pentru a răspunde la chestionar și itemii chestionarului *CP5F*, grupați câte 25 pe fiecare pagină. *Caietul chestionarului* se găsește în Anexa 1.

Pe **Foaia de răspuns** sunt notate informațiile pe care subiectul trebuie să le comunice pentru a putea fi identificat (numele, data nașterii și data evaluării) și pentru a se putea interpreta răspunsurile sale (sexul). Vârsta se calculează în ani, luni și zile, făcând diferența între data evaluării și data nașterii, apoi se reține doar numărul de ani (care reprezintă vârsta subiectului, în ani împliniți, la data evaluării).

Pe **Foaia de răspuns** urmează șase coloane, care corespund celor șase pagini cu itemi din caietul chestionarului. Fiecare coloană conține, pentru itemii de pe o pagină, numărul itemului și un spațiu în care subiectul notează răspunsul pe care l-a ales.

În Anexa 2 se găsește o **Foaie de răspuns**.

În **Grila de cotare a chestionarului CP5F** (aflată în Anexa 3) sunt indicați itemii care intră în componența fiecărei scale. Pentru fiecare item este notat modul de cotare (directă sau inversă).

3.3.7. Instrucțiunile de administrare a chestionarului CP5F

Chestionarul **CP5F** poate fi administrat individual sau colectiv.

Subiectul primește **Caietul chestionarului** împreună cu o **Foaie de răspuns** și cu un instrument de scris.

Prima etapă a administrării chestionarului constă în completarea corectă a datelor biografice cuprinse în **Foaia de răspuns** (numele, prenumele, data nașterii, data evaluării și sexul). Persoanele cu dificultăți vor fi ajutate la completarea acestor informații.

Cea de-a doua etapă constă în parcurgerea chestionarului.

Persoana care administrează chestionarul îl invită pe subiect să citească instrucțiunile de completare a răspunsurilor din **Caietul chestionarului**:

Vi se vor prezenta 130 de afirmații care descriu comportamente.

Notați pentru fiecare dintre ele în ce măsură vi se potrivește. Pentru aceasta, scrieți pe Foaia de răspuns, în dreptul numărului afirmației respective, una dintre cifrele 1, 2, 3, 4 și 5, care înseamnă:

1 = mi se potrivește foarte puțin;

2 = mi se potrivește puțin;

3 = mi se potrivește cam pe jumătate;

4 = mi se potrivește mult;

5 = mi se potrivește foarte mult.

Exemplu

Afirmațiile din chestionar sunt de următoarea formă:

135. Îmi place să povestesc întâmplări hazlii.

Apreciați cât de mult vi se potrivește această afirmație. Dacă vi se pare că ea vi se potrivește „mult”, notați în dreptul numărului de ordine al itemului (135) cifra 4, care corespunde răspunsului „mult”.

Nu vă gândiți prea mult la răspunsurile dumneavoastră.

Dacă aveți îndoieli, comparați-vă cu persoane pe care le cunoașteți bine.

Aveți grijă să scrieți răspunsul în locul corect. La sfârșitul fiecărei pagini cu afirmații, verificați dacă ați ajuns la sfârșitul unei coloane din Foaia de răspuns.

Dacă, din greșală, ați notat un alt răspuns decât cel pe care îl doreați, scrieți un X peste răspunsul eronat și notați alături de el răspunsul corect.

Răspundeți la toate afirmațiile !

Scrieți numai pe Foaia de răspuns ! Nu scrieți nimic în caiet !

Răspunsurile dumneavoastră sunt confidențiale.

Timpul de răspuns nu este limitat.

După ce subiectul a citit instrucțiunile, persoana care administrează chestionarul îl întreabă dacă a înțeles ce are de făcut și, în cazul în care acesta răspunde afirmativ, îl invită să răspundă la itemi.

Dacă subiectul nu a înțeles sau are întrebări, i se citesc acele părți din instrucțiunile de completare a răspunsurilor care îi aduc lămuririle necesare.

Se poate întâmpla ca subiectul să întrebe la ce servește chestionarul. I se va răspunde că ajută la cunoașterea unor aspecte ale personalității sale.

În cazul administrării colective a chestionarului sau al persoanelor care au dificultăți la citire, instrucțiunile de completare a răspunsurilor vor fi citite de persoana care administrează chestionarul.

Atunci când preia de la un subiect Foaia de răspuns, persoana care administrează chestionarul trebuie să verifice dacă acesta a completat toate datele personale și la fiecare item a notat un răspuns și numai unul (sunt admise corecturile realizate prin bararea răspunsurilor greșite și notarea, alături de ele, a răspunsurilor corecte). Dacă observă omisiuni, constată că au fost notate mai multe răspunsuri pentru un item ori identifică răspunsuri diferite de cifrele 1-5, îi va cere subiectului să efectueze completările și/sau corecturile necesare.

3.3.8. Cotarea răspunsurilor

Cotele itemilor sunt numere întregi cuprinse între 1 și 5. În cazul itemilor cu cotare directă, cota 1 corespunde răspunsului „mi se potrivește foarte puțin”, iar cota 5, răspunsului „mi se potrivește foarte mult”. Pentru itemii cu cotare inversă, cota 1 corespunde răspunsului „mi se potrivește foarte mult”, iar cota 5, răspunsului „mi se potrivește foarte puțin”.

Scorul fiecărei scale se obține prin însumarea cotelor itemilor componenți.

3.3.9. Validarea chestionarului CP5F

3.3.9.1. Noțiuni teoretice despre validitate și validare

Multă vreme, noțiunea de validitate a unui test a fost legată de funcția îndeplinită de test. Relevantă în acest sens este definiția dată de R.H. Lindeman (1978, *apud* Albu, 2000): „validitatea unui test este dată de măsura în care acesta își îndeplinește funcția”.

În ultimul timp, însă, accepțiunea atribuită termenului „validitate” s-a schimbat. Acum, validitatea este privită ca o calitate a utilizării rezultatelor testului: „**Validitatea** unui test se referă la cât de potrivite sunt interpretările descriptive, explicative sau predictive care se dau scorurilor sale.” (Silva, 1993).

Investigarea gradului de validitate a interpretării propuse de un test poartă numele de **validare** a testului. Există mai multe categorii de strategii de validare (Albu, 2000):

- validare relativă la constructul măsurat de test;
- validare relativă la conținutul testului;
- validare relativă la criteriu.

3.3.9.2. Strategii utilizate pentru validarea chestionarului CP5F

Chestionarul *CP5F* a fost construit pentru a măsura constructele psihologice numite *Extraversiune*, *Amabilitate*, *Conștiinciozitate*, *Stabilitate emoțională* și *Autonomie*. Din acest motiv, pentru validarea sa au fost folosite strategii din categoria validării relative la construct.

S-a avut în vedere utilizarea chestionarului *CP5F* doar în scop de diagnostic (măsurare), nu și de predicție. Prin urmare, nu s-au folosit strategii de validare predictivă. Strategiile de validare relativă la criteriu utilizate au servit validării relative la construct.

3.3.9.2.1. Analiza acoperirii domeniului constructului prin conținutul chestionarului CP5F

Pentru fiecare scală din CP5F care evaluează un suprafactor, pentru a identifica modul în care itemii componenți acoperă domeniul de conținut al suprafactorului s-a efectuat analiza factorială a itemilor, utilizând metoda componentelor principale și rotația prin metoda Varimax.

Prelucrările s-au efectuat asupra răspunsurilor date la itemii din CP5F de 973 de subiecți (410 bărbați și 563 de femei), cu vârsta cuprinsă între 15 și 30 de ani (pentru bărbați: $m=20,24$; $\sigma=4,38$; pentru femei: $m=21,41$; $\sigma=4,77$).

Au fost extrași între 4 și 7 factori pentru fiecare scală (v. tabelul 3.3.8).

S-a constatat că itemii care au saturații mari în același factor se referă la câte unul sau doi dintre descriptorii utilizați la construirea scalelor (tabelul 3.3.9). Aceasta dovedește că scalele din CP5F respectă modelul oferit de scalele din FFPI.

Tabelul 3.3.8. Factorii extrași în urma analizei factoriale a itemilor fiecărei scale din CP5F

Scala	Numărul de factori extrași	Partea din varianța totală (în %) acoperită de	
		toți factorii extrași	fiecare factor extras
<i>Extraversiune</i>	6	50,404	F1: 10,577; F2: 9,139; F3: 9,114; F4: 8,418; F5: 7,045; F6: 6,111
<i>Amabilitate</i>	4	44,942	F1: 16,083; F2: 12,393; F3: 9,122; F4: 7,344
<i>Conștiinciozitate</i>	4	42,959	F1: 12,227; F2: 11,148; F3: 10,557; F4: 9,027
<i>Stabilitate emoțională</i>	4	46,585	F1: 14,421; F2: 12,925; F3: 10,149; F4: 9,090
<i>Autonomie</i>	7	53,158	F1: 9,127; F2: 8,914; F3: 8,048; F4: 7,666; F5: 6,787; F6: 6,488; F7: 6,128

Tabelul 3.3.9. Descriptorii ilustrați de itemii care au saturații mari în același factor, pentru fiecare scală din CP5F

Scala	Factor	Număr de itemi	Descriptorul ilustrat de itemi
Extraversiune	<i>F1</i>	6	Se simte bine în societate.
	<i>F2</i>	4	Stabilește cu ușurință contacte cu alții.
	<i>F3</i>	5	Se izolează de ceilalți.
	<i>F4</i>	3	Participă activ la distracții.
	<i>F5</i>	4	Îi place să vorbească.
	<i>F6</i>	1	Este tăcut.
Amabilitate	<i>F1</i>	10	Manifestă interes pentru cei din jur. Încearcă să se afle în relații bune cu ceilalți.
	<i>F2</i>	6	Vrea să-și impună punctul de vedere. Îi deranjează pe cei din jur.
	<i>F3</i>	5	Respectă părerile și drepturile celorlalți.
	<i>F4</i>	3	Îl interesează doar propria persoană.
Conștiinciozitate	<i>F1</i>	8	Nu se încadrează în termenele fixate. Începe acțiuni fără a se gândi la ce servesc și cum se vor termina.
	<i>F2</i>	6	Este ordonat. Își planifică acțiunile.
	<i>F3</i>	6	Respectă normele și regulile.
	<i>F4</i>	5	Se străduiește să facă totul bine. Este o persoană de încredere.
Stabilitate emoțională	<i>F1</i>	7	Își face griji pentru orice. Este mereu neliniștit.
	<i>F2</i>	6	Gândește pozitiv. Este optimist.
	<i>F3</i>	4	Își controlează emoțiile.
	<i>F4</i>	4	Are încredere în forțele proprii.

Tabelul 3.3.9. Descriptorii ilustrați de itemii care au saturații mari în același factor, pentru fiecare scală din CP5F (continuare)

Scala	Factor	Număr de itemi	Descriptorul ilustrat de itemi
Autonomie	<i>F1</i>	4	Este creativ.
	<i>F2</i>	4	Nu se lasă condus de alții.
	<i>F3</i>	4	Nu are păreri proprii.
	<i>F4</i>	3	Poate fi manevrat cu ușurință.
	<i>F5</i>	2	Îi conduce pe alții.
	<i>F6</i>	2	Acceptă orice i se spune.
	<i>F7</i>	3	Acționează altfel decât ceilalți.

3.3.9.2.2. Validarea scalelor din CP5F prin strategii ale validării relative la criteriu

3.3.9.2.2.1. Corelații între scalele din chestionarele CP5F și FFPI

Au fost prelucrate statistic răspunsurile obținute la versiunea a IV-a a chestionarului FFPI și la chestionarul CP5F în eșantionul format din 198 de persoane prezentat anterior (a cărei distribuție de frecvențe pe grupe de vârstă se găsește în tabelul 3.3.7).

a. S-a constatat că scalele din CP5F și din FFPI care au aceeași denumire corelează liniar direct între ele, semnificativ la pragul $p=0,001$ (v. tabelul 3.3.10).

Tabelul 3.3.10. Coeficienții de corelație liniară între scalele chestionarelor CP5F și FFPI semnificativi la pragul $p=0,05$ ($N=198$)

Scala din CP5F	Scala din FFPI				
	Extraversiune	Amabilitate	Conștiinciozitate	Stabilitate emoțională	Autonomie
Extraversiune	0,646 **			0,331 **	0,251 **
Amabilitate		0,473 **	0,323 **	0,139	
Conștiinciozitate		0,352 **	0,615 **	0,195 *	0,306 **
Stabilitate emoțională	0,429 **	0,201 *	0,288 **	0,678 **	0,433 **
Autonomie	0,168	-0,141		0,212 *	0,439 **

Legendă: Au fost marcați cu * coeficienții de corelație semnificativi la pragul $p=0,01$ și cu ** cei semnificativi la pragul $p=0,001$.

Pentru fiecare scală din CP5F patternul corelațiilor liniare cu celelalte scale ale chestionarului CP5F este asemănător cu pattern-ul corelațiilor liniare cu scalele din chestionarul FFPI (v. tabelele 3.3.10 și 3.3.11). De exemplu, scala Extraversiune din CP5F corelează liniar direct semnificativ (la pragul $p=0,001$) cu scalele Stabilitate emoțională și Autonomie din ambele chestionare și nu corelează liniar semnificativ (la pragul $p=0,05$) cu scalele Amabilitate și Conștiinciozitate din CP5F și din FFPI.

Tabelul 3.3.11. Coeficienții de corelație liniară între scalele chestionarului CP5F semnificativi la pragul $p=0,05$ ($N=198$)

Scala din CP5F	Scala din CP5F				
	Extraversiune	Amabilitate	Conștiinciozitate	Stabilitate emoțională	Autonomie
Extraversiune	1,000			0,440 **	0,397 **
Amabilitate		1,000	0,542 **	0,283 **	
Conștiinciozitate			1,000	0,347 **	0,329 **
Stabilitate emoțională				1,000	0,360 **
Autonomie					1,000

Legendă: Au fost marcați cu * coeficienții de corelație semnificativi la pragul $p=0,01$ și cu ** cei semnificativi la pragul $p=0,001$.

În timp ce toate scalele din *FFPI* corelează liniar direct între ele (semnificativ la pragul $p=0,01$ sau $0,001$) (tabelul 3.3.12), între scalele din *CP5F* există și corelații liniare ne semnificative la pragul $p=0,05$ (v. tabelul 3.3.11), ceea ce dovedește că scalele din *CP5F* au o validitate discriminantă mai bună decât cele din *FFPI*.

Tabelul 3.3.12. Coeficienții de corelație liniară între scalele chestionarului *FFPI* semnificativi la pragul $p=0,05$ ($N=198$)

Scala din <i>FFPI</i>	Scala din <i>FFPI</i>				
	<i>Extraversiune</i>	<i>Amabilitate</i>	<i>Conștiinciozitate</i>	<i>Stabilitate emoțională</i>	<i>Autonomie</i>
<i>Extraversiune</i>	1,000	0,206 *	0,189 *	0,447 **	0,423 **
<i>Amabilitate</i>		1,000	0,584 **	0,292 **	0,296 **
<i>Conștiinciozitate</i>			1,000	0,331 **	0,444 **
<i>Stabilitate emoțională</i>				1,000	0,496 **
<i>Autonomie</i>					1,000

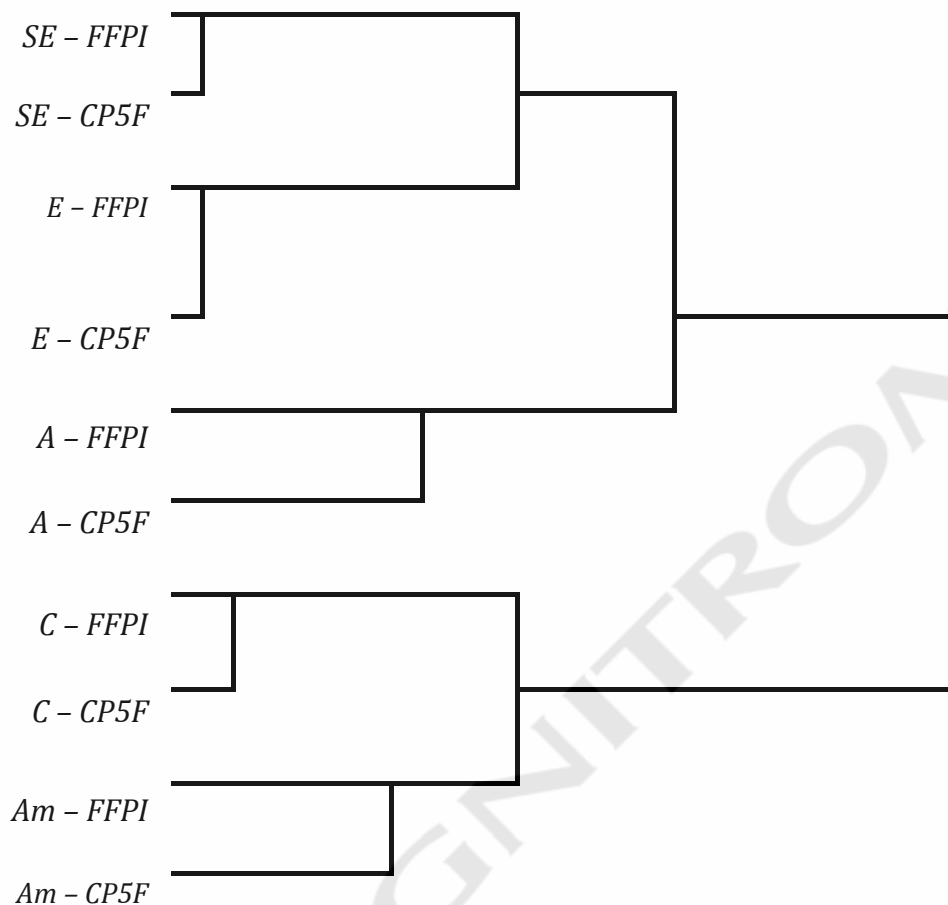
Legendă: Au fost marcați cu * coeficienții de corelație semnificativi la pragul $p=0,01$ și cu ** cei semnificativi la pragul $p=0,001$.

b. S-au prelucrat prin analiză de clusteri scorurile obținute de cei 198 de subiecți la scalele din *FFPI* și la scalele din *CP5F* care evaluează suprafactori.

Coeficientul de similaritate între două scale a fost egal cu coeficientul de corelație liniară între scorurile celor două scale.

Coeficientul de similaritate între doi clusteri a fost egal cu cel mai mic dintre coeficienții de corelație liniară între o scală a unui cluster și o scală a celuilalt cluster.

Din dendrograma obținută (figura 3.3.2.1) se observă gruparea scalelor din cele două chestionare care măsoară același suprafactor, ceea ce arată că scalele care au aceeași denumire evaluează constructe asemănătoare.

Fig. 3.3.1. Dendrograma scalelor din FFPI și din CP5F
(SE = Stabilitate emoțională; E = Extraversiune; A = Autonomie;
C = Conștiinciozitate; Am = Amabilitate)

3.3.9.2.2.2. Corelații ale scalelor Extraversiune, Stabilitate emoțională și Dezirabilitate socială din CP5F cu scalele corespunzătoare lor din chestionarul EPQ

EPQ (*Eysenck Personality Questionnaire*), construit de H.J. Eysenck și S.B.G. Eysenck, constă din 79 de itemi grupați în patru scale: *Extraversiune (E)*, *Neuroticism (N)*, *Psihoticism (P)* și *Minciună (L)*.

Persoanele care obțin scoruri mari la scala *E* sunt sociabile, dominante, cu responsabilitate scăzută, impulsive, caută senzații tari și își asumă riscuri.

Cele care au scoruri mari la scala *N* sunt anxioase, deprimare, tensionate, au o stimă de sine scăzută și o autonomie scăzută.

Scala *L* măsoară tendința subiecților de a răspunde la chestionar astfel încât să-și creeze o imagine favorabilă.

Au fost administrate chestionarele CP5F și EPQ unui eșantion format din 80 de persoane cu vârsta cuprinsă între 20 și 36 de ani: 30 de bărbați (pentru vârstă $m=26,67$ și $\sigma=2,50$) și 50 de femei (pentru vârstă: $m=28,06$ și $\sigma=3,54$).

Între scalele care măsoară constructe similare s-au găsit coeficienți de corelație liniară semnificativi statistic (tabelul 3.3.13), ceea ce constituie o dovadă a validității relative la construct a celor trei scale din CP5F.

Tabelul 3.3.13. Coeficienții de corelație liniară între scalele chestionarelor CP5F și EPQ care măsoară constructe similare

Scalele între care s-a calculat coeficientul de corelație liniară		Bărbați (N=30)		Femei (N=50)	
din CP5F	din EPQ	r	p	r	p
<i>Dezirabilitate socială</i>	<i>L</i>	0,329	0,018	0,421	0,002
<i>Extraversiune</i>	<i>E</i>	0,851	0,000	0,696	0,000
<i>Stabilitate emoțională</i>	<i>N</i>	-0,827	0,000	-0,680	0,000

3.3.9.2.2.3. Variația scorurilor scalei Conștiinciozitate în funcție de vârstă

S-a urmărit dacă scala *Conștiinciozitate* din CP5F verifică următoarele afirmații, făcute de Rus (2008):

- a. Conștiinciozitatea este destul de puțin prezentă la nivelul adolescenților, dar crește ca prezență între 18 și 30 de ani.
- b. Nivelul conștiinciozității rămâne relativ stabil pe perioada vârstei adultului.

Toți subiecții utilizați în această cercetare au răspuns la chestionarul CP5F benevol și nu în cadrul unor examinări psihologice obligatorii, când ar fi putut exista tendința de a răspunde nesincer, încercând să se prezinte ca persoane cu o conștiinciozitate ridicată.

a. Au răspuns la Chestionarul CP5F 354 de bărbați cu vârsta cuprinsă între 18 și 30 de ani ($m=22,88$; $\sigma=4,12$) și 517 femei având vârsta între 18 și 30 de ani ($m=22,89$; $\sigma=4,45$). Atât pentru bărbați, cât și pentru femei scorurile scalei *Conștiinciozitate* cresc liniar pe măsura înaintării în vârstă, coeficienții de corelație liniară între scorurile scalei și vârstă fiind semnificativi la pragul $p=0,001$:

- pentru bărbați: $r=0,301$; $p=0,000$;
- pentru femei: $r=0,253$; $p=0,000$.

S-au comparat mediile scorurilor scalei *Conștiinciozitate*, pe sexe, între adolescenți cu vârsta cuprinsă între 14 și 17 ani și adulți cu vârsta cuprinsă între 27 și 30 de ani (tabelul 3.3.2.14). Atât pentru bărbați, cât și pentru femei, media scorurilor adolescenților este mai mică decât cea a adulților, diferența mediilor fiind semnificativă la pragul $p=0,001$.

Tabelul 3.3.14. Compararea mediilor scorurilor scalei *Conștiinciozitate* între adolescenți (14-17 ani) și adulți (27-30 de ani)

Bărbați								
Adolescenți			Adulți			<i>t</i>	<i>g.l.</i>	<i>p</i>
<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>N</i>	<i>m</i>	σ			
201	85,69	12,03	71	98,51	12,51	7,635	270	0,000
Femei								
Adolescenți			Adulți			<i>t</i>	<i>g.l.</i>	<i>p</i>
<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>N</i>	<i>m</i>	σ			
198	88,38	12,95	115	98,82	11,65	7,124	311	0,000

Prin urmare, între 18 și 30 de ani scorurile medii ale scalei *Conștiinciozitate* cresc liniar, spre sfârșitul acestui interval de vârstă (între 27 și 30 de ani) media fiind semnificativ mai mare decât cea a intervalului 14-17 ani.

b. S-a urmărit variația scorurilor scalei *Conștiinciozitate* în intervalul de vârstă 31-50 de ani, într-un eșantion format din 168 de bărbați (pentru vârstă: $m=38,67$ și $\sigma=5,53$) și 303 femei (pentru vârstă: $m=37,97$ și $\sigma=5,51$).

S-a constatat că scorurile scalei *Conștiinciozitate* nu corelează liniar cu vârsta (tabelul 3.3.2.15), iar mediile scorurilor nu diferă semnificativ (la pragul $p=0,05$) între intervalele de vârstă 31-35, 36-40, 41-45 și 45-50 (v. tabelul 3.3.16).

Tabelul 3.3.15. Coeficienții de corelație liniară între scorurile scalei *Conștiinciozitate* și vârstă

Sex	<i>N</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
Bărbați	168	0,083	0,287
Femei	303	0,010	0,867

Tabelul 3.3.16. Compararea mediilor scorurilor scalei *Conștiinciozitate* între intervale de vârstă

Intervalul de vârstă (în ani)	Bărbați			Femei		
	<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>N</i>	<i>m</i>	σ
31-35	60	96,45	13,23	124	95,73	13,70
36-40	46	96,35	16,09	93	98,38	12,73
41-45	36	98,78	13,13	45	95,47	13,23
46-50	26	98,42	12,77	41	96,80	18,23
<i>F</i>	$F(3, 164)=0,333$			$F(3, 299)=0,755$		
<i>p</i>	0,801			0,520		

Scorurile scalei *Conștiinciozitate* rămân relativ constante între 31 și 50 de ani.

Rezultatele obținute constituie dovezi ale validității relative la construct a scalei *Conștiinciozitate*.

3.3.9.2.2.4. Relațiile scorurilor scalelor *Conștiinciozitate* și *Stabilitate emoțională* cu performanța școlară și comportarea la locul de muncă

Conștiinciozitatea este dimensiunea personalității cea mai intens asociată cu performanța școlară și cu cea profesională. Numeroase meta-analize confirmă faptul că persoanele cu un nivel ridicat al conștiinciozității au performanțe ridicate aproape în fiecare domeniu profesional (Rus, 2008). Coeficientul de corelație între factorul conștiinciozitate și evaluările performanței profesionale variază între 0,20 și 0,30. Corelația este mică din cauza evaluărilor imperfecte și datorită faptului că performanța este condiționată și de alți factori, ca: inteligența, pregătirea și experiența sau compatibilitatea cu colegii de muncă (R.R. McCrae, 2004, *apud* Rus, 2008).

M.R. Barick, T.R. Mitchell și G.I. Stewart (2003, *apud* Rus, 2008) susțin că factorii de personalitate *Conștiinciozitatea* și *Stabilitatea emoțională* sunt predictorii universali ai performanței profesionale într-o multitudine de profesii.

a. S-a urmărit dacă scorurile scalelor *Conștiinciozitate* și *Stabilitate emoțională* au legătură cu performanța școlară.

S-a administrat chestionarul *CP5F* în 21 de clase de liceu (de la clasa a IX-a până la clasa a XII-a), din cinci școli. Din fiecare clasă, având în vedere rezultatele la învățătură ale elevilor, dirigintele clasei a nominalizat 2-3 elevi „buni” (cei mai buni din clasă), 2-3 elevi „slabi” (cei mai slabi din clasă) și 2-3 elevi „mediocri”.

Au fost cuprinși în cercetare elevii nominalizați care răspuseseră la *CP5F*. Aceștia aveau vârsta cuprinsă între 15 și 19 ani ($m=17,08$; $\sigma=1,04$).

Structura eșantionului este prezentată în tabelul 3.3.2.17.

Tabelul 3.3.17. Frecvențele elevilor în funcție de nivelul performanței școlare, pe sexe

Sexul	Nivelul performanței școlare			Total
	„buni”	„mediocri”	„slabi”	
Băieți	18	30	17	65
Fete	31	30	11	72
Total	49	60	28	137

Pentru fiecare subiect s-au transformat scorurile brute ale scalelor *Conștiințiozitate* și *Stabilitate emoțională* în cote *T*, utilizând etaloanele existente pentru grupa de vârstă 14-19 ani, pe sexe.

Între grupele formate în funcție de performanța școlară diferă semnificativ mediile cotelor *T* ale scalei *Conștiințiozitate* (v. tabelul 3.3.18), diferențele fiind semnificative între grupa „slabi” și grupa „buni” ($p=0,002$) și între grupa „mediocri” și grupa „buni” ($p=0,043$). Elevii apreciați ca fiind „buni” sunt mai conștiințioși decât cei considerați „mediocri” sau „slabi”.

Media cotelor *T* a scalei *Stabilitate emoțională* este mai mică pentru elevii „slabi” decât pentru elevii „mediocri” și pentru cei „buni”, dar mediile nu diferă semnificativ între cele trei categorii de elevi (v. tabelul 3.3.18).

Tabelul 3.3.18. Compararea mediilor cotelor *T* ale scalelor *Conștiințiozitate* și *Stabilitate emoțională* între grupele formate în funcție de performanța școlară

Nivelul de performanță	<i>Conștiințiozitate</i>			<i>Stabilitate emoțională</i>		
	<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>N</i>	<i>m</i>	σ
„slabi”	28	45,83	9,25	28	47,16	8,95
„mediocri”	60	49,64	11,35	60	50,62	9,22
„buni”	49	53,70	9,51	49	50,43	9,90
<i>F</i>(2, 134)	5,416			1,434		
<i>p</i>	0,005			0,242		

S-a observat că modul în care se asociază scorurile scalelor *Conștiințiozitate* și *Stabilitate emoțională* este legat de performanța școlară (v. tabelul 3.3.19). Astfel, frecvența elevilor „slabi” este foarte mică în rândul celor care au scor mare (cota *T* cel puțin egală cu 60) la una dintre scale și un scor mediu sau mare (cota *T* mai mare decât 40) la cealaltă: dintre cei 28 de elevi slabi, numai 2 au un scor mare la o scală și mediu la cealaltă. Dintre cei 5 elevi care au scoruri mari la ambele scale, niciunul nu este „slab” (4 sunt „buni” și unul este „mediocru”).

Tabelul 3.3.19. Frecvențele diverselor asocieri ale scorurilor scalelor *Conștiinciozitate* și *Stabilitate emoțională* în grupele formate în funcție de nivelul de performanță

Modul de asociere între scorurile scalelor	Total	Elevi „slabi”		Elevi „mediocri”		Elevi „buni”	
		F.a.	F.r.	F.a.	F.r.	F.a.	F.r.
Un scor mare și unul mediu sau mare	33	2	0,07	17	0,28	14	0,29
Ambele scoruri medii	66	17	0,61	26	0,43	23	0,47
Un scor mic și unul mediu sau mic	34	8	0,29	16	0,27	10	0,20
Un scor mic și unul mare	4	1	0,04	1	0,02	2	0,04
Total	137	28	1,00	60	1,00	49	1,00

Legendă: F.a. reprezintă frecvența absolută, iar F.r., frecvența relativă în cadrul grupei.

Raportul dintre numărul celor care au un scor mic și unul mediu sau mic și numărul celor care au un scor mare și unul mare sau mediu este mai mare (egal cu 4) în grupa elevilor „slabi” și este mai scăzut în grupa elevilor „mediocri” (egal cu 0,94) și în grupa elevilor „buni” (egal cu 0,71).

Se pare că asocierea unei cote mari la o scală cu o cotă mare sau medie la cealaltă scală nu garantează performanța școlară „bună”, dar micșorează șansele de a obține o performanță școlară „slabă”.

b. S-a cercetat relația dintre scorurile scalelor *Conștiinciozitate* și *Stabilitate emoțională* din CP5F și modul în care persoanele respectă disciplina la locul de muncă.

Eșantionul de subiecți a fost format din 137 de bărbați, cu vârsta cuprinsă între 20 și 62 de ani ($m=43,93$ și $\sigma=8,00$). Toți subiecții au studii generale sau liceale și își desfășoară activitatea în domeniul transporturilor feroviare, fiind angajați ca mecanici, dispeceri, acari, revizori de cale etc. Ei au răspuns la chestionarul CP5F în cadrul evaluării psihologice periodice obligatorii.

Fiecare persoană a fost evaluată de un șef direct sub mai multe aspecte (Preocupare pentru calificarea profesională, Orientarea în situații critice, Puterea de muncă etc.), primind câte o notă cuprinsă între 1 și 7.

S-a urmărit în această cercetare doar nota la criteriul „Încadrare în disciplina unității”.

Notele primite de subiecți au fost cuprinse între 3 și 7, predominând notele mari, așa încât media lor a fost 5,91 ($\sigma=1,03$). Nota maximă (7) a fost obținută de 40,1% dintre subiecți, în timp ce doar două persoane au primit nota 3 și șase persoane au fost notate cu 4.

Pentru fiecare subiect s-au transformat scorurile scalelor *Conștiinciozitate* și *Stabilitate emoțională* în cote T , utilizând etaloanele existente pe grupe de vârstă pentru situațiile de evaluare psihologică periodică obligatorie și selecție de personal. S-a apreciat că un scor la o scală este „mic” dacă îi corespunde o cotă T mai mică decât 40 și este „mare” dacă îi corespunde o cotă T mai mare decât 60. Distribuția subiecților în funcție de mărimea scorurilor realizate la cele două scale este prezentată în tabelul 3.3.20.

Tabelul 3.3.20. Frecvențele subiecților în funcție de mărimea scorurilor obținute la scalele *Conștiinciozitate* și *Stabilitate emoțională*

Scorurile scalei <i>Stabilitate emoțională</i>	Scorurile scalei <i>Conștiinciozitate</i>			Total
	„mici”	„medii”	„mari”	
„mici”	9	13	0	22
„medii”	8	81	6	95
„mari”	0	9	11	20
Total	17	103	11	137

După cum se observă nu există nicio persoană care să aibă scor „mare” la o scală și scor „mic” la cealaltă scală. Toți subiecții care au scor „mare” la scala *Conștiinciozitate* au la scala *Stabilitate emoțională* un scor mare sau mediu.

Media notelor primite la criteriul „Încadrare în disciplina unității” de persoanele care au scor mare la scala *Conștiinciozitate* diferă semnificativ de media notelor persoanelor care la scala *Conștiinciozitate* au scor mediu sau mic (v. tabelul 3.3.21).

Tabelul 3.3.21. Compararea mediilor notelor la criteriul „Încadrare în disciplina unității” între persoanele care la scala *Conștiinciozitate* au scor „mare” și cele care au scor „mic” sau „mediu”

Mărimea scorului la scala <i>Conștiinciozitate</i>	<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>t</i> (28)	<i>p</i>
„mare”	11	6,35	0,70	2,569	0,016
„mediu” sau „mic”	120	5,85	1,06		

Se constată, astfel, că persoanele care au scoruri „mari” la scala *Conștiinciozitate* sunt mai disciplinate la locul de muncă decât cele care la scala *Conștiinciozitate* au scoruri „medii” sau „mici”. Ele au o stabilitate emoțională „medie” sau „mare”.

3.3.9.2.2.5. Compararea scorurilor scalei Amabilitate între categorii profesionale

Pornind de la ideea că amabilitatea se învață și că ea este necesară sau, chiar, obligatorie în anumite profesii în care se lucrează cu clienți sau pacienți (de exemplu, la medici, frizeri etc.) ori în interacțiune cu grupuri de persoane (de pildă, la profesori), s-au format patru grupe compuse din persoane cu vârsta cuprinsă între 20 și 30 de ani:

- G1:** persoane fără studii superioare care nu lucrează cu clienți (muncitori, operatori la calculator, bucătari, patiseri, șoferi de TIR etc.);
- G2:** persoane fără studii superioare care lucrează cu clienți și al căror câștig depinde de felul în care se poartă cu aceștia (frizeri, manichiuriste, ospătari etc.);
- G3:** persoane cu studii superioare care nu lucrează în interacțiune cu alte persoane (economiști, juriști, ingineri etc.);
- G4:** persoane cu studii superioare care lucrează în interacțiune cu alte persoane și pentru care amabilitatea este o obligație de serviciu (profesori, instructori de educație, medici etc.).

Structura celor patru eșantioane este prezentată în tabelul 3.3.22.

Tabelul 3.3.22. Frecvențele grupelor de subiecți utilizate la validarea scalei *Amabilitate*, în funcție de nivelul de studii și de specificul profesiei

<i>Grupa</i>	Profesia pretinde amabilitate?	Nivelul de studii	Total	Bărbați	Femei	Vârsta	
						<i>m</i>	<i>σ</i>
G1	nu	medii	137	109	28	25,81	3,11
G2	da	medii	77	25	52	23,83	3,19
G3	nu	superioare	80	30	50	27,64	1,98
G4	da	superioare	64	10	64	26,89	2,10

Scorul fiecărei persoane la scala *Amabilitate* a fost transformat în cotă *T* pe baza etaloanelor existente, ținând cont de vârstă, sex și de situația în care a avut loc administrarea chestionarului *CP5F* (pentru diagnoza personalității sau intervenție psihologică ori pentru evaluare psihologică periodică obligatorie sau selecție de personal).

S-au comparat mediile cotelor T ale scalei *Amabilitate* între persoanele care ar trebui să fie amabile la locul de muncă și cele cărora profesia nu le pretinde acest lucru, în funcție de nivelul de studii (v. tabelul 3.3.23). În ambele situații diferența mediilor este semnificativă statistic la pragul $p=0,001$. Obțin medii mai mari cei cărora serviciul le pretinde amabilitate.

Tabelul 3.3.23. Compararea mediilor scorurilor scalei *Amabilitate* (transformate în cote T) între persoanele cărora profesia le pretinde amabilitate și cele care lucrează în profesii în care amabilitatea nu este obligatorie

Grupa	Profesia pretinde amabilitate?	Nivelul de studii	Cotele T ale scalei <i>Amabilitate</i>			t	g.l.	p
			N	m	σ			
G1	nu	medii	137	48,22	8,98	4,644	212	0,000
G2	da	medii	77	53,92	7,92			
G3	nu	superioare	80	48,91	9,10	4,190	142	0,000
G4	da	superioare	64	55,01	8,10			

Mediile nu diferă semnificativ între persoanele fără studii superioare și cele cu studii superioare, nici pentru cele cărora profesia nu le pretinde să fie amabile [$t(215)=0,545$; $p=0,587$] și nici pentru cele care lucrează cu clienți sau interacționează cu grupuri de persoane [$t(139)=0,802$; $p=0,424$].

Faptul că mărimea scorurilor scalei *Amabilitate* este asociată cu specificul profesiei persoanelor constituie o dovadă a validității scalei.

3.3.9.2.2.6. Analiza mărimii scorurilor scalei *Stabilitate emoțională* într-o populație selecționată, formată din persoane cu un bun control emoțional

Au răspuns benevol la Chestionarul CP5F 80 de bărbați cu vârsta cuprinsă între 21 și 40 de ani ($m=31,19$; $\sigma=5,24$) care sunt angajați într-o unitate de pompieri militari. Specificul muncii lor impune un bun control emoțional.

Scorul obținut de fiecare subiect la scala *Stabilitate emoțională* a fost transformat în cotă T utilizând etaloanele existente pentru situația de evaluare psihologică în scop de diagnoza personalității sau intervenție psihologică și ținând cont de vârstă.

Cotele T au fost cuprinse între 40,53 și 72,50. Peste trei sferturi dintre subiecți (63) au avut la scala *Stabilitate emoțională* un scor mediu (cota T fiind cuprinsă între 40 și 60), 14 au obținut un scor mare (cota T fiind cuprinsă între 60 și 70), iar 3 au realizat un scor foarte mare (cota T depășind valoarea 70). Nimeni nu a avut scor mic.

Indicatorii statistici ai cotelor T în eșantion sunt: $m=55,47$ și $\sigma=7,24$.

Media cotelor T diferă semnificativ de 50, care este valoarea medie a cotelor T în populația din care provin subiecții: $t(79)=6,764$; $p=0,000$.

Faptul că într-o populație selecționată, în care este obligatoriu un bun echilibru psihic, scorurile scalei *Stabilitate emoțională* sunt semnificativ mai mari decât în populația normală (non-clinică) constituie o dovadă a validității scalei.

3.3.9.2.2.7. Corelații între scorurile scalei *Autonomie* și scorurile chestionarului *AP*

S-a analizat legătura de corelație liniară între scorurile scalei *Autonomie* din *CP5F* și scorurile chestionarului de evaluare a autonomiei personale *AP*.

Chestionarul *AP* a fost construit de M. Albu (2007) și măsoară patru dimensiuni ale autonomiei personale, care sunt definite astfel:

Autonomia cognitivă constă în:

- capacitatea de a raționa independent, de a-ți forma propriile opinii și de a lua decizii;
- capacitatea de a gândi critic;
- dorința de îmbogățire și îmbunătățire a cunoștințelor (dorința de informare);
- capacitatea de auto-evaluare;
- un sentiment de încredere în propria persoană;
- credința că poți alege ce să faci.

Autonomia comportamentală reprezintă auto-dirijarea comportamentului și acționarea conform deciziilor proprii.

Autonomia emoțională înseamnă independența formării și exprimării sentimentelor.

Autonomia valorică se exprimă în constituirea unui set propriu de convingeri și principii, rezistente la presiunea celorlalți.

Chestionarul *AP* se compune din 36 de itemi, grupați în patru scale (câte una pentru fiecare dimensiune). Suma cotelor scalelor constituie o măsură a autonomiei personale.

Au răspuns la cele două chestionare mai multe eșantioane de subiecți. În fiecare eșantion scorurile scalei *Autonomie* corelează liniar direct, semnificativ la pragul $p=0,05$, cu scorurile chestionarului *AP* (v. tabelul 3.3.24). Coeficienții de corelație liniară nu sunt foarte mari deoarece constructele măsurate de cele două instrumente se suprapun doar parțial.

Ecuțiile de regresie liniară multiplă ale scalei *Autonomie* din chestionarul *CP5F* față de cele patru scale din chestionarul *AP* în cele 10 eșantioane de subiecți descrise în tabelul 3.3.24 arată că ponderile dimensiunilor autonomiei personale în constructul măsurat de scala *Autonomie* diferă în funcție de sex și de grupa de vârstă (v. tabelul 3.3.25). În majoritatea eșantioanelor formate din femei (în 4 din 5), cea mai mare valoare a coeficientului β o are scala *Autonomie cognitivă*. Aceasta înseamnă că femeile care au capacitatea de a lua singure decizii, de a analiza critic informațiile și a-și forma opinii fără a se lăsa influențate de cei din jur obțin scoruri mai mari la scala *Autonomie* decât cele care au nevoie de ajutorul altora atunci când trebuie să ia hotărâri, nu au încredere în capacitățile proprii și se lasă influențate de părerile celorlalți.

În cazul bărbaților, dimensiunea care are cea mai mare pondere se schimbă de la o grupă de vârstă la alta.

Tabelul 3.3.24. Coeficienții de corelație liniară între scorurile scalei *Autonomiei* și scorurile chestionarului *AP*, în diverse eșantioane de subiecți

Caracteristicile eșantionului de subiecți					<i>r</i>	<i>p</i>
Grupa de vârstă (în ani)	vârsta		sex	<i>N</i>		
	<i>m</i>	σ				
15-20	17,21	0,91	băieți	201	0,618	0,000
	17,49	1,02	fete	214	0,611	0,000
21-25	22,76	1,36	bărbați	37	0,771	0,000
	22,22	1,31	femei	73	0,692	0,000
26-35	29,83	2,51	bărbați	46	0,460	0,001
	31,80	2,29	femei	41	0,653	0,000
36-45	41,14	2,57	bărbați	77	0,588	0,000
	39,70	2,48	femei	44	0,596	0,000
46-55	49,51	2,46	bărbați	79	0,524	0,000
	50,92	2,57	femei	36	0,773	0,000

Tabelul 3.3.25. Coeficienții β ai scalelor din chestionarul *AP* în ecuația de regresie multiplă a scalei *Autonomie* din *CP5F* față de dimensiunile autonomiei personale măsurate de chestionarul *AP*, în diverse eșantioane de subiecți

Grupa de vârstă (în ani)	sex	<i>N</i>	Scala din chestionarul <i>AP</i>				<i>R</i> ²
			<i>Autonomie valorică</i>	<i>Autonomie comportamentală</i>	<i>Autonomie cognitivă</i>	<i>Autonomie emoțională</i>	
15-20	băieți	201	0,126	0,246	0,299	0,139	0,391
	fete	214	0,150	0,165	0,355	0,112	0,393
21-25	bărbați	37	0,267	0,215	0,236	0,344	0,602
	femei	73	0,278	0,231	0,351	-0,037	0,533
26-35	bărbați	46	0,241	0,069	0,179	0,112	0,219
	femei	41	0,161	0,226	0,271	0,208	0,430
36-45	bărbați	77	0,141	0,250	0,226	0,116	0,351
	femei	44	0,191	-0,113	0,454	0,224	0,409
46-55	bărbați	79	-0,071	0,077	0,622	0,076	0,408
	femei	36	0,548	0,144	0,086	0,143	0,652

3.3.9.2.2.8. Analiza mărimii scorurilor scalei Autonomie în populații selecționate, formate din persoane care au fost sau sunt obligate să se supună ordinelor

a. Pornindu-se de la ipoteza că autonomia personală este scăzută în cazul persoanelor care nu au fost încurajate sau, chiar, au fost împiedicate în copilărie și tinerețe să își formeze și să își exprime păreri proprii, să ia singure decizii ori să se comporte astfel încât să-și ducă la îndeplinire propriile hotărâri, s-au comparat mediile scorurilor scalei *Autonomie* între două eșantioane formate din bărbați cu vârsta cuprinsă între 21 și 25 de ani.

Primul eșantion a fost format din 39 de tineri care și-au petrecut copilăria și adolescența în centre de plasament (pentru vârstă: $m=23,51$; $\sigma=1,50$).

Al doilea eșantion a fost compus din 115 tineri care și-au petrecut copilăria și adolescența în familiile proprii (pentru vârstă: $m=23,00$; $\sigma=1,35$).

Media scorurilor primului eșantion la scala *Autonomie* este mai mică decât media scorurilor celui de-al doilea. Diferența mediilor este semnificativă la pragul $p=0,001$ (v. tabelul 3.3.2.26).

Rezultă, astfel, că tinerii care în copilărie și adolescență au fost obligați să se supună unor programe făcute de alții, care nu au avut libertatea de a-și organiza singuri activitatea și de a lua hotărâri în ceea ce îi privește sunt mai ușor de convins să accepte ceea ce li se spune și mai ușor de manipulat decât cei care au fost lăsați de părinți să își proiecteze acțiuni și să le ducă la îndeplinire.

Tabelul 3.3.26. Compararea mediilor scorurilor scalei *Autonomie* între tineri proveniți din centre de plasament și tineri crescuți în familiile proprii

Eșantion	<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>t</i> (152)	<i>p</i>
Tineri crescuți în centre de plasament	39	67,92	8,18	5,205	0,000
Tineri crescuți în familiile proprii	115	75,74	8,31		

b. S-a formulat ipoteza că exercitarea unei profesii în care este obligatorie executarea necondiționată a ordinelor primite și respectarea regulamentelor are influență asupra autonomiei personale, scăzându-i nivelul.

Pentru a o verifica, s-au comparat mediile scorurilor scalei *Autonomie* din *CP5F* între două eșantioane formate din bărbați cu vârsta cuprinsă între 26 și 35 de ani.

Primul eșantion a fost format din 50 de bărbați care lucrează ca pompieri militari într-un detașament de intervenție (pentru vârstă: $m=30,10$; $\sigma=3,16$).

Al doilea eșantion a fost compus din 240 de bărbați care își desfășoară activitatea în organizații cu un regulament mai puțin strict (pentru vârstă $m=30,00$; $\sigma=2,69$).

Media scorurilor primului eșantion la scala *Autonomie* este mai mică decât media scorurilor celui de-al doilea. Diferența mediilor este semnificativă la pragul $p=0,05$ (v. tabelul 3.3.27). Prin urmare, ipoteza formulată s-a confirmat.

Tabelul 3.3.2.27. Compararea mediilor scorurilor scalei *Autonomie* între pompieri militari și persoane care lucrează în organizații cu un regulament mai puțin strict

Eșantion	<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>t</i> (90)	<i>p</i>
pompieri	50	73,62	6,53	2,304	0,024
alte profesii	240	76,11	8,74		

3.3.9.2.2.9. Analiza mărimii scorurilor scalei *Dezirabilitate social* în diferite condiții de administrare a chestionarului CP5F

Este de așteptat ca persoanele cărora li se administrează chestionarul CP5F în condițiile unei evaluări psihologice care poate avea influențe puternice asupra viitorului lor profesional să se străduiască să își creeze o imagine favorabilă, cât mai apropiată de cea apreciată în societatea din care fac parte sau în organizația în care doresc să lucreze și, din acest motiv, să nu răspundă sincer. Ele vor încerca să pară conștiincioase, amabile și stabile emoțional.

Scala *Dezirabilitate socială* ar trebui să furnizeze scoruri mai mari la persoanele care doresc să creeze o imagine pozitivă despre sine decât la cele care sunt mai puțin interesate de impresia pe care o lasă, iar scorurile sale să coreleze direct cu scorurile scalelor *Conștiinciozitate*, *Amabilitate* și *Stabilitate emoțională*.

a. S-au comparat distribuțiile de frecvențe ale scorurilor scalei *Dezirabilitate socială* între trei eșantioane formate din bărbați cu vârsta cuprinsă între 30 și 45 de ani.

Primul eșantion (E1) cuprinde 108 bărbați fără studii superioare, angajați în domeniul transportului feroviar, cărora li s-a administrat chestionarul CP5F în timpul unei evaluări psihologice periodice obligatorii.

Persoanele din celelalte două eșantioane au răspuns benevol la chestionarul CP5F. Ele făceau parte dintre rudele, colegii și prietenii operatorilor care au administrat chestionarul. Al doilea eșantion (E2) cuprinde 68 de bărbați fără studii superioare, iar al treilea eșantion (E3), 48 de bărbați cu studii superioare.

După cum se observă în tabelul 3.3.2.28, în primul eșantion sunt mult mai numeroase decât în celelalte eșantioane persoanele care obțin scoruri mari la scala *Dezirabilitate socială*. Aproape trei sferturi dintre subiecții eșantionului E1 (72,2%) au scorul în intervalul [65, 75], în timp ce în fiecare din eșantioanele E2 și E3 frecvența persoanelor care au obținut scoruri în acest interval este mai mică de o treime.

Distribuția de frecvențe a scorurilor scalei diferă semnificativ între cele trei categorii de persoane: $\chi^2(8)=45,777$; $p=0,000$.

Distribuția de frecvențe a scorurilor scalei *Dezirabilitate socială* nu diferă între persoanele cu studii superioare și cele fără studii superioare care au răspuns benevol la chestionarul *CP5F*: $\chi^2(4)=3,215$; $p=0,522$. Dar, distribuția de frecvențe a scorurilor persoanelor cărora li s-a administrat chestionarul *CP5F* în cadrul examinării psihologice obligatorii diferă semnificativ atât de distribuția de frecvențe a scorurilor persoanelor fără studii superioare care au răspuns benevol la *CP5F* [$\chi^2(4)=32,639$; $p=0,000$], cât și de distribuția de frecvențe a scorurilor persoanelor cu studii superioare care au răspuns benevol la *CP5F* [$\chi^2(4)=32,180$; $p=0,000$].

În toate cele trei categorii de subiecți scorurile scalei *Dezirabilitate socială* corelează liniar semnificativ (la pragul $p=0,001$) cu scorurile scalelor *Conștiinciozitate*, *Amabilitate* și *Stabilitate emoțională* din *CP5F* (v. tabelul 3.3.29).

Tabelul 3.3.28. Distribuția de frecvențe a scorurilor scalei *Dezirabilitate socială* în eșantioanele de subiecți formate în funcție de condițiile de administrare a chestionarului *CP5F*

Intervalul de scoruri la scala <i>Dezirabilitate socială</i>	Eșantionul de subiecți		
	E1	E2	E3
≤ 53	1	9	8
54-59	12	19	9
60-64	17	18	17
65-69	44	15	7
70-75	34	7	7
Total	108	68	48

Legendă: E1: persoane fără studii superioare care au răspuns la *CP5F* în cadrul unei evaluări psihologice periodice obligatorii; E2: persoane fără studii superioare care au răspuns benevol la *CP5F*; E3: persoane cu studii superioare care au răspuns benevol la *CP5F*.

Tabelul 3.3.29. Coeficienții de corelație liniară între scorurile scalei *Dezirabilitate socială* și scorurile celorlalte scale din *CP5F*

Scala din <i>CP5F</i>	Eșantionul					
	E1 (N=108)		E2 (N=68)		E3 (N=48)	
	<i>r</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
<i>Extraversiune</i>	0,210	0,029	0,175	0,154	0,374	0,009
<i>Conștiinciozitate</i>	0,772	0,000	0,850	0,000	0,830	0,000
<i>Amabilitate</i>	0,675	0,000	0,725	0,000	0,687	0,000
<i>Stabilitate emoțională</i>	0,530	0,000	0,699	0,000	0,707	0,000
<i>Autonomie</i>	0,173	0,074	0,322	0,007	0,399	0,005

Legendă: E1: persoane fără studii superioare care au răspuns la *CP5F* în cadrul unei evaluări psihologice periodice obligatorii; E2: persoane fără studii superioare care au răspuns benevol la *CP5F*; E3: persoane cu studii superioare care au răspuns benevol la *CP5F*.

b. S-au comparat distribuțiile de frecvențe ale scorurilor scalei *Dezirabilitate socială* între două eșantioane formate din femei, cu studii superioare, cu vârsta cuprinsă între 26 și 35 de ani.

Primul eșantion (E1) cuprinde 48 de femei cărora li s-a administrat chestionarul *CP5F* în cadrul examinării psihologice efectuate cu ocazia unor selecții profesionale. Al doilea eșantion (E2) cuprinde 107 femei care au răspuns benevol la chestionarul *CP5F*.

Distribuțiile de frecvențe ale scorurilor scalei *Dezirabilitate socială* diferă semnificativ între cele două categorii de persoane: $\chi^2(4)=10,323$; $p=0,035$. În eșantionul E1, comparativ cu eșantionul E2, sunt mai multe scoruri mari și mai puține scoruri mici (v. tabelul 3.3.30).

Tabelul 3.3.30. Distribuția de frecvențe a scorurilor scalei *Dezirabilitate socială* în eșantioanele de subiecți formate în funcție de condițiile de administrare a chestionarului *CP5F*

Intervalul de scoruri la scala <i>Dezirabilitate socială</i>	Eșantionul de subiecți	
	E1	E2
≤ 53	0	10
54-59	7	31
60-64	14	26
65-69	18	27
70-75	9	13
Total	48	107

Legendă: E1: persoane cu studii superioare care au răspuns la *CP5F* în cadrul unei selecții profesionale; E2: persoane cu studii superioare care au răspuns benevol la *CP5F*.

În ambele categorii de subiecți scorurile scalei *Dezirabilitate socială* corelează liniar semnificativ la pragul $p=0,01$ cu scorurile scalelor *Conștiințiozitate*, *Amabilitate* și *Stabilitate emoțională* din *CP5F* (v. tabelul 3.3.31).

Tabelul 3.3.31. Coeficienții de corelație liniară între scorurile scalei *Dezirabilitate socială* și scorurile celorlalte scale din *CP5F*

Scala din <i>CP5F</i>	Eșantionul			
	E1 (N=48)		E2 (N=107)	
	<i>r</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
<i>Extraversiune</i>	0,048	0,745	0,118	0,227
<i>Conștiințiozitate</i>	0,699	0,000	0,738	0,000
<i>Amabilitate</i>	0,605	0,000	0,588	0,000
<i>Stabilitate emoțională</i>	0,389	0,006	0,288	0,003
<i>Autonomie</i>	0,106	0,472	0,191	0,049

Legendă: E1 : persoane cu studii superioare care au răspuns la *CP5F* în cadrul unei selecții profesionale; E2 : persoane cu studii superioare care au răspuns benevol la *CP5F*.

3.3.10. Fidelitatea chestionarului CP5F

3.3.10.1. Noțiuni teoretice despre fidelitate

Conform definiției din *Standards for Educational and Psychological Tests* (1985), fidelitatea unui test este „gradul în care scorurile testului sunt consistente sau repetabile, adică gradul în care ele nu sunt afectate de erorile de măsură”.

Dacă un test este fidel, atunci se poate avea încredere că administrându-l de mai multe ori la o aceeași persoană scorurile sale se vor modifica foarte puțin.

Fidelitatea testelor se măsoară cu ajutorul **coeficientului de fidelitate** (notat de obicei cu ρ^2). Acesta este un număr cuprins între 0 și 1, care ia valori cu atât mai mari, cu cât testul este mai fidel.

Coeficientul de fidelitate al unui test nu poate fi calculat. Dar, în funcție de ceea ce măsoară testul și de condițiile în care a fost administrat, se calculează unul sau mai mulți coeficienți care aproximează valoarea coeficientului de fidelitate. Asemenea coeficienți sunt:

- coeficienții consistenței interne;
- coeficienții de stabilitate.

Coeficienții consistenței interne arată concordanța diferitelor părți ale testului.

În cazul testelor formate din n itemi ($n \geq 2$), pentru care scorul testului se obține prin însumarea cotelor itemilor, fidelitatea testului se calculează de obicei cu ajutorul coeficientului α al lui Cronbach.

Coeficienții de stabilitate arată cât de stabile sunt scorurile testului în timp. Ei se calculează prin metoda test-retest, calculând coeficientul de corelație liniară între scorurile obținute la test de aceeași subiecți, în două momente diferite (la *test* și la *retest*). Intervalul de timp dintre test și retest trebuie stabilit astfel încât subiecții să nu își poată aminti la retest cum au răspuns la test, pentru că multe persoane sunt tentate să repete, la întrebările la care nu sunt sigure de răspunsul corect sau care li se potrivește, răspunsurile pe care le-au dat, la întâmplare, cu ocazia primei administrări a testului.

3.3.10.2. Cercetarea fidelității chestionarului CP5F

3.3.10.2.1. Coeficienții consistenței interne

S-a investigat consistența internă a scalelor în cele două eșantioane de subiecți utilizate la etalonare: persoanele din primul eșantion au răspuns la chestionarul CP5F în situația de evaluare psihologică periodică obligatorie sau cu ocazia unei selecții de personal, iar persoanele din al doilea eșantion au fost evaluate cu acest chestionar în scopul efectuării diagnozei personalității sau al intervenției psihologice ori au răspuns benevol.

S-au calculat coeficienții de consistență internă α pe sexe și pe grupele de vârstă folosite la etalonare (v. tabelul 3.3.32). Din totalul de 132 de coeficienți α calculați, doar 9 sunt mai mici decât 0,700. Unul dintre ei este mai mic decât 0,6 (are valoarea 0,526 pentru scala *Autonomie*, dar într-un

eșantion format din numai 23 de persoane). Cea mai slabă consistență internă o are scala *Autonomie*, pentru care 7 coeficienți α sunt mai mici decât 0,700 și 15 sunt cuprinși între 0,700 și 0,783. Cea mai ridicată consistență internă apare la scala *Conștiinciozitate*, pentru care coeficienții α iau valori între 0,820 și 0,924.

Tabelul 3.3.32. Coeficienții de consistență internă α
ai scalelor chestionarului CP5F

Scala Dezirabilitate socială (15 itemi)								
Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității și intervenție psihologică				Evaluare psihologică periodică obligatorie și selecție de personal			
	Bărbați		Femei		Bărbați		Femei	
	N	α	N	α	N	α	N	α
14-19	319	0,747	407	0,793				
20-25	127	0,796	121	0,769	75	0,869	77	0,781
26-35	169	0,832	311	0,800	121	0,775	141	0,720
36-45	82	0,859	138	0,781	123	0,719	152	0,676
46-55	48	0,812	77	0,819	129	0,763	117	0,729
56-65	46	0,737	103	0,768	23	0,788	26	0,759
Scala Extraversiune (23 de itemi)								
Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității și intervenție psihologică				Evaluare psihologică periodică obligatorie și selecție de personal			
	Bărbați		Femei		Bărbați		Femei	
	N	α	N	α	N	α	N	α
14-19	319	0,755	407	0,837				
20-25	127	0,721	121	0,817	75	0,847	77	0,903
26-35	169	0,835	311	0,828	121	0,848	141	0,886
36-45	82	0,817	138	0,821	123	0,751	152	0,854
46-55	48	0,816	77	0,852	129	0,732	117	0,867
56-65	46	0,718	103	0,738	23	0,740	26	0,667
Scala Conștiinciozitate (25 de itemi)								
Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității și intervenție psihologică				Evaluare psihologică periodică obligatorie și selecție de personal			
	Bărbați		Femei		Bărbați		Femei	
	N	α	N	α	N	α	N	α
14-19	319	0,840	407	0,878				
20-25	127	0,820	121	0,878	75	0,886	77	0,860
26-35	169	0,888	311	0,875	121	0,893	141	0,855
36-45	82	0,924	138	0,880	123	0,846	152	0,869
46-55	48	0,878	77	0,910	129	0,846	117	0,893
56-65	46	0,838	103	0,880	23	0,904	26	0,863

Tabelul 3.3.32. Coeficienții de consistență internă α
ai scalelor chestionarului CP5F (continuare)

Scala Stabilitate emoțională (21 de itemi)								
Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității și intervenție psihologică				Evaluare psihologică periodică obligatorie și selecție de personal			
	Bărbați		Femei		Bărbați		Femei	
	N	α	N	α	N	α	N	α
14-19	319	0,731	407	0,806				
20-25	127	0,736	121	0,798	75	0,859	77	0,883
26-35	169	0,864	311	0,821	121	0,844	141	0,866
36-45	82	0,850	138	0,847	123	0,797	152	0,829
46-55	48	0,702	77	0,837	129	0,801	117	0,859
56-65	46	0,748	103	0,809	23	0,821	26	0,857
Scala Amabilitate (24 de itemi)								
Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității și intervenție psihologică				Evaluare psihologică periodică obligatorie și selecție de personal			
	Bărbați		Femei		Bărbați		Femei	
	N	α	N	α	N	α	N	α
14-19	319	0,812	407	0,868				
20-25	127	0,822	121	0,797	75	0,882	77	0,850
26-35	169	0,862	311	0,850	121	0,856	141	0,833
36-45	82	0,897	138	0,857	123	0,821	152	0,807
46-55	48	0,799	77	0,862	129	0,797	117	0,839
56-65	46	0,794	103	0,859	23	0,865	26	0,838
Scala Autonomie (22 de itemi)								
Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității și intervenție psihologică				Evaluare psihologică periodică obligatorie și selecție de personal			
	Bărbați		Femei		Bărbați		Femei	
	N	α	N	α	N	α	N	α
14-19	319	0,654	407	0,756				
20-25	127	0,654	121	0,699	75	0,719	77	0,734
26-35	169	0,740	311	0,741	121	0,639	141	0,783
36-45	82	0,730	138	0,730	123	0,651	152	0,747
46-55	48	0,727	77	0,745	129	0,631	117	0,761
56-65	46	0,756	103	0,741	23	0,526	26	0,708

Consistența internă a scalelor fiind bună, chestionarul CP5F poate fi folosit cu succes la compararea grupelor de persoane și furnizează informații destul de precise despre subiecți. Dar, trebuie manifestată prudență atunci când se compară două persoane care au scoruri apropiate ca valoare la o scală, întrucât este posibil ca ordinea reală a acestora în ceea ce privește nivelul suprafactorului măsurat să nu fie cea a scorurilor obținute la scala respectivă. Este necesară determinarea intervalelor de încredere ale scorurilor reale (v. subcapitolul 3.3.12.2. *Utilizarea intervalelor de încredere ale scorurilor reale*).

3.3.10.2.2. Coeficienții de stabilitate

Pentru cercetarea fidelității test-retest s-a administrat de două ori chestionarul *CP5F*, la interval de 8 săptămâni, unui eșantion format din 50 de persoane (17 bărbați și 33 de femei), cu vârsta cuprinsă între 20 și 25 de ani ($m=22,46$; $\sigma=1,40$), care au absolvit liceul și lucrează (nu sunt studenți). Acestea au participat benevol la cercetare.

S-au comparat mediile scorurilor scalelor între test și retest, folosind testul *t* pentru eșantioane perechi. S-a constatat că mediile nu diferă semnificativ (la pragul $p=0,05$) (v. tabelul 3.3.33). Coeficienții de corelație liniară între scorurile la test și scorurile la retest (coeficienții de stabilitate) sunt semnificativi la pragul $p=0,000$.

Aceasta înseamnă că scalele chestionarului *CP5F* au o stabilitate bună pentru un interval de 8 săptămâni, dacă administrarea chestionarului nu se face în cadrul unor evaluări psihologice periodice obligatorii sau în scop de selecție profesională.

Tabelul 3.3.33. Indicatorii scorurilor scalelor chestionarului *CP5F* la test și la retest ($N=50$)

Scala	Test		Retest		Compararea mediilor între test și retest		Corelația liniară test-retest	
	<i>m</i>	σ	<i>m</i>	σ	<i>t</i> (49)	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
<i>Dezirabilitate socială</i>	56,82	8,62	56,94	8,86	0,319	0,751	0,954	0,000
<i>Extraversiune</i>	74,90	8,29	75,12	10,70	0,300	0,765	0,881	0,000
<i>Conștiinciozitate</i>	88,22	12,31	87,18	13,28	1,260	0,214	0,899	0,000
<i>Amabilitate</i>	82,60	11,38	82,16	14,01	0,538	0,593	0,917	0,000
<i>Stabilitate emoțională</i>	70,10	8,50	70,20	11,14	0,128	0,898	0,876	0,000
<i>Autonomie</i>	74,28	6,86	73,86	8,06	0,796	0,430	0,887	0,000

3.3.11. Etalonarea chestionarului CP5F

3.3.11.1. Prelucrări preliminare

Chestionarul CP5F a fost administrat la 2932 de persoane cu vârsta cuprinsă între 14 și 65 de ani, în perioada mai 2007 - ianuarie 2009.

Dintre acestea, 1948 (791 de bărbați și 1157 de femei) au răspuns benevol (fiind rude, prieteni sau colegi ai operatorilor care au administrat chestionarul) ori în cadrul unor examinări psihologice pentru diagnoza personalității sau intervenție psihologică.

Celelalte 984 (471 de bărbați și 513 femei) au răspuns în condiții de examinare psihologică periodică obligatorie sau de selecție profesionale. Acestea aveau vârsta cuprinsă între 20 și 65 de ani.

S-au format 6 grupe de vârstă: 14-19 ani, 20-25 de ani, 26-35 de ani, 46-55 de ani și 56-65 de ani.

S-au comparat distribuțiile de frecvențe ale scorurilor scalei *Dezirabilitate socială* între cele două categorii de situații de administrare a chestionarului CP5F, pe sexe și pe grupe de vârstă, și s-a observat o frecvență mult mai mare a scorurilor mari la subiecții care au răspuns la chestionarul CP5F fiind convingși că rezultatele pe care le vor obține vor influența viitorul lor profesional (tabelul 3.3.2.34). Drept consecință, aceste persoane au obținut o medie mai mare a scorurilor scalei *Dezirabilitate socială* decât cei care au răspuns la chestionar fără a avea motive să încerce să își creeze o imagine favorabilă (v. tabelul 3.3.2.35).

Tabelul 3.3.34. Frecvențele scorurilor scalei *Dezirabilitate socială* în funcție de condițiile în care a fost administrat chestionarul *CP5F*, pe sexe și pe grupe de vârstă

Bărbați, evaluare psihologică periodică obligatorie sau selecție profesională							
Grupa de vârstă (în ani)	Intervalul de scoruri pentru scala <i>Dezirabilitate socială</i>						Total
	[15, 45]	[46, 53]	[54, 59]	[60, 64]	[65, 69]	[70, 75]	
20-25	2 2,7%	7 9,3%	15 20,0%	15 20,0%	18 24,0%	18 24,0%	75 100,0%
26-35	1 0,8%	5 4,1%	18 14,9%	29 24,0%	41 33,9%	27 22,3%	121 100,0%
36-45			14 11,4%	27 22,0%	44 35,8%	38 30,9%	123 100,0%
46-55		4 3,1%	10 7,8%	25 19,4%	41 31,8%	49 38,0%	129 100,0%
56-65			3 13,0%	3 13,0%	7 30,4%	10 43,5%	23 100,0%
Bărbați, evaluare pentru diagnoza personalității sau intervenție psihologică							
Grupa de vârstă (în ani)	Intervalul de scoruri pentru scala <i>Dezirabilitate socială</i>						Total
	[15, 45]	[46, 53]	[54, 59]	[60, 64]	[65, 69]	[70, 75]	
14-19	43 13,5%	79 24,8%	95 29,8%	73 22,9%	23 7,2%	6 1,9%	319 100,0%
20-25	11 8,7%	29 22,8%	43 33,9%	21 16,5%	18 14,2%	5 3,9%	127 100,0%
26-35	7 4,1%	15 8,9%	39 23,1%	41 24,3%	41 24,3%	26 15,4%	169 100,0%
36-45	2 2,4%	7 8,5%	18 22,0%	27 32,9%	15 18,3%	13 15,9%	82 100,0%
46-55	2 4,2%	3 6,3%	15 31,3%	11 22,9%	13 27,1%	4 8,3%	48 100,0%
56-65	1 2,2%	12 26,1%	13 28,3%	9 19,6%	10 21,7%	1 2,2%	46 100,0%

Tabelul 3.3.34. Frecvențele scorurilor scalei *Dezirabilitate socială* în funcție de condițiile în care a fost administrat chestionarul *CP5F*, pe sexe și pe grupe de vârstă (*continuare*)

Femei, evaluare psihologică periodică obligatorie sau selecție profesională							
Grupa de vârstă (în ani)	Intervalul de scoruri pentru scala <i>Dezirabilitate socială</i>						Total
	[15, 45]	[46, 53]	[54, 59]	[60, 64]	[65, 69]	[70, 75]	
20-25		6 7,8%	18 23,4%	19 24,7%	24 31,2%	10 13,0%	77 100,0%
26-35		2 1,4%	21 14,9%	44 31,2%	46 32,6%	28 19,9%	141 100,0%
36-45	1 0,7%	1 0,7%	12 7,9%	34 22,4%	61 40,1%	43 28,3%	152 100,0%
46-55		2 1,7%	16 13,7%	20 17,1%	46 39,3%	33 28,2%	117 100,0%
56-65		1 3,8%		10 38,5%	5 19,2%	10 38,5%	26 100,0%
Femei, evaluare pentru diagnoza personalității sau intervenție psihologică							
Grupa de vârstă (în ani)	Intervalul de scoruri pentru scala <i>Dezirabilitate socială</i>						Total
	[15, 45]	[46, 53]	[54, 59]	[60, 64]	[65, 69]	[70, 75]	
14-19	30 7,4%	87 21,4%	112 27,5%	103 25,3%	57 14,0%	18 4,4%	407 100,0%
20-25	4 3,3%	19 15,7%	29 24,0%	34 28,1%	25 20,7%	10 8,3%	121 100,0%
26-35	11 3,5%	20 6,4%	70 22,5%	85 27,3%	85 27,3%	40 12,9%	311 100,0%
36-45	3 2,2%	15 10,9%	25 18,1%	39 28,3%	43 31,2%	13 9,4%	138 100,0%
46-55	5 6,5%	12 15,6%	14 18,2%	25 32,5%	9 11,7%	12 15,6%	77 100,0%
56-65	9 8,7%	22 21,4%	34 33,0%	18 17,5%	14 13,6%	6 5,8%	103 100,0%

Din cauză că scorurile scalei *Dezirabilitate socială* corelează liniar direct cu scorurile scalelor *Conștiinciozitate*, *Amabilitate* și *Stabilitate emoțională* – fapt constatat cu ocazia cercetării validității scalei *Dezirabilitate socială* – între cele două categorii de persoane formate în funcție de condițiile de administrare a chestionarului *CP5F* diferă semnificativ mediile tuturor acestor trei scale, exceptând scala *Stabilitate emoțională* la grupa de vârstă 56-65 de ani (v. tabelul 3.3.35).

Tabelul 3.3.35. Compararea mediilor scorurilor scalelor din chestionarul CP5F între două categorii de situații de administrare a chestionarului CP5F

Scala Dezirabilitate socială										
Sex	Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității sau intervenție psihologică			Evaluare psihologică periodică obligatorie sau selecție de personal			<i>t</i>	<i>g.l.</i>	<i>p</i>
		<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>N</i>	<i>m</i>	σ			
Bărbați	14-19	319	54,96	7,92						
	20-25	127	56,75	8,66	75	62,84	7,92	4,981	200	0,000
	26-35	169	61,49	8,13	121	64,60	6,22	3,689	287	0,000
	36-45	82	61,62	8,36	123	66,38	5,31	4,578	124	0,000
	46-55	48	60,81	7,57	129	66,91	5,92	5,042	70	0,000
	56-65	46	58,15	7,21	23	67,04	5,76	5,144	67	0,000
Femei	14-19	407	57,51	7,73						
	20-25	121	60,00	6,97	77	62,70	6,37	2,746	196	0,007
	26-35	311	61,87	7,34	141	64,76	5,12	4,812	375	0,000
	36-45	138	61,86	7,09	152	66,16	4,97	5,928	243	0,000
	46-55	77	59,88	8,62	117	66,03	5,73	5,502	120	0,000
	56-65	103	57,24	7,67	26	66,46	5,27	5,787	127	0,000
Scala Extraversiune										
Sex	Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității sau intervenție psihologică			Evaluare psihologică periodică obligatorie sau selecție de personal			<i>t</i>	<i>g.l.</i>	<i>p</i>
		<i>N</i>	<i>m</i>	σ	<i>N</i>	<i>m</i>	σ			
Bărbați	14-19	319	74,29	10,11						
	20-25	127	73,61	10,60	75	81,44	11,32	4,947	200	0,000
	26-35	169	77,86	11,27	121	80,66	11,24	2,091	288	0,037
	36-45	82	75,56	11,01	123	75,60	9,59	0,028	203	0,978
	46-55	48	73,88	11,12	129	73,60	9,80	0,162	175	0,872
	56-65	46	73,65	9,50	23	71,26	9,69	0,980	67	0,331
Femei	14-19	407	75,45	12,06						
	20-25	121	76,64	11,22	77	82,06	14,31	2,973	196	0,003
	26-35	311	74,13	11,93	141	76,99	12,52	2,325	450	0,020
	36-45	138	72,22	11,60	152	73,97	11,50	1,283	288	0,200
	46-55	77	72,26	13,03	117	71,43	13,30	0,430	192	0,668
	56-65	103	74,96	9,80	26	68,54	8,19	3,078	127	0,003

Tabelul 3.3.35. Compararea mediilor scorurilor scalelor din Chestionarul CP5F între două categorii de situații de administrare a chestionarului CP5F (continuare)

Scala Conștiinciozitate										
Sex	Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității sau intervenție psihologică			Evaluare psihologică periodică obligatorie sau selecție de personal			t	g.l.	p
		N	m	σ	N	m	σ			
Bărbați	14-19	319	86,50	12,52						
	20-25	127	90,33	12,26	75	99,28	12,65	4,955	200	0,000
	26-35	169	97,90	13,01	121	104,01	11,39	4,151	288	0,000
	36-45	82	97,41	14,82	123	103,87	10,30	3,429	132	0,001
	46-55	48	96,06	12,59	129	104,71	10,40	4,639	175	0,000
	56-65	46	95,39	11,57	23	106,35	11,34	3,734	67	0,000
Femei	14-19	407	89,70	13,37						
	20-25	121	93,60	12,68	77	98,30	11,43	2,642	196	0,009
	26-35	311	97,44	12,92	141	103,21	9,91	5,189	346	0,000
	36-45	138	97,43	12,92	152	105,16	10,34	5,594	262	0,000
	46-55	77	96,57	15,48	117	106,68	11,88	5,131	192	0,000
	56-65	103	92,45	13,49	26	106,19	10,45	4,838	127	0,000
Scala Amabilitate										
Sex	Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității sau intervenție psihologică			Evaluare psihologică periodică obligatorie sau selecție de personal			t	g.l.	p
		N	m	σ	N	m	σ			
Bărbați	14-19	319	80,37	11,56						
	20-25	127	82,72	12,31	75	90,79	12,41	4,484	200	0,000
	26-35	169	88,03	12,25	121	91,93	11,03	2,788	288	0,006
	36-45	82	88,84	13,27	123	92,98	10,26	2,515	203	0,013
	46-55	48	87,58	10,55	129	94,09	9,89	3,822	175	0,000
	56-65	46	84,52	10,67	23	92,87	11,04	3,029	67	0,003
Femei	14-19	407	86,04	12,63						
	20-25	121	88,38	9,94	77	94,04	10,42	3,832	196	0,000
	26-35	311	90,69	11,94	141	94,28	9,69	3,385	329	0,001
	36-45	138	91,25	11,65	152	96,74	9,08	4,444	258	0,000
	46-55	77	89,00	13,16	117	97,35	10,46	4,904	192	0,000
	56-65	103	84,90	12,69	26	98,00	8,92	4,956	127	0,000

Tabelul 3.3.35. Compararea mediilor scorurilor scalelor din Chestionarul CP5F între două categorii de situații de administrare a chestionarului CP5F (continuare)

Scala Stabilitate emoțională										
Sex	Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității sau intervenție psihologică			Evaluare psihologică periodică obligatorie sau selecție de personal			t	g.l.	p
		N	m	σ	N	m	σ			
Bărbați	14-19	319	74,30	9,13						
	20-25	127	72,65	9,93	75	84,39	10,05	8,077	200	0,000
	26-35	169	79,93	11,24	121	85,78	9,40	4,810	281	0,000
	36-45	82	78,73	10,28	123	82,24	8,83	2,605	203	0,010
	46-55	48	75,54	8,06	129	81,78	9,34	4,089	175	0,000
	56-65	46	74,78	8,85	23	78,48	9,80	1,578	67	0,119
Femei	14-19	407	70,40	10,30						
	20-25	121	72,10	9,70	77	80,35	11,38	5,451	196	0,000
	26-35	311	73,48	10,79	141	78,49	10,42	4,623	450	0,000
	36-45	138	73,96	11,05	152	80,43	9,40	5,344	270	0,000
	46-55	77	72,70	11,14	117	76,90	11,42	2,528	192	0,012
	56-65	103	71,66	10,88	26	75,85	10,35	1,769	127	0,079
Scala Autonomie										
Sex	Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității sau intervenție psihologică			Evaluare psihologică periodică obligatorie sau selecție de personal			t	g.l.	p
		N	m	σ	N	m	σ			
Bărbați	14-19	319	74,71	8,16						
	20-25	127	72,27	9,00	75	77,00	8,14	3,740	200	0,000
	26-35	169	75,45	9,08	121	76,01	7,48	0,555	288	0,579
	36-45	82	76,50	8,56	123	74,24	8,01	1,928	203	0,055
	46-55	48	76,29	8,53	129	74,43	8,12	1,340	175	0,182
	56-65	46	76,83	9,56	23	75,74	6,88	0,485	67	0,629
Femei	14-19	407	75,83	9,27						
	20-25	121	75,77	8,08	77	75,42	8,50	0,294	196	0,769
	26-35	311	76,38	9,25	141	75,46	8,63	0,995	450	0,320
	36-45	138	74,28	8,80	152	75,22	8,60	0,921	288	0,358
	46-55	77	74,78	9,72	117	75,67	9,32	0,638	192	0,524
	56-65	103	73,84	9,05	26	77,46	7,69	1,874	127	0,063

Având în vedere faptul că mediile scorurilor mai multor scale din CP5F diferă semnificativ între cele două categorii de condiții de administrare a chestionarului s-a decis să se calculeze un etalon valabil pentru evaluarea psihologică periodică obligatorie și selecția profesională și unul altul pentru cazul când administrarea chestionarului CP5F se face în scop de diagnoză a personalității sau intervenție psihologică.

Ambele etaloane sunt calculate pe sexe și pe grupe de vârstă.

3.3.11.2. Forma distribuției scorurilor scalelor din CP5F în grupele folosite pentru construirea etaloanelor

Pentru fiecare din cele două categorii de situații de administrare a chestionarului CP5F, în fiecare din grupele de vârstă formate pentru etalonarea chestionarului CP5F s-a verificat, folosind testul Kolmogorov-Smirnov, dacă distribuțiile scorurilor scalelor sunt normale.

Atât pentru femei, cât și pentru bărbați, scorurile scalelor chestionarului CP5F au o distribuție normală, în toate grupele vârstă (v. tabelul 3.3.36). Singurele excepții le constituie distribuțiile scorurilor scalei *Dezirabilitate socială*, pentru bărbați și pentru femei, la grupa de vârstă 26-35 de ani, atunci când chestionarul este administrat în vederea realizării diagnozei personalității sau a intervenției psihologice, care sunt asimetrice, în formă de *j*.

Tabelul 3.3.2.36. Verificarea normalității distribuției de frecvențe pentru scorurile scalelor chestionarului CP5F, cu ajutorul testului Kolmogorov-Smirnov

Scala Dezirabilitate socială									
Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității sau intervenție psihologică				Evaluare psihologică periodică obligatorie sau selecție de personal				
	Bărbați		Femei		Bărbați		Femei		
	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	
14-19	1,239	0,093	1,287	0,073					
20-25	0,909	0,380	1,036	0,233	0,764	0,604	0,993	0,277	
26-35	1,384	0,043	1,357	0,050	1,065	0,206	0,956	0,320	
36-45	0,936	0,344	1,288	0,073	0,879	0,423	1,136	0,151	
46-55	0,698	0,715	0,959	0,316	1,284	0,074	1,147	0,144	
56-65	0,649	0,794	0,769	0,596	0,715	0,686	0,747	0,632	
Scala Extraversiune									
Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității sau intervenție psihologică				Evaluare psihologică periodică obligatorie sau selecție de personal				
	Bărbați		Femei		Bărbați		Femei		
	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	
14-19	0,981	0,291	1,067	0,205					
20-25	0,724	0,671	0,634	0,816	0,622	0,833	0,765	0,602	
26-35	0,867	0,440	0,704	0,705	0,648	0,796	0,722	0,675	
36-45	0,754	0,620	0,639	0,809	0,947	0,331	0,857	0,455	
46-55	0,464	0,982	0,672	0,757	0,615	0,843	0,693	0,724	
56-65	0,754	0,620	0,558	0,914	0,528	0,943	0,615	0,843	

Tabelul 3.3.36. Verificarea normalității distribuției de frecvențe pentru scorurile scalelor chestionarului CP5F, cu ajutorul testului Kolmogorov-Smirnov (continuare)

Scala Conștiințiozitate								
Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității sau intervenție psihologică				Evaluare psihologică periodică obligatorie sau selecție de personal			
	Bărbați		Femei		Bărbați		Femei	
	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
14-19	0,637	0,812	1,193	0,116				
20-25	0,652	0,789	0,664	0,769	0,850	0,465	0,614	0,845
26-35	0,919	0,368	1,237	0,094	0,818	0,514	0,985	0,287
36-45	1,181	0,123	1,250	0,088	0,625	0,830	0,921	0,364
46-55	0,404	0,997	0,732	0,658	0,601	0,863	0,791	0,559
56-65	0,509	0,958	0,724	0,672	0,546	0,927	0,932	0,350
Scala Amabilitate								
Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității sau intervenție psihologică				Evaluare psihologică periodică obligatorie sau selecție de personal			
	Bărbați		Femei		Bărbați		Femei	
	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
14-19	0,884	0,415	1,049	0,222				
20-25	0,743	0,639	0,641	0,806	0,832	0,492	0,552	0,921
26-35	0,791	0,560	1,214	0,105	0,750	0,627	0,727	0,665
36-45	0,962	0,313	1,050	0,220	0,864	0,445	0,867	0,440
46-55	0,626	0,828	1,135	0,152	0,774	0,588	0,815	0,519
56-65	0,745	0,636	0,922	0,363	0,672	0,758	0,330	1,000
Scala Stabilitate emoțională								
Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității sau intervenție psihologică				Evaluare psihologică periodică obligatorie sau selecție de personal			
	Bărbați		Femei		Bărbați		Femei	
	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
14-19	0,866	0,441	0,978	0,294				
20-25	0,768	0,598	0,724	0,672	0,862	0,448	0,772	0,590
26-35	1,147	0,144	0,781	0,576	0,796	0,550	0,757	0,615
36-45	0,958	0,318	0,751	0,625	0,756	0,617	0,795	0,552
46-55	0,614	0,846	0,788	0,564	0,653	0,787	0,651	0,790
56-65	0,837	0,485	0,473	0,979	0,912	0,377	0,597	0,869

Tabelul 3.3.36. Verificarea normalității distribuției de frecvențe pentru scorurile scalelor chestionarului CP5F, cu ajutorul testului Kolmogorov-Smirnov (continuare)

Scala Autonomie								
Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității sau intervenție psihologică				Evaluare psihologică periodică obligatorie sau selecție de personal			
	Bărbați		Femei		Bărbați		Femei	
	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
14-19	1,172	0,128	0,914	0,373				
20-25	0,932	0,350	0,907	0,383	0,660	0,776	0,751	0,625
26-35	1,064	0,207	0,923	0,362	0,674	0,755	0,840	0,481
36-45	0,783	0,572	0,759	0,612	0,893	0,402	0,853	0,461
46-55	0,756	0,616	0,604	0,859	0,745	0,636	0,653	0,787
56-65	0,720	0,678	0,913	0,375	0,678	0,747	0,640	0,807

3.3.11.3. Etaloane

Structura eșantionului de subiecți utilizat pentru etalonarea chestionarului CP5F este prezentată în tabelul 3.3.37.

Tabelul 3.3.37. Structura eșantionului de subiecți folosit la etalonare

Grupa de vârstă (în ani)	Diagnoza personalității sau intervenție psihologică		Evaluare psihologică periodică obligatorie sau selecție de personal	
	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei
14-19	319	407		
20-25	127	121	75	77
26-35	169	311	121	141
36-45	82	138	123	152
46-55	48	77	129	117
56-65	46	103	23	26
Total	791	1157	471	513

Mediile și abaterea standard ale scorurilor scalelor se găsesc în tabelul 3.3.35.

Pentru interpretarea scorului obținut de un subiect la o scală a chestionarului se transformă acesta în cotă T , utilizând formula:

$$T = 50 + 10 \frac{x-m}{\sigma}$$

unde:

T reprezintă cota T corespunzătoare scorului x ;

m și σ sunt media și abaterea standard pentru scorurile scalei corespunzătoare sexului subiectului, grupele de vârstă din care face parte și condițiilor în care a răspuns la chestionarul CP5F.

În Anexa 4³, pentru fiecare scală a chestionarului CP5F și pentru fiecare grupă de vârste există un tabel care conține cotele T corespunzătoare tuturor scorurilor brute posibile la scală, pe sexe, în cadrul fiecăreia din cele două categorii de situații de administrare a chestionarului („diagnoza personalității sau intervenție psihologică” și „evaluare psihologică periodică obligatorie sau selecție profesională”).

O cotă T este considerată **mică** dacă este mai mică decât 40 și este considerată **mare**, dacă este mai mare decât 60. Cotele T cuprinse între 40 și 60 sunt considerate **medii**.

Tabelul 3.3.38 indică scorurile brute până la care cotele T corespunzătoare sunt considerate „mici” și scorurile brute începând de la care cotele T corespunzătoare sunt considerate „mari”.

Tabelul 3.3.38. Cel mai mare scor brut căruia îi corespunde o cotă T mai mică decât 40 (până la care cotele T sunt considerate „mici”) și cel mai mic scor brut căruia îi corespunde o cotă T mai mare decât 60 (de la care cotele T sunt considerate „mari”)

Scala Dezirabilitate socială – Diagnoza personalității și intervenție psihologică					
Intervalul de vârstă (în ani)		Bărbăți		Femei	
		Scor brut	Cota T	Scor brut	Cota T
14-19	Limita superioară a scorurilor „mici”	47	39,95	49	38,99
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	63	60,15	66	60,98
20-25	Limita superioară a scorurilor „mici”	48	39,90	53	39,96
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	66	60,68	67	60,04
26-35	Limita superioară a scorurilor „mici”	53	39,56	54	39,28
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	70	60,47	70	61,08
36-45	Limita superioară a scorurilor „mici”	53	39,69	54	38,91
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	70	60,02	69	60,07
46-55	Limita superioară a scorurilor „mici”	53	39,68	51	39,70
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	69	60,82	69	60,58
56-65	Limita superioară a scorurilor „mici”	50	38,70	49	39,26
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	66	60,89	65	60,12

³ Anexa 4 se găsește numai în varianta electronică a CAS⁺⁺. Personalitate și interese.

Tabelul 3.3.38. Cel mai mare scor brut căruia îi corespunde o cotă *T* mai mică decât 40 (până la care cotele *T* sunt considerate „mici”) și cel mai mic scor brut căruia îi corespunde o cotă *T* mai mare decât 60 (de la care cotele *T* sunt considerate „mari”) (*continuare*)

Scala Dezirabilitate socială – Evaluare psihologică periodică obligatorie și selecție de personal					
Intervalul de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota <i>T</i>	Scor brut	Cota <i>T</i>
20-25	Limita superioară a scorurilor „mici”	54	38,84	56	39,48
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	71	60,30	70	61,46
26-35	Limita superioară a scorurilor „mici”	58	39,39	59	38,75
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	71	60,29	70	60,23
36-45	Limita superioară a scorurilor „mici”	61	39,87	61	39,62
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	72	60,58	72	61,75
46-55	Limita superioară a scorurilor „mici”	60	38,33	60	39,48
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	73	60,29	72	60,42
56-65	Limita superioară a scorurilor „mici”	61	39,51	61	39,64
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	73	60,35	72	60,51
Scala Extraversiune – Diagnoza personalității și intervenție psihologică					
Intervalul de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota <i>T</i>	Scor brut	Cota <i>T</i>
14-19	Limita superioară a scorurilor „mici”	64	39,82	63	39,68
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	85	60,59	88	60,41
20-25	Limita superioară a scorurilor „mici”	63	39,99	65	39,63
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	85	60,75	88	60,12
26-35	Limita superioară a scorurilor „mici”	66	39,48	62	39,83
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	90	60,77	87	60,79
36-45	Limita superioară a scorurilor „mici”	64	39,50	60	39,47
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	87	60,39	84	60,16
46-55	Limita superioară a scorurilor „mici”	62	39,32	59	39,82
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	85	60,00	86	60,54
56-65	Limita superioară a scorurilor „mici”	64	39,84	65	39,84
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	84	60,89	85	60,24

Tabelul 3.3.38. Cel mai mare scor brut căruia îi corespunde o cotă T mai mică decât 40 (până la care cotele T sunt considerate „mici”) și cel mai mic scor brut căruia îi corespunde o cotă T mai mare decât 60 (de la care cotele T sunt considerate „mari”) (continuare)

Scala Extraversiune – Evaluare psihologică periodică obligatorie și selecție de personal					
Intervalul de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota T	Scor brut	Cota T
20-25	Limita superioară a scorurilor „mici”	70	39,89	67	39,48
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	93	60,21	97	60,44
26-35	Limita superioară a scorurilor „mici”	69	39,63	64	39,62
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	92	60,09	90	60,39
36-45	Limita superioară a scorurilor „mici”	66	39,99	62	39,59
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	86	60,84	86	60,46
46-55	Limita superioară a scorurilor „mici”	63	39,18	58	39,90
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	84	60,61	85	60,20
56-65	Limita superioară a scorurilor „mici”	61	39,41	60	39,57
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	81	60,05	77	60,33
Scala Amabilitate – Diagnoza personalității și intervenție psihologică					
Intervalul de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota T	Scor brut	Cota T
14-19	Limita superioară a scorurilor „mici”	68	39,30	73	39,68
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	92	60,06	99	60,26
20-25	Limita superioară a scorurilor „mici”	70	39,67	78	39,56
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	96	60,79	99	60,68
26-35	Limita superioară a scorurilor „mici”	75	39,36	78	39,37
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	101	60,59	103	60,31
36-45	Limita superioară a scorurilor „mici”	75	39,57	79	39,48
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	103	60,67	103	60,09
46-55	Limita superioară a scorurilor „mici”	77	39,97	75	39,36
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	99	60,82	103	60,64
56-65	Limita superioară a scorurilor „mici”	73	39,20	72	39,83
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	96	60,76	98	60,32

Tabelul 3.3.38. Cel mai mare scor brut căruia îi corespunde o cotă *T* mai mică decât 40 (până la care cotele *T* sunt considerate „mici”) și cel mai mic scor brut căruia îi corespunde o cotă *T* mai mare decât 60 (de la care cotele *T* sunt considerate „mari”) (continuare)

Scala Amabilitate – Evaluare psihologică periodică obligatorie și selecție de personal					
Intervalul de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota <i>T</i>	Scor brut	Cota <i>T</i>
20-25	Limita superioară a scorurilor „mici”	78	39,69	83	39,40
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	104	60,64	105	60,52
26-35	Limita superioară a scorurilor „mici”	80	39,18	84	39,39
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	103	60,04	104	60,03
36-45	Limita superioară a scorurilor „mici”	82	39,30	87	39,27
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	104	60,74	106	60,20
46-55	Limita superioară a scorurilor „mici”	84	39,80	86	39,15
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	104	60,02	108	60,18
56-65	Limita superioară a scorurilor „mici”	81	39,25	89	39,91
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	104	60,08	107	60,09
Scala Conștiinciozitate – Diagnoza personalității și intervenție psihologică					
Intervalul de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota <i>T</i>	Scor brut	Cota <i>T</i>
14-19	Limita superioară a scorurilor „mici”	73	39,22	76	39,75
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	100	60,78	104	60,70
20-25	Limita superioară a scorurilor „mici”	78	39,94	80	39,27
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	103	60,33	107	60,57
26-35	Limita superioară a scorurilor „mici”	84	39,32	84	39,60
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	111	60,07	111	60,50
36-45	Limita superioară a scorurilor „mici”	82	39,60	84	39,61
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	113	60,52	111	60,50
46-55	Limita superioară a scorurilor „mici”	83	39,63	81	39,94
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	109	60,28	113	60,61
56-65	Limita superioară a scorurilor „mici”	83	39,29	78	39,29
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	107	60,03	106	60,04

Tabelul 3.3.38. Cel mai mare scor brut căruia îi corespunde o cotă T mai mică decât 40 (până la care cotele T sunt considerate „mici”) și cel mai mic scor brut căruia îi corespunde o cotă T mai mare decât 60 (de la care cotele T sunt considerate „mari”) (continuare)

Scala Conștiințiozitate – Evaluare psihologică periodică obligatorie și selecție de personal					
Intervalul de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota T	Scor brut	Cota T
20-25	Limita superioară a scorurilor „mici”	86	39,50	86	39,24
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	112	60,06	110	60,24
26-35	Limita superioară a scorurilor „mici”	92	39,46	93	39,70
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	116	60,53	114	60,89
36-45	Limita superioară a scorurilor „mici”	93	39,45	94	39,21
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	115	60,81	116	60,48
46-55	Limita superioară a scorurilor „mici”	94	39,70	94	39,33
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	116	60,86	119	60,37
56-65	Limita superioară a scorurilor „mici”	95	39,99	95	39,29
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	118	60,27	117	60,34
Scala Stabilitate emoțională – Diagnoza personalității și intervenție psihologică					
Intervalul de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota T	Scor brut	Cota T
14-19	Limita superioară a scorurilor „mici”	65	39,81	60	39,90
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	84	60,62	81	60,29
20-25	Limita superioară a scorurilor „mici”	62	39,27	62	39,59
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	83	60,42	82	60,21
26-35	Limita superioară a scorurilor „mici”	68	39,39	62	39,36
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	92	60,74	85	60,68
36-45	Limita superioară a scorurilor „mici”	68	39,56	62	39,18
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	90	60,96	86	60,90
46-55	Limita superioară a scorurilor „mici”	67	39,40	61	39,50
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	84	60,50	84	60,14
56-65	Limita superioară a scorurilor „mici”	65	38,95	60	39,28
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	84	60,42	83	60,42

Tabelul 3.3.38. Cel mai mare scor brut căruia îi corespunde o cotă *T* mai mică decât 40 (până la care cotele *T* sunt considerate „mici”) și cel mai mic scor brut căruia îi corespunde o cotă *T* mai mare decât 60 (de la care cotele *T* sunt considerate „mari”) (continuare)

Scala Stabilitate emoțională – Evaluare psihologică periodică obligatorie și selecție de personal					
Intervalul de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota <i>T</i>	Scor brut	Cota <i>T</i>
20-25	Limita superioară a scorurilor „mici”	74	39,66	68	39,15
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	95	60,56	92	60,24
26-35	Limita superioară a scorurilor „mici”	76	39,60	68	39,93
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	96	60,87	89	60,09
36-45	Limita superioară a scorurilor „mici”	73	39,54	71	39,97
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	92	61,05	90	60,18
46-55	Limita superioară a scorurilor „mici”	72	39,53	65	39,58
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	92	60,94	89	60,60
56-65	Limita superioară a scorurilor „mici”	68	39,31	65	39,52
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	89	60,73	87	60,77
Scala Autonomie – Diagnoza personalității și intervenție psihologică					
Intervalul de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota <i>T</i>	Scor brut	Cota <i>T</i>
14-19	Limita superioară a scorurilor „mici”	66	39,33	66	39,40
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	83	60,16	86	60,97
20-25	Limita superioară a scorurilor „mici”	63	39,70	67	39,15
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	82	60,81	84	60,19
26-35	Limita superioară a scorurilor „mici”	66	39,59	67	39,86
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	85	60,52	86	60,40
36-45	Limita superioară a scorurilor „mici”	67	38,90	65	39,45
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	86	61,10	84	61,05
46-55	Limita superioară a scorurilor „mici”	67	39,11	65	39,94
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	85	60,21	85	60,51
56-65	Limita superioară a scorurilor „mici”	67	39,72	64	39,13
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	87	60,64	83	60,12

Tabelul 3.3.38. Cel mai mare scor brut căruia îi corespunde o cotă T mai mică decât 40 (până la care cotele T sunt considerate „mici”) și cel mai mic scor brut căruia îi corespunde o cotă T mai mare decât 60 (de la care cotele T sunt considerate „mari”) (continuare)

Scala <i>Autonomie</i> – Evaluare psihologică periodică obligatorie și selecție de personal					
Intervalul de vârstă (în ani)		Bărbați		Femei	
		Scor brut	Cota T	Scor brut	Cota T
20-25	Limita superioară a scorurilor „mici”	68	38,94	66	38,92
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	86	61,06	84	60,09
26-35	Limita superioară a scorurilor „mici”	68	39,29	66	39,04
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	84	60,68	85	61,05
36-45	Limita superioară a scorurilor „mici”	66	39,71	66	39,28
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	83	60,94	84	60,21
46-55	Limita superioară a scorurilor „mici”	66	39,62	66	39,62
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	83	60,55	85	60,01
56-65	Limita superioară a scorurilor „mici”	68	38,75	69	39,00
	Limita inferioară a scorurilor „mari”	83	60,55	86	61,11

Scorul real al unei persoane la un test este media scorurilor pe care le-ar obține persoana respectivă dacă i s-ar administra testul de o infinitate de ori, în condiții diferite. El este interpretat ca fiind scorul pe care l-ar obține subiectul dacă testul ar fi perfect și ar fi administrat în condiții ideale.

Evident, scorul real al unei persoane la un test nu poate fi cunoscut. Dar, știind scorul pe care l-a obținut persoana respectivă la o administrare a testului, se poate determina, cu o probabilitate P aleasă (de obicei, $P=0,95$), intervalul în care există șanse de $100 \times P$ % să se găsească scorul real. Acest interval se numește **interval de încredere al scorului real corespunzător probabilității P** .

Dacă x este scorul obținut de o persoană la test și se alege $P=0,95$, atunci intervalul de încredere al scorului real este $(x-1,96\sigma_E, x+1,96\sigma_E)$, unde σ_E este **eroarea standard de măsură a testului în populație**.

σ_E se calculează cu ajutorul coeficientului de fidelitate al testului, ρ^2 , și al abaterii standard a scorurilor testului în eșantionul de subiecți extras din populație, σ , folosind formula: $\sigma_E = \sigma\sqrt{1-\rho^2}$

Intervalul de încredere al scorului real are o lungime mică, permițând o localizare mai precisă a scorului real, atunci când eroarea standard de măsură a testului în populație este mică, ceea ce se întâmplă doar dacă testul are o fidelitate mare (ρ^2 este mare) și scorurile sale în eșantionul extras din populație variază puțin (σ este mic).

Anexa 5⁴ conține tabele care indică, pentru fiecare scor brut posibil la chestionarul CP5F, intervalul de încredere al scorului real pentru probabilitatea $P=0,95$. Tabelele sunt construite pe categorii de situații de administrare a chestionarului CP5F (diagnoza personalității sau intervenție psihologică și evaluare psihologică periodică obligatorie sau selecție profesională), pe grupe de vârstă și pe sexe.

3.3.12. Interpretarea scorurilor scalelor chestionarului CP5F

3.3.12.1. Utilizarea cotelor T

Cotele *T* servesc la interpretarea scorurilor subiectului la scalele chestionarului CP5F, prin raportarea acestora la rezultatele obținute de persoanele din eșantionul extras din populația din care subiectul face parte (având în vedere sexul și vârsta sa și condițiile în care a răspuns la chestionar).

Cotele *T* mai mari decât 60 sunt considerate „mari”, iar cele mai mici decât 40 sunt considerate „mici”.

În tabelul 3.3.39 sunt notate interpretările scorurilor „mici” și ale scorurilor „mari” la scalele chestionarului CP5F.

Tabelul 3.3.39. Interpretările scorurilor „mici” și ale scorurilor „mari” la scalele chestionarului CP5F

Scala	Scoruri „mici”	Scoruri „mari”
Extraversiune	Se izolează de ceilalți. Este tăcut.	Se simte bine în societate. Participă activ la distracții. Îi place să vorbească. Stabilește cu ușurință contacte cu alții.
Amabilitate	Îl interesează doar propria persoană. Vrea să-și impună punctul de vedere. Îi deranjează pe cei din jur.	Manifestă interes pentru cei din jur. Respectă părerile și drepturile celorlalți. Încearcă să se afle în relații bune cu ceilalți.
Conștiinciozitate	Începe acțiuni fără a se gândi la ce servesc și cum se vor termina. Nu se încadrează în termenele fixate.	Respectă normele și regulile. Este ordonat. Își planifică acțiunile. Se străduiește să facă totul bine. Este o persoană de încredere.
Stabilitate emoțională	Își face griji pentru orice. Este mereu neliniștit.	Gândește pozitiv. Este optimist. Își controlează emoțiile. Are încredere în forțele proprii.
Autonomie	Nu are păreri proprii. Acceptă orice i se spune. Poate fi manevrat cu ușurință.	Acționează altfel decât ceilalți. Este creativ. Nu se lasă condus de alții. Îi conduce pe alții.

⁴ Anexa 5 se găsește numai în varianta electronică a CAS⁺⁺. Personalitate și interese.

Atunci când scorul scalei *Dezirabilitate socială* este „mic” sau este „mare” se va manifesta prudență în interpretarea scorurilor celorlalte scale, deoarece este posibil ca subiectul să fi denaturat răspunsurile în sens negativ (pentru a da impresia că este altfel decât ceilalți) sau în sens pozitiv (pentru a-și crea o imagine favorabilă).

Exemplu. Un bărbat de 26 de ani a răspuns la chestionarul CP5F în scop de diagnoză a personalității. A obținut următoarele scoruri brute:

- pentru scala *Dezirabilitate socială*: 64;
- pentru scala *Extraversiune*: 96;
- pentru scala *Conștiinciozitate*: 114;
- pentru scala *Amabilitate*: 103;
- pentru scala *Stabilitate emoțională*: 95;
- pentru scala *Autonomie*: 84.

Pentru fiecare scală se caută în Anexa 4 tabelul corespunzător scalei și grupeii de vârstă 26-35. Se identifică în acesta linia în care este notat în prima coloană scorul obținut de subiect. Din coloana a doua (care corespunde bărbaților și categoriei de situații „diagnoză a personalității și intervenție psihologică”), se citește cota *T*.

Scorurilor subiectului le corespund următoarele cote *T*:

- pentru scala *Dezirabilitate socială*: 53,09;
- pentru scala *Extraversiune*: 66,10;
- pentru scala *Conștiinciozitate*: 62,38;
- pentru scala *Amabilitate*: 62,22;
- pentru scala *Stabilitate emoțională*: 63,41;
- pentru scala *Autonomie*: 59,42.

Cota *T* a scalei *Dezirabilitate socială* fiind cuprinsă în intervalul cotelor „medii” (între 40 și 60), se poate avea încredere în sinceritatea răspunsurilor date de subiect.

Cu excepția scalei *Autonomie*, la toate celelalte scale cota *T* este mai mare decât 60. Subiectul poate fi descris astfel (v. tabelul 3.3.39):

- Se simte bine în societate. Participă activ la distracții. Îi place să vorbească. Stabilește cu ușurință contacte cu alții.
- Respectă normele și regulile. Este ordonat. Își planifică acțiunile. Se străduiește să facă totul bine. Este o persoană de încredere.
- Manifestă interes pentru cei din jur. Respectă părerile și drepturile celorlalți. Încearcă să se afle în relații bune cu ceilalți.
- Gândește pozitiv. Este optimist. Își controlează emoțiile. Are încredere în forțele proprii.

Cota *T* a scalei *Autonomie* fiind apropiată de 60 se poate afirma să există șanse destul de mari ca subiectul să acționeze altfel decât ceilalți, să fie creativ și să nu se lase condus de alții.

La aceleași constatări se ajungea utilizând tabelul 3.3.38. Conform acestui tabel, pentru bărbații din grupa de vârstă 26-35 de ani, care au fost evaluați cu ajutorul chestionarului *CP5F* în scop de diagnoză a personalității, scoruri „mari” sunt:

- la scala *Dezirabilitate socială*: scorurile cel puțin egale cu 70 (≥ 70);
- la scala *Extraversiune*: scorurile cel puțin egale cu 90 (≥ 90);
- la scala *Amabilitate*: scorurile cel puțin egale cu 101 (≥ 101);
- la scala *Conștiinciozitate*: scorurile cel puțin egale cu 111 (≥ 111);
- la scala *Stabilitate emoțională*: scorurile cel puțin egale cu 92 (≥ 92);
- la scala *Autonomie*: scorurile cel puțin egale cu 85 (≥ 85).

Subiectul are scoruri mari la scalele: *Extraversiune* ($96 \geq 90$), *Amabilitate* ($103 \geq 101$), *Conștiinciozitate* ($114 \geq 111$) și *Stabilitate emoțională* ($95 \geq 92$).

3.3.12.2. Utilizarea intervalelor de încredere ale scorurilor reale

Intervalele de încredere ale scorurilor reale permit compararea persoanelor între ele. Se poate considera că două persoane se deosebesc una de alta în ceea ce privește constructul măsurat de o scală doar dacă intervalele de încredere ale scorurilor reale corespunzătoare cotelor brute ale acestor persoane la scala respectivă sunt disjuncte (nu au porțiuni comune). Atunci când intervalele de încredere ale scorurilor reale pentru două persoane se intersectează, există posibilitatea ca scorurile reale să se afle în porțiunea comună, fiind egale sau chiar într-o relație de ordine opusă celei în care se găsesc scorurile obținute la chestionar de cele două persoane.

Exemplu. O fată – *A*, de 19 ani – a obținut la scala *Conștiinciozitate* 100 de puncte. O altă fată – *B*, de 20 de ani – a realizat la aceeași scală 104 puncte. Ambele persoane au răspuns la chestionarul *CP5F* în scopul diagnozei personalității, iar cotele *T* la scala *Dezirabilitate socială* sunt situate în intervalul scorurilor medii (între 40 și 60). Se poate afirma că *B* are o conștiinciozitate mai mare decât *A*? Pentru a răspunde la această întrebare se parcurg următorii pași:

a. În Anexa 5 se caută tabelele construite pentru scala *Conștiinciozitate*.

b. Din tabelul corespunzător grupei de vârstă 14-19 ani se citește intervalul de încredere al scorurilor reale care corespunde scorului brut 100 la fete. Acesta este [91, 109].

c. Din tabelul corespunzător grupei de vârstă 20-25 de ani se citește intervalul de încredere al scorurilor reale care corespunde scorului brut 104 la fete care au răspuns la *CP5F* în categoria de situații „diagnoza personalității sau intervenție psihologică”. Acesta este [96, 112].

d. Se observă că intervalele au o porțiune comună: intervalul [96, 109]. Scorurile reale ale celor două persoane se pot afla în acest interval, fiind posibil ca între scorul real al persoanei *A* și scorul real al persoanei *B* să fie potrivit semnul „<”, semnul „=” sau semnul „>”. În consecință, nu se poate afirma că persoana *A* este mai puțin conștiincioasă decât persoana *B*.

3.3.13. Concluzii

Chestionarul *CP5F* este destinat evaluării celor cinci suprafactori ai modelului Big Five (Extraversiune, Stabilitate emoțională, Conștiinciozitate, Amabilitate și Autonomie). El conține șase scale: câte una pentru fiecare suprafactor (al cărui nume coincide cu cel al suprafactorului pe care îl măsoară) și o scală (denumită *Dezirabilitate socială*) pentru identificarea persoanelor ale căror răspunsuri nu sunt conforme realității, fie pentru că acestea doresc să-și creeze o imagine favorabilă, fie pentru că răspund la întâmplare sau vor să pară altfel decât restul oamenilor.

Chestionarul *CP5F* poate fi folosit pentru diagnoza personalității, scalele sale având o bună validitate relativă la construct și o consistență internă ridicată. Nu au fost efectuate studii de validare pentru utilizarea sa în scop de predicție.

Chestionarul *CP5F* a fost etalonat pe o populație non-clinică, formată din persoane cu vârsta cuprinsă între 14 și 65 de ani. Au fost construite etaloane separate pentru două categorii de condiții de administrare a chestionarului: un etalon valabil pentru evaluarea psihologică periodică obligatorie și selecția profesională (atunci când majoritatea subiecților se străduiesc să-și creeze o imagine favorabilă și răspund în sensul dezirabilității sociale) și unul pentru cazul când administrarea chestionarului *CP5F* se face în scop de diagnoză a personalității sau intervenție psihologică (atunci când, în general, subiecții răspund sincer).

Ambele etaloane sunt calculate pe sexe și pe șase grupe de vârstă (14-19 ani, 20-25 de ani, 26-35 de ani, 36-45 de ani, 46-55 de ani și 56-65 de ani). Ele permit transformarea scorurilor brute ale scalelor în cote *T*. Sunt propuse interpretări ale scorurilor mari și ale scorurilor mici (cărora le corespund cote *T* mai mari decât 60, respectiv, mai mici decât 40).

Din cauza faptului că scorurile scalei *Dezirabilitate socială* corelează liniar direct cu scorurile scalelor *Conștiinciozitate*, *Amabilitate* și *Stabilitate emoțională* trebuie manifestată prudență la interpretarea scorurilor acestor scale pentru subiecții care la scala *Dezirabilitate socială* au obținut un scor mic sau unul mare.

BIBLIOGRAFIE

- Albu, M. (1999). Câteva rezultate privind validitatea Chestionarului de Personalitate cu Cinci Factori (FFPI). În: *Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane, prezentate la sesiunea științifică anuală 1998*.(74-78). Academia Română - Filiala Cluj-Napoca, Institutul de Cercetări Socio-Umane, Cluj-Napoca: Editura Argonaut.
- Albu, M. (2000). *Metode și instrumente de evaluare în psihologie*, Cluj-Napoca: Editura Argonaut.
- Albu, M. (2008). Un nou chestionar de personalitate: CP5F. În: M. Albu (coord.), *Incursiuni psihologice în cotidian*. (7-23). Cluj-Napoca: Editura ASCR.
- Cermak, I., Hrebickova, M., Macek, P., & Urbanek, T. (1996). *The Czech Version of FFPI - Preliminary Findings*, Manuscris primit de la autori.
- Hendriks, A.A.J. (1997). *The Construction of the Five-Factor Personality Inventory (FFPI)*, Teză de doctorat, Rijksuniversiteit Groningen.
- Hendriks, A.A.J., Hofstee, W.K.B., de Raad, B., & Angleitner, A. (1996). *The Five-Factor Personality Inventory (FFPI)*, Prezentarea testului primită de la autori.
- Marino, G., Perugini, M., & Ercolani, A.P. (1996). *Validation of the FFPI in Italy: Preliminary Results*, Manuscris primit de la autori.
- Rus, A.V. (2008). Relația dintre conștiințiozitate, ca trăsătură de personalitate, și interesele vocaționale. În: *Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane*. vol. 17, 106-113. Cluj-Napoca: Editura Argonaut.
- Silva, F. (1993). *Psychometric Foundations and Behavioral Assessment*, Sage Publications, Inc.

Evaluarea valorilor și a intereselor

COGNITROM

4.1. AUTOEVALUAREA VALORILOR

Cuprins:

4.1.1. INTRODUCERE

4.1.2. DESCRIEREA METODOLOGIEI DE ELABORARE A CHESTIONARULUI

4.1.3. ANALIZA PROPRIETĂȚILOR PSIHOMETRICE

4.1.4. ADMINISTRAREA ȘI COTAREA

ANEXA 1 - CAIETUL CHESTIONARULUI

ANEXA 2 - FOAIE DE RĂSPUNS

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

4.1.1. INTRODUCERE

Orientarea și consilierea în carieră integrează analiza valorilor unei persoane ca aspect relevant în evaluare, alături de investigarea aptitudinilor și a abilităților, a intereselor și a caracteristicilor de personalitate (Brown și Lent, 2005). Cunoașterea și explorarea valorilor unei persoane contribuie la facilitarea procesului de autocunoaștere în dezvoltarea carierei (Rounds și Armstrong, 2005). Autoevaluarea valorilor contribuie la: (1) *conștientizarea* unor dimensiuni pe care persoana își poate organiza aspectele cele mai importante pentru sine, legate de modul în care se raportează la sine, la ceilalți și la lucruri; (2) *clarificarea* acelor aspecte sau dimensiuni generale pe care persoana le consideră ca având cea mai mare importanță pentru sine; (3) *compararea* mai multor categorii de valori personale, care sunt mai mult sau mai puțin importante pentru persoană, evidențiindu-se astfel interacțiunea sau conflictul dintre valorile sale (Super și Sverko, 1995; Herr, Cramer și Niles, 2004).

Prin acest chestionar dorim să oferim elevilor o *modalitate sistematică de autocunoaștere și autoevaluare a propriilor valori, pentru a le facilita procesul de orientare în carieră*. În construirea chestionarului, am luat în considerare două mari aspecte: modelele teoretice ale valorilor relevante pentru dezvoltarea carierei și caracteristicile grupului de vârstă vizat. Procesul de construire a chestionarului de valori a integrat analiza modelelor teoretice ale valorilor cu relevanță pentru activitatea de orientare în carieră (Rounds și Armstrong, 2005). Acest chestionar vizează, ca *grup de vârstă*, elevi începând cu clasa a VII-a, până la finalul perioadei de școlarizare preuniversitară, anume clasa a XII-a pentru filiera teoretică, respectiv clasa a XIII-a pentru filiera vocațională. Pe de o parte, în această perioadă experiențele directe de muncă sunt foarte limitate, iar contactele cu lumea muncii sunt sporadice și nesistematice. Pe de altă parte, dezvoltarea individuală între 13-21 ani este foarte intensă și integrează toate etapele adolescenței (adolescența timpurie, adolescența de mijloc și adolescența târzie), care sunt marcate de formarea și consolidarea complexă a unor structuri și procese cognitive, afective, comportamentale și de relaționare (Benga, 2003). De aceea, în construirea scalelor și a itemilor s-a selectat un nivel de definiție și prezentare care să fie relevant și ușor de înțeles pentru această grupă de vârstă.

Acest chestionar vizează evaluarea unui număr de 9 valori personale care pot fi relevante pentru orientarea și consilierea în carieră a elevilor. De aceea, vom delimita mai întâi modul în care definim în acest context valorile și, apoi, procesul de dezvoltare a carierei pentru elevi.

În literatura de specialitate există o serie de taxonomii ale valorilor relevante în dezvoltarea carierei (Rounds și Armstrong, 2005). Au fost analizate tipurile de valori propuse în cadrul acestor taxonomii pentru a ghida definirea categoriilor de valori din chestionarul care a fost construit. Pentru a delimita într-un mod cât mai clar ceea ce reprezintă o valoare, conceptualizăm **valorile** în conformitate cu perspectiva propusă de Shalom Schwartz și colaboratorii săi (Schwartz, 1996, Bardi și Schwartz, 2003; Schwartz, 2005) și considerăm că:

- Valorile reprezintă *constructe motivaționale* și se referă la scopuri dezirabile, pe care oamenii doresc să le îndeplinească;
- Valorile sunt *convingeri* conectate în mod inerent de emoții și relaționate cu anumite comportamente;
- Valorile *ghidează selecția sau evaluarea* acțiunilor, a persoanelor sau a evenimentelor. Aceasta înseamnă să valorile servesc drept standarde sau criterii de evaluare;
- Valorile sunt organizate în funcție de *importanța relativă* (engl. *relative importance*), prin raportare la alte valori. Valorile persoanelor se organizează într-un *sistem ierarhic* de priorități, care caracterizează un individ. Acest aspect le diferențiază de norme și atitudini;
- *Importanța relativă* a unui set de valori relevante ghidează acțiunile unei persoane;
- Valorile sunt *stabile* prin raportare la situații și contexte.

Prin **carieră** înțelegem totalitatea experiențelor educaționale și de muncă pe care le are un individ pe parcursul întregii sale vieți (Collin și Watts, 1996; Chen, 2001). Dezvoltarea carierei este un proces continuu, care trebuie stimulat încă din perioada în care persoana este integrată în sistemul educațional preuniversitar, prin servicii și activități de orientare și consiliere în carieră, adecvate nevoilor grupului de vârstă (Watts, 2002). Pentru a realiza o definiție și o operaționalizare a valorilor care să fie utilă pentru elevi, au fost luate în considerare în construirea chestionarului: (1) particularitățile de dezvoltare ale grupurilor de vârste vizate; (2) tipurile de activități și experiențe de învățare relevante pentru această perioadă de dezvoltare, atât în mediul școlar, cât și în afara școlii; (3) structura sistemului de învățământ din România, la nivel curricular, la nivelul specificului diferitelor perioade de școlarizare și a tranziției de la o perioadă de școlarizare la alta, precum și la nivelul strategiilor de predare și de evaluare școlară utilizate în mod preponderent de cadrele didactice.

4.1.2. DESCRIEREA METODOLOGIEI DE ELABORARE A CHESTIONARULUI

4.1.2.1. Definirea scalelor

Chestionarul este alcătuit din 9 scale, care reprezintă 9 valori, fiecare scală cuprinzând patru itemi. În total, sunt 36 de itemi.

Definiția fiecărei scale a fost elaborată sub forma unui „portret” al unei persoane care are respectiva valoare dezvoltată la un nivel înalt. S-a optat pentru un mod simetric de formulare a definițiilor, subliniindu-se criteriul de importanță subiectivă în evaluarea valorilor (Super și Sveko, 1996; Schwartz, 2004; Schwartz, 2005). Astfel, fiecare definiție începe cu sintagma: „Pentru o astfel de persoană, este important să...”. Definițiile cuprind o operaționalizare clară a fiecărei valori, prin ancorare în tipuri de orientări spre sine, spre ceilalți și spre categorii de activități. Cele nouă scale sunt:

- **DEZVOLTAREA ABILITĂȚILOR (DA)** – Pentru o astfel de persoană, este important să-și dezvolte și să-și valorifice interesele, abilitățile și deprinderile, în asemenea măsură încât să fie mulțumită de ea și să fie convinsă că realizează activitățile la un nivel înalt.
- **RECUNOAȘTERE PROFESIONALĂ (RP)** – Pentru o astfel de persoană, este important să fie respectată și admirată de ceilalți și consideră că, pentru a se întâmpla acest lucru, trebuie să fie competentă în domeniul său de activitate.
- **AUTORITATE (A)** – Pentru o astfel de persoană, este important să aibă posibilitatea de a-i conduce pe alții, de a lua decizii și de a-și asuma responsabilitatea pentru munca ei și a celorlalți; îi place să aibă influență și autoritate asupra oamenilor cu care lucrează.
- **RELAȚII SOCIALE (RS)** – Pentru o astfel de persoană, este important să se centreze pe construirea, dezvoltarea și menținerea unor relații plăcute, necompetitive cu oamenii cu care intră în contact la școală, la locul de muncă sau în orice alt domeniu.
- **AUTONOMIE (AUT)** – Pentru o astfel de persoană, este important să aibă libertate și diversitate mare în acțiuni; să ia decizii și să își facă planuri după propriile standarde (așa cum crede că este corect).
- **SIGURANȚĂ (SIG)** – Pentru o astfel de persoană, este important să caute și să realizeze activități în care știe exact ce urmează să se întâmple, care sunt factorii implicați, ce are de făcut, care sunt urmările.
- **RESPECTAREA REGULILOR (RR)** – Pentru o astfel de persoană, este important să organizeze și să desfășoare activitățile conform unor reguli clar stabilite de către alții (familie, organizații, societate).
- **PROVOCARE (PRO)** – Pentru o astfel de persoană, este important să caute activități riscante, cu un nivel mare de complexitate al strategiilor de planificare, realizare și monitorizare.

- **TIMP LIBER (TL)** – Pentru o astfel de persoană, este important să realizeze în mod sistematic activități recreative sau hobby-uri, pe care le integrează în programul săptămânal și le realizează cu plăcere.

4.1.2.2. Definirea itemilor

Definirea itemilor presupune construirea, individual sau cu ajutorul unui grup de experți, a unui set de afirmații care să vizeze dimensiunea principală sau fiecare factor al acesteia (dacă urmărim o dimensiune cu mai mulți factori). Itemii au fost construiți astfel încât să fie relevanți și ușor de înțeles de grupul țintă. În elaborarea itemilor, am urmărit să operaționalizăm fiecare valoare prin scopuri și orientări comportamentale relevante prin raportare la definiția pe care am dat-o fiecărei valori. Această modalitate a fost utilizată cu succes în cadrul *Portrait Values Questionnaire* (Schwartz, 2004; Schwartz, 2005).

Fiecare item conține două componente, organizate simetric. Prima frază începe pentru toți itemii cu formularea „*Consideră că este important să...*”. În acest segment, sunt prezentate aspecte *generale*, legate de o anumită valoare, care sunt considerate ca fiind relevante pentru acea valoare, prin raportare la definiția care a fost dată acesteia. Cea de a doua frază începe, pentru toți itemii, cu formularea „*Îi place să...*” și are rolul de a *exemplifica* orientări spre acțiuni, spre sine sau spre ceilalți, care detaliază afirmațiile din primul segment al itemului. Astfel, operaționalizările unei valori integrate în fiecare item sunt prezentate printr-o afirmație generală și o exemplificare concretă a modului în care acea valoare orientează acțiunile unei persoane. Prin această modalitate de construire a itemilor, s-a vizat controlul eventualelor neclarități sau ambiguități care pot apărea în înțelegerea unor afirmații foarte generale legate de o anumită valoare.

Pentru sistemul de evaluare a itemilor s-a utilizat ca formulare metoda utilizată de S. Schwartz în cadrul *Portrait Values Questionnaire* (Schwartz, 2004). Subiecților li se cere să aprecieze *cât de mult consideră că seamănă cu persoana descrisă în fiecare item*. Această evaluare s-a realizat pe o scală de la 1 la 5, unde 1=Seamănă foarte puțin cu mine, 2=Seamănă puțin cu mine, 3=Seamănă într-o oarecare măsură cu mine, 4=Seamănă mult cu mine, 5=Seamănă foarte mult cu mine.

4.1.2.3. Analiza preliminară a chestionarului

Forma inițială a chestionarului a cuprins 11 scale, cu număr inegal de itemi, între 3 și 5 itemi per scală, cu un număr total de 38 de itemi. Această formă a chestionarului a fost analizată de 5 experți pentru a realiza o primă validare de conținut. În această etapă, s-a decis asupra utilizării unei modalități unitare de formulare a definițiilor valorilor și a itemilor. Astfel, s-a vizat eliminarea dificultăților de înțelegere a unor afirmații cu caracter prea general și oferirea unei operaționalizări cât mai specifice a fiecărei valori. Itemii și definițiile valorilor au fost reorganizate pentru a corespunde modului de structurare prezentat în capitolul „Definirea itemilor”. De asemenea, au fost reformulați itemii care au fost evaluați de experți ca fiind ambigui sau neclari.

Chestionarul revizuit a fost aplicat pe un lot de 49 de elevi din clasele a VII-a și a VIII-a, pentru a realiza o primă analiză statistică și de conținut, care să evidențieze gradul în care instrucțiunile și itemii sunt înțeleși de subiecți, respectiv dacă se grupează pe scalele propuse. Această etapă a constituit un prim test pentru a vedea alte dificultăți care pot să apară în aplicare și cotare. Datele colectate în urma aplicării chestionarului intermediar au fost introduse într-o bază de date și s-a realizat verificarea prin analiză statistică a consistenței interne a itemilor. În urma analizei intermediare a rezultatelor, a rezultat chestionarul de evaluare a valorilor în forma finală, prin reducerea numărului de scale la 9, fiecare având câte 4 itemi, deci un total de 36 de itemi. Acest chestionar a fost supus apoi analizei finale, pe un eșantion de 611 elevi cu vârste cuprinse între 13 și 23 de ani, din mediul urban.

4.1.2.4. Eșantionarea

În prima etapă, când s-a vizat validarea preliminară a formei inițiale a chestionarului, acesta a fost aplicat pe un eșantion de 49 de elevi din clasele a VII-a și a VIII-a, din mediul urban. Eșantionul final a fost format din 20 de băieți și 26 de fete. Un număr de 3 subiecți nu au completat toate datele demografice. Subiecții au avut vârste cuprinse între 13 și 16 ani, cu media de vârstă de 14,42 și abaterea standard de 0,76.

În a doua etapă, când s-a vizat analiza indicilor statistici pentru forma finală a chestionarului, s-a lucrat cu un eșantion de 611 subiecți, elevi la școli din mediul urban. Subiecții au vârste cuprinse între 13 și 23 de ani, cu media de vârstă 16,71 și abaterea standard de 1,89. În ceea ce privește sexul subiecților, 282 sunt de sex masculin și 325, de sex feminin. În ceea ce privește nivelul educațional:

- 189 sunt elevi de gimnaziu, în clasele a VII-a (99 subiecți) și a VIII-a (90 subiecți);
- 331 sunt elevi la licee teoretice, și anume 147 sunt elevi în clase cu profil uman și 184 sunt elevi în clase cu profil real; 119 elevi sunt în clasa a IX-a, 93 sunt în clasa a X-a, 54 sunt în clasa a XI-a, 118 sunt în clasa a XII-a;
- 91 sunt elevi în învățământul tehnic, 53 sunt elevi în clasa a XII-a și 38 în clasa a XIII-a.

4.1.3. ANALIZA PROPRIETĂȚILOR PSIHOMETRICE ALE CHESTIONARULUI

4.1.3.1. Fidelitatea chestionarului

Pentru analiza fidelității chestionarului s-a calculat consistența internă a acestuia (Anastasi, 1979). Consistența internă a unui test se referă la măsura în care toți itemii testului măsoară aceeași variabilă. Pentru calculul consistenței interne s-a utilizat coeficientul Alfa Cronbach. Pe eșantionul de 611 subiecți, valoarea coeficientului Alfa pentru fiecare dimensiune vizată variază între 0,605 și 0,783, ceea ce indică o consistență internă bună. Valorile sunt prezentate detaliat în Tabelul 4.1.3.1. Prin urmare, se poate afirma că itemii fiecărei dimensiuni vizează constructul dat.

Tabel 4.1.3.1. Consistența internă a chestionarului și a scalelor sale

Dimensiunea	Numărul de itemi	α
Dezvoltarea abilităților (DA)	4	0,722
Recunoașterea profesională (RP)	4	0,713
Autoritatea (A)	4	0,783
Relații sociale (RS)	4	0,667
Autonomie (AUT)	4	0,642
Siguranță (SIG)	4	0,646
Respectarea regulilor (RR)	4	0,737
Provocare (PRO)	4	0,625
Timp liber (TL)	4	0,605
Scor global	36	0,909

4.1.3.2. Validitatea chestionarului

4.1.3.2.1. Validitatea de conținut

Validitatea de conținut implică examinarea sistematică a conținutului instrumentului pentru a verifica măsura în care acesta acoperă un eșantion reprezentativ din domeniul care se cere a fi evaluat prin instrument (Anastasi, 1976). Astfel, pentru a vorbi de o validitate de conținut ridicată, itemii care alcătuiesc instrumentul trebuie să fie reprezentativi pentru ceea ce acesta dorește să evalueze.

În analiza formei preliminare a chestionarului s-a lucrat cu un număr de 5 experți care au contribuit la formularea unei modalități unitare de definire a valorilor și de formulare a itemilor. Gradul în care propunerile experților sunt adecvate a fost verificat prin aplicarea formei preliminare pe un eșantion de 49 de elevi din cea mai mică grupă de vârstă vizată de acest instrument. În urma acestei aplicări, numărul de scale a fost redus de la 11 la 9 și numărul de itemi a fost stabilit unitar – 4 itemi pentru fiecare scală. După această etapă, s-a obținut forma finală a chestionarului. În această formă finală, chestionarul a fost aplicat la 611 subiecți. În urma analizei rezultatelor obținute, corelațiile itemilor cu scalele sunt semnificative statistic, iar itemii fiecărei scale corelează cel mai mult cu scala din care fac parte. Astfel, itemii din scala:

- *Dezvoltarea abilităților* corelează între **0,717** și **0,753** cu scala lor (semnificativ la $p < 0,001$).
- *Recunoaștere profesională* corelează între **0,705** și **0,754** cu scala lor (semnificativ la $p < 0,001$).
- *Autoritate* corelează între **0,683** și **0,845** cu scala lor (semnificativ la $p < 0,001$).
- *Relații sociale* corelează între **0,602** și **0,735** cu scala lor (semnificativ la $p < 0,001$).
- *Autonomie* corelează între **0,647** și **0,717** cu scala lor (semnificativ la $p < 0,001$).
- *Siguranță* corelează între **0,662** și **0,714** cu scala lor (semnificativ la $p < 0,001$).
- *Respectarea regulilor* corelează între **0,635** și **0,805** cu scala lor (semnificativ la $p < 0,001$).
- *Provocare* corelează între **0,647** și **0,722** cu scala lor (semnificativ la $p < 0,001$).
- *Timp liber* corelează între **0,563** și **0,726** cu scala lor (semnificativ la $p < 0,001$).

De asemenea, prin analiza corelațiilor dintre scale și scorul total, s-a evidențiat că valorile sunt semnificative statistic și fiecare scală corelează cel mai puternic cu scorul total (Rho cu valori între 0,602 și 0,791, semnificativ la $p < 0,001$).

Pentru verificarea validității de conținut, s-a solicitat celor 611 subiecți să completeze la finalul chestionarului o evaluare globală a scalelor, reprezentată de definițiile fiecărei scale. Pentru acest segment, subiecții au primit următoarea instrucțiune: „În cele ce urmează, îți prezentăm mai multe caracterizări generale ale unor persoane. Citește cu atenție fiecare caracterizare și apreciază, utilizând scala de mai jos, cât de mult seamănă acea persoană cu tine.” Sistemul de evaluare a itemilor este identic cu cel utilizat în cadrul chestionarului.

S-au calculat coeficienții de corelație între fiecare scală și evaluarea globală pe scale. Fiecare scală corelează semnificativ statistic cu evaluarea globală pe scală, la $p < 0,00$, rho având valori între 0,439 și 0,710. De asemenea, în cazul fiecărei scale, scorul obținut prin însumarea răspunsurilor la itemi corelează cel mai puternic cu evaluarea globală a scalei respective. Astfel, putem afirma că modul în care s-a definit fiecare scală de valori și modul de formulare a itemilor sunt compatibile.

Tabel 4.1.3.2. Coeficienții de corelație între fiecare scală și evaluarea globală pe scale

		DA	RP	A	RS	AUT	SIG	RR	PRO	TL
SCDA	rho	0,555	0,506	0,266	0,357	0,490	0,307	0,313	0,371	0,455
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	609	609	609	609	609	608	609	609	609
SCRCP	rho	0,448	0,557	0,353	0,342	0,407	0,264	0,286	0,316	0,349
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	610	610	610	610	610	609	610	610	610
SCA	rho	0,275	0,387	0,710	0,219	0,258	0,269	0,220	0,320	0,213
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	610	610	610	610	610	609	610	610	610
SCRS	rho	0,263	0,206	0,073	0,439	0,301	0,267	0,284	0,149	0,343
	p	0,000	0,000	0,073	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	609	609	609	609	609	608	609	609	609
SCAUT	rho	0,347	0,316	0,138	0,275	0,537	0,149	0,118	0,317	0,336
	p	0,000	0,000	0,001	0,000	0,000	0,000	0,004	0,000	0,000
	N	610	610	610	610	610	609	610	610	610
SCSIG	rho	0,295	0,277	0,193	0,227	0,229	0,557	0,417	0,112	0,244
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,006	0,000
	N	609	609	609	609	609	608	609	609	609
SCRR	rho	0,224	0,161	0,231	0,285	0,098	0,432	0,508	0,134	0,238
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,016	0,000	0,000	0,001	0,000
	N	609	609	609	609	609	608	609	609	609
SCPRO	rho	0,277	0,255	0,305	0,229	0,347	0,017	0,104	0,551	0,235
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,680	0,010	0,000	0,000
	N	609	609	609	609	609	608	609	609	609
SCTL	rho	0,362	0,333	0,152	0,286	0,314	0,167	0,217	0,278	0,547
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	610	610	610	610	610	609	610	610	610

NOTĂ: SCDA= scala de evaluare a valorii „Dezvoltarea abilităților”, SCRCP= scala de evaluare a valorii „Recunoaștere profesională”, SCRS= scala de evaluare a valorii „Relații Sociale”, SCAUT= scala de evaluare a valorii „Autonomie”, SCSIG= scala de evaluare a valorii „Siguranță”, SCA= scala de evaluare a valorii „Autoritate”, SCRR= scala de evaluare a valorii „Respectarea regulilor”, SCPRO= scala de evaluare a valorii „Provocare”, SCTL= scala de evaluare a valorii „Timp liber”.

4.1.3.2.2. Validitatea de construct

Validitatea de construct reprezintă măsura în care se poate susține că testul măsoară un construct specific. În termeni generali, termenul de „construct” este sinonim cu acela de „concept” (Kline, 1992).

Pentru a analiza validitatea de construct, am încercat să vedem dacă răspunsurile subiecților respectă structura chestionarului, adică cele nouă scale propuse și întrebările corespunzătoare acestora. Printr-o analiză factorială exploratorie, am studiat cum se grupează întrebările chestionarului, pornind de la răspunsurile subiecților.

Având nouă scale, am verificat care este procentajul de dispersie explicată, pentru a vedea dacă extragerea a nouă factori, corespunzători scalelor, explică suficient de mult din varianța rezultatelor. Constatăm că varianța explicată de factorii extrași este ridicată, adică este 58,49%. Am realizat o rotație oblică în realizarea analizei factoriale exploratorii, deoarece: (1) se presupune că există relații între scale, care, după cum s-a arătat mai sus, sunt corelate; și (2) în urma unei analize preliminare, s-a constatat că unii itemi sunt încărcăți pe mai mulți factori, adică mai mulți factori explică rezultatele obținute la acești itemi. Rotația aleasă este o rotație flexibilă și care poate să permită o corelație minimă a factorilor: Direct Oblimin (Sava, 2004). Comunalitățile, procentul din dispersie explicat de cei nouă factori extrași pentru fiecare item, se situează între 0,46 și 0,74.

Analizând saturația itemilor în factori după rotație, constatăm că fiecare item este saturat predominant într-un anumit factor, adică răspunsul la fiecare întrebare este explicat de acțiunea unui singur factor, și anume:

- Itemii scalei DA sunt încărcăți pe factorul 1 cu valori între 0,34 și 0,47;
- Itemii scalei RP sunt încărcăți pe factorul 6 cu valori între 0,46 și 0,82;
- Itemii scalei A sunt încărcăți pe factorul 3 cu valori între 0,53 și 0,84;
- Itemii scalei RS sunt încărcăți pe factorul 4 cu valori între 0,48 și 0,62;
- Itemii scalei AUT sunt încărcăți pe factorul 9 cu valori între 0,29 și 0,72;
- Itemii scalei SIG sunt încărcăți pe factorul 7 cu valori între 0,40 și 0,72;
- Itemii scalei RR sunt încărcăți pe factorul 2 cu valori între 0,43 și 0,60;
- Itemii scalei PRO sunt încărcăți pe factorul 8 cu valori între 0,44 și 0,59;
- Itemii scalei TL sunt încărcăți pe factorul 5 cu valori între 0,67 și 0,83.

Constatăm că itemii explicați de un anumit factor corespund întrebărilor unei scale. Putem spune că, în urma realizării analizei factoriale, constatăm că itemii se grupează după nouă factori, care corespund celor nouă scale de bază propuse inițial. Prin urmare, structura teoretică care stă la baza chestionarului este validată de rezultatele obținute pe eșantionul inclus în studiu.

4.1.4. ADMINISTRAREA ȘI COTAREA CHESTIONARULUI

4.1.4.1. Administrarea chestionarului

Chestionarul poate fi aplicat: creion-hârtie și soft.

Varianta creion-hârtie

Materiale necesare

- Caietul chestionarului (anexa 1);
- Foaia de răspuns (anexa 2);
- Instrument de scris.

Condiții de administrare

- Mediu securizant și ferit de zgomote;
- Subiectul să fie motivat pentru realizarea testului și odihnit;
- Administrarea testului se poate face individual sau în grup.

Instrucțiuni de aplicare

Persoana examinată va primi caietul chestionarului și un creion. Prima etapă a aplicării constă în completarea corectă a datelor biografice cuprinse în broșură. Cea de-a doua etapă constă în parcurgerea chestionarului. Forma finală a chestionarului este atașată în Anexa 1.

Persoana examinată este rugată să deschidă caietul chestionarului și operatorul prezintă instrucțiunile:

În continuare, vă vom prezenta 36 de fraze care reprezintă **scurte descrieri ale unor persoane**. Citiți cu atenție fiecare descriere și apreciați, utilizând scala de mai jos, **cât de mult seamănă acea persoană cu dumneavoastră**. Astfel, după ce citiți cu atenție fiecare descriere, veți încerca:

- **5**, dacă apreciați că persoana descrisă în acea frază *seamănă foarte mult cu dvs.*;
- **4**, dacă apreciați că persoana descrisă în acea frază *seamănă mult cu dvs.*;
- **3**, dacă apreciați că persoana descrisă în acea frază *seamănă într-o oarecare măsură cu dvs.*;
- **2**, dacă apreciați că persoana descrisă în acea frază *seamănă puțin cu dvs.*;
- **1**, dacă apreciați că persoana descrisă în acea frază *seamănă foarte puțin cu dvs.*

Examinatorul se asigură că instrucțiunea a fost înțeleasă de persoana evaluată. Apoi i se spune acesteia:

- Răspundeți la întrebări în ordinea în care vă sunt prezentate.
- Răspundeți la toate întrebările.

Aspecte importante:

Când răspundeți la întrebări este important să:

- evaluați fiecare descriere **numai în funcție de ceea ce credeți dvs.**, fără a lua în considerare păreri ale altora.
- fiți cât mai **sincer** în legătură cu aprecierile pe care le faceți, chiar dacă credeți că ceilalți nu ar fi de acord cu părerea dvs.

Oprirea testării

Chestionarul se completează fără limită de timp.

4.1.4.2. Cotarea și interpretarea răspunsurilor

Varianta creion-hârtie

Scorul acordat este:

- **5** pentru opțiunea „Seamănă foarte mult cu mine”;
- **4** pentru opțiunea „Seamănă mult cu mine”;
- **3** pentru opțiunea „Seamănă într-o oarecare măsură cu mine”;
- **2** pentru opțiunea „Seamănă puțin cu mine”;
- **1** pentru opțiunea „Seamănă foarte puțin cu mine”.

Se calculează scorul total pentru fiecare dintre cele 9 scale, rezultând din însumarea scorurilor obținute la cei 4 itemi ai fiecărei scale. Scorul maxim pe scală este 20, iar cel minim este 4. Se consideră că valoarea care are punctajul cel mai mare este cel mai bine dezvoltată.

Itemii sunt grupați după cum este prezentat în Tabelul 4.1.3.

Tabel 4.1.3. Organizarea itemilor pe scale

SCALA	ITEMI			
Dezvoltarea abilităților (DA)	Item 2	Item 20	Item 30	Item 34
Recunoaștere profesională (RP)	Item 7	Item 11	Item 14	Item 25
Autoritate (A)	Item 4	Item 8	Item 21	Item 28
Relații sociale (RS)	Item 5	Item 10	Item 17	Item 22
Autonomie (AUT)	Item 9	Item 23	Item 32	Item 36
Siguranță (SIG)	Item 1	Item 19	Item 26	Item 33
Respectarea regulilor (RR)	Item 13	Item 15	Item 24	Item 29
Provocare (PRO)	Item 3	Item 6	Item 18	Item 31
Timp liber (TL)	Item 12	Item 16	Item 27	Item 35

ANEXA 1

CHESTIONAR DE AUTOEVALUARE A VALORILOR

Caietul chestionarului

INSTRUCȚIUNI

În continuare, vă vom prezenta 36 de fraze care reprezintă **scurte descrieri ale unor persoane**.

Citiți cu atenție fiecare descriere și apreciați, utilizând scala de mai jos, **cât de mult seamănă acea persoană cu tine**.

5 = Seamănă foarte mult cu mine;

4 = Seamănă mult cu mine;

3 = Seamănă într-o oarecare măsură cu mine;

2 = Seamănă puțin cu mine;

1 = Seamănă foarte puțin cu mine.

Consideră că este important să știe exact care sunt pașii în activitatea pe care o face. Îi place să nu fie luată prin surprindere de nimic.	1	2	3	4	5
--	---	---	---	---	---

Consideră că este important să fie competentă în activități școlare/profesionale. Îi place să muncească susținut pentru a-și dezvolta și pune în valoare propriile abilități.	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

Consideră că este important ca fiecare activitate să „o pună la încercare”. Îi place să realizeze mereu lucruri noi, pe care nu le-a mai făcut niciodată.	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

Consideră că este important să poată organiza și coordona activități. Îi place să le dea sarcini celorlalți și consideră că știe să facă acest lucru.	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

Consideră că este important să aibă relații plăcute, noncompetitive cu ceilalți. Îi place să se înțeleagă bine cu oamenii cu care interacționează.	1	2	3	4	5
--	---	---	---	---	---

Consideră că este important să fie originală în realizarea activităților. Îi place să construiască modalități noi de abordare a unei probleme sau situații.	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

Consideră că este important să fie apreciată de ceilalți în funcție de ceea ce face. Îi place să fie admirată și respectată de oamenii cu care lucrează.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să controleze deciziile celorlalți. Îi place să ia decizii pentru ceilalți și își asumă responsabilitatea acestui lucru.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să fie independentă. Îi place să aibă libertatea de a alege acțiunile în care se implică, urmând propriile planuri.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să îi ajute pe ceilalți. Îi place să realizeze o serie de activități în care poate să facă acest lucru.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să își promoveze competențele în fața celorlalți. Îi place să arate altora ce știe și ce poate să facă.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să se implice activ în hobby-uri. Îi place să comunice cu alte persoane care au aceleași preocupări.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să se ghideze după norme. Îi place să respecte cât mai exact instrucțiunile și cerințele unei sarcini.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să fie cea mai bună într-un domeniu. Îi place să câștige concursuri și competiții pe domeniul său de specialitate.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să cunoască exact cerințele și normele de realizare a unei activități. Îi place să-și planifice activitățile în funcție de acestea.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să își dezvolte hobby-urile. Îi place să aloce timp foarte des pentru activitățile recreative preferate.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să fie acceptată de grupul de apartenență. Îi place să ia parte activ la activitățile grupului.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să se orienteze spre activități noi și cu un nivel mare de dificultate. Caută situații și contexte care îi depășesc propriile posibilități.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să se implice în activități certe. Îi place mai degrabă să execute sarcini repetitive, decât să nu știe ce are de făcut a doua zi.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să valorifice cât mai multe oportunități pentru a-și dezvolta competențele. Îi place să se implice în activități variate, pe care încearcă să le realizeze foarte bine.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să îi conducă pe ceilalți. Îi place să își asume rolul de coordonator/șef în activitățile pe care le realizează.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să lucreze împreună cu alți oameni. Îi place să realizeze activități în echipă.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să aibă multă diversitate în viață. Îi place să planifice și să realizeze activități cât mai variate (ca domeniu, complexitate, noutate).	1	2	3	4	5
Consideră că este important să fie foarte disciplinată. Îi place să își impună și să urmeze un traseu clar de realizare a activităților.	1	2	3	4	5

Consideră că este important să îi fie recunoscute meritele. Îi place să fie evaluată și apreciată în funcție de ceea ce știe să facă.	1	2	3	4	5
Consideră că este important ca strategiile de rezolvare a unei sarcini să fie clar stabilite. Îi place „să meargă la sigur”, alegând strategia cea mai simplă și sigură.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să fie la curent cu noutățile din domeniul său de interes. Îi place să caute și să cunoască informații noi despre hobby-urile sale.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să fie autoritară. Îi place să își impună propriul punct de vedere și își asumă responsabilitatea pentru opiniile personale.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să se comporte adecvat în societate. Îi place să fie foarte respectuoasă și să nu îi supere pe ceilalți.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să fie mulțumită de felul în care realizează activitățile într-un anumit domeniu. Îi place să reușească prin propriile forțe.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să își asume riscuri în ceea ce face. Îi place să aleagă soluții care duc fie la câștiguri foarte mari, fie la pierderi majore.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să aibă control asupra deciziilor personale. Îi place să își aleagă singură strategiile și opțiunile.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să își asume riscuri minime în ceea ce face. Îi place să se implice în activități în care probabilitatea unui eșec este foarte mică.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să avanseze bazându-se pe propriile competențe. Îi place să se afirme pe plan școlar/profesional prin ceea ce știe și poate să facă.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să mențină un echilibru între școală/muncă și timp liber. Îi place să își planifice resursele ca să le poată realiza pe amândouă.	1	2	3	4	5
Consideră că este important să se ghideze după propriile standarde și principii. Îi place să facă lucrurile așa cum crede că este corect.	1	2	3	4	5

ANEXA 2

CHESTIONAR DE AUTOEVALUARE A VALORILOR

Foia de răspuns

NUMELE: _____ PRENUMELE: _____

DATA NAȘTERII:

--	--	--	--	--	--	--	--

zi   lună   an

DATA EVALUĂRII:

--	--	--	--	--	--	--	--

zi   lună   an

SEXUL: M F

Numărul itemului	Răspunsul subiectului
1.	1 2 3 4 5
2.	1 2 3 4 5
3.	1 2 3 4 5
4.	1 2 3 4 5
5.	1 2 3 4 5
6.	1 2 3 4 5
7.	1 2 3 4 5
8.	1 2 3 4 5
9.	1 2 3 4 5
10.	1 2 3 4 5
11.	1 2 3 4 5
12.	1 2 3 4 5
13.	1 2 3 4 5
14.	1 2 3 4 5
15.	1 2 3 4 5
16.	1 2 3 4 5
17.	1 2 3 4 5
18.	1 2 3 4 5

Numărul itemului	Răspunsul subiectului
19.	1 2 3 4 5
20.	1 2 3 4 5
21.	1 2 3 4 5
22.	1 2 3 4 5
23.	1 2 3 4 5
24.	1 2 3 4 5
25.	1 2 3 4 5
26.	1 2 3 4 5
27.	1 2 3 4 5
28.	1 2 3 4 5
29.	1 2 3 4 5
30.	1 2 3 4 5
31.	1 2 3 4 5
32.	1 2 3 4 5
33.	1 2 3 4 5
34.	1 2 3 4 5
35.	1 2 3 4 5
36.	1 2 3 4 5

SCALA	SCOR
Dezvoltarea abilităților (DA)	
Recunoaștere profesională (RP)	
Autoritate (A)	
Relații sociale (RS)	
Autonomie (AUT)	
Siguranță (SIG)	
Respectarea regulilor (RR)	
Provocare (PRO)	
Timp liber (TL)	

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Albu, M. (1998). *Construirea și utilizarea testelor psihologice*. Cluj Napoca:Clusium.
- Albu, M. (2000). *Metode și instrumente de evaluare în psihologie*. Editura Argonaut, Cluj-Napoca.
- Bardi A., Schwartz, S. H. (2003). Values and Behavior: Strength and Structure of Relations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 1207-1222.
- Benga, O. (2003). Elemente de psihologia dezvoltării. În Băban A. (Ed.), *Consiliere educațională. Ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere*. Editura Psinet, Cluj-Napoca.
- Brown, S. D, Lent, R. W. (2005). *Career development and counseling. Putting theory and research to work*. John Wiley and Sons, New York.
- Chen, C. P. (2001). Career Counselling as Life Career Integration. *Journal of Vocational Education and Training*, 53, 45-63.
- Collin, A., Watts, A. G. (1996). The death and transfiguration of career - and of career guidance? *British Journal of Guidance and Counselling*, 24(3), 385-398.
- Herr, E. L., Cramer, S. H., Niles, S. G. (2004). *Career guidance and counseling through the life-span: systematic approaches*. Pearson Education.
- Rounds, J. B., Armstrong, P. I. (2005). Assessment of needs and values. În Brown, S. D, Lent, R. W. (Eds.), *Career development and counseling. Putting theory and research to work*. John Wiley and Sons, New York.
- Sava, F. A. (2004). *Analiza datelor în cercetarea psihologică. Metode statistice complementare*. Editura ASCR, Cluj-Napoca.
- Schwartz, S. H. (1996). Value priorities and behavior: Applying a theory of integrated value systems. În C. Seligman, J.M. Olson și M.P. Zanna (Eds.), *The psychology of values: The Ontario Symposium, Vol. 8* (pp.1-24). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Schwartz, S. H., Bilsky, W. (1990). Toward a Theory of the Universal Content and Structure of Values: Extensions and Cross-Cultural Replications. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 878-891.
- Schwartz, S.H. et al. 2001. "Extending the Cross-Cultural Validity of the Theory of Basic Human Values With A Different Method of Measurement." *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 32, 591-542.
- Schwartz, S. H. (2004). *A Proposal for Measuring Value Orientations across Nations*. European Social Survey. Accesat online în 30.03.2008, la adresa: http://www.europeansocialsurvey.org/index.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=126&Itemid=80
- Schwartz, S. H. (2005). *Basic Human Values: Theory, Methods, and Applications*. Accesat online în 30.03.2008, la adresa: <http://www.fmag.unict.it/Allegati/convegno%207-8-10-05/Schwartzpaper.pdf>
- Super, D., Sverko, B. (1995). *Life roles, values and careers. International findings of the Work Importance Study*. Jossey-Bass, San Francisco.
- Watts, A. G. (2002). *Policy and practice in career guidance: An international perspective*. Institute of Career Guidance Annual Conference, Kent, UK.

4.2. AUTOEVALUAREA INTERESELOR

Cuprins:

4.2.1. INTRODUCERE

4.2.2. PREZENTAREA CHESTIONARULUI DE EVALUAREA A INTERESELOR

4.2.3. DESCRIEREA METODOLOGIEI DE ELABORARE ȘI VALIDARE A *CEI*

4.2.4. ADMINISTRARE ȘI COTARE

4.2.5. CONCLUZII

ANEXA 1 – CAIETUL CHESTIONARULUI

ANEXA 2 – FOAIE DE RĂSPUNS

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

4.2.1. INTRODUCERE

Strategia vizată de noi în construirea chestionarului are un suport teoretic-conceptual și empiric bogat și este descrisă în studii teoretice sau empirice referitoare la corespondența persoană-mediu (Holland 1959, 1973, 1997).

Teoria corespondenței persoană-mediu elaborată de Holland (1959, 1973, 1997) este una dintre cele mai influente în domeniul psihologiei vocaționale. Conceptele care derivă din această teorie au fost practic asimilate în vocabularul, metodele și practicile generale de asistență a carierei. Holland (1997) își descrie teoria ca fiind una structurală și interactivă. Putem spune că este o teorie structurală, pentru că încearcă să organizeze informația vastă despre oameni și ocupații și este interactivă, deoarece consideră comportamentul uman și cariera ca fiind rezultatul interacțiunii permanente dintre persoană și mediu.

Asumpțiile de bază ale teoriei pot fi prezentate astfel:

1. Persoanele și mediile de muncă pot fi categorizate în 6 tipuri: realist, investigativ, artistic, social, antreprenorial (antreprenorial sau întreprinzător) și convențional (RIASEC).
2. Persoanele tind să caute medii de muncă care le vor permite implementarea caracteristicilor personalității lor vocaționale.
3. Comportamentul vocațional este rezultatul interacțiunii dintre tipurile de personalitate și mediu.

Tipologia propusă de Holland, deși similară cu a lui Adler (1939), a lui Jung (1933) și, mai târziu, cu a lui Gordon (1975) sau Welsh (1975), este inspirată în special de literatura vocațională, iar structura tipologiei, simetrică și paralelă, este oarecum particulară. Simetria este dată de forma hexagonală a tipologiei, iar paralelismul - de tratarea tipurilor în relație cu mediile de muncă. Autorul a realizat o descriere succintă a tipurilor, tocmai pentru a face testabilă validitatea acestora. Mai jos, sunt prezentate succint caracteristicile acestor tipuri.

- **Tipul realist (R)** se caracterizează prin tendința de a se îndrepta spre acele activități care presupun manipularea obiectelor și a instrumentelor. Posedă aptitudini manuale, mecanice sau tehnice și este satisfăcut de acele medii profesionale care necesită un nivel optim de dezvoltare a acestor aptitudini (șofer, aviator, operator, fermier etc.).
- **Tipul investigativ (I)** se distinge prin apetit deosebit pentru cercetare, investigare sub diverse forme și în cele mai diferite domenii (biologic, fizic, social, cultural etc.). Are de obicei abilități matematice și științifice și preferă să lucreze singur pentru rezolvarea de probleme (medic, chimist, matematician, biolog etc.).

- **Tipul artistic (A)** manifestă atracție spre activitățile mai puțin structurate, care presupun o rezolvare creativă și oferă posibilitatea de autoexpresie. Persoanele care reprezintă acest tip sunt înzestrate cu abilități artistice și imaginație (muzician, poet, sculptor, scriitor etc.).
- **Tipul social (S)** este interesat de activități care implică relaționare interpersonală. Preferă să ajute oamenii să-și rezolve problemele sau să-i învețe diverse lucruri, decât să realizeze activități care necesită manipularea unor unelte sau mașini (profesor, consilier, terapeut etc.).
- **Tipul întreprinzător (E)** preferă să lucreze în echipă, însă, în primul rând, cu scopul de a conduce, a dirija, a ocupa locul de lider. Evită activitățile științifice sau domeniile care implică o muncă foarte dificilă, preferându-le pe acelea care îi pun în valoare abilitățile oratorice și manageriale (manager, agent vânzări etc.).
- Persoana de **tip convențional (C)** se îndreaptă spre acele activități care se caracterizează prin manipularea sistematică și ordonată a unor obiecte într-un cadru bine organizat și definit. Are abilități funcționărești și matematice, ceea ce îl face potrivit pentru activități administrative. Tipul convențional reușește să se adapteze cu dificultate la situațiile cu grad ridicat de ambiguitate și care nu au descrise cerințe clare (secretar, bibliotecar, funcționar public etc.).

4.2.2. PREZENTAREA CHESTIONARULUI DE EVALUARE A INTERESELOR (CEI)

4.2.2.1. Scopul CEI și domeniile sale de aplicare

Chestionarul este destinat evaluării intereselor unei persoane, adică a preferințelor acesteia pentru o anumită activitate sau pentru domenii de cunoștințe. El poate fi folosit în domeniul consilierii și orientării în carieră, dar și în domeniul psihologiei muncii.

4.2.2.2. Populația pentru care poate fi folosit CEI

Chestionarul CEI poate fi utilizat pentru persoane cu vârsta cuprinsă între 16 și 62 de ani, din populație normală (non-clinică).

4.2.2.3. Constructul măsurat de CEI

Chestionarul CEI evaluează interesele unei persoane, adică preferințele cristalizate ale acesteia pentru anumite domenii de cunoștințe sau de activitate. Ele constituie factori motivaționali esențiali în alegerea carierei și determină gradul de satisfacție și performanță pe care le realizează persoana în activitățile pe care le desfășoară.

Cea mai simplă modalitate de a grupa și identifica tipurile de interese este modelul hexagonal propus de Holland (1979). Cele 6 tipuri de interese sunt determinate în funcție de obiectul activităților preferate: date, idei, lucruri sau persoane. Astfel:

- **Interesele realiste (R)** se manifestă prin tendința de a se îndrepta spre activități care presupun manipularea obiectelor, a mașinilor și a instrumentelor;
- **Interesele investigative (I)** presupun o atracție pentru cercetare, investigare sub diverse forme și în cele mai diverse domenii (biologic, fizic, social, cultural etc.);
- **Interesele artistice (A)** se manifestă prin atracție spre activitățile mai puțin structurate, care presupun o rezolvare creativă și oferă posibilitatea de autoexpresie (poezie, pictură, muzică, design);
- **Interesele sociale (S)** implică orientarea spre activități care necesită relaționare interpersonală (preferința pentru predare sau pentru a ajuta oamenii să-și rezolve diverse probleme);
- **Interesele antreprenoriale (E - inițiala de la engl. entrepreneurial = antreprenorial)** se manifestă prin preferința pentru activități care permit inițiativă și posibilitate de coordonare a propriei activități sau a activității unui grup;

- **Interesele de tip convențional (C)** presupun preferința pentru activități care necesită manipularea sistematică și ordonată a unor date sau obiecte într-un cadru bine organizat și definit.

4.2.2.4. Descrierea itemilor CEI

CEI cuprinde 60 de itemi, grupați în șase scale corespunzătoare celor șase tipuri de interese din teoria lui Holland: realist, investigativ, artistic, social, antreprenorial și convențional. Fiecare scală are un număr de 10 itemi (vezi tabelul 4.4).

4.2.2.5. Materialele utilizate pentru testare

Materiale necesare

- Caietul chestionarului (anexa 1);
- Instrument de scris;
- Foaia de răspuns (anexa 2);
- Soft (dacă se optează pentru aplicarea computerizată).

4.2.3. DESCRIEREA METODOLOGIEI DE ELABORARE ȘI VALIDARE A CEI

Mai jos, vom prezenta succint etapele de construire a chestionarului de evaluare a intereselor.

DEFINIREA ITEMILOR presupune construirea, individual sau cu ajutorul unui grup de experți, a unui set de afirmații care să vizeze dimensiunea principală sau fiecare factor al acesteia (dacă urmărim o dimensiune cu mai mulți factori). Având în vedere etapele de construcție și validare prin care trece un chestionar, am considerat necesară construirea inițială a 20 itemi/întrebări pentru fiecare factor în parte. Itemii au fost construiți prin colaborarea cu 5 experți, familiarizați cu modelul. Ulterior, prin analiza validității de conținut și a consistenței interne, s-a ajuns la 10 itemi pentru fiecare dimensiune.

În paralel cu formularea aserțiunilor/întrebărilor, în funcție de scopul final al chestionarului, de specificul populației țintă sau de alte elemente definite, am ales un sistem de evaluare a întrebărilor (răspunsuri de tip „Îmi place”, „Îmi displace”, „Îmi este indiferentă”) și, în concordanță cu acesta, un sistem de formulare a acestora.

ANALIZA PRIMARĂ a formei intermediare a chestionarului a constat în analiza itemilor chestionarului inițial în cadrul unui grup de experți (altul decât cel în care s-au formulat întrebări), pentru a verifica în ce măsură întrebările formulate se referă sau nu la dimensiunea sau factorii vizați de chestionarul final.

În acest caz, alți 5 experți, specialiști în formare sau persoane care lucrează în departamentul de resurse umane, au participat la un instructaj în care li s-a explicat cadrul teoretic conceptual și care sunt dimensiunile vizate de analiză. Grupul de experți a trebuit să decidă, pentru fiecare item/întrebare în parte (amestecate într-o listă comună), căreia dintre categoriile descrise îi aparține.

Analizând gradul de concordanță între experți, au fost eliminați toți itemii plasați în categorii diferite de către experți diferiți și au fost păstrați numai itemii asupra cărora s-a ajuns la consens. Tot în această etapă, a avut loc o nouă verificare, pentru a vedea dacă itemii formulați vizează principalele aspecte ale dimensiunii investigate, dacă sunt suficient de variați pentru a surprinde diferitele ipoteze ale acesteia. În acest fel, s-a realizat o analiză conceptuală a ceea ce se numește „*validitate de conținut*”. După eliminarea itemilor cu un grad de dispersie mare și adăugarea altora (unde a fost cazul), care completează tabloul descrierii dimensiunii vizate, a urmat formularea chestionarului intermediar, cel care a fost dat ulterior spre completare unui eșantion format din 241 de persoane, cu vârsta de peste 18 ani, pentru a face analizele intermediare și a decide forma finală a chestionarului.

ANALIZA INTERMEDIARĂ a constat în aplicarea chestionarului rezultat din evaluarea în cadrul grupurilor de experți pe un lot mare de subiecți (eșantionul extins de subiecți, la care a fost aplicat chestionarul, a fost de 241 de subiecți, cu vârsta cuprinsă între 18 și 60 de ani, aproximativ număr egal de femei și bărbați), verificarea prin analiză statistică a consistenței interne a itemilor și stabilirea formei finale a chestionarului (consemn, itemi, scale, scorare, interpretare, etalon etc.). Datele colectate în urma aplicării chestionarului intermediar au fost introduse într-o bază de date, iar după verificarea corectitudinii introducerii datelor, s-a trecut la analiza statistică. În urma analizei de itemi, au fost eliminați toți itemii care au avut dispersia mare, cei care nu au diferențiat în cadrul dimensiunilor și cei care au ridicat dificultăți de înțelegere din partea celor care au completat chestionarul. În urma analizei intermediare, a rezultat chestionarul de evaluare a intereselor în forma actuală, format din 60 de itemi. Acest chestionar a fost supus apoi analizei finale.

ANALIZA FINALĂ

Principalii parametri care au fost analizați în aceasta etapă au fost validitatea și fidelitatea chestionarului. Numărul persoanelor care au completat chestionarul a fost de 624, dintre care 326 de femei și 298 de bărbați, cu vârsta cuprinsă între 18 și 60 de ani.

ANALIZA PROPRIETĂȚILOR PSIHOMETRICE

FIDELITATEA

Fidelitatea unui instrument de măsură este, cel mai adesea, exprimată pe baza consistenței interne și a stabilității în timp a rezultatelor (Anastasi, 1979). Consistența internă a unui test se referă la măsura în care toți itemii testului măsoară aceeași variabilă. Stabilitatea rezultatelor testării ne indică în ce măsură, la aplicări diferite în timp, un subiect obține rezultate similare la un test psihologic.

Coefficienții de consistență internă

Pentru calculul consistenței interne, s-a utilizat coeficientul α (Cronbach). Pe un eșantion de 624 de subiecți, valoarea coeficientului α pentru fiecare dimensiune vizată variază între 0,791 și 0,882, ceea ce indică o consistență internă bună. Prin urmare, se poate afirma că itemii fiecărei dimensiuni vizează constructul dat.

Tabelul 4.2.3.1. Mediile, abaterea standard și coeficientul α (Cronbach) (CEI) obținuți pe întreaga populație chestionată

<i>DIMENSIUNI</i>	<i>m</i>	<i>σ</i>	<i>α</i>
Convențional	15,86	7,13	0,881
Social	25,20	5,35	0,842
Investigativ	19,80	5,13	0,793
Artistic	18,23	7,33	0,862
Realist	16,72	5,87	0,833
Antreprenorial/Întreprinzător	21,03	6,69	0,862

Coefficienții test-retest

Coefficientul test-retest este un indicator al stabilității în timp a rezultatelor. Un test fidel măsoară stabilitatea unui construct. Pentru calculul fidelității, cele două aplicări ale chestionarului s-au făcut la un interval de trei săptămâni. Numărul subiecților care au intrat în studiu este de 58, dintre care 28 de bărbați și 30 de femei, cu vârsta cuprinsă între 18 și 20 de ani ($m=19,2$). Corelația obținută între performanța la test și cea de la re-test pentru fiecare scală este prezentată în tabelul 4.2.3.2. Pe baza

acestor valori, putem afirma că testul măsoară relativ stabil constructul și interesele nu se modifică semnificativ între două aplicări succesive ale chestionarului.

Tabelul 4.2.3.2. Coeficienții test-retest obținuți pentru fiecare scală a chestionarului de evaluare a intereselor

<i>DIMENSIUNI</i>	<i>r</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Convențional	0,86	5,61	0,001
Social	0,62	5,41	0,05
Investigativ	0,80	5,13	0,05
Artistic	0,63	5,23	0,05
Realist	0,72	6,85	0,001
Antreprenorial/Întreprinzător	0,73	6,69	0,001

VALIDITATEA

Validitatea de construct

Validitatea de construct reprezintă măsura în care se poate susține că testul măsoară un construct specific. În termeni generali, termenul de „construct” este sinonim cu acela de „concept” (Kline, 1992). El este util atunci când poate fi operaționalizat. Validitatea de construct se aproximează prin validitatea convergentă și prin cea divergentă.

Validitatea convergentă și validitatea divergentă reprezintă modalități ale validității de construct (Albu, 1999). Spunem despre un test că are validitate convergentă, dacă evaluează aceleași constructe ca și alte teste care se referă la același construct, adică dacă între scorurile sale și scorurile altor teste există o corelație. Un test are validitate divergentă, dacă evaluează altceva decât alte teste despre care se știe că se referă la constructe care nu au legătură cu constructul măsurat de test. Acest lucru înseamnă că, între scorurile la test și scorurile la alte teste sau variabile, nu există o relație semnificativă.

Pentru realizarea acestui lucru am utilizat chestionarul Holland (SDS), obținându-se corelațiile bune între scalele din CEI și cele din SDS (vezi tabelul 4.2.3.3).

Tabelul 4.2.3.3. Corelații între subscalele chestionarului CEI și SDS

DIMENSIUNI	R <i>(SDS)</i>	I <i>(SDS)</i>	A <i>(SDS)</i>	S <i>(SDS)</i>	E. <i>(SDS)</i>	C. <i>(SDS)</i>
R (CEI)	0,66					
I (CEI)		0,72				
A (CEI)			0,75			
S (CEI)				0,65		
E (CEI)					0,73	
C (CEI)						0,69

Legendă: R- Realist, I- Investigativ, A- Artistic, S- Social, E- Antreprenorial, C- Convențional, CEI - Chestionar de evaluare a intereselor; SDS- Chestionar Holland.

Teza lui Holland că persoanele tind să aleagă medii de muncă și activități care se potrivesc tipologiei personale a fost confirmată printr-o serie de studii (Hansen și Sackett, 1993, Miller, 1991, Oleski și Subich, 1996). Hansen și Sackett (1993) au demonstrat, de pildă, că mai mult de 70% dintre studenți prezintă un grad mare de suprapunere între profilul intereselor și specializarea universitară aleasă.

În studiul nostru, peste 61% dintre cei care au completat chestionarul prezintă un grad mare de similaritate între profilul intereselor și universitatea sau locul de muncă ales.

Orientarea spre domenii congruente cu profilul intereselor nu este însă întotdeauna posibil. Între oferta de oportunități educaționale și de muncă disponibile și patternurile normative de interese în populație, există o oarecare discrepanță (Downes și Kroeck, 1996). Ceea ce înseamnă că nu putem alege întotdeauna ceea ce ne dorim.

Cercetările susțin, de asemenea, și importanța constructelor de consistență și diferențiere în predicția diverselor aspecte legate de carieră (De Fruyt și Mervielde, 1997, Sackett și Hansen, 1995, Holland, Johnson și Asama, 1994, G.D. Gottfredson și Jones, 1993, Strahan și Severinghaus, 1992).

4.2.4. ADMINISTRARE ȘI COTARE

Administrarea testului

Chestionarul poate fi aplicat în variantele creion-hârtie și soft, individual sau în grup.

A. Varianta creion-hârtie

Materiale necesare:

- Chestionarul propriu-zis (caietul chestionarului);
- Foaia de răspuns;
- Instrument de scris.

Condiții de administrare:

- Mediu securizant și ferit de zgomote;
- Subiectul să fie motivat pentru realizarea testului și odihnit;
- Administrarea testului se poate face individual sau în grup.

Instrucțiuni de aplicare

Persoana examinată va primi chestionarul, foaia de răspuns și un creion. Prima etapă a aplicării constă în completarea corectă a datelor biografice cuprinse în broșură.

Cea de-a doua etapă constă în parcurgerea testului.

Persoana examinată este rugată să deschidă chestionarul și operatorul prezintă instrucțiunile:

Cum veți răspunde la acest chestionar....

• Dacă o anumită activitate nu vă place, ÎNCERCUIȚI	0
• Dacă o anumită activitate vă este indiferentă, ÎNCERCUIȚI	1
• Dacă o anumită activitate vă place, ÎNCERCUIȚI	2

Persoanei testate i se cere să urmărească exemplele oferite, iar examinatorul se asigură că instrucțiunea a fost înțeleasă. Apoi i se spune:

- **Răspundeți la întrebări în ordinea în care vă sunt prezentate.**
- **Pe parcurs, puteți să reveniți și să vă modificați răspunsul la unele întrebări.**

Este foarte important:

Când răspundeți la aceste întrebări, vă rugăm NU luați în seamă faptul:

- că nu aveți pregătirea necesară pentru a realiza o astfel de sarcină;
- cât de mult ați putea câștiga în urma realizării unei astfel de sarcini.

Pur și simplu, răspundeți gândindu-vă dacă acea activitate vă place sau vă displace.

Oprirea testării

Chestionarul se completează fără limită de timp.

B. Varianta soft

Varianta soft este identică, atât în ceea ce privește conținutul, cât și administrarea, cu varianta creion-hârtie, fiind prezentată persoanei testate în format electronic.

Varianta soft este recomandată mai ales atunci când persoana este familiarizată cu calculatorul.

Chestionarul se aplică individual sau se poate aplica simultan la mai multe persoane, dacă se dispune de o rețea de calculatoare. Instrucțiunile și regulile de aplicare sunt identice cu cele de la varianta creion-hârtie.

După familiarizarea cu varianta soft, se începe testarea. După parcurgerea exemplilor, persoana examinată este întrebată dacă a înțeles sarcina. Dacă răspunsul este negativ, se apasă butonul **Instrucțiuni**, pentru reluarea acestora. În cazul unui răspuns afirmativ, se începe testarea.

Și în varianta soft, chestionarul se aplică fără limită de timp.

Cotarea și interpretarea răspunsurilor

A. Varianta creion-hârtie

Scorul acordat este:

- 2 puncte pentru opțiunea „Îmi place” ;
- 1 punct pentru opțiunea „Îmi este indiferentă”;
- 0 puncte pentru opțiunea „Îmi displace”.

Se calculează scorul total pentru fiecare dintre cele 6 dimensiuni. Itemii sunt grupați astfel:

Tabelul 4.2.4.1. Itemii grupați pe scale

ARTISTIC									
I 2	I 4	I 18	I 25	I 26	I 28	I 30	I 44	I 59	I 60
CONVENȚIONAL									
I 12	I 19	I 21	I 27	I 29	I 35	I 36	I 37	I 57	I 58
ANTREPRENORIAL/ÎNTEPRINZĂTOR									
I 9	I 10	I 17	I 24	I 31	I 41	I 46	I 49	I 53	I 55
SOCIAL									
I 3	I 6	I 11	I 20	I 23	I 39	I 42	I 45	I 50	I 54
REALISTIC									
I 1	I 5	I 14	I 15	I 22	I 32	I 34	I 40	I 43	I 51
INVESTIGATIV									
I 7	I 8	I 13	I 16	I 33	I 38	I 47	I 48	I 52	I 56

Notă: I – Item.

Pentru fiecare dimensiune evaluată, subiectul poate obține scorul maxim 20 și minim 0.

Considerăm că, pentru acele interese care sunt cel mai puternic cristalizate, persoana va realiza scorul cel mai mare. De asemenea, așa cum afirma Holland, considerăm că nu există tipuri pure de personalitate, iar focalizarea pe apartenența unei persoane doar la una dintre aceste tipuri neglijează diferențele individuale care ar putea avea o pondere mare în luarea deciziilor de carieră. Pentru a contracara acest efect, este util să considerăm că patternul de personalitate al individului este dat de profilul de similaritate cu fiecare dintre cele 6 dimensiuni. Astfel, pattern-ul este format dintr-un tip dominant, cel pentru care persoana dovedește gradul cel mai înalt de similaritate, și din tipuri secundare, ordonate în funcție de gradul de similaritate al persoanei cu acestea. Spre exemplu, o persoană poate să prezinte gradul cel mai mare de similaritate cu tipul social, al doilea, în ordinea similarității, cu tipul întreprinzător, al treilea - cu tipul artistic etc. Acestea vor deveni primele în pattern-ul de personalitate al persoanei, după care urmează, în ordinea descrescătoare a similarității, celelalte tipuri. Rezultă, așadar, că, pentru fiecare persoană, vom avea un tip de interese dominant (cu cota cea mai mare) și o serie de interese subsecvente, ordonate în ordinea descrescătoare a cotelor obținute. De regulă, se iau în considerare doar primele tipuri de interese (patternuri diadice).

B. Varianta soft

În varianta soft, cotele rezultatelor se fac automat; calculatorul oferă scorul brut calculat, precum și o scurtă interpretare a acestora.

4.2.5. CONCLUZII

Chestionarul de evaluare a intereselor a fost conceput pentru a servi o categorie largă de populație de la 16 la 62 de ani. Proprietățile psihometrice ale chestionarului construit și validat de noi ne îndreptățesc să spunem că CEI este un instrument util pentru consilierea și orientarea în carieră și poate fi utilizat cu succes atât de către psiholog, cât și de către persoanele care doresc să-și identifice interesele profesionale.

Este un chestionar ușor de aplicat și de cotate. Oferă posibilitatea explorării unui larg câmp al posibilităților ocupaționale. CEI poate fi utilizat pentru următoarele situații: persoanele care se află în perioada procesului de luare a deciziei pentru o anumită carieră sau direcție de studiu; pentru persoanele care au terminat școala, dar care caută un loc de muncă, cu scopul de a-i ajuta să ia o decizie în legătură cu schimbarea ocupației actuale sau de a-i ajuta să identifice care ocupații corespund intereselor lor; persoanele care doresc să se orienteze spre anumite cursuri de formare; elevi și studenți care doresc să își aleagă traseul educațional sau profesional.

Identificarea intereselor reprezintă un aspect important, deoarece permite: generarea alternativelor educaționale și profesionale; selectarea alternativelor educaționale și ocupaționale optime; identificarea cauzelor insatisfacției academice și profesionale.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Albu, M. (1998). *Construirea și utilizarea testelor psihologice*. Cluj Napoca: Clusium.
- Anastasi, A. (1979). *Psychological Testing*. New York: MacMillan Publishing Co.
- De Fruyt, F, Mervielde, I (1999). Riasec Types and Big Five Traits as Predictors of Employment Status and Nature of Employment. *Journal of Personnel Psychology*, Vol. 52.
- Downes, M. & Kroeck, K.G. 1996. Discrepancies between existing jobs and individual interests: An empirical application of Holland's model. *Journal of Vocational Behavior*, 48(1): 107-117.
- Gottfredson, GD, Jones EM, Holland JL. (1993). Personality and vocational interests: The relation of Holland's interest dimensions to five robust dimensions of personality. *Journal of Counseling Psychology*, 40, 518-524.
- Hansen, JC & Sackett, SA (1993). *Applications of computer technology in career interventions*. B. Schlosser & KL Moreland (Eds.).
- Holland, JL. (1979). *The Self-Directed Search professional manual*. Palo Alto: CA: Consulting Psychologists Press.
- Holland, JL. (1985). *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Holland, JL. (1997). *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Holland, J.L. (1959). "A theory of vocational choice". *Journal of Counseling Psychology*, 6, 35-45.
- Kline, P. (1992). *Handbook of Psychological Testing*, London: Routledge.
- Miller DC (1991). *Handbook of research design and social measurement*. Newbury Park, Calif. : Sage Publications
- Oleski, D., & Subich, LM (1996). Congruence and career change in employed adults. *Journal of Vocational Behavior*, 49, 221-229.
- Sackett, S.A., & Hansen, J. C. (1995). Vocational outcomes of college freshmen with flat profiles on the Strong Interest Inventory. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 28, 9-24.
- Strahan, RF & Severinghaus, JB (1992). Dealing with ties in Holland-type consistency measures. *Journal of Vocational Behavior*, 40, 260-267.